

The Project Gutenberg eBook of Risti ja noitarumpu: Olaus Sirman tarina, by Arvi Järventaus

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Risti ja noitarumpu: Olaus Sirman tarina

Author: Arvi Järventaus

Release date: April 9, 2015 [EBook #48671]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RISTI JA NOITARUMPU: OLAUS SIRMAN TARINA
***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

RISTI JA NOITARUMPU

Olaus Sirman tarina

Kirj.

ARVI JÄRVENTAUS

Kirja, Helsinki, 1916.

ALKULAUSE

Olaus Mathiae Sirma, syntäisin Kemin Lapista, oli syntyperäinen lappalainen. Hän tuli ylioppilaaksi Upsalassa v. 1672, vihittiin papiksi siellä ja määrättiin Enontekiön lapinseurakunnan ensimmäiseksi kappalaiseksi. Tässä virassa hän oli vv. 1675-1719, jona viimeksimainittuna vuonna hän kuoli. Tämä

riidanhaluinen, juoppouteen taipuvainen, mutta lahjakas mies, teki paljon seurakuntansa hyväksi, vaikka sen aikaiset aikakirjat eivät häntä isosti kiitäkään. Lukuunottamatta suoranaista papillista tointaan, jolla varmaan hänen heikkouksistaan huolimatta oli laajakantoinen vaikutus, toimi hän myös kirjallisella alalla, kääntäen lapiksi mm. Gezeliuksen "Lasten paras tavara"-nimisen kirjan, joka vasta, melkein 200 vuotta hänen kuolemansa jälkeen, on nähnyt "päivän valon", maaten siihen saakka käsikirjoituksena arkistojen tomuisilla hyllyillä. Tämän monessa suhteessa merkillisen miehen muisto elää vieläkin kansan suussa pienissä "muisteluksissa", joita pimeinä talvi-iltoina takkavalkean ääressä kerrotaan. Ja varsinkin, jos kuulija saa näitä muisteluksia kuulla niillä paikoin, joissa "herr' Vuolevi" on asustanut ja liikkunut, niin nousee hänen haamunsa elävänä kuulijan silmäin eteen, ja hän on hengessään mukana kaikissa niissä paikoissa, joissa herr' Vuolevi "vaikutti", niin kirkossa kuin käräjätuvassa, vieläpä "markkinasiljolla" ja kauppiaan vierastavassakin Lyngenvuonon pohjukassa, Ruijassa.

Tekijä.

I

Joulu oli mennyt, ja uuden vuoden alkuakin oli jo katkaistu tammikuu. Aurinko, joka neljäkymmentä päivää oli kiertänyt näkymättömissä, oli jälleen ilmaantunut, ja nyt se oli jo parisen viikkoa kullannut Enontekiön pappilan pieniä ikkunoita. Sen rusottavista säteistä havahtui koko luminen luonto pitkästä, raskasmielisestä hämäryydestään. Näytti kuin olisivat kääkkyräiset petäjät ojentautuneet suuremmiksi, tuntiessaan taas haaraisissa latvoissaan auringon hyväilyn. Lumikinokset, joita pitkän aikaa oli verhonnut harmaja hämärävaippa, kylpivät iloisesti kimmeltäen päivän kultaisissa säteissä. Jorp'oivi, joka pimeät päivät oli torkkunut alakuloisena, synkkänä, kuin itseensä vaipuneena, silloin tällöin vain syvään huoahdellen, kun tuuli sen hämyistä lakea kiersi, oli herännyt ja kasvanut kookkaammaksi auringon säteiden vaikutuksesta. Valkeassa puvussaan se kohosi majesteettillisena huurteisten metsien keskeltä. Kirkkaana, huikaisevan valkeana hohti sen luminen, paljas pää. — Ja lumipyörteet, joita vinhat tuulenpuuskat ajelivat sen laella, olivat kuin merkkejä siitä, että vakavat, juhlalliset ajatukset sen päässä taas virkeinä askaroivat.

Kirkkomäellä vallitsi eloisa liike. Siellä hääri ihmisiä vilkkaassa touhussa. Koreakauluksiset peskit ja punaiset neljäntuulen lakit vilahtelivat vain toistensa sivu. Poronkellot soivat ajajien lasketellessa pappilan ohi kirkolle, jonne sankkoja joukkoja jo oli kokoontunut. Kirkkotuvista nousi sakeita sauhuja, ja niiden edessä oli vilkasta liikettä. Ovista mentiin ja tultiin. Ajo- ja kuorma-ahkioita oli joukottaan tupien seinustoilla, viimeksimainitut runsaasti kuormitettuina. Vaimoja komsioineen hääräili tupien välillä. Törmällä terhensi pikkupoikia punalakkineen ja pikkupeskinen, nauraen, huhuillen ja ilakoiden. Ympärillä ärhensi koiraparvi, jota pojat kepeillä sohivat ja komentelivat. Ilmassa kiiri iloinen joiku, jota kimeä lapsenitku tuontuostakin säesti. Joukko miehiä oli matkalla joen yli viemässä ajokkaitaan syömään. Toiset poroista kulkivat allapäin, velttoina ja väsähtäneinä. Toiset taas pystypäisinä teutarivat, pidätellen, vastaan ponnistellen, lyhyin, terävin askelin, koparat naskuen. Yksinäinen koira yritti rannalta porojen jälkeen jäälle, säikähdyttäen jo takimmaisit elukat äkkinäisiin kaarroshyppyihin sivuille, kunnes miehen äkäinen karjaisu sai ärhentäjän palaamaan takaisin...

Kaikesta päättäen oli nyt Enontekiön kirkkotörmällä Lätäsenon suussa tavallisuudesta poikkeava elämä ja liike. Ja syy tähän oli selvä: porvarien puodit ja aitat, jotka läpi vuoden olivat olleet lukossa, paksut rautakanget ovissa, olivat nyt auki. Niiden edessä oli kelkkoja kymmenittäin täynnä kaikenlaista tavaraa. Vanhempia miehiä susiturkeissa ja paksuissa villavöissä seisoskeli aittojen portailla, nuorempien hääriessä kuormien kimpussa, niitä purkaen ja aittoihin kantaen. Tuolla kiskoi poro kuormallista kelkkaa, jossa oli pieniä tynnyreitä ja nassakoita. Kuorman perässä juoksi mies, kädessä ristikkojakkara, ja vähän jälempänä astui toinen, seljässä kokonainen kantamus rihmaan pistettyjä puutuoppeja. Tuossa taas vedätettiin täyteisiä kuormia mitä erilaatuisimpia tavaroita kirkon ympärillä oleviin kauppakojuihin, joissa miehet järjestelivät pöytiä sekä naulailivat orsia ja kojujen kannatuspuita. — Kaikkialla oli liikettä, hääriä ja touhua. Eikä kumma. Sillä Tornion porvarit olivat saapuneet ja alkaneet Enontekiön kuulut markkinat.

Puoleenpäivään mennessä olivat kauppakojut kaikkialla valmiina. Ja koko joukko niitä olikin. Leveä katu oli muodostunut kirkon ja joenrannan välille, ja sen molemmin puolin seisoi puolikymmentä kojua täynnä tavaraa. Olipa eräs viinanmyyjä asettanut pöytänsä aivan sakariston seinustalle, missä lumi pian siljoksi tallaantui pöydän ympärillä häärivien lappalaisten jaloissa. Paljon kansaa olikin markkinoille saapunut. Eivät muistaneet Tornion porvaritkaan moneen vuoteen nähneensä niin väkirikasta liikettä Enontekiön kirkkotörmällä. Lappalaisia oli kerääntynyt laajan pitäjän joka kulmalta. Oli myös kansaa

naapuripitäjästä, Kautokeinosta. Kirjavassa vilinässä liikkui Ruijan kauppias renkeineen norjalaiselle ominaisella reippaudella. Erään aitan edustalla kiisteli vankkarakenteinen, varmannäköinen peskiniekka torniolaisen kaupparengin kanssa lehmänvuodista, joita oli rykelmä miehen reessä. Se oli uudistalokas Pajalan seurakuntaan kuuluvasta Muonion kylästä. Kuin ujustellen pujottelihe väkijoukossa enontekiöläinen uudisasukas hukannahkalakissaan ja pöyhkyripeskissään, kaupitellen puukuppeja ja kapustoja.

Suurin kauppa kävi kuitenkin kojujen ääressä. Pöydät ja penkit olivat täynnä vaatepakkoja, joista sarka oli runsaimmin edustettu. Olipa eräässä kojussa, jossa pöydän takana seisojaksi torniolainen raatimies ja kauppias Petter Eerikinpoika Planting omassa pönäkässä persoonassaan, pöydällä ulkomaankin kankaita: oli Hollannin palttinaa ja Saksan verkaa, sinistä, punaista ja keltaista. Sitä sai kauppias mitata kyynärän toisensa perästä kojun ympärillä hääriville lappalaisille. Orsissa liehui kirjavia, värikkäitä lapinhuivia hyvässä sovussa lannanmiehen villaisten kaulaliinojen kanssa. Yhdessä kojun nurkassa oli hamppua, toisessa köyttä ja kaaristenuoraa. Sivuurrella riippui rihmassa pieniä hopeapikareita, lusikoita, rintasolkia, helminauhoja ja kimputtain vaski- ja hopeasormuksia. Viereinen koju, jossa myymässä oli Plantingin renki, sisälsi pääasiallisesti rautatavaraa. Erikokoisia patoja oli vierekkäin pitkällä peräpenkillä. Pöytiä rasitti kupari- ja rauta-kattiloiden raskas taakka, ja orresta riippui tiheässä rivissä padankannattimia koukkuineen ja vitjoineen. Olipa yhdessä nurkassa muutamia piilukkopyssyjäkin, torniolaisen maalaissepän valmisteita, puhumattakaan puukoista, viikatteista ja kirveistä, joita oli runsas valikoima.

Jos oli tavaraa porvareilla, niin olivat lappalaisetkin hyvin varustetut vastavaihtoa varten. Aittojen edustalla kävi kiivas tinka, montako suola- ja jauholeiviskää piti lapinmiehen mistäkin nahkakimpusta saada. Siellä tutkivat porvarit apulaisineen porontaljoja; toinen kanteli selässään jäniksen-, oravan- ja kärpännahkakimppuja, odotellen vuoroaan, milloin pääsisi vaihetusta hieromaan ahneen porvarin kanssa; kolmas levitti ylpeänä hangelle ketunnahkoja ja tinki kiivaana ruijalaisen kanssa, joka metsänsaalista liian alhaiseksi arvosteli. Muuan Alattiosta kotoisin oleva Ruijan mies teki kauppoja kuivatulla saidalla, turskalla ja kalanihrralla. — Sekava äänten sorina kaikui tuossa kirjavassa joukossa, jossa yhtäaikaa puhuttiin suomea, lappia, ruotsia ja norjaa.

Päivä kallistui jo iltapuoleen ja aurinko laski. Kojujen ja puotien edustalle kannettiin tervaksia nuotioita varten. Lappalaiset puuhasivat myös tupiensa edessä valkeita viritellen. Pian leimahti nuotio siellä, toinen täällä, pimenevässä illassa. Koko kirkkotörmä oli täynnä tulia kuin laaja leiripaikka. Kirkon ikkunat punoittivat nuotioiden loimosta ja kuvastelivat monipäisen joukon sakeaa hyörinää.

Kuta pitemmälle ilta kului, sitä iloisempi ja suuriäänisempi terhennys kaikui pitkin törmää. Viina, jota monet kauppiat olivat myyneet ja toiset kaupanvälittäjäisiksi pitkin päivää tarjoilleet, oli tehnyt vaikutuksensa herkkiin tunturilapsiin. Remahdellen kajahteli joikulaulu joka taholta. Väliin se soi kerskuna, kun rikas lappalainen lauloi rikkauksistaan, väliin taas käheän ivallisena, kun toinen kostomielin vihamiestänsä kuvaili. Toisin vuoroin se esitti ilakoiden prokarjan kauneutta, toisin vuoroin taas kuvasi elävästi paimenkoiran urheaa tointa laajan lauman hallinnassa. Nuotiotulien ympärillä häärivät hikiset olennot muistuttivat metsänpeikkoja. Heidän varjonsa häilähtelivät rusottavalla hangella kuin mahdolloman suuret jättiläiset. Pikkupojat kiiriskelivät nuotiovalkeiden ympärillä ja temusivat ostopaikoilla. Lappalaistytöt kulkivat supatellen ja naureskellen suurissa joukoin kojulta kojulle, ihailien tulen valossa kiiluvia koristeita.

Sakariston luota kuului laulua. Yksi ja toinen kauppakujalla kuljeskelevista joutilaista katselijoista suuntasi askelensa sinne. Pöydän takana seisojaksi pieni, sukkelannäköinen mies, kädessä täysinäinen viinatuoppi, jota hän laulaessaan piti koholla. Kauppakujan päässä palava nuotio valaisi hänen kasvonsa ja heitti pöydän ympärillä tungeskelevien lappalaisten välitse tuontuostakin loimoaan sakariston seinustalle, jolloin pimennosta paljastuivat erisuuruisten viinanassakoiden pyöreät pohjat.

— Puodin Mummalta pudisti,
Sirman jyvät siirsi pois,
Joista olutt' olevasti
Lappi laudi juoda sait.

lauloi mies kärisevällä äänellä.

Se oli "Viina-Ville", kaikkien markkinamiesten tuttu, joka nassakkakuormineen ilmaantui joka vuosi Enontekiön markkinoille yhtä varmasti kuin pääskynen keväällä. Tuttu oli laulukin monelle, jo parina vuonna ennen kuultu. Se kertoi kolmisen vuotta sitten tapahtuneesta Muonion- ja Tornionjoen suuresta tulvasta, ja kulki tekijänsä Antti Keksin mukaan "Keksin laulun" nimellä.

— Hei pojat, eikö kukaan osta? huusi Viina-Ville tarjoillen tuoppiaan yhdelle ja toiselle. — Viina kallistuu, kallistuu, kuta enemmän ilta kuluu! Tämä tässä menee vielä markasta... Helppoa, helppoa! Ja laulut kaupanpäällisiksi!

Muuan lappalainen ojensi pullonsa, ja Ville täytti sen tuossa tuokiossa. Hän laski tuoppiin uutta ja lausui silmää iskien:

— Nyt alkaa eväsviinan myynti! Hei pojat, eväsviinoja tunturiin! Välttämätöntä jokaiselle pakkasessa... Eikö kukaan huoli? — No, lauletaanpa sitten taas:

— Kurkkuin kuivuutta surevat
Kurmupeskeiss' kulkijat...

— Kuulkaapas, mitä Keksi laulaa! huudahti hän. — Suru tulee, kun viina loppuu ja kurkku kuivaa... suru ja ikävä mieli... voi sitä maata, missä ei viinaa ole! Eikö herr' Vuolevi ole koskaan siitä tekstistä saarnannut? Hah-hah!... Kas tässä, pojat, tuoppi taas! Eväsviinaksi erinomaista! Tämä on tuosta nassakasta, jossa on punainen tähti pohjassa... näettehän, tuosta noin... Saksalaista tavaraa... aina Englannista saakka... ei mitään kotona keitettyä...

Lappalaisilta ei suinkaan puuttunut ostohalua. Heitä vain huvitti kuulla vikkelän viinasaksan jaarittelua.

— Hei, Viina-Ville! Tuoss' on potteli! Ann' täyttyä vain! räyhäsi nuori, jo kelpo lailla humaltunut lappalainen, työntäen ison, litteän pullon kauppiaan eteen.

— Kas niin! Se on oikein, Aslak Omma! huudahti kauppias ja ryhtyi pulloa täyttämään. — Tämä vetää kaksi tuoppia... Kas siinä! Kolme markkaa... ei penniäkään alle eikä päälle.

— Markallahan äsken annoit tuopin? huomautti joku joukosta.

— Joo, mutta se oli *äskén* ja nyt on meillä *nyt*, vastasi häikäilemätön viinasaksa. — Tämä on eväsviinaa... saksalaista tavaraa... punatähtipohjaisesta nassakasta.

— Ei se vielä eväiksi jouda! Markkinat ovat vasta alussa! remusi ostaja, löi maksun pöytään ja hoippui väkijoukkoon.

Pulloja ja tuoppeja työntyi nyt pöydälle yhä useampia eikä Viina-Ville joutanut muuta kuin mittaamaan. Hopeamarkka toisensa perästä solahti hänen leveiden sarkahousujen taskuun.

Tuli taas välipää, jolloin pöydän ympärillä oli vain kuunteluhaluisia katsojia, Kauppiaalla oli heti ohjelma valmiina heitä varten. Hän täytti mittansa ja rupesi laulamaan:

— Järvi kaunis Karungissa
Lähestyy nyt lähemmäks'.
Sinne Sirman jyvät jouduit
Kahden puolen Karunkia,
Maltaiksi kaikki muutuit.
Husa siellä humalat keitti...

— Mitäs Sirman jyvistä, mutta paljonko tuosta annat? huusi pikkuinen, tanakka lappalainen tunkeutuen pöydän luo ja heittäen oravannahkakimpun laulajan eteen.

— Kaksi tuoppia, kaksi tuoppia vain... En pisaraakaan enempiä, vastasi Ville.

— Tornion porvari tarjosi puolta riikintaaleria, mutta ei sovittu kaupoissa.

Viina-Ville laski kimpun.

— Neljäkolmatta kappaletta, sanoi hän ja heitti kimpun pöydälle. — Kaksi tuoppia vain... Oravalla on halpa hinta...

— Mutta viinalla kallis...?

— Kallis, kallis.

— No, olkoon menneeksi!

Lappalainen sai viinansa ja lähti, ja kauppias pisti nahkakimpun nassakoiden väliin.

— Taas voitit hopeamarkan, Viina-Ville, kuului joukosta.

— Viina kallistuu, hyvät ystävät! Ilta kuluu, ilta kuluu, vastasi Ville silmää iskien.

Mittatuoppi täyttyi jälleen.

— Hyvä Maunu Martinpoika
Potentaatti Pohjanmaalla,

lauleli Ville, mutta keskeytti samassa:

— Onko Martinpoikaa, nimismiestä, näkynyt? kysyi hän.

— Ei ole.

— Kumma, ettei hän ole vielä tullut... Eikä näy pappiakaan...
Missähän herr' Vuolevia nyt pidetään?

— Tuolla näkyi olevan Plantingin kojulla, virkkoi pöydän luo tunkeutuva uudistalokas. —
Markkinatuulella näytti äijä olevan. Joko on kallistunut tavarasi paljonkin, Ville?

Osa pöydän ääressä seisojista lähti solumaan kauppakojuja kohden. Ville ryhtyi mittaamaan viinaa. Hetken päästä kuului väkijoukkoon hänen käreä äänensä, josta saattoi päätätä, että kaupanteossa oli taas tullut pieni välipää:

— Juokaat nyt vettä jyvät, joista olutt' tuli hyväst'...

Raatimies Plantingin kojun eteen oli pysähtynyt tanakkaharteinen, pienikokoinen mies. Hänen kasvonpiirteensä olivat eloiset ja vilkkaat, ja niistä vetivät erityisesti huomiota puoleensa pikimustat silmät, joiden katseessa näytti alinomaa kytevän salainen hehku, kuin vartoen tilaisuutta päästäkseen ilmieliekkiin puhkeamaan. Tähän eloisan katseen sävyyn sopivat erinomaisen hyvin ohuthuulinen, ilmeikäs suu ja esiinpistävä, kulmikas leuka syvine pykäliseen. Viimeksimainittu antoi kasvoille niiden vilkkauden ohella tarmokkaan ja päättäväisen ilmeen. Otsa oli matala, ja takaraivolle työnnetyn lakin alta pisti esiin kiiltävän musta, nyt vähä epäjärjestyksessä oleva tukka. Nenä oli leveä, vähän litteähkö. Yhdessä ruskean ihonvärin ja pystyjen poskipäiden kanssa ilmaisivat ne selvästi omistajansa lappalaisen syntyperän.

Se oli Enontekiön kappalainen ja lapinrahvaan saarnaaja, pastori
Olaus Sirma, jota kansa tavallisesti nimitti "herr' Vuoleviksi".

Herra Olaus oli hyvällä tuulella ja puheli isolla äänellä kauppiaan kanssa, tehden laajoja liikkeitä käsillään.

Hän oli saanut vieraita markkina-ajaksi, itsensä lapinvoudin, joka oli saapunut Enontekiöön lapinveron kanton. Kun vieraita sattui harvoin Enontekiön pikku pappilaan, ja markkinoitakin oli vain kerran vuodessa, oli aivan luonnollista, että silloin tarjosi talo, mitä parasta oli. Eikä herra Olauksella, Lätäsenon harria ja Mannajärven siikaa lukuunottamatta, ollut sen parempaa kuin selvä ja puhdas viina. Mutta sitä hän tarjosikin oikealla lappalaisen vieraanvaraisuudella. Markkinasaarnan jälkeen oli siis pappilan pienessä päätykamarissa maisteltu tavallista ahkerammin. Oli juotu Tornion ja sen toimekkaiden porvariin malja, haasteltu ja ruperteltu, kohotettu kesken kaiken Hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa ja kaikkien hänen uskollisten alamaistensa malja ja tultu yhä iloisemmalle ja hilpeämmälle päälle. Herra Olaus oli tyhjentänyt pikarin toisensa jälkeen ja humaltunut vähitellen. Illempänä hän oli lähtenyt markkinapaikalle kävelemään ja pysähtynyt vanhan tuttavansa Plantingin pakeille tämän kojulle. Ympäri kerääntyi pian meluava joukko juopuneita lappalaisia, jotka nähdessään papin päihtyneenä rupesivat keskenään tekemään ivaa hänestä.

Saarnatuolissaankohan luulee herr' Vuolevi olevansa, kun noin viitto ja levittelee käsiään, naljaili eräs parissakymmenissä oleva mies, osoittaen pappia, joka kuului kauppiaille parhaillaan kertovan viime Ruijanmatkastaan.

— Etkö kuule, että hänellä nyt on hauskempi teksti, kun saa kertoa, montako pikaria tyhjensi kauppamiehen tuvassa toissa vuonna merenrannassa, huomautti toinen, jonka käyrät jalat notkahtelivat melkoisesti humalan vaikutuksesta.

Sirma oli kuullut viimeisen puhujan sanat. Hän käännähti joukkoon päin ja horjahti vähän.

— Mitä hörisette, kurehousut? ärjäisi hän ottaen tuiman katsannon. — Pitäkää huolta itsestänne! Vai ettekö tiedä kuka minä olen? lisäsi hän varttaan ojentaen, josta oli seurauksena, että hän horjahti uudelleen.

— Tunnetmehan toki herr' Vuolevin, joka kuuluu myös ennen käyneen kurehousuissa niinkuin mekin, lausui juopunut ääni vastaan.

Joukko räjähti nauramaan.

Herra Olaukselta pääsi kirous. Käsi ojona hän otti askelen joukkoa kohden, puhkuen ja hammasta purren.

— Väistykkää kauniisti pois, miehet, ennenkuin minulla turmelus nousee! sanoi hän. — Ettekö tiedä, että joka loukkaa minun persoonaani, loukkaa samalla korkea-arvoisaa konsistoriumia ja piispaa. Nähkääs — jatkoi hän ja painoi peukalolla juhlallisesti rintaansa — minä olen konsistoriumi ja piispa.

Lappalaiset eivät oikein tienneet, oliko viimeksisanottu otettava vakavasti vaiko ei: he vaikenivat ja perääntyivät loitommas.

— Näe nyt... Planting... minkälaisia lampaita minulla on hoidettavanani. Haukkuvat omaa pappiaan hänen kirkkonsa vieressä! lausui Sirma hoiperrellen jälleen kauppapöydän ääreen. — Tuommoisille minun sitten pitää saarnata ja sanaa julistaa! — Tuntuu, totta vie, Planting, usein siltä, että evankeliumi on aivan liian hyvää tavaraa heille... Enkä minä sitä usein annakaan, Planting, siitä saat olla varma... Mutta laki! — Kas se on parasta näille nahjuksille, joilla rohkeus kasvaa sitä mukaa kuin viina päähän nousee... sillä tuota ei olisi tehnyt selvä lappalainen... Totta vie, Planting, minä tunnen lappalaisen luonnon...

— Sellaisiahan tahtovat tämän perän asukkaat olla, vastasi kauppias vältellen. — Ei ole kirkon vaikutus vielä syvälle juurtunut eikä esivallankaan käsi ole päässyt heitä nöyryyttämään, mutta kyllä kai sellainenkin aika kerran tulee...

— Esivallan käsi! Älä puhu, Planting, esivallasta. En kärsi kuulla sellaista puhetta... Ei täällä ole esivaltaa muulloin kuin markkina-aikana.

— Onhan täällä pastoria lukuunottamatta nimismieskin paikkakunnalla, uskalsi kauppias muistuttaa.

— Olisikin eri järjestys, Planting, totta vie, jos olisi Martinpojassa nimismiestä yhtä paljon kuin minussa pappia! huudahti Sirma, läimäyttäen kämmenellään kangaspakkaa. — Mutta herja... sellaistaakin esivallan edustajaa kuin hän!... Suojelee noitia ja velhoja! — Mutta nytpä veivät hänen parhaan ystävänsä — jatkoi hän nauraen. — Oletko kuullut, Planting, että Paulus-Jouni on joutunut Jukkasjärvellä kiinni noituudesta — omasta ammatistaan? Valkealla porolla lähti sinne kopeana mies poronkellon soidessa... ja nyt palaa takaisin rautojen kintuissa kilistessä. Se on kohtalo se!

— Ilmankos häntä ei ole näkynytkään näillä markkinoilla. Rentona hän aina esiintyi ja rahaa hänellä oli kuin kuninkaalla. Monesti olen hänen kanssaan kaupat tehnyt.

— Ei kannata noitaa sääliä! lausui herra Olaus ankarasti. — Ansaitun rangaistuksen hän tulee saamaan ja se on oikein...

Hänen päänsä painui rintaa vasten. Viina näytti vahvasti vallanneen miehen, päättäen siitä, että ruumis horjahti tuon tuostakin taaksepäin. Mutta sitä ei kestänyt kauan kerrallaan. Äkkiä kohosi tukeva leuka, ja kädet puristautuivat pöydän reunaan tiukemmin. Mutta ajoittaisesta ulkonaisesta varmuudesta huolimatta sammalsi jo kieli kelpo lailla.

— Onko sinulla... Planting... nyt... niitä koreita huivia? kysyi hän häristellen silmiään. — Minä vaimolleni ostaisin.

Hänen päänsä painui jälleen rintaa vasten, ja kuin muistoihinsa vaipuen hän sopersi:

— Minä olen, Pla-Planting, saanut tosi hyvän vaimon...

Kauppias hymähti itsekseen. Hän tunsu sääliä miestä kohtaan ja vastasi ystävällisesti:

— Tuossa niitä on orrella. Herra Olaus on hyvä ja valitsee siitä.

Sirma kohotti päätään ja katsahti osoitettuun suuntaan. Hänen, piirteensä olivat käyneet lempeiksi ja silmissä kiilsi kosteaa. Hän yritti vetää huivikimppua orrelta, mutta ei tavannut sitä oikein: käsi heilahti vain sivutse. Kauppias otti kimpun alas ja asetti sen hänen eteensä.

— Hyvää iltaa, raatimies! kajahti äkkiä Sirman vierestä.

Tulija oli keskikokoinen, turpea mies. Kasvot olivat punakat, silmät pienet ja viekkaat. Niiden katse oli epäilevä ja kyräävä. Nenä oli paksu, vähän pysty, ja suurenpuoleista suuta reunusti harva parta. Yllä oli tulijalla vankka peski, jota villavyö kiristi uumenilta, ja päässä hukannahkalakki. Ryhti oli itsetietoinen ja kopea. Tulija oli talokas Maunu Martinpoika, Enontekiön nimismies.

Sirma säpsähti tuon äänen kuullessaan. Hän ajatteli juuri Kaarinaansa, jolle parastaikaa huivia valitsi, ja hänen mielensä tuntui pehmeältä. Hän ajatteli, kuinka Kaarina taas häntä, horjahtanutta, hoitaisi ja lempeästi nuhtelisi. Mutta näistä suloisista ajatuksista hänet tempasi äkkiä tuo töykeä ääni, joka kajahti

hänen viereltään. Silmänräpäyksessä muuttui kasvojen lempeä ilme. Kosteaa kiiltoa hävisi silmistä, epävarma varsi oikeksi ja otsa synkkä.

— Iltaa, Martinpoika! lausui hän uhmaavasti, kääntyen nimismiehen puoleen. — Ylpeäksipä olet käynyt, kun et minua ole tuntevinasikaan. Pitäisihän sinun jo minut tuntea...?

Nimismiehen pienissä silmissä välähti hiukan. Ne soikkenivat, räpäyttivät ja kävivät vielä pienemmiksi. Heittäen syrjäkatseen Sirmaan hän äännähti purevasti:

— Iltaa! Enpä osannut herra pastoria tuntea. Luulin lappalaiseksi, jolta viina on vähän jalkoja herpaissut.

— Älä ivaile, Martinpoika! Suurempi mies minä olen joka päivä kuin sinä, talonpoika, jolle vouti on viran antanut. — Mutta nyt hän taitaakin ottaa rengiltään viran pois! Mitäs arvelet siitä?

— Mitenkä niin? Herra Olaus on hyvä ja selittää tarkemmin.

— Kuulehan miestä, Planting, kun heittäytyy hurskaaksi. — Ja kääntyen nimismiehen puoleen hän jatkoi äänellä, josta vahingonilo selvästi pisti esiin:

— Et taida tietääkään, että sinun parhaan ystäväsi, Paulus-Jounin, on nyt hänen herransa Beelsebub jättänyt kokonaan pulaan, kun on mies joutunut esivallan käsiin? Miehen, joka tähän saakka on istunut kunniapaikalla pirtissäsi, saat nyt nähdä käräjäpaikalla, kintuissa kilisevät kahleet. — Eikö sydämeesi koske, Martinpoika?

Väkijoukko oli jälleen kerääntynyt Plantingin kauppakojun luo ja kuunteli jännityksellä nimismiehen ja papin keskustelua. Muutamia porvareitakin oli joukkoon liittynyt, ja kaikkien kasvoilta luki odottavan, vahingoniloisen ilmeen.

— Mitäs se pappiin kuuluu, kuka kulloinkin talossani käy? lausui nimismies mahtavasti. — Minä olen, luulen ma, isäntä vielä siellä.

Minuun se juuri kuuluukin! selitti herra Olaus itsepintaisesti. — Minun on pidettävä huolta, etteivät noidat saa seurakunnassani vehkeitään harjoittaa. Ja sitä enemmän se kuuluu minuun, kun esivallan edustaja julkisesti suojelee talossaan tunnettua velhoa, jonka toimet ovat päivänselvät. Ja sen vuoksi on minun velvollisuuteni syyttää sinua, Martinpoika, noitien suojelemisesta, ja silloin on sinulta virka koreasti naulassa... Mitäs siihen sanot?

— Se olisikin aivan herra Olauksen muiden tointen mukaista, vastasi nimismies pilkallisesti.

Sitä syytöstä ei pappi ikänä saa hänelle päähän, ajatteli hän. Paulus-Jouni oli tosin käynyt, mutta aina sellaiseen aikaan, ettei siihen löytynyt todistajia. Hän katseli uhmaavasti Sirmaa, joka nyt astui aivan hänen eteensä ja kulmat uhkaavissa rypyissä tuijotti häneen veristävin silmin:

— Mi-mitä tarkoitat, mies? kysyi hän uhkaavasti.

— Tarkoitan sitä, mitä jo sanoin! Sellainen mies, joka riistää toiselta heinämaat, koettaa luonnollisesti riistää virankin!

Nimismies kääntyi lähteäkseen, mutta pysähtyi muutaman askelen päähän ja pyörähtäen jälleen Sirmaan päin jatkoi purevasti:

— Luulen herr' Vuolevin nyt täysin käsittäneen, mitä tarkoitin, vaikka humalaisen aivot toimivatkin hitaasti.

— Mitä sinä oikein puhut, mies? Minäkö riistan? Kyllä arvaan jo, mitä tarkoitat. Mutta, jos suoraan sanon, kuka toisen omaa anastaa, niin se olet sinä itse, Martinpoika!... Sinä lurjus! Sinä kadotuksen viskaali!

Sirma astahti askelen nimismiestä kohden silmät salamoiden ja leuka vapisten. Väkijoukosta kuului supatusta ja tirksumista.

— Sinä olet anastaja ja väärintekijä niin pappi kuin oletkin! huusi nimismies vastaan. — Sinä olet vienyt minulta niityt ja veisit koko elämäni, vielä virkanikin, jos kykenisit. Mutta siihen et kykene sinä, et totta tosiaan!

Sirma astui vielä askelen nimismiestä kohden, ja nyt oli hänen muotonsa hirveä. Silmät tuijottivat kamalasti, ja suu oli vääntynyt julmaan irvistyykseen.

— Suu kiinni! ärjyi hän katkonaisesti. — Semmoisilla miehillä kuin sinulla ei ole puhevaltaa näin

julkisella paikalla: — ei ainakaan näin kirkon vieressä, — sillä sinä olet huorintekijä, roisto, varas ja ryöväri!

Ja kuin haltioituneena hän hyppäsi nimismiehen eteen, tarttui kiinni tämän lakkiin ja tempaisi sen maahan.

Nimismies otti lakkinsa ja pui nyrkkiä Sirmalle vihasta punaisena:

— Sakkoa saat tästä, pappi! Muista se! — Ja kääntyen väkijoukon puoleen hän huusi:

— Pankaa mieleenne, miehet, mitä pappi sanoi! Te kuulitte herjaukset ja näitte loukkauksen, jonka alaiseksi olen joutunut. — Tästä asiasta puhutaan enemmän lakituvassa.

Nimismies hävisi väkijoukkoon äärimmilleen suuttuneena.

Sirma seiso keskellä kujaa, pudisteli päätään ja puheli itsekseen:

— Vai kärejiin taas. No, eipä mitään... onhan meillä Martinpojan kanssa entisiäkin asioita...

Kukaan ei virkkanut hänelle sanaakaan. Papin raivoisa esiintyminen oli herpaissut miesten mielen ja säikähdyttänyt naiset kokonaan, ja siksi annettiin hänen olla. Väistyttiin vain hänen tieltään, kun hän jälleen hoippui Plantingin kojulle keskeytynyttä kauppansa jatkamaan.

— Jo taisi nyt herra Olauksen käydä hullusti, kun meni nimismiehelle sellaisia puhumaan. Markkinarauhan rikkomisesta se nyt sakotuttaa, tuumi kauppias.

— Älä siitä huolehdi, Planting, vastasi Sirma huolettomasti. — Kyllä minä sen asian vastaan. Totta oli joka sana, vaikka en voikaan kaikkea toteennäyttää. Kyllä minä tiedän Martinpojan jäljet. Useita lapsia olen kastanut, jotka eivät saa häntä isäkseen kutsua. Minä tiedän sen.

Hän käänteli kädessään olevaa huivia ja lisäsi:

Tämän minä otan.

Hän jätti hyvästi ja lähti kotiin. Kulku kävi vähän vaivalloisesti, mutta hyvin hän silti pystyssä pysyi. Se oli nimittäin herra Olauksen vahvoja puolia, että hän pysyi jaloillaan, vaikka olisi päivän juonut. Ottaen oikean suunnan hän astui verkkaisin, hiukan horjahtelevin askelin pappilaa kohti.

* * * * *

Oli jo myöhäinen ilta. Nuotiovalkeat hiipuivat jo monin paikoin hiilloksina ja niiden ääressä häärivät juopuneet lappalaiset. Kauppiat sulkiivat kojujansa. Joelta kuului päihtyneiden joiku ja mekastus. Tähdet kiilsivät kirkkaina korkeudessa, ja pappilan päätykamarin ikkunasta heitti heleä takkavalkea pitkän, häilähtelevän valujuovan valkealle hangelle.

Muutaman nuotion ääressä lojui puolikymmentä lappalaista. Pari heistä oli viina jo vaivuttanut, mutta toiset istuivat vielä kaulatusten ja maistelivat. Äärettömän onnen ja hyväntuulen ilme oli heidän hakisillä kasvoillaan, jotka nuotio kirkkaasti valaisi.

— Aslak, Aslak, joikkaa... joikkaa, lallatteli keskimmäinen heistä.

Puhuteltu otti pitkän kulauksen ja rupesi yksitoikkoisella äänellä hyräilemään:

— Hee-er Vuol-le-vi, paa-a-ha pap-pii, nun-nun-nun-nuta-nuu...

Sirma pysähtyi kuuntelemaan. Hän tunsu laulajan. Se oli Aslak Omma, nuori, terhakka lappalainen. Toinen laitimmiaisista otti nyt pullon ja ryyppäsi.

— Minäpä osaan myös joiun, turisi hän.

— Laula, laula, Niila, sopersi keskimmäinen.

— Paa-au-lus Jou-nii... suu-uu-rii noi-taa... nun-nuta...

— Hei miehet! huusi Sirma.

— Ii-ih! kuului nuotiolta ja kolme humalaista päätä kurkisteli tulen yli pimeyteen kuin säikähtyneet riekot.

— Pankaa nukkumaan nyt, että jaksatte huomenna kirkkoon, lausui Sirma käskävästi.

— Ii-ih! Ku-kuka se on? Tule saamaan ryyppy! — kehoitettiin nuotiolta.

Aslak Omma oli kömpinyt pystyyn ja tirkisteli ääntä kohden, varjostaen kädellä silmiään.

— Se on pappi, herr' Vuolevi, supatti hän toisille. Hän oli tuntenut papin...

— Joo pappi se on. Pankaa maata nyt, älkääkä menotko enää, kehoitti Sirma ja lähti astumaan pappilasta näkyvää tulta kohden.

— Maata pannaan... maata pannaan, kuuli hän mennessään nuotiolta.

Päästyään pappilan pihalle hän pysähtyi ja katsahti kirkkomäelle...

Äskeiset lappalaiset olivat nousseet pystyyn ja hyppivät yhdessä kimpussa nuotion ympärillä. Hän erotti aivan selvään heidän joikunsa:

Heer-er... Vuo-le-vi... hyvä-ää... pap-pii voiaa... naa-naa. Rannassa... is-tuu... Ruijan viinaa juo... voi-aa naa-naa... hyvää... viinaa...

Sirman suu vetäytyi hymyyn, ja hän iski itsekseen silmää.

II

Erään kirkkotuvan edustalla seisoskeli muutamia lappalaisia neljännen markkinapäivän aamuna.

Markkina-aika ei tuonut Enontekiön markkinapaikkaan ainoastaan alamaan porvareita tavarakuormineen; se toi myös esivallan tuomareineen. Tilavin kirkkotupa sai silloin tehdä oikeushuoneen virkaa, ja siellä sai lappalainen niin hyvin kuin lantalainenkin kuulla, miten laki asioita arvosteli, jos he nimittäin kaupanteoltaan joutivat sitä kuulemaan. Sillä vaikka oikeusasiat muuten kiinnittivätkin suuresti lappalaisten mieltä, oli kaupanteko heille kuitenkin pääasia, jota sellaisetkaan toimitukset kuin markkinajumalanpalvelukset ja käräjät eivät pystyneet häiritsemään. Olipa toisinaan tapahtunut niinkin, että tuomarin oli täytynyt lappalaisten kaupanteon vuoksi keskeyttää oikeuden istunto ja lykätä se seuraavaan päivään. Edellämäinnittuna päivänä oli kuitenkin siksi mielenkiintoinen asia oikeuden käsiteltävänä, etteivät lappalaiset joutaneet ensi sijassa kauppojaan ajattelemaan. Heidän kuuluisin tietäjänsä, Jouni Vasara, "Paulus-Jouni", niinkuin häntä tavallisesti kutsuttiin, oli sotkeutunut esivallan käsiin. Jokainen, joka vain kynnelle kykeni, halusi sen vuoksi kuulla, miten nuori tietäjä selviytyisi pälkähästä. Sillä se tiedettiin, ettei esivallalla ollut armoa sellaisille miehille, jotka tietäjän toimissa liikkuvat. Senpä tähden vinttikin tapahtuma vilkkaan keskustelun miesten kesken.

— Ahtaalle joutui Paulus-Jouni, kun esivalta käsiinsä sai, virkahti alakuloisena eräs silmäpuoli lappalainen. — Ei kärsi esivalta vanhoja tapoja, joita isät ennen harjoittivat.

— Kovin julkisesti liikutteli kannustaan Jouni... Ei ollut vanhan Staalo-Oulan kätevyyttä... Siinä oli mies, jota ei toinen viekkauudessa voittanut, lausui tähän muuan vanhanpuoleinen, pujopartainen peskiniekka, jolla oli putkenjuurimälli molemmissa suupielissä.

— Ei ole Paulus-Jounissa vanhan Oulan henkeä vaikka onkin hänen luonaan oppia käynyt. Ei oikea tietäjä koskaan joudu esivallan kynsiin — eikä pappien kiroihin. — Muutaiskse vaikka hukaksi, jos vaara on lähellä, pakisi tuvan seinustalla, ahkion perälaudalla istuva harmaahapsi lapinäijä.

Silmäpuoli kääntyi hänen puoleensa ja kysyi:

— Uskooko Niila, että tietäjä voi itsensä hukaksi muutattaa?

Vanha Niila, jota yleensä kutsuttiin "Kopara-Niilaksi", syystä että hän kerran hukan kanssa taistellessaan oli vahingossa purettanut oikean käden sormet poikki, katsahti kysyjään, pyyhkäisi kämmentyngällä otsalle valahtaneita takkuisia suortuvia syrjään ja vastasi:

— Uskonpa hyvinkin ja luulen, että uskot sinäkin, vaikka et uskalla uskoasi julki lausua — papin pelosta.

— Parempi on vaihtaa vanha usko uuteen, virkkoi silmäpuoli vältellen. — Varmemmalta tuntuu lappalaisen elämä, kun ei suututa esivaltaa eikä pappia, joiden mahti nyt on niin suuri. Toista oli ennen jolloin ei papin kauhtanaa nähty kuin kerta vuodessa.

— Pappia! ynähti Niila halveksivasti. — Niinkuin tämä meidänkin pappi! Täällähän sen on seisottava esivallan edessä niinkuin Jouninkin. Nimismies on hänet haastattanut solvauksesta... Jos minä jotakin pelkään, niin ennemmin sitten esivaltaa.

Vanha Niila nousi ja lähti selkä köykyssä kävellä vaaputtelemaan viereiseen tupaan.

Miehet katselivat vanhuksen jälkeen ja silmäpuoli virkkoi:

— Sanovat ne jotkut Niilankin osaavan loiehtia. Liekö sitten perää?

— Onhan se tiettyä, että tietäjän vikaa hänessä on, lausui muuan joukosta. — Onpa herr' Vuolevikin moniaita kertoja yrittänyt päästä Niilan jäljille, kun tämä on niissä aikeissa liikkunut, mutta ei ole onnistunut.

— Ilmankos äijä kehaisikin, ettei oikea tietäjä koskaan papin kiroja pelkää, nauroi silmäpuoli.

Miesten joukkoon liittyi nyt pari muuta lappalaista, joista toinen, valkopeskinen, sukkelaliikkeinen nuori mies puhui:

— Saa nähdä, miten herr' Vuolevin nyt käy, kun Martinpoika on hänelle haasteen antanut? Törkeästi soimasikin pappi kruununmiestä.

— Olitko sinä, Aslak, kuulemassa niiden kamppausta? kysäisi silmäpuoli lappalainen uteliaana.

— Olin kyllä! Juuri vieressä seisoin, kun herr' Vuolevi tempaisi lakin nimismiehen päästä, niin että tömähti!

— Sanovat herr' Vuolevin olleen hyvänlaisesti päissään?

— Olihan se tainnut muutaman ryydyn ottaa, kun oli niin rivakalla päällä, että tappeluksi pisti, ivaili Aslakiksi puhuteltu.

— En minä sitä vikana pidä, että pappikin käyttää Jumalan viljaa niinkuin muutkin, mutta se on kiusallisempaa, että hän silloin on niin äreä ja tuima, ettei tavallisesta miehestä hänen lähelleen. — Ärhentää ja huutaa kuin vuorenpeikko.

Putkenjuurimällin purija sylkäisi ja jatkoi:

— Tässä toissa talvena meni Rasmus Hurri Ruijaan ja poikkesi pappilaan ostamaan eväsviinoja itselleen. Hän meni papin huoneeseen, missä herr' Vuolevi parhaillaan tepasteli avojaloin ja oli hyvässä nousuhumalassa. Rasmus anoi hyvää päivää ja veti pullon peskin povesta kysyen, eikö pappi möisi vähän eväsviinoja, kun oli sattunut loppumaan. Silloin hyppää herr' Vuolevi Rasmuksen nenän eteen ja tiuskaisee: "Olenkos minä mikä viinankauppias?" Ja kun Rasmus selittämään, että ei suinkaan, niin silloin karsii pappi kurkkuun... Ja kun Rasmus kurkkuaan suojatakseen kääntyy ympäri, niin sataa taakse iskuja, niin ettei Rasmus lopulta ollut erottanut, kädelläkö vai jalalla pappi niitä jakoi... Pihalle saakka oli seurannut perässä ja pannut sellaista mökää kuin vihainen nautasonni. Ja vaikka oli tulipalopakkanen, oli, julmettu, seisonut pihalla avojaloin, siihen saakka kuin Rasmus oli lähtenyt. On siinä sisua! Sellainen mies se on! Sen tietää jokainen, joka vähänkin on joutunut tekemisiin hänen kanssaan.

— On tainnut Pietikin joskus saada passit Otavaa katselemaan vastoin tahtoaan? nauroi silmäpuoli selkä ojona.

— Kuka siinä vastustelemaan? Tiesi jo, mikä rangaistus tulisi, jos löisi takaisin. — Kovin on virkansa korkea, vaikka ei mies itse minkäänlainen...

— Pakkoko oli Rasmuksenkin mennä papin puolelle sellaiselle asialle, huomautti valkopeskinen. — Olisi mennyt pirttiin, niin kyllä olisi Kaarina-emäntä mitannut mielellään.

— Ei tullut Rasmus sitä ajatelleeksi. Tottapa mietti, että isännän puoleen on ensin käännyttävä, olipa asia mikä tahansa. Ja mikäs asiassa?... Oikea asia.

Valkenevan aamun hiljaisuuden katkaisi samassa kimeä kellon ääni tapulista. Suntio soitteli parast'aikaa aamukelloja käräjäsaarnaan.

— Lähdetäänpä haukkaamaan einettä, että ehditään kirkkoon kuulemaan herra Martinusta, kun hän käräjäkansalle pauhaa, kehoitti silmäpuoli.

Miehet hajaantuivat kukin taholleen.

Käräjäsäärna oli päättynyt, ja kirkosta tultu. Käräjätuvan ovenpuoli oli ahdinkoon saakka täynnä väkeä. Tuvassa, jossa ei ollut minkäänlaista tulisijaa, oli kylmä, ja tiheään ahtautuneiden ihmisten henki huurusi kevyenä pilvenä. Peräseinällä olevan pöydän takana istui noin viidenkymmenen vuotias kookas mies, peski päällä. Se oli Lapinmaan alalaamani Lauri Jaakonpoika Grubb. Hän oli vanhaa pirkkalaissukua, jossa Lapin laamannin virka oli kulkenut jo viidessä polvessa peräkkäin ennen häntä.

Vasemmalla peräseinustalla istui lautakunta. Siihen kuului tällä kertaa neljä Tornion porvaria ja raatimiestä: Mikkeli Juhonpoika, Heikki Hannunpoika Kuure, Petteri Planting ja Arent Grape sekä neljä lappalaista. Oikealla seinustalla istui kolme peskipukuista miestä. Ne olivat Alatornion kirkkoherra Henrik Törnström, Jukkasjärven ja Enontekiön kirkkoherra Martinus Kempe sekä herra Olaus Sirma, joka istui laitimmaisena virallisen ja ankaran näköisenä, antaen katseensa tuon tuostakin kulkea yli tuvan vastapäiselle seinustalle, missä seisoj nimismies Maunu Martinpoika.

Tuomari napautti puuvasaralla pöytään ja ilmoitti, että ensimmäisenä tulee käsiteltäväksi juttu Jouni Paavalinpoikaa vastaan noituuden harjoittamisesta.

Kaksi lappalaista, jotka olivat olleet syytettyä kiinni ottamassa, kävellä vaaputteli esiin ja teki tuomarin kehoituksesta valansa. Sen jälkeen astui nimismies ovelle ja huusi:

— Jouni Paavalinpoika tuotakoon sisään!

Väkijoukko ahtautui tuvan molemmille seinustoille, jättäen oven kohdalle käytävää sen verran, että peskipukuinen vanginkuljettaja pääsi syytetyn kanssa sisään. Edellisellä oli kädessä säkki, jonka hän laski tuomarin pöydän viereen. Syytetty kulki pystypäisenä, vaikka raskaat rautaliivit painoivat hartioita. Hän oli tuskin viidenkolmattavuotias ja hänen melkein parrattomilla kasvoillaan leikki ylpeä, uhmaava ilme. Hänen mustat silmänsä säkenöivät, kun hän loi ne tuomariin. Olennessa oli jotakin majesteetillista, joka vaikutti voimakkaasti läsnäolijoihin. Naisten joukosta kuului hiljaisia huudahduksia, jotka ilmaisivat osaksi sääliä osaksi ihailua, ja tähän mielenilmaisuuun yhtyi miesten matalaääninen murina. Sirma istui liikkumattomana paikallaan ja katseli vahingoniloisena vankia. Kuin tuntien tämän käänsi syytetty päätään, ja heidän katseensa yhtyivät. Ja ne silmäykset, jotka he toisiinsa loivat, olivat kahden verivihollisen. Ne puhuivat leppymättömästä vihasta ja taistelusta, joka ei lakkaisi ennen kuin jompikumpi heistä sortuisi.

Tuomari teki lyhyesti selkoa esilläolevan asian alkuvaiheista. Johan Paavalinpojan eli Paulus-Jounin oli viime kuussa pidetyissä Jukkasjärven käräjissä ilmi antanut muuan talokas, Lauri Juhonpoika, noituuden harjoittamisesta. Mutta ennen kuin syytettyä oli ehditty kuulustella, oli hän päässyt karkuun ja harhailut pari päivää metsässä. Sieltä oli pari lappalaista hänet tavannut rikkilyötyine rumpuineen, joka viimeksi mainittu oli myös nyt oikeuspaikkaan tuotu.

Tuomarin viittauksesta kaivoi nimismies säkistä kumman näköisen kapineen ja asetti sen tuomarin eteen pöydälle. Se oli pyöreäpohjainen rumpu, jonka ympäryys oli koivusta. Pohja oli valmistettu ohuesta, pingoitettusta poronahasta, johon lepänkuorivärillä oli maalattu monenlaisia kuvioita. Siinä oli muinaisten Lapin jumalien ja haltioiden kuvia; oli aurinko, kuu ja aamutähti, lapinkota savureikineen, paaluaittoja, sekä eri eläimiä. Pohja oli jaettu poikkiviivalla kahteen osaan. Viivalla seisoj palvelijoiheen Tiermes-äijä, ukkosen jumala, elämän antaja ja ihmisten suojaaja. Hänen vieressään oli Suurjunkkari, Tiermeksen mahtava käskyläinen, jolla oli kädessä kuokka. Hänen valtansa alle kuuluivat metsäneläimet, kuten karhut, sudet, ketut ja ilvekset. Hänen kupeellaan seisoj palvelija, samoin kuin edellisenkin. Näiden molempien mahtavien valtiasten yläpuolella lentelivät saivolinnut, loveen langenneitten tietäjien linnuiksi muuttuneet henget. Rummun yläreunaan oli maalattu tähtiä, ja Suurjunkkarin pään päällä paistoi leveä puolikuu. Poikkiviivan alapuolelle oli kuvattu Kristus ja yksi hänen apostoleitaan. Keskellä alaosaa pohotti ruskea aurinko, ja sen alle pitkin rummun syrjää oli maalattu poro, susi, järvi, kettu ja orava. Rummun reuna oli lyöty sisään ja sen kalvo oli viistoon haljennut, katkaisten Tiermes-ukolta pään ja apostolilta jalat.

Tuomari katseli miettiväisenä edessään olevaa rikkinäistä taikakapinetta ja kysyi syytetyltä, tunnustiko hän sen omakseen.

Syytetty katseli kyräten tuomariin ja vastasi empimättä:

— Tunnustan. Minun on. Itse valmistin sen viime keväänä.

Tuomari näytti hämmästyvän ja katsahti kummastuneena syytettyyn. Häntä ihmetytti tuo avomielinen tunnustus. Väkijoukosta kuului hätäntynyttä supatusta joka kuitenkin Sirman rykäistessä äkkiä vaiken.

Tuomari tiedusteli nyt syytetyltä, mitä varten hän oi tällaisen kapineen laittanut ja mitä hän sillä oli

tehnyt.

Syytetty ei vastannut heti, katsoi vain pöydällä oleva rumpua kuin mieltien.

— Lauri Juhonpoika maanitteli minua useamman kerran rumpua katsomaan, kun sen akan sormi oli pahasti kipeänä, puhui hän, vilkaisten vähä väliä juhlallisista istuviin pappeihin. — Ensin estelin, mutta kun se ei hellännyt, suostuin lopuksi — pilanpäiten. Juhonpoika lupasi palkaksi kaksi luotia hopeaa ja vähän tupakkaa.

Lappalaiset katselivat salaisella ymmärtämyksellä toisiaan, ja Törnström ja Sirma vaihtoivat merkitseviä silmäyksiä. Tuli hetkeksi hiljaisuus, jonka keskeytti äkkiä viimeksimainittu:

— Herra puheenjohtaja!

— Herra Olaus.

Sirma nousi ja mittaili syytettyä raivostunein katsein.

— Syytetty näyttää kääntävän asian leikiksi, mutta minä voin vakuuttaa, että kaikki on paljasta teeskentelyä! Syytetty on tunnettu velho, joka on täällä paljon noidan ammattia harjoittanut. Sen tietävät kaikki!

Paulus-Jouni naurahti halveksivasti ja kääntyi ivallisena Sirman puoleen:

— Jo nyt houraat, pappi! Uniasi muistelet! Milloin olet nähnyt minut noidan hommissa? Kysy näiltä miehiltä, jotka ovat tässä. He kyllä tietävät.

— Älä kieroile, pimeyden palvelija! huusi Sirma ankarana. — Tunnusta totuus ennen kaikkea, niin voi sinun pikimusta sieluparkasi vielä pelastua!

Tuomari napautti vasaralla pöytään vaatien hiljaisuutta. Sen jälkeen hän kysyi syytetyltä, mitä tämä oli sitten rummulla tehnyt.

Paulus-Jouni räpäytti silmiään ja niistä välähti kettu. Hän mietti kotvasen ja vastasi sitten empimättä:

— Suostuin tietysti Juhonpojan pyyntöön, mutta kaikki oli sulaa leikkiä minun puoleltani. Halusin kujeilla tyhmän lantalaisen kanssa. — Mitä herr' Vuolevi äsken puhui, johtui kokonaan vihasta minua kohtaan, kun olen väärtil[1] muutamain hänen vihamiestensä kanssa. Niinkuin tämän nimismiehen esimerkiksi. Vai puhunko totta, vallesmanni?

— Totta on, murahti nimismies.

— Miksi pakenit sitten Jukkasjärvellä? kysyi tuomari ankarana.

— Pelkäsin tietysti oikeutta. Enhän osannut silloin arvata, että olisin voinut helpolla päästä mokomasta, kun koko parannuspuuha oli pelkkää leikkiä. Niin suututti typeryyteni, että vihoissani iskin rummun rikki. Enkähän vängännyt vähääkään vastaan, kun nämä miehet minut käsittivät. He voivat sen todistaa.

— Joo! Ei vain vängännyt... lausui toinen kiinniottajista.

— Saiko vaimo sitten apua sormeensa? kysyi tuomari ilmeisesti huvitettuna asiasta.

— Mitä vielä! Kipeä on tänäkin päivänä! Saamatta jäi apu samoin kuin minulle luvattu palkkakin.

Ovensuusta kuului naurua.

— Hiljaa siellä! karjaisi tuomari ja kääntyen syytetyn puoleen kysyi tiukasti:

— No oletko sitten todella noituutta harjoittanut, niinkuin herra Olaus äsken väitti?

Paulus-Jouni ajatteli, että nyt oli uskallettava ratkaiseva heitto, jos mieli asiasta selviytyä. Suuri oli rangaistus noidille, jos tuli toteennäytetyksi heidän työnsä. Sen vuoksi hän päätti nyt panna liikkeelle koko oveluutensa päästäkseen läpi niin helpolla kuin suinkin.

— Jos sitä voidaan noituudeksi kutsua, niin olen kyllä väliin rumpua käytellyt, niinkuin olen oppinut isältäni, aloitti hän vähän epävarmana, mutta jatkoi sitten rohkeammin.

— Kymmenen vuotta sitten, poikasena, tein rummun, jota käytin kaksi vuotta. Mutta kun en saanut siitä mitään apua — minua kun ei kukaan oikea noita ollut neuvonut — niin poltin toisen puolen siitä ja

toiseni puolen heitin erääseen kotaan Länsi-meren rannassa.

Lappalaiset vaihtoivat epäileviä katseita, mutta ei kukaan heistä halunnut osoittaa, että tiesi jotakin asiasta. Moni heistä oli jo pelännyt pahoja Jounin puolesta, sillä hyvä mies menisi, jos hän esivallan käsiin sortuisi.

He kuuntelivat jännitettyinä, kun Jouni parhaillaan kertoi, kuinka hän oli nähnyt erään Oula-nimisen vanhan lappalaisen lyövän rumpua, ja kuinka hän yksinkertaisuudessaan oli tätä jäljitellyt, mutta ei ollut hänelle milloinkaan koitunut siitä minkäänlaista hyötyä, kun ei kukaan ollut hänelle taitoa opettanut. Tämän voivat todistaa kaikki saapuvilla olevat lappalaiset.

Lappalaiset huoahtivat helpotuksesta. Kaikkien kasvot loistivat ihastuksesta. Supatusta rupesi jälleen kuulumaan. Vanha Niilakin, joka takkuisena ja kyyryisenä seisoj nurkassa, katseli nyt Jounia suuremmalla kunnioituksella, kuin millä oli aamulla hänestä puhunut. Ehkäpä oli sittenkin miehessä vanhan Staalo-Oulan henkeä koska osasi noin puolustaa itseään.

Tuomari kääntyi nyt väkijoukon puoleen ja kysyi, tiesikö kukaan läsnäolevista sanoa mitään esillä olevaan asiaan...

Lappalaiset katselivat neuvottomina toisiaan. Mitä vastata esivallan kysymykseen? Vallitsi syvä äänettämyys.

— Vastatkaa, kun esivalta kysyy ja puhukaa totta! huudahti Sirma.

Vanha, tihrusilmäinen lappalainen astui esiin.

— Emme tiedä mitään, korkea ja armollinen esivalta, emme mitään, sanoi hän kumarrellen syvään ja sivellen päälakeaan. — On kyllä tämä Jouni väliin rumpua käytellyt. Itse olemme pyytäneet. Yksinkertaisuudessamme olemme isien tapoja seuranneet. Ka, näin opettivat isät: rummusta katso, millainen tulee porovuosi, miten menee onnessa vasoma-aika[2] ja sen semmoista. Mutta ei ole Jouni kenellekään vahinkoa saattanut. Huvini vuoksi tyhjä on isiltä opittua viljottu... On pappi toisin opettanut. Uskomme häntä.

— Naa, ei vahinkoa vain ole Jouni aikaansaattanut kenellekään, yhtyi ukon puheeseen toinen lappalainen, joka pää kallellaan, niska kyyryssä ja kädet peskinhihoihin pistettyinä seisoj etumaisten joukossa ja räpytteli silmiään. — Ennen ovat suuret tietäjät loihtineet vihamiehiään milloin hukiksi, milloin ahmoiksi, mutta ei ole sellaisia tietäjiä enää... Kuolleet ovat... Viimeinen oli Staalo-Oula ja se oli vielä mies... On tullut uusi usko, pakisi hän rohkaistuneena.

Korkea oikeus! Pyytäisin saada vielä lausua jonkun sanan, ennen kuin oikeus tekee päätöksensä, huudahti Sirma.

— Herra Olauksella on puheenvuoro.

— Korkea oikeus ei voi saada oikeaa käsitystä asiasta näiden viimeisten puhujain sanoista, aloitti Sirma äänellä, jossa soi epämääräinen pelko asian liian suotuisasta päättymisestä. — Ei ole noituus täällä niin vähäistä ja lapsellista kuin mitä voisi heidän puheistaan päätellä. Nämä miehet puhuvat siitä, miten heidän isänsä ovat opettaneet heitä noitarumpua käyttämään ja muita pakanallisia menoja harjoittamaan, mutta itse he eivät muka enää usko niihin. Huvini vuoksi sanovat vain esi-isien tapoja seuraavansa. Mutta minä heidän pappinaan ja sielunhoitajanaan voin kokemuksesta mainita, että noituus ja pakanaisuus on täällä vielä aivan yleistä, vaikka sitä salassa harjoitetaan. Esivallan pelosta tullaan kirkkoon ja kastatetaan lapset, mutta kotona pestään pyhä vesi pois ja kastetaan uudestaan, välistä moneenkin kertaan, kun ei lapselle löydetä sopivaa pakanallista nimeä, jonka "jabmekit", kuolleet omaiset, muka tahtoisivat lapselle antaa. Täällä uhrataan pakanallisilla jumalille joka vuosi, ja syytetty, joka nyt on ollut piilosilla korkean oikeuden kanssa, on pääjohtajana näissä jumalattomissa ilveilyissä. Jokaisessa pienimmässäkin tilaisuudessa käytetään noitarumpua ja siihen uskotaan aivan yleiseen. Ja minä olen sitä mieltä, että jollei korkea esivalta, jolle Jumala on maallisen miekan antanut, tarmokkaasti avusta hengellisiä viranomaisia pimeyden töiden pois juurruttamisessa, niin täällä pimeässä Lapissa ei Herran totinen valkeus koskaan pääse paistamaan!

Sirma oli puhunut melkein yhteen hengenvetoon. Hän pysähtyi hetkeksi ja kiinnittäen katseensa nimismieheen jatkoi:

— Minua suuresti kummastuttaa, että ainoa paikkakunnalla asuva esivallan edustaja julkisessa oikeudessa ryhtyy julkeasti puolustamaan velhoa, joka ihmisten sydämiä pimeyteen kahlehtii. Mutta kun ajattelen, millä tavalla hän täällä on käyttäytynyt, niin onhan luonnollista, että hän näin menettelee. Jokainen puolustaa tietysti ystäviään, ja tämä Jouni Paavalinpoika on juuri arvoisan nimismiehemme henkiystävä, jota hän on aina koettanut suojella kaikin keinoin. Paulus-Jounille on nimismies aina

kotinsa avannut ja tarjonnut kunniasijan pöytänsä takana. Ei siis ihme, että velho turvautuu ystävänsä apuun oikeudenkin edessä. Mutta korkealle oikeudelle on varmaankin selvää, mihin joudutaan, jos esivallan edustajat näin törkeästi menettelevät ja häpäisevät sitä virkaa, jonka tarkoituksena on totuutta ja valkeutta edustaa. Sellainen kruununpalvelija ei totisesti ansaitsisi virassa olla, kun hän sitä tuolla tavoin väärinkäyttää.

Sirma lopetti ja katsahti tyytyväisenä ympärilleen nähdäkseen, minkä vaikutuksen hänen puheensa oli tehnyt. Lappalaisiin, vaikka he olivat sen osapuulleen ymmärtäneet — Sirma oli näet puhunut suomeksi — ei se näyttänyt tehonneen, sillä he seisoivat juroina, eikä yksikään lihas värähtänyt heidän luisevilla kasvoillaan. Syytetty vain siirteli hermostuneena jalkojaan niin että kahleet kilahtelivat.

Nimismies, joka oli synkkänä kuunnellut Sirman puhetta, pyysi puheenvuoroa.

— Se mitä herra Olaus suvaitsi mainita suhteestani syytettyyn — lausui hän harvaan — johtuu aivan yksinkertaisesti hänen vihamielisyydestään minua kohtaan. En katso sen kuitenkaan kunnialleni käyvän enkä vaadi hänelle tällä kertaa mitään edesvastusta, koska minulla jo entuudestaan on sellainen vaatimus häneen nähden. Jätän hänen parjauksensa omaan arvoonsa ja pyydän, että korkea oikeus tekisi päätöksensä tässä asiassa.

— Tahtooko herra Olaus puheellaan erityisesti painostaa sitä syytettä, joka täällä tänään on tutkittavana? kysyi tuomari Sirmalta.

— Luonnollisesti! Se on tarkoitukseni ja harras toivoni on, että oikeus ottaisi lausuntoni huomioon, vastasi Sirma painokkaasti.

Oikeus ryhtyi päätöstä antamaan ja kehoitti väkeä siksi aikaa poistumaan.

Vanginvartija talutti syytetyn ulos ja muut seurasivat perässä.

* * * * *

Lappalaisia hääri käräjätuvan edustalla pieniin joukkoihin keräytyneinä. Oikeus oli julistanut päätöksensä Paulus-Jounin jutussa. Neljäkymmentä markkaa sakkoa hopeassa oli se tuominnut ja lisäksi tavallisen kirkkorangaistuksen, joka suoritettiin jalkapuussa istumalla. Siinä kaikki. Vilkas puheensorina kuului miesten parvesta, ja ilo loisti kaikkien kasvoista. Keskellä tiheintä joukkoa seisoi Paulus-Jouni voitokkaana lappalaisten kilvan osoittaessa hänelle suosiotaan.

— Hyvinhän meni asiasi, lausui vanha Niila ojentaen kätensä. — Buri, buri! [3] Tällä kertaa hävisi pappi taistelussa. — Mutta pidä varasi toiste, lisäsi hän hilpeämmin iskien merkitsevästi silmää.

— Vaarallinen on vastustaja minulla. Tänään olen sen selvästi nähnyt. Olen sen jo kyllä aikoja huomannut, ettei minulla ole mitään hyvää sieltä päin odotettavissa, vastasi Jouni nyökyttäen päätään pappilaa kohden. — Läheltä piti, etten tarttunut pahemmin, mutta kalliisti saa herr' Vuolevi vielä tämänkin maksaa. Meidän välillämme on tästä päivästä alkaen taistelu elämästä ja kuolemasta!

— Puhu hiljemmin! Papin nuuskija on lähellä, suhahti joku joukosta.

Vanhanpuoleinen mies, nukkavieru peski yllä, kulki kirkolle päin jonkin matkan päässä miehistä. Se oli seurakunnan suntio, jota lappalaiset yleensä vieroivat, koska epäilivät hänen harjoittavan urkkijan tointa herra Olauksen laskuun. Hän näyttikin vilkuilevan lappalaisiin päin astellessaan kirkkoa kohti.

— Jopahan on pappi lähettänyt vainukoiransa liikkeelle. Kovin suutuksissaan se jättikin käräjäpaikan. Ei näyttänyt olevan päätös mieleen, ja siksi se istuttaakin sinua jalkapuussa tavallista pitempään, puheli vanha Niila katsellen suntion jälkeen.

— Saat olla varma, etteivät minun nilkkojani kirkon puut purista!
Sitä nautintoa en papille suo, en vaikka henkeni menköön! huudahti
Jouni silmät salamoiden.

— Ole hiljaa, hiljaa! Asiasi vielä pilaat, kun olet noin maltiton, varasi vanha Niila. — Jos haluat saattaa juttusi loppuun papin kanssa, on mitä suurin varovaisuus tarpeen. Ei pidä suotta aikoja heittäytyä ansaan. Kiitä onneasi, että niinkin vähällä pääsit ja muista, että jos pappi saa paulan kaulaasi, kuristaa hän sinut armotta.

— Oikeassa olet, Niila. Vanha on aina viisas. — Neuvojasi seuraan, sillä tarpeen ne ovat, lausui Jouni hillitysti. — Totta on, mitä sanot: Ei pidä suotta aikoja heittäytyä vaaraan, kun kerran voi sen välttää. — Mutta minulta on vielä markkinat näkemättä ja ostokset ostamatta. Olette tainneet tyhjentää porvarien aitat sillä aikaa kuin minua esivalta vensi[4], lisäsi hän leikkisästi.

— Jäänyt on sinullekin vielä, Jouni! Oh, veikkonen! Onpa vaan! Käyhän katsomassa vanhan Plantingin kojulla. Siellä on tavaraa yllin kyllin.

Jopa vainkin. Me olemmekin vanhat väärtit, vaikka emme äsken olleet oikein toisiamme tuntevinamme. Se riippui, näettekös, paikasta, missä teivattiin,[5] nauroi Jouni ja lähti astumaan kauppakojuja kohti tyynenä ja arvokkaana.

— Ei uskoisi, että noita hartioita äsken kruunun rauta painoi. Niin on varsi suora ja käynti uljas kuin kuninkaalla, virkkoi vanha Niila katsellen poistuvan Jounin jälkeen.

— Eipä uskoisi... kelpo mies... todellakin... käynti kuin kuninkaalla, säestivät miehet.

III

Jos edellinen päivä oli pitänyt markkinaväkeä jännityksissä, kun Paulus-Jounin juttua tutkittiin, oli seuraava melkein mielenkiintoisempi. Olihan kaikille tiettyä, että itse seurakunnan pappia uhkasi nyt esivallan käsi. Senpätähden kulkikin pakina vilkkaana, vahingoniloisena, lappalaisten kesken, joita edellä puolenpäivän seisoskeli taas sakea parvi käräjätuvan edustalla esivallan saapumista odotellen. Tuomarin tiedettiin olleen yötä pappilassa, josta myöhään yöhön oli näkynyt tuli. Siellä olivat saman pöydän ääressä istuneet syytetty ja tuomionjulistaja kaikessa rauhassa kuin parhaat ystävät konsanaan. Mitähän, jos olisikin herr' Vuolevi saanut vaikutetuksi tuomariin, ja nyt hupenisi ihan käsistä mieluisa nautinto. Epäilevä ilme virisi miesten kasvoille, kun joku joukosta tästä huomautti. Mutta olihan toiselta puolen tapahtumaan monta todistajaa. Olihan nähty pappi juovuksissa, olihan ihan vieressä seisty, kun tämä tempaisi nimismieheltä lakin ja heitti sen maahan. Ja ennen kaikkea olivat Tornion porvarit olleet tapauksen todistajina. Ei anna Martinpoika nyt perään, kun on kerran herr' Vuolevin käsiinsä saanut. Kauan se olikin vihaa pitänyt pappia kohtaan. Sehän tiedettiin myös. Jopa vainenkin! Ansaan joutuisi nyt herr' Vuolevi, vaikka olikin taitava sanoistaan. — Pois hälväni epäily surisevasta joukosta. Vahingonilo loisti taas silmistä. Iloista supatusta ja naurua kuului joka taholta. Kaikkiällä oli herr' Vuolevi puheen aiheena. Yksi ja toinen utelias peskiniekka liittyi joukkoon, kulkien miesryhmästä toiseen sen mukaan, missä kulloinkin oli hausointa ja vereksintä kuultavaa.

Eniten oli väkeä keräytynyt Kopara-Niilan ympärille, joka kestitsi kuulijakuntaansa mehevimmillä paloilla papista. Tuontuostakin kajahti raikuva nauru. Hetkinen oltiin aivan hiljaa, jolloin kuului vain Niilan kitisevä ääni ja sitten yht'äkkiä uusi, voimakas naurunpurkaus.

— Mitenkäs selvisit silloin siitä yöluetuksesta, Niila? Muistelehan, että kuulevat muutkin, kehoitti joku joukosta.

Niila siristi tihruisia silmiään ja veitikka leikki suupielessä, kun hän kertoi:

— Niin, olihan se soma tapaus sekin... Nukun rauhassa kodassani tässä toissa talvena. Hiiloskin on sammunut ja kaikki on pimeää ja hiljaista. Taisi olla jo keskiyön aika... Yht'äkkiä karkaavat koirat ulos vimmatusti haukkuen... "Kukahen siellä on liikkeellä?" tuumin ja nousen kurkistamaan oviaukosta, kun kuulen tutun äänen, joka vihaisena manaa koiria... "Bärgalak, bärgalak!" kaikuu pimeässä ja niin täydestä sydäimestä! "Na, eikö olekin itse herr' Vuolevi!" ajattelen. "Varmaankin Rounalaan matkalla." Samassa työntyy pappi sisään ja komentaa tekemään tulta. "Pidetäänpäs kerran sinunkin kodassasi luetus?" toimeaa pappi. Minä tulta tekemään ja vastustelemaan: "Mutta nythän on yö, herr' Vuolevi". "Yö! Mitä sillä väliä? Oletkin aina kirkkoa kiertänyt, vanha noita!" Heräävät siitä muutkin ja saavat selville asian. Hieroskelevat silmiään ja töllistelevät pappia, joka kaivaa laukustaan virsikirjaa... Akkaväki tavailee, hieroo silmiään, tavailee ja tankuttaa... Jopa joutuu kirja minunkin käteeni... Otan sen, siristelen silmiäni, koettelen sormenpäillä lehteä, katsahdan savureikään ja virkan niin rauhallisesti kuin saatan: "Tuntuu kuin olisi koo".

Väkijoukko helähti iloiseen nauruun.

— No, mitenkäs kävi? huudettiin.

— Arvannette tuon... Ei minua lempinimillä puhuteltu. Pappi sieppasi kirjan kädestäni ja paukautti lyödä minua sillä päähän. "Vai kujeilemaan alat, vanha varas! Kyllä minä sinut opetan vielä! Jalkapuuhan pääset koreasti istumaan!" Minä pitelen päätäni ja puolustelen: "Mitenkäs sitä pimeässä, herr' Vuolevi? Eihän sitä muuten kuin koettelemalla..."

Uusi naurunpurkaus kajahti kuulijoiden joukosta.

— Esivalta tulee! huudettiin samassa.

Käännyttiin katsomaan.

Kirkkotörmää nousi tuomari pappien kanssa. Sirma asteli tuomarin vieressä ja näytti kertovan tälle jotakin. Alatornion ja Jukkasjärven papit kävelivät heidän perässään. Edellinen tuntui hajamieliseltä, päättäen siitä, että hän ei ollenkaan näyttänyt kiinnittävän huomiotaan vierustoveriensa puheeseen, kun tämä osoitteli hänelle tiensyrjässä kiinniolevaa lumivalkoista ajokasta, joka pappien saavuttua sen kohdalle arkana laukahti niin etäälle tiestä kuin hihna ylti.

Väkijoukko antoi tulijoille tietä. Uteliaina tirkistettiin Sirmaa, joka astui pää pystyssä luomatta katsetta oikealle tahi vasemmalle.

Muuan lautamiehistä avasi oven ja tuomari seuralaisineen astui tupaan.

Tuokion kuluttua saapui nimismieskin. Hän kulki varmoin askelin väkijoukon keskitse, tervehtien alentuvasti joka suunnalle, niinkuin se, jonka täytyy joskus saada osoittaa ystävällisyyttä niillekin, joita muuten tavallisesti halveksii.

— Korkea oikeus rupeaa istumaan! kahahti lautamiehen virallinen ääni ovelta.

Väkijoukko rynnisti esiin. Jokainen pyrki sisään niin nopeaan kuin mahdollista. Tuupittiin ja tyrkittiin. Pahimmin tunkeileville täytyi lautamiehen ärjäistä, ennen kuin sai heidät asettumaan. Siitä huolimatta raivasi Paulus-Jouni itselleen tien ovelle ahtautuneen väkijoukon lomitse ja tunkeutui etumaisten joukkoon aivan lähelle tuomarin pöytää. Enimmän osan oli kuitenkin täytynyt jäädä ulos, josta toistensa olkapäiden yli uteliaina kurkistelivat.

Tuomari selaili papereitaan, rykäisi pari kertaa ja lausui:

— Vastaaja herra pastori Olaus Sirma ja kantaja nimismies Maunu Martinpoika.

Todistajat tunkeutuivat pöydän luo ja tekivät valansa. He olivat ennemmin mainitut neljä Tornion porvaria, jotka edellisenä päivänä olivat istuneet lautakunnassa. Vakavina ja selvällä äänellä he lausuiivat valansa.

Sirma oli noussut penkiltä, jolla oli istunut. Hän korjasi peskinsä vyötä, ojentelihe suoraksi ja heitti uhmaavan silmäyksen nimismieheen, joka myös oli noussut ylös ja katsahtaen puolestaan väijyen riitaveljeensä ryhtyi selostamaan kannettaan.

Hän tunsu itsensä suuresti loukatuksi kappalaisen ja tämän lapinrahvaan saarnaajan, herra Olaus Sirman käytöksen vuoksi, kun tämä ensimmäisenä päivänä kulumassaolevaa kuuta oli markkinapaikalla hyökännyt hänen kimppuunsa häpeällisillä haukkumasanoilla ja todistamattomilla herjauksilla, kutsuen häntä huorintekijäksi, "kälmiiksi", varkaaksi ja roistoksi, sekä oli lyönyt häntä ja vetänyt tukasta. Tämän voi hän, Maunu Martinpoika, toteennäyttää todistuksella, jonka ovat allekirjoittaneet silloin saapuvillaolleet todistajat, nimittäin Tornion raati- ja kauppamiehet, hyvin kunnioitettu Mikkelä Juhonpoika, Heikki Hannunpoika Kuure, Petteri Eerikinpoika Planting ja Arent Grape nuorempi. Ja vaatii hän pastori Sirmalle ankarinta edesvastausta tästä törkeästä kunnianloukkauksesta ja pahoinpitelystä.

Nimismies veti peskin povesta paperin ja laski sen tuomarin pöydälle.

Sirma katsahti Plantingia, joka vanhasta tottumukselta oli istahtanut lautamiesten penkkiin. Asia näytti tätä kovin vaivaavan, sillä hän silmäili tyytymättömänä ympärilleen ja pureskeli pitkiä viiksiään.

Tuomari kääntyi Sirman puoleen ja kysyi äänellä, jonka hän koetti saada niin vakavaksi ja viralliseksi kuin suinkin mahdollista, oliko tällä mitään vastattavaa nimismiehen tekemän kanteen ja esittämän todistuksen johdosta.

Sirma katsoi tuomariin ja hänen huulillaan värehti hetkisen heikko hymy. Tuomari vältti hänen katseensa ja naputteli sormellaan pöytään kuin hämillään. Oli tuokion niin hiljaista, ettei kuulunut hiiskahdustakaan. Lappalaiset odottivat suu puoleksi avoinna ja silmissä salaperäinen katse, mitä heidän pappinsa vastaisi. Vaikka useat heistä eivät ymmärtäneetkään suomea kuin vähän, käsittivät he kuitenkin, että herr' Vuolevilla oli edessä vakava paikka. Alatornion Törnström rypisteli kulumiaan, ja Kempe istui selkäkenossa nojaten päällään seinään, silmät puoliummessa.

Sirma silmäsi virkatovereitaan ja hänen katseestaan välähti suuttumusta ja ivaa samalla kertaa.

Hetkeksi valtasi hänet nöyryyttävä tunne, että hänen, pappismiehen, täytyi seisoa oikeudessa vastaamassa — ja vielä tällaisessa asiassa, sekä päällepäätteeksi kahden virkaveljen läsnäollessa. Mitä he ajattelivat hänestä? Tietysti halveksit sydämessään, vaikka olivat kyllin viisaita sitä näyttääkseen. Martinpoika, tuo kirottu lurjus, joka joutavista riidan rakensi! Olisi lyönyt takaisin, niinkuin mies ja sillä hyvä! Mutta ei! Käräjiin — tietysti! Sirma puri hammasta niin että leukapielet natisivat. Sitä ei kuitenkaan kestänyt kauan. Hän hillitsi itsensä ja oli heti taas entisellään, tyyni ja rauhallinen. Pistäen peukalonsa peskin rinnukseen hän lausui levollisesti, äänessä hieman ivallinen sävy:

— Tunnustan kyllä tuottaneeni herra nimismiehelle mielipahaa ja loukanneeni hänen erinomaisen herkkää kunniantuntoaan, joka näiden vuosien kuluessa, jolloin yhdessä olemme näillä kaukaisilla Pohjolan perillä esivaltaa edustaneet, on usein erittäin selvästi tullut näkyviin minua kohtaan ja usein — se minun täytyy ikävällä mainita — varsin kouraantuntuvalta tavalla, niinkuin esimerkiksi meidän niittyriidassammekin. — Mutta en nyt puhu siitä. Tyydyn vain toteamaan, että herra nimismiehellä on kunnian_tuntoa, joka nyt on herännyt koston muutamien pikapäisyydessä lausuttujen sanojen johdosta, jotka ikävä kyllä ovat jokainen sisältäneet totuuden, vaikka minulla valitettavasti ei tällä kertaa ole riittäviä todistuksia niiden todenperäisyydestä. Tunnustan siis lausuneeni nuo sanat, jotka syyttäjällä on täällä suvainnut mainita, ja tahdon lisätä, että — jollen olisi ollut vähän liikutettu — *vino oneratus*,^[6] olisin ne jättänyt sopivampaan aikaan ja paikkaan.

Tuomari kääntyi kauppiasten puoleen ja kehoitti Plantingia todistamaan, huomauttaen, että hänen tulisi vain kertoa, mitä tiesi nimismiehen mainitsemasta tappelusta, koskapa herra Olaus oli tunnustanut solvaukset sanoneensa.

Planting nousi. Harvoin hän oli näin kiusalliseen juttuun sekaantunut. Miksi pitikin hänen lähteä kojultaan tuota "tappelua" katsomaan? Kun olisi pysynyt rauhassa myymäläpöytänsä takana, ei hän olisi nähnyt mitään koko nujakasta. Siksi paljon väkeä oli asianomaisten ympärillä ollut, ettei syrjässäolija olisi sen kulkua voinut seurata. Sirman solvaukset hän kyllä oli kuullut. Siksi suurella äänellä oli pappi huutanut. Plantingia nauratti ja suututti. Herra Olaus oli hänen persoonallinen ystävänsä. Sääli miestä, jos tuollaisen joutavan asian vuoksi joutuisi kärsimään. Hän silmäili Sirmaa, joka hieno hymy huulilla odotti hänen todistustaan.

— Herra Olaus tuli minun kojulleni ennenmainittuna päivänä tekemään kauppaa, sillä me olemme vanhat tutut, aloitti Planting.

— Ei kuulu asiaan, huomautti tuomari pöydän takaa. Planting joutui vähän hämilleen ja katsahti kysyvänä tuomariin.

— Teidän tulee vain todistaa, mitä tiedätte herra Olauksen ja nimismiehen — tappelusta. Tuomarin oli vähän vaikea lausua viimeistä sanaa vakavana.

— Se minun täytyy sanoa, että herra Olaus oli vähän... niinkuin viinalta voitettu, aloitti Planting uudestaan, katsahtaen anteeksipyytävästi Sirmaan.

— Ei kuulu asiaan, huomautti tuomari jälleen. Planting karahti punaiseksi. Häntä jo suututti. Sepä kumma, ettei hän, vanha raatimies, tiennyt, mikä kuului asiaan, mikä ei. Mokokakin lainlukija, joka luuli saavansa pitää häntä, vanhaa miestä pilkkanaan!

— No sen minä kyllä näin, herra Olaus antoi nimismiehelle pienen tölmäisyn ja ehkä vetäisi myös vähän otsatukasta... jonka pikku näpsäyksen minä puolestani pidän nimismiehen hyvin ansainneena, lausui hän kovalla äänellä ja katsoi tuomaria tuikeasti silmiin.

— Herra puheenjohtaja! huudahti nimismies kiivastuneena.

— No odottakaa, odottakaa! Kyllä saatte puhua, kunhan vuoronne joutuu, lausui tuomari äkäisesti. Häntäkin hermostutti ja suututti koko juttu.

Sirma oli seissyt koko ajan tyynenä ja vakavana. Hän ei näyttänyt ollenkaan syytetyn näköiseltä. Koko hänen olentonsa huokui itsetietoista oman arvon tuntoa ja hillittyä ylevämyyttä. Hienot hymynväreet suupielissä osoittivat vain, että juttu oli ruvennut häntäkin huvittamaan.

— Onko todistajalla muuta sanottavaa? kysyi tuomari Plantingilta.

— Ei ole, ja jos olisikin, niin se ei kuulu asiaan, vastasi Planting tyynenä ja pieni vahingonilo välähti hänen silmistään.

Tuomari ei ollut kuulevinaan hänen viimeistä huomautustaan, vaan kääntyen nimismiehen puoleen kehoitti tätä nyt sanomaan sanottavansa.

Martinpoika loi vihaisen katseen Plantingiin ja kysyi harmistuneena:

— Eikö raatimies nähnyt, että herra Olaus tempaisi minulta lakin päästä ja heitti sen maahan?

Planting virkkoi suu leveässä hymyssä:

— Huomasin tietenkin, että lakki maahan lensi, mutta sitä en voi sanoa, että herra Olaus olisi sen vartavasten maahan heittänyt. — Muuten arvelen, että lakki on pidettävä lujemmin päässä.

Tuomari iski vasaralla pöytään.

— Pitää pysyä asiassa! karjaisi hän Plantingille. — Ei saa puhua sellaista, mikä ei asiaan kuulu.

— Se on minun mielipiteeni, että lakin tulee olla lujasti päässä, penäsi Planting.

— Suu kiinni tahi saatte sakkoa!

— Jaa, siitäkö, etten luovu mielipiteestäni?

Tuomari oli punaisena vihasta. Hän loi Plantingiin oikean häränsilmäyksen masentaakseen sillä ylpeän porvarin, mutta kun hän huomasi raatimiehen kasvoista, että tämä oli valmis jatkamaan sanasotaa, hän luopui kamppailusta.

— Onko nimismiehellä vielä muuta kysyttävää? kysyi hän Martinpojalta hetkisen kuluttua.

— Ei ole. Pyydän vain kuulusteltavaksi muitakin todistajia.

Käskettiin todistamaan Arent Grape. Tämä astui esiin ja kertoi samaa kuin Plantingkin. Hänen mielestään tappelu, jos sitä sellaiseksi saattoi kutsua, oli ollut vain siinä, että pappi oli vetäissyt nimismiestä kerran tukasta sekä tölmäissyt tätä niin, että lakki oli pudonnut maahan.

Samaan suuntaan todistivat myös Mikkeli Juhonpoika ja Hannu Kuure.

Tuomari kehoitti asiallisia ja yleisöä poistumaan.

Väki työntyi ulos ja kerääntyi ryhmiin tuvan edustalle. Puhua pajatettiin puoliääneen ja naurettiin. Toiset olivat sitä mieltä, että herr' Vuolevi pääsee vapaaksi koko jutusta. Toiset väittivät taas nimismiehen voittavan. Ei oltu voitu oikein tarkkaan seurata jutun käsittelyä, se kun oli tapahtunut suomeksi. Siksi kallistuivat mielipiteet puolelle jos toisellekin. Varmalta oli herr' Vuolevi näyttänyt tapansa mukaan, mutta äkeänä ja tuohtuneena oli ollut nimismieskin...

— Päätöstä kuulemaan! kajahti samassa lautamiehen ääni.

Työnnyttiin taas tupaan uteliaina ja jännittyneinä.

Asialliset seisovat jälleen pöydän edessä. Nimismies näytti voitonvarmalta. Hänen pienet silmänsä kiilsivät vahingoniloisina tuuheiden kulmakarvain alta, kun hän tuontuostakin heitti katseen Sirmaan, joka seisoj toisella puolen tupaa, koko olento huokuen ylvästä, äänetöntä halveksumista.

— Oikeus katsoo selville käyneen — aloitti tuomari kuivalla, vähän epävarmalla äänellä — että pastori Olaus Sirma on tehnyt itsensä syyppääksi solvaukseen ja pahoinpitelyyn, ja sakotetaan häntä sen vuoksi neljästä pikaisuudessa lausumastaan herjaavasta sanasta kolme markkaa hopeassa kustakin, kuin myös tukasta vedosta ja tölmäisystä yhteensä kuusi markkaa samassa rahassa, eli kaikkiaan 18 markkaa.

Vilkasta supatusta rupesi kuulumaan oven suusta heti kun tuomari oli lopettanut. "Kumpi voitti?" "Miten kävi?" kyselivät lappalaiset toisiltaan. Ja kun saatiin selville, että herr' Vuolevi oli jutun menettänyt, levisi kaikkien kasvoille tyytyväinen ilme.

Nimismies, jonka silmät olivat yhtenä viiruna, tirkisteli riitaveljeään vahingonilolla, jota hän ei tahtonutkaan peitellä. Kun väki rupesi liikehtimään ovea kohti, hän antoi Paulus Jounille salaperäisen merkin.

Jouni otti askelen tuomarin pöytää kohti, ojentihe suoraksi ja lausui:

— Olisi meillä lapinmiehillä esivallalle vähän sanomista.

Tuli hiljaisuus. Tuomari katsahti hämmästyneenä puhujaan.

— Mitä se koskee? kysyi hän.

Jouni pyyhkäisi parratonta leukaansa ja puhui, nyökäten päällään Sirmaa kohti:

— Me olemme jo kauan saaneet kärsiä tämän pappimme sopimatonta ja epäkristillistä elämää täällä ja olemme päättäneet saattaa sen esivallan tietoon. Tämä herr' Vuolevi on meitä köyhiä ja yksinkertaisia lappalaisia kiusannut kaikenlaisella jumalattomalla menolla ja käytöksellä. Jos sinulla esimerkiksi on asiaa papille, saat varustautua menemään hänen luokseen sydän kurkussa ja suurella pelolla. Sillä saattaa käydä niin, että sinut ajetaan sieltä pellolle kirouksilla ja manauksilla... Näin on todella käynytkin. Monta monituista kertaa on köyhä lappalainen tullut papin huoneesta heitetyksi ulos, niinkuin koira kodasta. Eikä siinä kyllin, vaan hän on sen lisäksi papin omasta suusta saanut kuulla voimakkaita kehoituksia mennä helvettiin, mikä on kokonaan sopimatonta papille ja sielunpaimenelle, jonka tehtävänä ymmärtääkseni olisi opastaa ihmisiä päinvastaiselle puolelle. Sillä helvettiinhän me osaamme neuvomattakin, joten en luule sitä varten korkean esivallan meille pappia lähettäneen. — Tätä tällaista menoa on sattunut sekä pyhänä että arkena, vieläpä suurina juhlapäivinäkin... Kauan olemme jo tätä kärsineet, mutta nyt olemme päättäneet, että jollei korkea esivalta anna meille toista pappia, taikka jollei parannusta ilmaannu herr' Vuolevin elämässä, me lappalaiset siirrymme miehissä pois tämän seurakunnan alueelta, vaikkapa Norjaan ja silloin jää meidän armollinen kuninkaamme ilman hänelle tulevia veroja... Tämän tahdomme esivallalle saattaa tiedoksi, jotta olemme täällä paranisi ja me voisimme rauhassa elää.

Sirma, joka useamman kerran oli yrittänyt keskeyttää Jounin puhetta, harppasi nyt tuomarin pöydän viereen ja huusi, musertaen katseellaan Jounin:

— Miten uskallat sinä, kirottu noita, tulla tänne oikeuspaikkaan viheliäisiä valheitasi puhumaan? Kuka on sinut siihen valtuuttanut?

Tuomari oli käynyt aivan neuvottomaksi. Hän yritti myös saada puheenvuoroa lyömällä vasaralla pöytään, niin että paukkui, mutta hänet keskeytti joukosta kuuluva huuto:

— Meidän puolestamme puhuu Jouni! Tyytymättömiä olemme herr' Vuoleviin ja uuden papin tahdomme!

— Hiljaa siellä! karjaisi Sirma. — Ettekö tiedä, missä olette? Luuletteko esivallan edessä saavanne näyttää hävytöntä luontoanne, niinkuin minulle kotona ja pitäjällä? Huomatkaa, me emme ole nyt pappilassa, jossa usein olette saaneet suutanne soittaa!... Minä pyydän tuomaria nuhtelemaan näitä oppimattomia, tyhmiä raukkoja!

Nyt sai tuomarikin puheenvuoron ja iskien vasaralla pöytään voimansa takaa hän karjaisi Paulus-Jounille:

— Millä oikeudella tulet, mies, oikeuden istuntoa häiritsemään? Millä oikeudella?

— Vapaitten lapinmiesten oikeudella puhun esivallan edessä!

— Vai niin! Mutta nyt puhut väärällä vuorolla! Puhuisit silloin kun sinut siihen käsketään! Täällä ei saa jokainen pajattaa niinkuin markkinoilla. Muista se!

— Herra puheenjohtaja! lausui Sirma.

— Herra Olauksella on puheenvuoro.

— Koska tämä Jouni Paavalinpoika tässä törkeällä tavalla herjaa minua, sallii kai korkea oikeus, että sanon muutaman sanan minäkin puolestani.

Tuomari nyökäytti päätään.

— Minun ei tarvitse puhua paljon. Sanon vain muutaman sanan. Eilinen syytetty mainitsi, etteivät seurakuntalaiset saisi täällä rauhassa elää. Minä myönnän, että hän puhuu siinä aivan totta. He eivät saa rauhassa harjoittaa pakanallisia menojaan. He eivät saa rauhassa haukkua ja soimata esivallan heille asettamaa sielunpaimenta eivätkä kiroilla ja mellastaa kirkkomäellä juovuksissa. Siitä olen minä heitä nuhdellut ja varoittanut, sekä minulle annetun kirkollisen vallan nojalla rangaissut. En siis ihmettele, että pimeyden palvelijat, taikurit ja velhot, tuntevat elämänsä rauhattomaksi ja uhkaavat muuttaa pois seurakunnasta. Mutta minä sanon, että niin kauan kuin minä tätä minulle uskottua pimeää seurakuntaa hoidan, tulen edelleenkin kaikella tarmollani taistelemaan pakanuutta ja noitia vastaan. Minä julistan tässä esivallan edessä, että jokainen seita, jonka minä tapaan tuntureilla, on kaatuva näiden käsieni kautta, ja jokainen noita, jonka minä yhtän työssään, on minun toimestani matkaava etelään, josta hän ei ikinä palaa takaisin, niin totta kuin minun kerran on seisottava Herran Jumalan edessä ja vastattava omasta ja teidän puolestanne!

Sirma oli puhunut valtavalla innostuksella. Hänen silmänsä hehkuivat voimaa ja kiivautta. Ei voinut

Paulus-Jounikaan sitä katsetta kestää, vaan painoi päänsä alas. Nimismies oli jo Sirman puhussa hiipinyt tiehensä, ja yksi ja toinen oli seurannut hänen esimerkkiään.

Tuomari katseli äänetöntä joukkoa ja lausui lujalla äänellä:

— Ja minä sanon lopuksi kaikille tämän seurakunnan jäsenille, niin lappalaisille kuin lantalaisillekin, että teidän tulee kaikella kunnioituksella ja arvonannolla kohdella esivallan teille asettamaa sielunpaimenta, kun hän hengellistä virkaansa teidän keskellänne hoitaa ja virkavelvollisuuksiaan uskollisesti täyttää. Muuten joudutte siitä vastaamaan oikeuden edessä. — Jos teillä muuten on valittamista pappinne viranhoidosta, niin sellainen asia ei kuulu tänne, vaan se on konsistoriumin ratkaistava.

Tuomari julisti oikeuden istunnon tälle päivälle päättyneeksi ja väkijoukko rupesi hajautumaan. Pian oli tupa tyhjä. Tuomari pappien kanssa jäi vain jäljelle.

— No olet sinä nyt taas saunassa ollut! nauroi Kempe Sirmalle.

Tämä huitaisi kädellään ja vastasi:

— Älä puhu mitään! Minä olen jo tähän niin tottunut.

— Sakkoa saitte nyt, herra Olaus, kelpo lailla. Joutava juttu kerrassaan, mutta kun kannetaan, niin mikäpäns auttaa. Semmoinen on minulla virka, miespoloisella, nauroi tuomarikin.

— Jokainen pitääköön virastaan vaarin. En teitä tästä moiti. Eilen olisitte saanut olla ankarampi, vastasi Sirma.

— Ei ollut tarpeeksi näytteitä. En voinut muuta. Uskon hyvin, että olette oikeassa, mutta tuomari ei saa ottaa huomioon sitä mitä uskoo, vaan sen, mitä toteen näytetään.

— No ei hätää! Vielä tulee lujempikin tuomio Paulus-Jounille!

— Merkillistä väkeä nuo lappalaiset. Lapsellisen herkkiä ja taipuvaisia toisinaan, toisin vuoroin taas uppiskaisia ja kostonhaluisia, yhtyi puheeseen Tornström. — Vanha Tornaesus on oikeassa sanoessaan, että heidän kanssaan pitää vuoroin lepperellä kuin lasten, vuoroin vitsalla uhata... Todellakin suuria lapsia...

— Nyt lähdetään miehissä pappilaan, kehotti Sirma. — Jopa tässä leikissä alkaa vatsakin osaansa vaatia. Ja vaikka viina minut villitsi tarttumaan käsiksi sellaiseen haaskaan kuin tuo Martinpoika, niin luulen, että haluamme silti tyhjentää rehellisen puolituoppisen väärentämätöntä Ruijan viinaa... ja toivon, ettei herroilla ole mitään sitä vastaan.

— Ka, miksipä olisi, myöntelivät toiset.

Tuomari kokosi paperinsa ja miehet lähtivät verkalleen astumaan pappilaa kohti.

IV

Korkealla jokitörmällä, peninkulmaa alempana Enontekiön kirkkoa, on Suonttavaaran talo, jossa asuu nimismies Maunu Martinpoika. Naapureita ei ole lähistöllä, lukuunottamatta ympäristössä liikkuvia lappalaisia, jotka pystyttävät kotansa milloin minnekin, välistä melkein talon kuuluville, väliin kauemmas sisämaahan. Kaksi peninkulmaa alempana nimismiehen taloa on Tulinkisuvannon yksinäinen uudistalo. Se on lähin lantalaisnaapuri sillä suunnalla.

Mutta vaikka nimismiehen talo onkin niin ypyksinään suuren jokisuvannon varrella, on se siitä huolimatta liikepaikalla. Nimismiehen pihasta lähtee valtatie talvisaikaan Jukkasjärvelle, joka on lähin suurempi kylä eteläpuolella Enontekiötä. Sinne on kymmenen peninkulman taival yli puuttomien tuntureiden ja silmäkantamattomien vuomien. Mutta tie on hyvin viitoitettu, sillä sitä myöten käy kaikki liikenne eteläänpäin. Sitä ajaa esivalta joka talvi Enontekiöön, sitä kulkevat virstan pituiset veroraidot, joilla lapinvero kyyditään lähimpään maaherrankaupunkiin, Tornioon. Se kootaan nimittäin kaikista pohjoispitäjistä Suonttavaaraan, josta Enontekiön nimismies lähettää sen etelään. Sitä varten onkin talon kolmelle sivulle rakennettu suuria aittoja, joissa kruununsaatavia säilytetään. Ne muodostavat asuinrakennuksen kanssa jykevän neliön, niin että talo näyttää jonkinmoiselta linnoitukselta.

Käräjain jälkeisen päivän iltana istui nimismies Paulus-Jounin kanssa pirtissä tupakoiden ja tarinoiden. Nimismiehen vaimo, lihava Saara-emäntä, kantoi ruokia pöydälle. Lapset leikkivät lattialla poroja. Yhdellä oli kaulassa poron länget ja toinen istui kumoonkäännetyllä jakkaralla Jounin kintaat kädessä ja ajoi. Iloinen, vilkas puheenpajatus kävi leikin ohella.

Emäntä sytytti talikynttilän ja vei sen pöydälle. Sitten hän veti reppänän auki, että keitinsavu pääsisi ulos.

— Hiljempaa, sikiöt, että kuuluu muidenkin ääni! torui hän lapsia ja lisäsi kääntyen miehiin:

— Nyt olisi ruoka valmis.

— Lähdetäänpä haukkaamaan, kehotti nimismies Jounia. — Eiköhän sinullekin maistune ruoka vähän paremmalta nyt, kun olet jälleen oma herrasi?

— Huonot niestat[7] olikin vanginkuljettajalla, nauroi Jouni. — Vaivainen poronlapa, jota yhdessä kalusimme, ja surkean mustaa pettua... Eipä se juuri syötättänyt.

— Niin, nyt olet taas vieraanani, vaikka äsken sainkin siitä nuhteet papilta ja vielä itse oikeuden edessä, lausui nimismies hymyillen asettuessaan istumaan leveän, ristikkojalkaisen pöydän taa. — Ei taitaisi herr' Vuolevi pitää tästä näystä, lisäsi hän, iskien silmää Jounille.

— Eipä kyllä. — Jouni veti suuren siian eteensä ja leikkasi sen keskeltä poikki. — Sisua on sille miehelle Jumala antanut, niinkuin sopulille... Jos olisi vähän suurempi kooltaan, niin sitä pelkäisi...

— Niinpä kyllä... Mutta ei hänen kanssaan leikikseen ole asioissa, vaikka on tosin vähäinen varreltaan. Sen näin taas, kun oli vanha niittyjuttumme esillä... Haukkui silmät, korvat täyteen, vaikka oli vasta saanut sakkoa!

— Niin... mitenkä meni se juttu nyt?

— Lykättiin taas... ja tiesi, kuinka monennen kerran...

— Mikä niitty teillä oli nyt viimeksi tingassa?

— Kaikkihan ne ovat vielä tingassa... mutta Seitavuopiosta oli tällä kertaa suurin riita... Minä olen sen raivauttanut, mutta pappi tekee sen heinän melkein joka vuosi... Mutta ensi käräjissä näytän, miten käy... Minä sain eilen paperin, jonka luulen tepsivän. Vahinko vain, ettei se ennättänyt näihin käräjiin... Ja ensi kesänä aion joutua niityille ennen pappia, kävi sitten kuinka kävi!

— Hyvä! huudahti Jouni. — Minä tulen heinämieheksi, jos en mene Ruijaan!

— Se kyllä sopii... Mutta uskallatko papin niitylle?

— No, ei kai pappi minua sentään syöne, nauroi Jouni. — Ja sitä paitsi luulen, ettei Kaarina-emäntä sitä sallisikaan.

— Mitä Jouni puhuu Kaarina-emännästä? kysäsi Saara lieden luota.

— En mitään erityistä.

— Kas vaan, virkkoi nimismies ja iski silmää vaimolleen. — Jouni luulee olevansa papin emännän suosiossa.

Jouni teki suuren loven viilipytyyn ja lausahti:

— Entäpä jos olisinkin?

— Pyh! sanoi Saara ja pyörähti lieden luona. — Mistäpä Kaarina-emäntä olisi Jounille kiitollisuuden velassa?

— Entäpä jos olisi?

— Olet tainnut olla tohtorina? kysyi nimismies.

— Entäpä, jos olisin ollut? Jouni silmäsi veitikkamaisesti Saaraan.

— No, ei ole sitten kumma, jos pappi on sinulle vihainen, kun pakkaudut taikomaan hänen vaimoan.

Jouni söi hetkisen puhumatta mitään ja sanoi sitten kuin sivumennen:

— Ei pappi siitä tiedä...

— Kas vaan! Aivan salaisia hommia... Enpä olisi uskonut, että sinulla on potilaita pappilassakin!

Saara kuunteli uteliaana miesten keskustelua ja kysäsi:

— Minkälaisessa taudissa Jouni on Kaarina-emäntää auttanut?

— Pitäisikö sanoa?

— No ei vaan, jos se on niin suun salaisuus! Saara pyörähti jälleen lieden luo.

Jouni nauroi veikeänä ja silmäsi nimismieheen, joka näytti kokonaan kiintyneen viilipytytyysnä.

— Ei se mikään salaisuus ole, sanoi hän tuokion kuluttua. — Kaarina-emännällä oli kova hammassärky viime keväänä... koko poski ihan paisuksissa. Satuun pappilaan — pappi ei ollut silloin kotona — ja tarjosin apuani, mutta Kaarina-emäntä hylkäsi tarjoukseni. "No, ei tyrkytetä, kun ei kerralla vastaanoteta", sanoin ja läksin pois... Mutta tuskin olin päässyt joelle, kun palvelustyttö juoksi perään ja huusi pysähtymään. Sanoi emännän lähettäneen neuvoa kysymään ja anteeksi pyytämään "Mitähän, jos en auttaisikaan enää?" sanoin Tyttö rukoilemaan: "Älä, hyvä Jouni sitä tee! Säälä Kaarina-emännän kaunista muotoa!" Ja minä säälin — sillä, katsoppas, Saara, minä pidän sellaisista kasvoista kuin Kaarina-emännän! Niitä voi ihaila, ihan mielikseen katsella, ja siksi pyöräytin pyhät sanani ja — annoin tytölle neuvon. Toisena päivänä oli ollut terve kuulin myöhemmin — Kun nimittäin syksyllä olin kirkolla tuli tyttö kiittämään... "Kaarina-emäntä käski sanoa suuret kiitokset", sanoi hän. "Apua oli... heti eikä ole sen koommin hammassärky vaivannut", sanoi.

— Kas vaan, sinähän taidat olla koko lääkäri, nauroi nimismies. — Mitähän pappi sanoisi, jos tietäisi?

— Ei sitä tarvitse papin tietää, sanoi Saara. — Hyvä oli että autoit Kaarina-emäntää. Hän on niin lempeä ja suloinen ja aina niin ystävällinen...

— Niin on. Monesti olen pappia kadehtinut ja ihmetellyt, että hän on sellaisen vaimon saanut, veisteli Jouni lusikkaansa nuollen.

— No älä nyt houri! torui Saara. — Komea mieshän pappikin on. Sellaisia tulisia silmiä ja sellaista jäntevää leukaa ei taas ole monella.

— Kuulehan eukkoa! On tainnut pihkaantua pappiin, ivaili nimismies.

— Ole sinä vaiti ja syö rauhassa! Pappiko tällaisista kuin minä?... Hänellä on hempeämpi oma kainaloinen kana.

— Niin, virkkoi Jouni, minä uskon, että jos ei herr' Vuolevilla olisi sellaista vaimoa, niin hän olisikin itse piru!

— Nyt puhut pahoja papista ja sitä sinun ei pitäisi tehdä, varoitti emäntä pudistaen päätään. — Pappi on sentään Jumalan palvelija.

— Olkoon vaan, mutta sen minä sanon, että jos teidän Jumalallanne on kaikki palvelijat samanlaisia, niin en pane paljon arvoa häneen!

Emäntä ei vastannut mitään, puistihan vain päätään. Nimismies otti hyllyltä viinatuopin ja täytti kaksi tinapikaria. Ojentaen toisen Jounille sanoi hän:

— Älähän huolehdi! Eivät ne kaikki papit ole sentään samanlaisia... Juommepa terveydeksemme!

Hän tyhjensi pikarin yhdellä siemauksella ja siveli tyytyväisenä harvapartaista suutaan. Jouni yritti seurata esimerkkiä, mutta pysähtyi ja jäi tuijottamaan pikariin.

— No, miks'et juo? Oikeaa tavaraa se on!

— Oikeaa näkyy olevan... parasta lajia... Hän tuijotti yhä pikariin kulmat rypyssä.

— No, kumase sitten pois! — Vai mitä kujeita sinulla on?

— Älähän... tästä näkyy hauskoja asioita... — Mitä houraat...? Mitä siitä näkyisi muuta kuin mitä siinä on...

Pappi näkyy tulevan tänne, puheli Jouni yhä tarkaten pikaria kädessään... Ajaa nulppohärällä... hihna

on mennyt poron takajalkojen väliin... koettaa saada sitä pois, mutta ei saa... Nyt hyppää ahkiosta... selvittää hihnan ja nousee rantatörmää ylös... Sinä saat vieraita, nimismies, jatkoi hän isännän puoleen kääntyen ja tyhjensi pikarin.

Nimismies katseli häntä kummissaan, ja emäntäkin oli pyörähtänyt jälleen lieden luota ja seiso i kädet lanteilla, tuijottaen Jouniin suurin silmin.

— Mitä se Jouni nyt höpsii...? Pappiko tänne...

— Niin, sanoi Jouni ja nousi pöydästä. — Minä menen tuonne tupaan siksi aikaa.

— Ne taitavat olla sinun viisastelujasi taas, lausui nimismies puoleksi leikillään.

— Itsepähän näet...

Samassa syöksähti muuan lapsista pirttiin ja huudahti:

— Pappi tuli... pololla ajo!

— No, jopa nyt kummia! sanoi emäntä.

Jouni astui tuvan ovelle, mutta nimismies kutsui hänet takaisin.

— Mihinkä menet? Tule rauhassa istumaan, tuli sitten vaikka piispa!... Tottapa sanoo asiansa.

Ovi avautui ja herra Olaus työnty i pirttiin. Hän kopisti lumen kengistään ja viskasi kintaansa penkille. Ottaen lakin tyyne i päästään hän lausahti yksikantaan:

— Iltaa!

— Hyvää iltaa! Pappi on hyvä ja käy peremmäs.

Herra Olaus otti muutaman askelen keskem mäs huonetta ja silmäsi syrjästä Jouniin.

— Täälläpä näkyvät ystävät taas olevan yhdessä, virkkoi hän terävästi.

— Parempihan on ystävyys kuin viha... Eikö se Raamattukin niin opeta?

— Kyllä... mutta se sanoo myös: "Älkää vetäkö iestä yhdessä epäuskoisten kanssa..." ja sinulla, Martinpoika, näkyy olevan siihen erityinen taipumus.

— Vai niin! Herra Olaus on tainnut tulla tänne saarnaamaan, mutta minä kiellän huoneeltani sen kunnian!

Nimismiehen ääni oli kylmä ja pureva.

Herra Olauksen sisu kuohahti, mutta hän hillitsi itsensä.

— En ole tullut saarnaamaan, vaikka ei sekään taitaisi tehdä sinulle pahaa, Martinpoika, sanoi hän niin tyyne i kuin saattoi. — Tulen puhumaan meidän keskisest ä niittyriidastamme.

Nimismies oli täyttänyt piippunsa ja istui huolettoman näköisenä pöydän takana, vedellen pitkiä savuja. Paulus-Jouni seiso i takan kupeella ja emäntä oli pyörähtänyt ulos.

— Mitä puhumista siinä on? Asiahan on selvä.

— Selvä? Tarkoitatko, että niityt ovat sinun? — Seitavuopiokin...?

— Luonnollisesti! Minähän senkin olen raivauttanut.

— Raivauksesta viisi! Mutta mihin perustuu omistusoikeutesi?

— Minä näytän sen paikalla papille!

Nimismies kavahti pystyyn ja riensi tupaan. Hetken päästä hän palasi, kädessään paperi.

— Tuosta voi herra Olaus nähdä, mihin omistusoikeuteni perustuu!

Tämä otti paperin ja silmäili sitä kulmat rypyssä.

Paperi oli jäljennös kaikkein armollisimmasta kuninkaallisesta plakaatista, joka oli annettu Kalmarissa, ja siinä kehotettiin talonpoikia muuttamaan Lappiin uudisasukkaiksi ja ottamaan haltuunsa sellaisia maita, joita lappalaiset eivät tarvinneet, sekä raivaamaan niitä viljelykselle.

— Mitä tekemistä täällä on tämän asian kanssa? kysyi herra Olaus olkapäitään kohauttaen ja ojensi paperin takaisin, — Ei tämä paperi valtuuta sinua möyrimään pappilan ympäristöjä, jotka selvästi kuuluvat kirkolle ja papille!

— Kuulukoot kelle hyvänsä, mutta minä olen niityt raivauttanut, ennen kuin täällä vielä pappia olikaan, ja mitä kerran olen raivauttanut, sen pidän, — papista ja kirkosta välittämättä!

— Sepähän nähdään!

— Nähdään vaan! — Mutta sen minä sanon, että tästä lähtien eivät sinun lehmäsi syö minun heinäni, niin totta kuin käsivarteni vielä on terve!

— Ja minä sanon, että sinä et tästä lähtien tule kurpomaan pappilan ympäristöjä, niin totta kuin tahdot, ettei virkasi joudu naulaan! huusi herra Olaus jalkaa polkien. — Meillä on vielä laki Lapissakin, vaikk'ei olekaan lainvalvojia!... Hän pyörähti yht'äkkiä Jouniin päin ja kysyi tuimasti:

— Milloin tulet kirkkorangaistusta suorittamaan?

— Se ei ole minun asiani, vastasi Jouni välinpitämättömästi.

— Mutta se on minun!

— Ei se ole papinkaan, sanoi nimismies terävästi. Se on minun asiani, milloin Jounin kirkolle tuon.

— Mutta minun asiani on määrätä, että se tapahtuu sellaisena pyhänä, jolloin on kirkolla väkeä, ja sen vuoksi vaadin minä Paulus-Jounin tuotavaksi jouluna!

— Tässä ei tule papin vaatimukset kysymykseen! kivahti nimismies. — Minä tuon hänet, milloin parhaaksi katson!

Herra Olaus astui kiivaasti nimismiehen luo ja ärjäisi:

— Sinä rohkenet ruveta vastustamaan minua, viheliäinen voudin renki!

Nimismies punastui raivosta.

— Herra pastori! Te ette näy muistavan nyt, missä olette! huusi hän nyrkkiä puiden. — Tämä on minun huoneeni, enkä minä kärsi, että täällä kukaan liian suurta ääntä pitää.

Hän astui ovelle ja avasi sen selkoselälleen:

— Pappi on hyvä ja laputtaa tiehensä! karjaisi hän ja osoitti ovea.

— Sinä uskallat ajaa minut ulos, heittiö?

— Uskallan! Ulos ja heti paikalla!

Herra Olaus seisoi hetken epäröiden, mutta otti sitten kintaansa ja lakkinsa sekä astui pystyssä päin ulos, luoden mennessään nimismieheen vihasta kirkkaan katseen.

Ovi paukahti kiinni hänen jälkeensä.

Emäntä juoksi hätääntyneenä sisään. — Ulosko ajoit papin, Maunu? Sitä sinun ei olisi pitänyt tehdä! puhui hän kiivaasti hengittäen. — Navetan ovelta näin, kuinka hän äkäisesti valjasti poronsa ja laski pyrynä pihasta ulos.

— Sinne menköön vaan, mokomakin riitapukari! Tulee tänne teuhaamaan, niinkuin olisi isokin herra...

— Iso herrahan se onkin... ja sinä menet ajamaan ulos!

— Iso, iso, matki nimismies, mutta en lempo soi kärsi, että lappalainen minua kovin komentelee!

— Miehiä niitä on meidänkin heimossamme, nauroi Jouni.

Nimismies ei vastannut mitään, käveli vain kiivaasti edestakaisin.

— Tillä oli nulppo polo, sanoi poika, joka äsken oli tuonut sanan papin tulosta.

— Kyllähän Jouni-setä sen tiesi, vai mitä, Eerikki?

— Tieti kyllä! vahvasti pikku mies totisena.

Nimismies mitteli lattiaa ähkien kuin umpea kahlaava poro, pysähtyi sitten äkkiä Jounin eteen ja kysäsi:

— Mitä arvelet pyhän Andreaan päivästä?... Silloin ei ole paljon kirkkokansaa, kun väki on Ruijassa.

— Minusta on yhdentekevää, vaikka pyhän Aatamin päivänä. Pääasia on, että saan sen veron kuitatuksi. Luulen, ettei pappi tule saamaan minua toista kertaa venteeseensä.

Nimismies mietti hetkisen.

— Mutta mitä, jos et menisi ollenkaan? virkkoi hän äkkiä.

Jouni repäisi silmänsä suuriksi.

— Niinkö? Sitä olen itsekin ajatellut... mutta kävisikö se päinsä?

— Miksi ei?... Mies on tipo tiessään... milloin Ruijassa... milloin Ruotsissa... nimismies ei saa häntä käsiinsä... Ota sitten ja tuo kirkolle!

— Mutta, jospa itse joudut rettelöihin? Jounin äänestä soi vieläkin epävarmuus.

— Älä siitä huolehdi... minkäs tekee?... Kyllä minä voudille selitykset annan...

— Olkoon menneeksi! Kättä sen asian päälle! Jouni ojensi kätensä ja nimismies puristi sitä nauraen.

— Teemmepä papille pienet kepposet... hahhah!

— Mutta mitäs teet, Maunu, jos menetät virkasi sen kepposen vuoksi? kysyi Saara, joka päättään pudistellen oli kuunnellut miesten keskustelua.

— Virkani? Nimismies kääntyi vaimonsa puoleen ja jatkoi suu leveässä hymyssä:

— Pari pulloa Ruijan rommia voudille, jos kiinteälle ottaa, ja sillä hyvä.

— Mutta, jospa eivät rommit auttaisi?

— Auttavat... varmasti auttavat! Minä tunnen äijän heikkouden.

Emäntä ei puhunut enää mitään, ryhtyi vain korjaamaan ruokia pöydältä.

— Nyt saat lähteä auttamaan minua verokalojen punnituksessa, lausui nimismies Jounille, ottaen naulasta lyhdyn ja aitan avaimen. — Lankoniemeläiset ovat tuoneet raidon sillä aikaa kuin olin kirkolla ja ne olisi punnittava, jotta nähtäisiin ovatko kruunun saavat täydet siltä kulmalta.

Miehet lähtivät aittaan.

Emäntä kantoi lapset levolle, jotka olivat vaipunee mikä minnekin, korjasi syrjään lattialla ajelehtivat poronvaljaat, joilla lapset olivat äsken leikkineet, nosti kumollaan olevan jakkaran pystyyn ja työnsi sen kiukaan loukkoon. Sitten hän sammutti kynttilän, sytytti päreän sijaan ja pisti sen kiukaan koloon.

Hän istahti penkille, työnsi ikkunaluukkua vähä syrjään ja katsahti ulos.

Siellä häärivät miehet aitassa häilähtelevässä lyhdyn valossa ja punnitsivat kaloja. Nimismies latoi niitä suuriin läjiin lattialle. Jouni kimppusi ne ja ripusti oven yläkamanaan kiinnitettyyn heinäpuntariin nimismiehen näyttäessä tulta.

V

Vahva usva lepäsi joella. Se näytti liikkumattomalta ja jäykältä kuin vaaleanharmaa muuri. Oli kuin olisi sekin vielä nukkunut syvässä aamu-unessa. Usvamuurin yläpuolelta erottautuivat vastaisen rannan risukot tummana, epäselvänä juovana lumipeitteisestä vuomasta, joka heti joenrannasta alkaen ulottui kauas etelää kohti. Sieltä, vuoman takaa häämöttivät lumiset tunturit valkeana vyöhykkeenä aamuhämärässä lepäävää taivaan rantaa vasten. Häipyvien revontulten välke värehti vielä Jorp'oivin ympyriäisellä laella. Aamutuuli virisi ja lähti kierrokselleen. Se pyyhkäisi alas tunturin rinteitä,

herättäen sen kuin sivumennen, kohahti sitten metsiin ja pani ne pitkään ja raskaasti huokaamaan. Kuin havahtuen tästä, rupesi joella lepäävä usvakin näyttämään elonmerkkejä. Sen yläreuna alkoi tyynesti aaltoilla, ja siitä nousi vaaleita, hajanaisia kielekkeitä, jotka venyttelivät kuin makuulta nouseva ihminen. Kielekkeet kohosivat ylemmäs, muuttelivat muotoaan, värehtivät ja vilkastuivat, ja nyt oli koko usvameri liikkeessä ja teki nousua pappilaa ja kirkkoa kohti. Vastainen ranta oli hävinnyt. Usva leijaili jo korkealla. Rannassa olevat pappilan nuottatalaat, jotka tukevinä seisoivat kinoksessa, olivat jo sen peitossa, ja usva nousi varmana ja tyynenä kirkkomäkeä ylös. Hetken päästä kuumottivat tapuli ja porvarien aitat epämääräisinä varjoina sen sisältä, ja pappila ympäristöineen peittyi sen vaaleaan, avaraan vaippaan.

Oli pyhän Andreaan aamu. Pappilan pirtin takassa räiskyi iloinen tuli, nuoleskellen ahnaasti sen yllä kelluvaa pataa, joka riippui takan kupeella seisovan keitinpuun poikittaisessa vartaassa. Keitinpuun toinen pää oli lattiassa kiinni, toinen pää ulottui kattoon, päästen pyörimään runsaasti sen verran, että vartaassa riippuvan padan saattoi helposti siirtää tulelta pois. Vitjakoukku, jossa kiuasliedellä kiehuva pata oli ennen riippunut, oli saanut väistyä tämän uudemman keksinnön tieltä, kun pirtti oli muutettu uloslämpiviäväksi ja kiuas vaihdettu savutorvella varustettuun takkaan. Pappila lasi-ikkunoineen ja savutorviuunineen olikin laadultaan ainoa talo koko laajassa seurakunnassa.

Nuori nainen seiso i takan vieressä ja hämmenteli pataa, tuijottaen haaveksien tuleen. Hän oli keskikokoinen, hentovartaloinen. Pyöreitä poskia peitti helakka puna, jonka lieden lämpö oli niihin nostattanut. Otsa oli puhdas ja valkoinen, ja mustat kulmakarvat varjostivat miellyttävästi tummien sinisilmien lempeää katsetta. Nenä oli kapea, suora, ja ohuthuulinen suu pieni ja siro. Kasvoilla oli surunvoittoinen sävy, jota ei voinut hälventää pienen lapinmyssyn alta vallattomana pilkistelevä vaalea tukkakaan, joka ohimoille muodosti sieviä kiehkuroita ja päättyi somaan niskasykeröön. Yllä oli hänellä siniverkainen lapintakki, jota uumenilta koossa piteli kirjovyö, mistä riippui avainkimppu ja lapinpuukko tuppineen. Hän oli herra Olauksen vaimo, Kaarina Eerikintytär.

Vähän syrjempänä takan sivulla heinitti palvelustyttö kookkaita kallokkaita ja silmäsi vähän väliä emäntänsä miettiviin kasvoihin.

— Alamaatako taas ajattelet? kysäisi tyttö, laskien heinitetyn kallokkaan viereensä, lattialle.

Kaarina-emäntä havahtui unelmistaan.

— Niin, vastasi hän ja katsahti tyttöön surumielisesti hymyillen. — Muistelin syntymäkaupunkia ja vanhempiani...

— Elävätkö sinun vanhempasi?

— Elävät kyllä. Isällä on suuri kauppa kaupungissa.

— Voi, sanoi tyttö katsellen pää kallellaan emäntäänsä. — Sitten on sinulla ollut paljon hausempi siellä... Kauniimmat vaatteet... ja hupaisempi olo.

Kaarina naurahti.

— Eikö tämä puku ole mielestäsi kaunis? kysyi hän.

— Eikö mitä! Sitähän pitävät vain lappalaiset. Se puku, joka on aitan luhdissa, on paljon kauniimpi. Olen sitä katsellut joka kerta, aitassa käydessäni. Niin hieno ja soma... ja sellaiset hervat[8]...!

— Minä pidän tästä puvusta, sanoi Kaarina nostaen padan tulelta. — Tämä sopii täällä. Miten luulisit minun voivan luhdissa olevaa pukua käyttää keittäessäni? — Ja entä sitten navetassa?

— Etkö ole sitä koskaan pitänyt?

— Kyllä, silloin kun olivat minun hääni.

— Silloin olisin tahtonut nähdä sinut, sanoi tyttö ihailleen.

— Vai olisit...? Kaarinan kasvoille lensi onnellinen hymy ja hän vaipui muistoihinsa.

— Heinitäpä nyt kengät valmiiksi herra Olaukselle, sanoi hän hetken päästä havahtuen.

Tyttö ryhtyi työhönsä ja oli tuokion kuluttua kerinnyt.

— Nyt ne ovat valmiit, sanoi hän ja puisteli heinät sylistään.

— Vie ne nyt tupakamariin.

Tyttö riensi täyttämään käskyä. Hetkisen kuluttua hän palasi ja virkkoi hengästyneenä:

— Paulus-Jouni ajoi pihaan!

Kaarina riensi ikkunaan ja hänen sydänelänsäan sykähti niin omituisesti. Hän varjosti kädellä silmiään, mutta ulkona oli vielä siksi hämärä ja niin paljon usvaa, ettei hän erottanut mitään. Portailta kuului askeleita, ja Kaarina kuulosti, menisivätkö ne tupaan. Mutta ei! Askelet lähestyivät pirtin ovea ja säikähtyneenä hän vetäytyi karsinaloukkoon.

Ovi aukesi ja Jouni astui sisään.

— Hyvää huomenta! lausui hän reippaasti. — Jopa on papin emäntäkin noussut.

Hän astui Kaarinan luo ja ojensi kätensä.

— Burist! Terve! sanoi hän katsellen hymyillen säikähtynyttä naista.

— Mitä, pelkäätkö minua? Älähän, älä pelkää. En pahoja tahdo... Onhan tietäjä minua voimakkaampi talossa. Mitäpä voisinkaan, jos tahtoisinkin. Mutta enhän tahdokaan, en, en...

— Mene pois täältä! lausui Kaarina arasti, katsellen vapisten Jounin mustiin silmiin.

— Kas, menen, menenhän, kun saan asiani toimitetuksi, mutta en ennen.

Hän kaivoi peskin povesta ison pullon ja ojensi sen Kaarinalle.

— Tahdon tuohon viinaa... tarvitsen matkalla. Ja sinullahan sitä on, Kaarina? Sanovat hyvää keittäväsi. En ole ennen maistanut, vaan nyt maistan.

Kaarina näytti epäröivän.

Jouni käsitti väärin hänen epäröimisensä. Hän kaivoi esiin suuren hopearahan ja jatkoi:

— En tahdo ilman, en suinkaan. Kaikki maksan, koreasti maksan.

Kaarina otti pullon, sytytti lyhdyn ja meni ulos. Eteisessä hän mietti, mennäkö kertomaan Olaukselle vai ei. Mutta heti iski hänen mieleensä, mikä seuraus siitä voisi olla. Olaus ryntäisi pirttiin, syntyisi taistelu, josta saattaisi olla vaikka kuolema seurauksena. Ei, hän ei kerro Olaukselle mitään, koettaa vain toimittaa Jounille viinan niin nopeaan kuin mahdollista, saadakseen hänet sitten heti poistumaan.

— Hän riensi kellariin. Vapisevin käsin hän laski tynnyristä pulloon. Voi hyvä Jumala, mitä tästä tulee? hoki hän itsekseen.... Mitä minä teen? Mittaan noidalle viinaa! Mitä sanoo Olaus? — Mitä, jos Jouni meneekin tupaan, tahi Olaus pirttiin...? Voi hyvä Jumala! Sillä on sellaiset palavat silmät, niin tuliset ja — Kaarina pysähtyi ajattelemaan ja hänen täytyi myöntää, että Jounin silmät olivat kauniit, vaikka niissä olikin jotakin peloittavaa.

— Sepä on kaunis näky! kuului kellarin ovelta sointuva ääni.

Kaarina säpsähti niin, että oli pudottaa pullon kädestään. Oliko se Olaus...?

— Papin vaimo polvillaan mittaamassa miehensä vihamiehelle viinaa! jatkoi ääni, ja Kaarina tunsu, että se oli Jouni.

Hän sammutti varovaisuuden vuoksi kynttilän ja tuli ulos kellarista. Mutta sittenkin hänestä tuntui, että Olaus saattoi nähdä millä hetkellä hyvänsä tuvan ikkunasta, jonka ääressä hän parasta aikaa istui ja ajoi partaansa. Kynttilä paloi tuvan pöydällä ja valaisi kirkkaasti hänen kasvonsa.

— Mitä sanoisit, Kaarina, jos nyt katsoisin pahalla silmällä? virkkoi Jouni, viitaten valaistuun, pienipuitteiseen ikkunaan.

— Ethän sitä tee? sanoi Kaarina, ja vaikka hän ymmärsi, että Jouni laski leikkiä, oli hänen äänensä hätäinen.

— No, en... mutta voisin, jos tahtoisin... Ja tiedätkö, mikä siitä olisi seurauksena?

— Voi älä puhu sellaista sopimatonta leikkiä!... Tässä on tämä. Mene nyt heti paikalla!

Kaarina ojensi pullon Jounille.

Mutta Jouni ei pitänyt kiirettä, vaan jatkoi itsepintaisesti:

— Jäisi leskeksi nuori, sinisilmä siippana... helläsydäminen ja lempeä...

Ääni oli kiusoitteleva ja Kaarina punastui.

— Kadun, että rupesin ollenkaan tekemisiin kanssasi, sanoi hän loukkautuneena. — On parasta, että poistut! nyt heti ja jätät minut rauhaan!

— Kas, kas! Älähän suutu, Kaarina, puheli Jouni ja pisti pullon poveensa. — Lähden heti, mutta yhdellä ehdolla.

Hän astui Kaarinan eteen ja otti häntä kädestä. Tämä joutui omituisen hätäntymyksen ja voimattomuuden valtaan.

— Mikä se on? kysyi hän ääni vapisten, koettaen vetää kättään pois.

— Vaadin lupauksen, että taivutat papin jättämään minut rauhaan!

Kaarina tunsu suloista helpotusta.

— Sen lupaan! sanoi hän ja äänessä oli melkein iloa. — Kaikkeni teen sen hyväksi, vaikka en tiedäkään, onnistunko.

— Hyvä on, sanoi Jouni ja päästi hänen kätensä.

— Sillä ehdolla saa pappikin minulta rauhan, mutta muussa tapauksessa koston!

Jouni käveli poronsa luo ja hyppäsi ahkioon. Pyrynä ajoi hän pihasta ulos.

Kaarina riensi pirttiin iloissaan, että oli selviytynyt vaarallisesta vieraastaan. Sydän löi kiivaasti ja posket punoittivat.

— Onko herra Olaus käynyt pirtissä? kysyi hän palvelustytöltä.

— Ei ole. Kysyi vain äsken, kun vein pesuvettä, onko emäntä sisällä.

— Mitä sanoit? — Hän katsahti pelästyneenä tyttöön.

— Sanoin, että olit mennyt ulos. Kaarina huokasi helpotuksesta.

— Se oli hyvä! sanoi hän. — Älä puhukaan herra Olaukselle mitään siitä, että Jouni on käynyt täällä.

— En tietysti, kun sinä käsket...

— Katso, ei herra Olauksen tarvitse sitä tietää.

— Ka eipä tietenkään...

Saatuiaan aamiaisen valmiiksi, lähti Kaarina tupaan. Herra Olaus oli jo täysissä pukimissa ja istui pöydän ääressä kirjan yli kumartuneena. Kaarina istahti pöydän päähän ja katseli ihailen miehensä tarmokkaita piirteitä. Olaus oli kaunis ja miehekäs, ja varsinkin papin puku sopi hänelle erinomaisesti. Kaarinan sydän lämpeni ja hän laski hyväillen kätensä miehensä kädelle, joka lepäsi pöydällä.

— Saarnaasiko valmistat, Olaus? kysyi hän hiljaa. Herra Olaus katsahti hymyillen vaimoonsa.

— Niin, sanoi hän. — Katselin vähän päivän tekstiä... Sehän on vanha tuttu paikka.

Hän otti pöydältä kirjan ja selaili sitä. Se oli paksu, puukantinen teos, jonka kullatut syrjät olivat jo koko lailla tummuneet.

— Tiedätkö, mitä olen miettinyt, Kaarina? virkkoi hän kirjaa selailleen. — Olen ajatellut ruveta kirjoittamaan jotakin... minäkin. — Katsohan, tässä on Alatornion kirkkoherran, vanhan Tornaueuksen kirjoittama lapinkielinen kirkkokäsikirja, "Manuale lapponicum". Kun Tornaueus on pystynyt sellaiseen, niin miksen minäkin, jonka äidinkieli on lappi? — Mitä arvelet, Kaarina?

Kaarina katseli häntä ihmeissään, mutta katse ilmaisi ihailua.

— Miksi et pystyisi, sanoi hän, ja silmät loistivat. — Mutta mistä varat sen painatukseen? Sinä olet vain köyhä lapinpappi ja palkka on pieni.

— Totta, Kaarina. — Mutta jos saisin kirjan valtion kustannuksella painatetuksi, niinkuin Tornaueuskin.

Ajatelkaamme, että kääntäisin jonkin piispa Gezeliuksen kirjan... esimerkiksi hänen katekismuksensa. Se olisi jotakin!

— Yritä vain, Olaus! Voithan pyytää apua kuninkaalta, koskapa hän on ennenkin sellaisia yrityksiä kannattanut.

— Niinpä niin! innostui herra Olaus. — Ja kuinka tarpeellinen sellainen kirja olisi täällä, pimeässä seudussa, jossa pakanuus on vielä aivan yleistä, ja jossa noitiin uskotaan ja noitia käytetään! — Senhän näki viime käräjilläkin, millaisella jännityksellä lappalaiset seurasivat Paulus-Jounin juttua. Ne iloitsivat hänen vapautuksestaan!

Herra Olauksen muoto synkistyi äkkiä. Hän laski kirjan pöydälle ja jäi tuijottamaan eteensä.

Kaarina ajatteli kohtaustaan Paulus-Jounin kanssa ja häntä väritytti.

— Olaus, sanoi hän hiljaa ja ääni vavahti hiukan. — Tarvitseisiko sinun Paulus-Jounista välittää? Sinä saarnaat ja opetat vain ja annat totuuden hiljakseen vaikuttaa. Minä niin kovin pelkään, että hän kostaa sinulle. — Anna hänen olla rauhassa, niinkuin häntä ei olisikaan.

— Et ymmärrä, Kaarina, mitä nyt puhut! Kuka sitten välittäisi, ellei se, jonka esivalta on tänne asettanut valkeutta levittämään —?

Pastori katsoi vakavana vaimoaan ja jatkoi:

— Minun asiani juuri on käydä sotaa noituutta ja pimeyttä vastaan Jumalan sanan kirkkailla aseilla. Mutta ei siinä kyllin! — Noituuden harjoittajat pitää myös saattaa maallisen oikeuden käsiin! — Ei auta sana yksinään.

— Mutta eikö nimismies voisi pitää huolta siitä, että syylliset saatetaan oikeuden käsiin? Eikö se puoli asiasta kuulukin juuri hänelle?

— Hänellehän se juuri kuuluisikin, vaikka pappi tosin ottaa aloitteen ilmiantamalla syylliset. Mutta tiedäthän, millainen meillä on nimismies. Luuletko hänen sellaisista välittävän? Hän vihaa minua, niinkuin tiedät, ja sen vuoksi hän varoo ryhtymästä mihinkään, joka tukisi minun papillista työtäni. Päinvastoin hän yllyttää lappalaisia noituuteen. Hän on Paulus-Jouninkin paras suojelija täällä. — Siellä oli hänen luonaan Jouni taas heti käräjain jälkeisenä päivänä. Istui kuin kotonaan.

— Joka kerta kun Jouni liikkuu kirkon tienoilla, peloittaa minua, että hän tekee sinulle jotakin, kun sinä häntä ahdistelet, puhui Kaarina huolestuneella äänellä. — Silloin kun ajoit hänet täältä ulos, näin sen ilkeän silmäyksen, jonka hän sinuun loi, ja minun sydämeni lakkasi miltei sykkimästä.

— Älä välitä sellaisesta! Ei uskalla Paulus-Jouni toiste tulla tänne kopeilemaan ja soimaamaan minua sukuperälläni. Minä olen isäntä talossani ja tulen osoittamaan ovelle jokaisen, joka tulee tänne sillä tapaa elämöimään!

Herra Olaus nousi pöydän äärestä ja pani käsikirjan kiinni melkein kiivaasti.

— Älä tulistu, rakas Olaus! En tarkoittanut pahaa. Ajattelin vain, että voisit hiukan hillitä itseäsi, kun sellaista sattuu. Lappalaiset ovat niin yksinkertaisia, etteivät aina käsitä mitä puhuvat.

— Kyllä he käsittävät! Tekevät usein aivan tarkoituksella niin! Olen sen monesti huomannut. Se on vain sulaa ilkeyttä, jota minä en voi kärsiä!

— Mutta lupaathan, Olaus, välttää riitaa ja taistelua, niin paljon kuin mahdollista? Lupaathan minulle, omalle Kaarinallesi? Lupaathan?

Kaarina nousi ja otti miestänsä kaulasta painaen päätään hänen olkapäätään vasten.

— No, no, mikä minun pikku vaimoani nyt vaivaa? — Tiedäthän, että teen omantuntoni mukaan kaikessa, ja että Jumala varjelee palvelijoitaan. — Mitä, itketkö? Mikä sinun mielesi nyt yht'äkkiä mursi? Mikä Kaarinaani vaivaa?

Kaarina nyyhkytti miehensä kaulassa ja puristautui häntä lähelle. Herra Olauksen valtasi omituinen sekava tunne. Mikä hänen vaimonsa mieltä oikeastaan painoi...?

— Mikä sinua vaivaa? kysyi hän lempeästi silitellen vaimonsa päätä.

— Ei mikään... Minua vain toisinaan niin peloittaa...

— Mikä sinua peloittaa?

— Kaikki täällä... tämä yksinäinen, jylhän karu luonto... nämä salaperäiset ihmiset... kaikki... Paulus-Jouni... ja...

— Paulus-Jouni? Onko hän käynyt täällä?

Kaarina puristautui yhä lähemmäs miestänsä kuin turvaa etsien.

— Älä ole vihainen minulle, Olaus. En voinut hänelle mitään...

— Kenelle? — Jounille.

— Milloin?

— Nyt... aamulla... tuli tänne... viinaa ostamaan... En uskaltanut tulla sinulle ilmoittamaan. Pelkäsin, että hän tappaa sinut.

— Ja sinä annoit?

— Annoin.

Herra Olaus irrottautui vaimonsa syleilystä ja rupesi astumaan edestakaisin. Kaarina lyykähti penkille ja itki herkeämättä.

— Sinun olisi pitänyt tulla minulle sanomaan! Sinä et olisi saanut ruveta ominpäisi toimimaan! torui herra Olaus puolittain suutuksissa, puolittain lempeänä. — Mutta nähdessään tuon avuttoman, hennon olennon istuvan kyynelissään, voitti lempeys täydellisesti. Hän meni vaimonsa luo ja silitti hellästi tämän kyynelistä kosteaa poskea.

— Älä itke enää, Kaarina... oma pikku Kaarina. Sinä olet vielä niin ymmärtämätön ja lapsellinen. Unohdamme tämän. — Vasta sanot minulle, jos sellaista tapahtuu... Eikö niin?

— Niin, kuiskasi nuori vaimo niellen kyyneleitään.

Pastori hyväili häntä, kunnes hän täydellisesti tyyntyi.

— No nyt lähdemme aamiaiselle, sanoi hän. — Sinulla on tietysti ruoka jo valmiina?

— On. Lähdinkin sinua käskemään.

Pastori vilkaisi ulos, jossa päivän sarastus jo rupesi voittamaan hämärän.

— Lukkarikin näkyy tulevan, virkkoi hän.

Kaarina riensi pirttiin, ja herra Olaus seurasi verkkaan jäljessä.

VI

Enontekiön kirkko oli kivenheiton päässä pappilasta korkealla joen törmällä. Se oli samoin kuin pappilakin itäpuolella jokea, Lätäsena, joka juuri kirkon kohdalla yhtyi suurempaan Könkämä-eno, muodostaen yhdessä viimeksimainitun kanssa Muonionjoen. Kirkko oli pieni ja matala. Se ei ollut vielä ehtinyt saada edes kunnollista kelloakaan, sillä tämä, joka nyt tapulissa ensi soittoa kilkutteli, ei painanut enempää kuin kaksi ja puoli naulaa eikä ollut tavallista aisakelloa paljoa suurempi. Ja kellopahanen saikin usein kuulla, ettei se ollut paikallaan täällä, jonne suuren maailman ihmiset kerran vuodessa kerääntyivät kauppvoja tekemään lappalaisten kanssa. Tornion mahtavat porvarit näet tekivät siitä usein ivaa, kehoittaessaan enontekiöläisiä vaihtamaan sen poron kelloon. He väittivät, että silloin olisi tapulista kuulunut edes rehellinen kellon ääni sen sijaan, että sieltä nyt kuului vain vaivainen kiminä ja kilkatus. Usein oli muistoista rikas pikkuinen kello kuullut tällaisia pistopuheita soittaessaan markkinaväkeä kirkkoon. Ja kun se oli toimensa tehnyt mielestään täydellä arvokkuudella, oli se jälkeensä haunonut kuulemiaan pimeässä tapulissa, ja silloin selvisi aina pikku kellolle, että maailma oli kovin kiittämätön eikä osannut panna arvoa sille, mikä oli pyhää.

Paitsi Tornion porvariensa tavara-aittoja, jotka olivat hajallaan siellä täällä pitkin kirkkomäkeä, kyyrötti kirkon ympärillä ryhmä kirkkotupia. Viikon, välistä useammankin, ne olivat autioina, mutta savusivat iloisesti sunnuntaisin ja semminkin suurempina juhlina kun lapinkansa kirkolle saapui.

Nytkin, mainittuna pyhän Andreaan aamuna, savusi siellä täällä joku tupanen. Useimmat olivat kuitenkin autioina, sillä suuri osa seurakuntalaisia oli Ruijassa, Antinmessun aikana pidettävillä markkinoilla.

Erään kirkkotuvan edustalla seisoskeli kaksi lappalaista ja katseli, kuinka pappi ja lukkari tarpoivat vahvassa lumessa. Edellisellä viikolla oli vallinnut ankara pyry, joka oli vahvojen nietosten alle peittänyt koko tienoon. Varsinkin kirkon ja pappilan välille oli kerääntynyt suuria kinoksia. Pappi oli vajonnut muutamaan sellaiseen, ja lukkari kiskoi häntä parastaikaa ylös. Mutta vahvasti puettua miestä näytti olevan vaikea saada yht'äkkiä irti. Tätä puuhaa katselivat miehet mielissään ja toinen heistä virkkoi:

— Olisi soma tietää, montako manausta herr' Vuolevi nyt laskettaa.

Toinen naurahti, mutta ei vastannut mitään. Seurasi vain jännityksellä lukkarin ja papin ponnisteluja kinoksessa.

Nyt pääsi kuitenkin pappi lukkarin avulla ylös ja samassa rupesi pikkuinen kello soimaan. Lappalaiset katsoivat toisiinsa ja nauroivat, katsahivat sitten tapuliin ja nauroivat. Heistä oli tuon äskeisen kohtauksen jälkeen vaikea päättää, mitä soitto tarkoitti. Tuntui kuin olisi kello riemuinnut siitä, että "nyt on pappi irti, nyt on pappi irti". Taikka oliko sen tarkoitus huomauttaa kirkkomäellä seisoville, että nyt oli hauska välikohtaus unohdettava ja jokaisen tuli valmistautua tervehtimään pappia, joka punakkana ja hengästyneenä tarpoi mäkeä ylös. Lappalaiset tulkitsivat kellon soiton viimeainitulla tavalla, sillä he paljastivat vakavina päänsä, kun pappi saapui kirkon eteen.

— Hyvää päivää! Tässkö ovat kaikki kirkkomiehet? kysyi herra Olaus pyyhkien hikeä otsaltaan.

— Jumal' antakoon! Tässä lienevät...

— Eihän tuvissa vain ole ketään?

— Tiesi vain, herr' Vuolevi, liekö...

Mentiin kirkkoon, ja jumalanpalvelus alkoi. Lukkarin penkissä, kuorin oikealla sivulla, viritti lukkari lapinkielisen aamuvirren, johon yksi ja toinen vähitellen yhtyi. Miesten äänet soivat karheina, katkonaisina, jääden väliin jälkeen lukkarin tahdista. Naisten puolella pysyttiin kyllä paremmin tahdissa, mutta korkeimmissa paikoin kimmatti sävel ylemmäs lukkarin ääntä, aikaansaaden vihlovan epäsoinnun. Tämä ei kuitenkaan ollenkaan häirinyt lukkaria, sillä tämä pysyi erehtymättä tahdissaan, venäyttäen aina säännöllisesti joka värsyn loppusäkeen.

Herra Olaus suoritti alttaritoimituksen täsmällisesti ja arvokkaasti. Ääni soi täyteläisenä, ja juhlallisena kajahtelivat lapinkieliset sanat. Lappalaiset kuuntelivat sekavin, epämääräisin tuntein. Sanoissa oli jotakin salaperäistä, jota he eivät täydelleen voineet ymmärtää. Kuului aivan kuin taialta tuo "*Ahtshe ja Barne ja Bassevuoinga namm*". [Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.] Ja taika se olikin, papin taika. Tahtoi väkisinkin silmiä räpäyttää joka kerta, kun pappi nuo sanat lausui. Ja joka kerta hän ne lausui, kun hän jumalanpalveluksen aloitti. Äläpäs, että olisi heittänyt niitä sanomatta, sillä niissä hän juuri piili hänen voimansa ja mahtinsa. Niissä hän juuri taika olikin. — Herkät tunturilapset joutuivat vähitellen omituisen lumouksen valtaan, jonka yht'äkkiä särki lukkarin aloittama saarnavirsi.

Lukkarin veisatessa hävisi lumous kokonaan. Tuo ynisevä ääni muistutti joikua, ja se taas oli kuulijoille tuttua. He ojentautuivat penkeissään ja katselivat toisiaan kuin keskinäistä ymmärtämystä hakien. Ja saarnavirren aikana heille selvisi vähitellen papin tarkoitus: pappi tahtoi hävittää heidän vanhat jumalansa, seidat, jotka toivat heille onnea ja rikkautta. Pappi tahtoi särkeä heidän noitarumpunsa, joista he tulevaisia asioita tiedustelivat. Pappi tahtoi saattaa esivallan käsiin heidän tietäjänsä, heidän henkiset opastajansa. Tätä hävitystyötä harjoitti pappi saarnatuolista. Sen havainnon he olivat usein tehneet. Monta eri kertaa olivat lappalaiset juuri tässä kohden, juuri saarnavirren aikana tämän asian tajunneet, ja aina samalla tavalla: se mitä pappi puhui alttarilta, oli joka kerta suunnilleen samaa, mutta saarnatuolista — kas sitäpä ei tiennyt edeltä päin, mitä sieltä tuli. Sen tähden piti olla varuillaan siihen nähden, mitä saarnatuolista kuului. Heille kaikille oli selvää, että pappi oli vaarallinen mies juuri tuossa puolipyöreässä, kalapuolikon tapaisessa laitteessa, johon hän nyt oli noussut, ja josta hän katseli kuin varustuksen takaa, pää ja yläosa rintaa vain näkyvissä. — Ynseitä, vihamielisiä katseita lusevien kulmien alta suuntautui saarnatuolissa seisovaan pappiin.

Kuin tuntien näiden häneen suunnattujen katseiden tarkoituksen, välähti herra Olauksen silmissä. Katse tiukkeni, kasvojen ilme terästyi, ja käsi puristautui lujemmin saarnatuolin laitaan. Hänestä oli selvää, että hän seiso i taas vihollisiaan vastapäätä, ja siksi läikähti kylmä, jäinen tunne hänen rinnassaan.

— Armo olkoon teidän kanssanne ja rauha Jumalalta, meidän Isältämme ja Herralta Jeesukselta

Kristukselta. Amen.

Hän lausui sanat melkein kiivaasti.

Lappalaiset räpäyttivät silmiään. Siinä oli jälleen tuo taika, joka kuului niin salaperäiseltä. Mutta he tunsivat sen jo vanhastaan. Senhän pappi aina lausui saarnansa aloittaessaan. Se oli kuin varjelustaika pahoja silmiä vastaan.

Sirma luki lyhyen rukouksen ja sen jälkeen tekstin. Pyhän Andreaan päivän evankeliumi kertoi kahden veljesparin, Pietarin ja Andreaan sekä Jaakobin ja Johanneksen kutsumisesta. Hän ei pitänyt tällä kertaa esipuhetta, vaan ryhtyi suorastaan tekstiä käsittelemään Hän puhui ensin siitä, kuinka Jumala oli lähettänyt Poikansa maailmaan kutsumaan ihmisiä autuuteen. Tämä Poika, Kristus, kutsui ensin pyhät apostolit, niinkuin pyhän Pietarin ja hänen veljensä pyhän Andreaan, samoin kuin pyhän Johanneksen ja Jaakobin, ja jätti apostolien tehtäväksi kutsua syntisiä ihmisiä parannukseen. Pyhät apostolit olivat heti totelleet Vapahtajan käskyä. He olivat vetäneet venheensä maalle ja seuranneet Kristusta. Apostolien kutsumista olivat taas pakanat totelleet. He olivat jättäneet epäjumalansa ja pimeät menonsa sekä tulleet Jumalan omiksi lapsiksi. Pyhain apostolien esikuvaa seuraten oli hurskas tohtori Luteerus kutsunut sen pakanallisen paavin orjia oikean jumalansanan valkeuteen. Tätä valkeutta olivat näihin pimeihin Lapinkin korpiin levittäneet kristillisen esivallan asettamat sielunpaimenet, joiden tehtävänä nyt oli kutsua pimeyden palvelijoita Jumalan Pojan häihin. — Mutta miten ottaa Lapin rahvas vastaan Kristuksen hääkutsun? Luopuvatko he pakanallisista tavoistaan ja pimeyden ruhtinaan töistä? Häh? Mitä? — Eivät he sitä tahdo tehdä! He ylenkatsovat Kristusta ja hänen uskollisia apulaisiaan!

Herra Olausen ääni oli kohonnut kovaksi, pauhaavaksi. Hänen ruskeat silmänsä hehkuivat tulta. Kohoten varpailleen ja lyöden nyrkillä saarnatuolin laitaan hän jyristen huusi:

— Miten tässäkin Herran seurakunnassa kohdellaan Kristuksen lähettilästä? Häntä parjataan ja vainotaan! Häntä manataan ja kirotaan! Häntä syytetään sellaisesta, jota hän ei ole tehnyt! Häntä verrataan noitiin ja poppamiehiin, kun hän puhuu Jumalan vanhurskaasta tuomiosta, joka kerran kohtaa kaikkia epäjumalanpalvelijoita. — Mutta ketkä ovat noitia ja poppamiehiä? Minä kysyn, ketkä? — Eivätkö ne, jotka Staaloa manaavat, jottei se muka porokarjaa turmelisi? Eivätkö ne, jotka loitsuja lukevat ja noitarumpua pärisyttävät ja sen helvetillisellä äänellä kaikkia syvyyden henkiä ilahduttavat? Mutta mitä on heille kerran tapahtuva? Se lohikäärme ja vanha mato, joka perkeleeksi ja saatanaksi kutsutaan, on kerran elävältä nylkevä nämä Kristuksen viholliset ja pingoittava heidän selkänahkansa kalvoksi suureen noitarumpuunsa, jota hän hornan henkien riemuksi kumisuttaa niin, että helvetin seinät siitä pauhinasta tärjävät! Ja silloin saapi se vanha poppa-äijä, suuri lohikäärme, selville, kuinka monta poroa tuo onneton, viheliäinen on varastanut ja kuinka paljon...

— Huu... hu-hu-huh... huu... oooih! kuului äkki vihlova, kimeä huuto naisten puolelta. Eräs vaimo oli pyörtynyt penkkiin. Hänen päänsä lepäsi rentonaan penkin selustaa vasten. Kädet olivat puristautuneet nyrkkiin. Jalat tempoivat rajusti, ja koko ruumis nytkähteli suonenvedontapaisesti. Säikähtyneinä kurkottelivat kuulijat penkeistään. Naisten puolelta kuului itkua ja valittavaa voitotusta. "Se lankesi loveen", kuului hätäisiä kuiskauksia. Vaimon mies, joka oli istunut lähellä ovensuuta, lähestyi silmät kauhusta jäähmettyneinä penkkiä, jossa pyörtynyt makasi. Hän tunkeutui puoleksi ylöskohottautuneiden naisten editse vaimonsa luo ja rupesi koettelemaan tämän käsiä ja hervotonta päätä, neuvottomana ja hätäntyneenä silmäillen ympärilleen.

— Viekää hänet ulos ja virvoittakaa siellä! lausui Sirma saarnatuolista.

Hänkin oli säpsähtänyt tuon vihlovan huudon kuullessaan. Se oli hetkeksi saattanut hänet aivan hämilleen, mutta pian hän oli rauhoittunut ja odotti nyt tyynenä päästäkseen toimitustaan jatkamaan.

Lappalainen tarttui vaimoonsa ja erään toisen miehen avulla lähti kantamaan häntä ulos. Samassa penkissä istuvat naiset pyörähtivät sukkelaan penkistä ulos kuin varoakseen, ettei pyörtynyt sivu kannettaessa heihin koskettaisi. Käytävällä seisten ja painaen kinnasta suun eteen he seurasivat pelästyneinä katsein miehiä näiden hiljaa kantaessa vaimoa ulos. Sitten he palasivat arastellen penkkiin takaisin.

Sillä aikaa kun herra Olaus pauhasi kirkossa, kuljeskeli suntio pitkin kirkkomäkeä kirkkotuvalta toiselle. Hän oli tärkeää virkavelvollisuuttaan täyttämässä herr' Vuolevin käskystä. Hänen tuli nimittäin ottaa selvä, ketkä lappalaisista eivät olleet tulleet kirkkoon. Kun hän tapasi sellaisia, tuli hänen ryöstää heiltä lakki pantiksi, jos se suinkin kävi päinsä. Takavarikkoon otetut lakit piti sitten viedä sakaristoon, josta asianomaiset saivat ne jumalanpalveluksen jälkeen käydä lunastamassa pienestä maksusta kirkonkassan hyväksi. Tätä menettelytapaa oli jo Alatornion kirkkoherra Johannes Tornaerus käyttänyt Enontekiössä käydessään, ja herra Olaus oli myös huomannut sen erittäin tehokkaaksi. Suntiosta oli tämä puoli hänen virkatehtävistään kaikkein hauskin, ja hän panikin sitä varten koko virkaintonsa ja

ketteryytensä liikkeelle. Lappalaiset puolestaan koettivat tehdä hänelle kiusaa niin paljon kuin suinkin. He joko taistelivat vastaan tahi juoksivat metsään, kun näkivät suntion lakkeja pyydystämässä. Tosin siitä tuli sakkoa käräjissä, vieläpä päälliseksi sai istua jalkapuussakin, mutta mitäpä he siitä välittivät.

Suntio suuntasi kulkunsa suurinta kirkkotupaa kohti. Se oli vielä kokematta. Mutta vanhasta kokemuksesta hän tiesi, että jos se rupesi antoisaksi, niin lakkeja tuli kosolta. Pari kappaletta hän oli jo muualta saanut, mutta hän tahtoi saada enemmän. Hän hiipi seinän viereen ja kuulosti. Hänen korvansa erottivat kuorsaavan äänen, joka väliin hiljeni melkein kuulumattomaksi, mutta yht'äkkiä koveni taas. "Yksi siis kuitenkin", tuumi hän tyytyväisenä, "ja se ihan varma saalis..." Hän hiipi toiseen päähän tupaa ja kuunteli taas. Aivan oikein! Tuo on tuttu ääni hänelle. Aivan siltä laidalta, jossa hän seisoi kuuntelemassa, kuului hiljaista puheensorinaa ja suntio arvasi kyllä, mitä se merkitsi: ukot olivat maistelemassa. Katsohan trolleja kun uskalsivat! Keskellä herr' Vuolevin saarnaa! Suntio puistautti päätään ja hiipi ovelle. Hän tempaisi sen äkkiä auki ja astui tupaan.

Tupa oli hämärä. Ainoa aukko, josta valo pääsi sisään, oli katossa oleva reppana. Suntio katsahti ympärilleen. Kiukaan kupeella istui kolme miestä punoittavin kasvoihin ja ryypiskeli. Heidän edessään lattialla oli pieni nassakka ja tinatuoppi kulki kädestä käteen. Penkillä, ovenpuolisella seinämällä, makasi neljäs ja kuorsasi. Miehet tunsivat heti tulijan, hyppäsivät pystyyn, sieppasivat vaistomaisesti lakit päästään ja piilottivat ne selkäänsä taakse.

— Ahaa! Verottaja tulee! huudahti yksi puoleksi leikillään, puoleksi tosissaan.

Suntiota nauratti. Tästä tuli hyvä saalis, ajatteli hän. Neljä lakkia nyt ja ennestään kaksi: se teki yhteensä kuusi. Herr' Vuolevi tuli olemaan tyytyväinen.

— Lakit tänne! komensi hän.

— Otapas jos saat, ilkkuivat miehet.

— Trolli! Lakki tänne, tahi muuten tulee sakkoa ensi käräjissä, niin että paukkuu!

Kaksi miehistä antoi lakkinsa, mutta kolmas halusi kiusoitella suntiota vielä hetkisen.

— Kuule... saat ryypyn... suntio! Vaihdetaan! Ryypyy lakista ja... pitkä, houkutteli hän tarjoten nassakkaa.

Vedottiin suntion heikkoon kohtaan. Vesi tuli suuhun, kun hän ajatteli houkuttelevaa tarjousta, mutta rohkeutta puuttui.

— Älä houri, penäsi hän ja puistautti päätään. — Luuletko, ettei herr' Vuolevi sitä saisi tietää ja... miten kävisi sitten minulle? Nämä kaksi tässä olisivat ensimmäisiä kantelemaan. Hahhah! Vai peijata meinaat, trolli!

Penkillä kuorsaaja heräsi samassa ja nousi istumaan. Hän ei heti tajunnut, mistä oli kysymys, joten suntio kerkesi siepata häneltä lakin, ennen kuin hän oli selvillä tilanteesta. Mutta sillä välin ennätti kolmas ryypiskelijöistä livahtaa pakoon.

Suntio riensi hänen jälkeensä. Mies loikkasi suoraan kirkkoa kohti nähtävästi aikoen päästä sen suojissa metsään. Mutta ehdittyään kirkon eteen, lappalainen kompastui ja lensi suin päin kinokseen. Ennen kuin hän ehti siitä selviytyä, saavutti suntio hänet, sieppasi lumelle lentäneen lakin ja painui sakaristoon.

Lappalainen kömpi ylös ja kirosi synkeästi. Hän ajatteli ensin mennä suntion perässä ja riistää väkisin lakkinsa pois, mutta hylkäsi kuitenkin sen ajatuksen. Ei siitä olisi tullut mitään apua. Olisi vain pappi päässyt sakotuttamaan kirkkorauhan häiritsemisestä. Hän asteli tuvalle mieli kuohuksissa ja sydän sappea täynnä. Tuvan edessä hän pysähtyi ja silmäsi kirkolle päin. Siellä näytiin kantavan jotakuta kirkosta ulos. "Kukahen sekin lie?" ajatteli hän ja yritti lähteä katsomaan, mutta muisti samassa, ettei hänellä ollut lakkia ja pyörsi tupaan.

Herra Olaus oli vielä saarnatuolissa, kun suntio tuli sakaristoon. Hän järjesti lakit pöydälle riviin ja istui odottamaan. Siinä ne nyt olivat: kuusi kappaletta! Hän katseli lakkien koristuksia ja huomasi, että viimeksi saadussa oli saukonnahkareunus... Tulisipa nyt herr' Vuolevi, niin saisi nähdä kauniin kokoelman. Hän kuulosti. Pappi aloitti juuri rukousta esivallan edestä... "meidän rackan Cuningam ja Herram edest, Cuningan Corkiasti rakastettavan Puolison, meidän armollisimman Drottningin edest", seurasi suntio mukana. Hän oli avannut pöydällä olevan virsikirjan ja koetti pysyä papin perässä, mutta huomasi, että herra Olaus luki rukoukset tavallista nopeammin, ja työnsi kirjan syrjään.

Sirma lopetti jumalanpalveluksen saarnatuolista ja astui sakaristoon. Hän huomasi lakit pöydällä ja hänen suunsa vetäytyi hymyyn.

Katsohan vaan! Kokonaista kuusi lakkia.

Joo. Meinasivat trollit vastustella, mutta sain minä ne kumminkin...
Suntio otti lakit yksitellen ja ilmaisi omistajat. Tuossa on Aslak Omman, virkkoi hän ja pyöritti saukonnahekareunuksista kädessään.
— Yritti pakoon, mutta sain kiinni... Siltä pitää herr' Vuolevin määrätä suurempi maksu. Vastustele usein... ja kiroilee...

Lakit katsottiin ja Sirma nousi saarnatuoliin julistamaan, että lakkien omistajat saavat käydä ne perimässä sakaristosta.

Lappalaiset tulivat. Heitä oli vain viisi. Sirma huomasi sen.

— Missä on Aslak Omma? kysyi hän tuimasti.

— Ei aikonut välittää reuhkasta, vastasi muuan miehistä.

— Kyllä minä opetan välittämään! Saa sakkoa ensi käräjissä kaksinkerroin, jollei tule sitä illalla pappilasta noutamaan. Lukkari antaa hänelle siitä tiedon, lisäsi hän lukkariin kääntyen.

— Ja te toiset! jatkoi hän luoden ankaran katseen edessään seisoviin lappalaisiin. — Kuinka monta kertaa teille on sanottu, ettei saa jäädä kirkkotupiin lojumaan kirkonajaksi, vaan on jokaisen tultava kirkkoon, kun kerran on kirkolle saapunut? Se on Kuninkaallisen Majesteetin nimenomainen käsky, jota ei saa rikkoa hinnalla ei millään! — Ettekö ole kuulleet siitä, mitä?

— Onhan kuultu... monestikin, jurautti vastata etumaisena seisova pitkä, luiseva lappalainen.

— Ja sittenkin uskaltaa Simma ruveta vastustelemaan, vaikka on jo yhden kerran saanut sakkoa!

— Mitä teillä siellä kirkkotuvassa oli, joka niin viehätti?

— Na, viinaa tietysti, vastasi Simmaksi puhuteltu ja siristi silmiään.

— Sen arvaan! Kenen tavaraa se oli?

— Naa... Omman se oli... koko nassakka.

— Mistä Omma viinaa oli saanut?

— Ka, mistäpä mie... tiesi jo... Sen se vaan oli.

Sirma otti lakin pöydältä ja katseli sitä. Se oli vanha ja kulunut, päälaki jo aivan haalistunut.

— Kenen tämä on? kysyi hän.

— Minun on, anna tänne! vastasi pieni, tukeva mies, jolla oli iso arpi toisessa poskessa, ja jonka tihruiset sameat silmät todistivat viinan vieläkin kiertelevän hänen matalaotsaisessa päässään.

— En ennemmin kuin maksat puoli hopeamarkkaa kirkolle.

— Ka, maksanpa tietusti! Onhan lakki aina sen väarti, vaikka vanhakin.

Lappalainen kaivoi rahan ja pani sen pöydän nurkalle.

— Kenenkäs tämä on? kysyi herra Olaus ottaen pöydältä sokerikeon muotoisen lakin, jossa oli suuri, punainen tupsu pääläella.

— Minun se on.

Nuori, sinisilmäinen lappalainen pisti kätensä peskin poveen hakeakseen esiin määrätyn maksun.

— Oletko sinäkin ollut Omman viinoja ryyppimässä?

— En. Mie olin teman Antraksen kanssa toisessa tuvassa.

— Mitä te siellä teitte?

— Na, satuttiin nukkumaan... uni petti... kirkkuun olisimme tulleet.

Hän sai lakkinsa samoin kuin hänen toverinsakin.

— Olkaa vasta varovaisemmat, ettette nuku kirkonaikana, varoitti herra Olaus ja lisäsi:

— Ensi käräjissä saatte sakkoa kaikki muut, paitsi nämä unikeot. Te saatte vielä anteeksi tämän kerran, mutta jos vasta laiminlyötte kirkkoontulon syystä tai toisesta, sakotutan teitäkin. — Ja nyt saatte mennä!

Lappalaiset lähtivät. Herra Olaus kokosi rahat pöydältä ja riensi ulos.

Kirkon rappusilla lepäsi pyörtnyt vaimo, näyttäen jo selvästi toipumisen merkkejä. Silmäluomet värähtelivät hiljaa ja nyrkkiin puristuneet kädet olivat auenneet. Vaimon mies oli polvillaan maassa ja hieroi lumella sairaan otsaa. Ympärillä seisoivat miehiä ja naisia jännitetyin ilmein seuraten miehen toimia.

Herra Olaus pysähtyi joukkoon.

— Hierokaahan vaan lumella, virkkoi hän. — Hän näyttää heti toipuvan.

Hän jätti joukon siihen pyörtnyttä virvoittelemaan ja läksi kahlaamaan äskeisiä jälkiään pappilaan.

Vaimo toipuikin pian ja saattoi miehensä avulla lähteä liikkeelle. Väki hajaantui vähitellen. Joukko kirkkomiehiä suuntasi askeleensa samaan kirkkotupaan, jossa suntio oli saarnan aikana ollut lakkeja ryöstämässä. Aslak Omma istui lattialla lakittomien päin ja tuijotteli roihuavaan tuleen.

— Olisit käynyt lunastamassa lakkisi lukkarilta, virkkoi hänelle toinen äskeisistä juomatovereista. — Nyt saat mennä illalla pappilaan saamaan saunasi sinäkin, ja takaanpa, että se tulee olemaan hyvä!

Miehet nauroivat makeasti.

Aslak katsahti heihin ja silmissä välähti suuttumus.

— Minä olen päättänyt, etten nöyrry papin edessä, niinkuin te toiset! kivahti hän. — Millä oikeudella ahdistaa pappi minua kirkkoonsa? Tiedän kyllä, että on olemassa laki sellainen, johon pappi valtansa perustaa. Mutta mitä on laki?... Se on herrojen keksintöä, jolla riistetään meiltä vapaus. Minä en aio välittää sellaisista laeista! Ennemmin ottakoon pappi vaikka sata lakkia kuin minä lähdän nöyristelemään hänen eteensä ja sitä takaisin lunastamaan!

Aslak nousi ja astui ulos. Hetken kuluttua hän palasi takaisin päässä uusi punainen neljän tuulen lakki, jonka päälaki riippui rentona sivulle.

— Muistin, että minulla oli toinenkin lakki mukana. Nähkääs, on hyvä ottaa varalakki tästä lähtien myötä, kun kirkolle lähtee, nauroi hän ja painahutti lakkia syvemmälle päähän. — Se oli jo kolmas, jonka herr' Vuolevi tänään sai... Enpä välittäisi siitä yhtään muuten, mutta, nähkääs, siinä oli hyvä saukonnahkareunus! Mitähän tehnee herr' Vuolevi lakeillani?... Totisesti! Luulenpa, että hän myy ne muun rihkaman mukana, jolla hän kauppa käy. — Ja hän nauroi niin, että valkoiset hampaat välkkyivät.

Aslak istahti entiselle paikalleen ja katseli tuleen. Ja vaikka hän koetti hengessään nauraa papille, ei hän saattanut lakkiaan unohtaa. Ei, päinvastoin. Kun hän rehellisesti tunnusti itselleen, karvasteli häntä suuresti sen menetys. Tavallisesta lakista hän ei olisi välittänyt, mutta tämä oli hänestä kallisarvoinen, sillä se oli lahja kauniilta Ingalta, Pierra Päiviön tyttäreltä. Inka oli hänen mielitettynsä, ja he olivat päättäneet mennä naimisiin. Sen vuoksi kaiveli kiukku Aslakin sydäntä, kun hän ajatteli lakkiaan. Sen menetys ennusti ehkä pahaa hänen onnelleen... yhtä kaikki? Aslak oli taikauskoinen. Hän oli monesti pannut merkille pikku tapahtumia, ja toteen olivat käyneet. Eikähän tämä niin pikku tapahtuma — olihan hän tekemisissä papin kanssa. Pitäisiköhän ainakin nöyryä ja mennä lunastamaan lakki pois?... Ei, sitä hän ei tee, ei vaikka onni menköön!... Aslak katkaisi äkkiä mietteensä: Uskaltaisiko hän senkin uhalla olla taipumaton?...

— Mikähän Päiviön vaimolle tuli, kun pyörtyi kirkossa? kysäisi äkkiä joku.

Aslak säpsähti.

— Kummanko Päiviön, Pierranko vai Jounin? kysyi hän hätäisesti ja tuijotti puhujaan. Hän tiesi jo, kumman vaimo se oli ollut. Hän aavisti sen.

— Pierran vaimo se oli... Kaatui penkkiin keskellä herr' Vuolevin saarnaa...

Aslakista tuntui, kuin olisi jotakin raskasta laskettu hänen hartioilleen. Hän vaipui jälleen mietteisiinsä. Mitähän se todellakin merkitsi? Uhkasiko pappi hänen onneaan...? Kaksi omituista sattumaa samana päivänä: ensin saa pappi käsiinsä Ingan lahjan ja sitten pyörtyy Ingan äiti kirkossa... Ennustiko se pahaa? Varmaankin! Papin viha näytti tuhoisalta. — Hänen äskeinen päätöksensä alkoi horjua. Ehkä oli kuitenkin parasta nöyryä ja lepyttää pappi... Hän taisteli itsensä kanssa tuijottaen kiukaassa riutuvaan valkeaan. Lopulta hän pääsi selvyteen:

Hän päätti lunastaa lakin.

Samassa kun Aslak sen päätöksen teki, tuntui hänestä kuin olisi Inka katsellut häntä jostakin kaukaa ja hymyillyt suloisesti. Ja silloin teki Aslak toisenkin päätöksen: hän päätti samalla lakinnoutoretkellä saattaa naima-asiansa onnelliseen päätökseen.

Hän lähti hakemaan Pierra Päiviötä.

VII

Pyhän Andreaan päivän iltana istui herra Olaus kamarissaan ja kirjoitti.

Pöydällä, vanhassa messinkijalassa, käreysi sameapintainen talikynttilä. Sen sydän oli palanut pitkälle karrelle, ja liekki pyrki hypähtelemään luvallista ylemmäs. Se leiskui edestakaisin ikkunasta käytävässä vedossa, tuprauttaen silloin tällöin pienen savukiehkuran, ja sai papin pään häilähtelemään suurena, muodottomana varjona huoneen peräseinällä. Herra Olaus niisti kynttilää ja jatkoi kirjoitustaan.

Hänen edessään pöydällä oli levällään suuri, tiheään kirjoitettu paperi, johon hän tuon tuostakin vilkaisi. Paperin alareunassa komeili "Itä- ja Länsipohjan ja niiden alle kuuluvien Lapinmaiden" maaherrakunnan sinetti. Se oli Tornion maaherran Johan Graanin päätös, jossa Herra Olaus Sirman valituksen johdosta talonpoika Maunu Martinpoikaa kiellettiin "Niittämästä heinää papilta" ja kappalaiselle myönnettiin oikeus Enontekiön kirkon lähistöltä "nauttia niin paljon heinämaata, että hän saattoi vuosittain elättää kolme lehmää." Näistä niittymaista oli Sirmalla ja Enontekiön nimismiehellä Maunu Martinpojalla ollut riitaa jo viiden vuoden aikana. Heti Enontekiöön tultuaan oli Sirma ottanut haltuunsa kaikki kirkon ympärillä olevat niityt, joista paras ja heinävin oli Seitavuopio. Mutta heti ensimmäisenä kesänä hän oli joutunut niistä riitaan nimismiehen kanssa, joka myös omisteli niittyjä. Kun herra Olaus mainittuna kesänä oli heinäntekijöineen saapunut muutamalle jängälle, olivat nimismiehen miehet siellä jo niittämässä. Suurella melulla ja käyttäen parhaita voimasanojaan hän oli saanut nimismiehen väen häädetyksi keinoihinsa. Olipa siinä taittu vähän tapella nutistaakin. Lopputulos oli kuitenkin ollut se, että herra Olaus oli korjannut heinät siltä jängältä. Mutta seuraavana päivänä hän oli ottanut venheen ja soutanut Suonttavaaraan. Hän oli astunut pirttiin, missä Martinpoika parhaillaan aterioitsi pöydän takana, lyönyt nyrkkiä pöytään, niin että, leipäpalaset olivat kohona hyppineet, ja kysynyt, että hänkö oli se mies, joka aikoi häneltä, herra Olaukselta, heinämaat ryöstää. Se oli ollut heidän ensimmäinen tapaamisensa, Nimismies oli sanonut rauhallisesti vain: "Jaa, se taitaa ollakin pappi?" ja lisännyt hetken päästä, silmättyään hänen lapintakkiaan: "Puvusta ei kyllä voi tuntea, vaan äänestä ja esiintymisestä arvaa." Mutta vaikka hän oli sanonut sen niin rauhallisesti, oli häneltä sillä kertaa kuitenkin jäänyt syönti kesken.

Oli menty siitä sitten tupaan, ja silloin oli nimismies arvellut jo hänenkin puhevuoronsa tulleen. Ja herra Olaus oli saanut lyhyesti kuulla, mistä oli kotoisin. Oli haukkunut silmät korvat täyteen, ettei hänelle ollut jäänyt sananvuoroa juuri ollenkaan. Ja loppujen lopuksi hänen oli täytyntä poistua tyhjin toimin, asian jäädessä entiselleen.

Siitä päivästä alkaen olivat heidän välinsä selvät. He olivat toistensa vihamiehiä ja koettivat polkea toisiaan niin paljon kuin jaksoivat. Ja niitystä he olivat taistelleet joka vuosi. Yhtenä vuonna kerkesi nimismies ennemmin, toisena herra Olaus. Mutta saattoipa käydä niinkin, että kun nimismies niitti, herra Olaus korjasi heinät syksyllä. Ja se oli ollut hänestä kaikkein parasta! — Tällainen kilpajuoksu ei ollut kuitenkaan tuntunut herra Olauksesta somalta, vaikka hän oli voittanutkin siinä useimmin. Hänenkin vaatimuksilleen piti saada laillinen pohja ja perustus. "Audiatur et altera pars." Tätä vanhain roomalaisten viisasta sanaa ei oltu yhtään sovellettu tähän asiaan, joka koski sentään niin läheltä hänen ajallista toimeentuloaan. Senpä vuoksi hän olikin kirjoittanut asiasta entiselle maaherralle ja saanut vastaukseksi edellämäinitun kirjelmän. Ja silloin oli jo hätä ollut kaukana. Hän oli heti paikalla antanut taisteluvaatimuksen nimismiehelle: haastattanut käräjiin. Riitajuttu oli nyt ollut monta kertaa esillä, mutta riittämättömän todisteiden vuoksi aina lykkäytynyt. Viime kesänä ei niityillä ollut yhteentörmäyksiä sattunut. Oli vallinnut täydellinen aselepo, ja herra Olaus oli korjannut kahdeksansataa leiviskää heiniä ja — miten hyviä heiniä! Oh, niin kirkkaita, että silmää hivel! Mutta nyt oli nimismies suoraan uhannut näyttää hänelle, jos hän vielä ensi kesänä uskaltaisi ryhtyä heinäkorjuuseen. Oli uhannut niittää Seitavuopionkin, väittäen senkin ennen papin tuloa raivanneensa.

Herra Olaus keskeytti kirjoituksensa ja muisteli viimeistä tapaamistaan nimismiehen kanssa. Selvä oli

Martinpojan uhkaus: "Sinun lehmäsi eivät syö minun heinäni, niin totta kuin käsivarteni vielä on terve!" Hän oli luullut, että miesten kesken voitaisiin asiasta silti puhua, vaikka käräjillä seisottiinkin vastakkain. Mutta sen sijaan, että nimismies olisi ruvennut kunnolliseen keskusteluun, olikin hän osoittanut ovelle. — Olisihan hänen jo pitänyt Martinpoika tuntea...

Herra Olausta harmitti ja kiukutti, ja hän silmäili hermostuneena edessään olevaa paperia. Hänen pitäisi nyt saada esitetyksi kaikki mahdolliset asianhaarat, niin että maaherra pääsisi selvään käsitykseen asian oikeasta laidasta. Pitäisikö hänen, esivallan asettaman sielunpaimenen, nähdä nälkää tässä asumattomassa erämaassa, jossa toimeentulo jo oli muutenkin vaikeaa. Viiteen vuoteen hän ei ollut saanut palkkajyviään. Neljäkymmentä tynnyriä oli niitä kruununmakasiinissa Torniossa, eikä ollut tietoa, milloin hän ne saisi. Niinikään oli myös koko rahapalkka, 30 taaleria vuodessa, kokonaan tulematta näiltä viideltä vuodelta, jotka hän täällä oli ollut. Mutta aina hän sentään perisi sen palkan, jonka kuningas ja hallitus hänelle olivat taanneet, vaikka se viipyisikin. Toista olivat heinämaat... Jos hän ei niitä saisi laillisesti itselleen tunnustetuiksi, jäisi hänen elämänsä aivan epävarmalle pohjalle. Mutta nytpä hän näyttäisikin nimismiehelle, kuka Seitavuopiossa ensi kesänä viikatetta heiluttaa!

Herra Olaus tarttui jälleen hanhensulkaan ja ryhtyi jatkamaan kirjoitustaan. Samassa aukeni ovi, ja vanhanpuoleinen lappalainen vääntäytyi sisään. Hän tuli ovesta varotellen; lakin hän oli ottanut päästään jo eteisessä ja heitti sen sisään päästyään oven viereen lattialle. Hän silmäili arasti ympärilleen, rykäisi pari kertaa lausui hiljaisella äänellä:

— Buore äkked![9]

Sirma kääntyi tulijaan, pisti hanhensulan korvan taa ja rypistäen kulmiaan vastasi vähän kärsimättömästi:

— Ibmel adde![10] Guttormko se on? No, mitäs sinulle nyt...?

Lappalainen hypisteli käsiään ja silmäili seinällä riippuvaa papinkauhtanaa.

— Olisi vähän asioimista herr' Vuoleville... lausui hän harvakseen.

— Minkälaista sitten?

— Läksin siitä Raunan lapsesta... Se on nyt kuollut

— Vai niin. Eihän se ollut vielä kastettukaan?

— Olihan se hätäkasteessa. En tiedä, liekö sitten oikein tullut...

— Kuka sen kastoi? Lappalainen vilkaisi arasti pappiin ja rykäisi pari kertaa, loi katseensa kauhtanaan ja näytti käyvän hämilleen.

Sirma silmäili häntä äkäisenä ja uudisti kysymyksensä.

— Ei se minun syyni ollut!... Nimismies se kehoitti Paulus-Jounia, kun hän osaa lukea...

— Paulus-Jounia...? Mitä? Hänkö sen kastoi?

Lappalainen yritti vastata, mutta hänet keskeytti pappi, joka hypähti kiivaasti pöydän äärestä hänen eteensä, ravisti olkapäistä ja huusi:

— Ja sinä annat noidan ja velhon kastaa, vaikka tiedät, mikä seuraus siitä on! Paulus-Jouni on perkeleen palvelija, ja hänen sinä sallit Kristuksen asettamia pyhiä toimituksia käydä tekemään! Voi taivas! Sellaista pimeyttä...!

Hän repi epätoivoisena tukkaansa.

Lappalainen vilkuili hätääntyneenä ympärilleen. Tätä hän juuri oli aavistanutkin. Vihainen oli herr' Vuolevi noidille, vaikka oli kerrottu isän osanneen mainiosti loitua... Mutta tämä olikin Kristuksen palvelija, kiivas ja tulinen. Hän koetti puolustautua.

— Enhän minä — puhui hän vapisevin äänin — mutta kun nimismies käski Jounin lukea sanat — lapsi teki näet jo loppua — en rohjennut vastustellakaan... Ja onhan toisekseen Jounikin lapsena valettu pyhällä vedellä, niinkuin muutkin, jatkoi hän rohkaistuneena.

Lappalaisen puhuessa oli Sirma astunut edestakaisin, mutta nyt hän pysähtyi äkkiä tämän eteen.

— On Jounikin kastettu pienenä niinkuin muutkin, lausui hän tuimasti. — Mutta sen jälkeen hänet on

noitien kasteella kastettu, tiesi kuinka monet kerrat... Ja viimeksi hän on saivokasteenkin[11] saanut, kun noidaksi antautui. Se on kai julkinen salaisuus teidän kesken? Olet tietysti siitä kuullut?

Lappalainen hämmästyí. Hän raapi takkuista tukkaansa ja mutisi jotakin itsekseen.

— Enpä muista kuulleení...

— Sinä valehtelet, heittiö! karjui Sirma vihan vimmoissa. — Kyllä sinä sen tiedät yhtä hyvin kuin minäkin ja paremmin vielä. — Vaan sinähän olet myös noidan sukua ja puolustat noituutta. Luetat Paulus-Jounilla loitsuja joka vasoma-aika... Kyllähän tuon olen kuullut!

Nyt joutui lappalainen kokonaan hämilleen. Kaikki se kirottu tiesikin! Hän vilkaisi jo ovea kohti, yritti ottaa lakkinsa, mutta jäi kuitenkin seisontaan epäröiden, mitä olisi tehtävä.

— Onko lapsen isästä tietoa? kysyi Sirma.

— On kyllä, vastasi lappalainen katsoen tutkivasti pappiin. — Se on Oula Valkeapää, jolle herr' Vuolevi ei antanut kuulutusta... Se olisi nainut, tytön...

Sirma pysähtyi kävelystään.

— Tiedätkö, minkä vuoksi en antanut kuulutusta Oula Valkeapäälle? kysyi hän terävästi, katsoen lappalaista tuikeasti silmiin. — Luuletko sinä, että minä rupean asioimaan niiden kanssa, jotka tulevat tänne pappilaan juovuksissa ja käyttäytyvät röyhkeästi ja kopeasti?

Lappalaisen silmissä välähti. Tumma puna kohosi hänen luiseville poskilleen. Kumartuen ottamaan lakkiaan hän sähisi:

— Juohan se herr' Vuolevikin. Mikseivät sitten muutkin saisi? Missä on kirjoitettu, että se on yksin papin etuoikeus —?

Sirma käännähti äkkiä päin, tarttahti lappalaista peskinkaulukseen ja työnsi hänet ovesta ulos.

— Ulos, kirottu pakana! Sinäkö tulet minua neuvomaan! ärjyi hän.

Ovi paukahti kiinni. Lappalainen kuului koluavan ulos eteisestä.

Sirma käveli punakkana edestakaisin. Tuommoisia hävyttömiä ne ovat! ähki hän itsekseen. Luulevat saavansa sanoa minulle, mitä ikinä tahtovat, kun olen lappalainen... Kirottua sentään, että pitää olla yhtä heimoa näiden puolipakanoiden kanssa! Hänet valtasi yht'äkkiä syvä halveksuminen omaa syntyperäänsä kohtaan. "Miksi en saanut syntyä ruotsalaisena tahi suomalaisena?... Herättäisin enemmän pelkoa näissä puolivilleissä pakanoissa, jotka koko sydämellään ovat vielä kiinni vanhassa uskossaan... Ja se Paulus-Jouni! Se velho ja noita! Milloin koittaa hetki, että minä hänet nujerran? Hän on minun pahahenkeni, aina ja joka paikassa tielläni. Vastustaa työtäni kaikilla keinoilla, joihin suinkin pystyy, ja kaivaa maata jalkaini alta. — Menee hätäkasteita toimittamaan!... Se on jo enemmän kuin mitä miehestä olen osannut luulla. Hän tuntuu vaarallisemmalta, kuin olen osannut ajatellakaan."

Hän istahti pöytänsä ääreen kirjoitustaan jatkamaan. Mutta pitkälle hän ei ehtinyt, kun kuului taas askeleita eteisestä, ja nuori lappalainen astui sisään. Se oli Aslak Omma.

Sirma käännähti hermostuneena tuolillaan, valmiina karkottamaan rauhanhäiritsijän niin nopeaan kuin mahdollista, mutta tuntiessaan tulijan, hän muistikin, että oli varta vasten käskettänyt tämän luoksensa.

— Jaha! sanoi hän ja katseli kulmat rypyssä oven suussa seisovaa miestä, joka nöyrännäköisenä tuijotti lattiaan. — Vain niin. Aslak Omma on nöyrtenyt, näemmä.

Puhuteltu ei vastannut mitään, rykäisi vain ja katsahti arasti pappiin.

— Miksi ei sopinut tulla kirkkoon?

— Ei tullut tulluksi...

— Ei se ole mikään syy! Tahdoit olla tottelematon ja uhmata minua, vaikka käskyni tiesit. — Vai mitä?

Ei vastausta.

— Kuulehan, Aslak, sinä vastaat, kun minä kysyn!

— Oliko niin kuin sanoin?

— Taisi olla... Se tuli vähän vaivalloisesti.

— Teillä oli siellä viinaa?

— Olihan sitä vähän...

— Kenellä sitä oli?

— Minulla...

— Kas vaan! Mies tulee kirkolle juopottelemaan, sen sijaan että hänen pitäisi tulla kirkkoon Jumalan sanaa kuulemaan. Varo, varo, Aslak, ettei se tapahdu toista kertaa. Muutoin pääset jalkapuuhun!

Sirma otti seinältä Aslakin lakin ja käänteli sitä kädessään.

— Sinähän et ollut aikonut välittääkään "reuhkasta", sanoi hän suu hienossa hymyssä. — Mutta nyt olet tainnut kuitenkin tulla sitä noutamaan?

— Niin tulinkin... lunastaisin sen takaisin...

— Saat maksaa siitä markan hopeassa. Olisit puolella päässyt, jos olisit tullut sakaristoon.

Aslak kaivoi poronahkaisen kukkaronsa esiin ja laski vaaditun summan pöydälle.

— Ja ensi käräjissä täytyy minun sakotuttaa sinua niinkuin toisiakin. Ota se opiksesi, äläkä vasta ole uppiniskainen!

Aslak otti lakkinsa ja käänteli sitä kädessään, mutta ei tehnyt vielä lähtöä.

— Olisiko sinulla muuta asiaa?

— Olisihan sitä vähän...

— No, anna tulla vaan!

— Minä pyytäisin herr' Vuolevia kuuluttamaan minut Inka Päiviön kanssa.

— Pierranko tyttären? — Mutta eihän sinulla ole puhemiestäkään.

— Pierra itse on pirtissä.

— No, káske hänet tänne.

Aslak meni ja palasi hetken kuluttua saman lappalaisen kanssa, jonka vaimo oli aamulla pyörtynyt kirkossa. Hän oli vanhanpuoleinen, pieni mies, jonka musta, harvahko parta oli jo paikatellen harmaantunut.

— Aslak Omma pyytää sinun tytärtäsi Inkaa vaimokseen. Oletko suostuvainen siihen?

— Naa, miksi en. Kun kerran ovat ruvenhet kohtelemaan toisihaan, niin parastahan on, että pappi heiat ihthen siunaa.

Herra Olaus naurahti ja istui kirjoittamaan kuulutuskirjaa. Saatuaan sen valmiiksi, hän kääntyi miesten puoleen ja virkkoi:

— Nyt se on valmis. Pitäkää nyt huolta, että tulette vihille niin pian kuin mahdollista. Minä en kärsi, että pariskunnat ovat kauan kuulutuksissa. Vasta vihkiminen päättää avioliiton.

— Niinpä tietysti... Jää terveeksi! Miehet yrittivät lähteä, mutta Sirma pidätti heidät.

— Miten vaimosi voi? kysyi hän Päiviöltä. Lappalaisen muoto synkkeni.

— Huonona on... En tiedä, paraneeko...

— Paranee kyllä, Jumalan avulla, mutta jos noitiin turvaudut, jää sairaaksi ikipäiviksi. Muista se! Päiviö katseli synkkänä pappia, mutta ei puhunut mitään.

— Tiedättekö, mihin Paulus-Jouni on mennyt? kysyi herra Olaus hetken päästä.

Miehet säpsähtivät ja vilkaisivat toisiinsa. Vilkaisivat sitten pappiin, mutta eivät vastanneet mitään.

— Ettekö tiedä?

— Ka, mistäpä me, herr' Vuolevi, hänen tiensä tietäisimme, vastasi Päiviö vältellen. — Hänellä on omat keinonsa[12].

— Mutta minä tahdon tietää! kivahti Sirma.

— Ka, tahdotpa tietysti... tietysti...

— Eikö Aslak tiedä?

Aslak pyöritteli lakkiaan ja näytti epäröivän.

— Luulenpa tietäväni...

Sirma hypähti seisaalleen ja tarttui Ommaa olkapäästä.

— Mihin? kysyi hän tuijottaen lappalaista silmiin.

— Jukkasjärvelle sanoi ajavansa...

— No, miksi et heti sanonut? Teidän pitää aina kiemurrella ja kieroilla! Ette voi koskaan puhua suoraan! Se on teidän viheliäinen tapanne joka asiassa! — Vai pelkäättekö te tuota miestä niin paljon, ettette uskalla mitään puhua hänestä?

Kun eivät miehet vastanneet, hän jatkoi:

— Minä sanon teille, että hän on noita, pimeyden palvelija, jota kristittyjen ei tarvitse pelätä. Hän ei mahda mitään niille, joiden puolella Kristus on. Muistakaa se!

— Koetamme muistaa... Jää terveeksi!

— Menkää terveisin, Jumalan kanssa! lausui herra Olaus.

Lappalaiset painuivat hiljaa ovesta ulos, ja Sirma istahti jälleen pöytänsä ääreen. Hän selaili papereitaan. Mihin se nyt oli jäänytkin koko kirjoitus? Olikin taas! häiritty niin paljon, että kaikki ajatukset olivat sekaisin.

Hän luki läpi kirjoituksensa, ja hänen harmistuneet piirteensä kirkastuivat vähitellen. Tuo paikka oli hyvin sanottu: "Jos Korkea Esivalta ja Hallitus ei tarmokkaasti; ryhdy suojelemaan sielunpaimenia ja sananpalvelijoita aineellisessa suhteessa, he kun näillä kaukaisilla valtakunnan ääriillä Sanan Saarnalla ja Kirkollisella Järjestyksellä koettavat taivuttaa näitä puolipakanallisia ihmisiä kuuliaisuuteen Jumalaa ja Hänen Kuninkaallista Majesteettiaan kohtaan, niin menettää Korkea Kruunu ja Esivalta ne verot ja ulosteot, jotka Hänen palvelijansa ja Voutinsa täällä kantavat. Sillä ei voi yksi sielunpaimen ja Saarnamies tarpeellisella Hengellisellä voimalla toimia, jos hänen ajallinen Toimeentulonsa ja Ylläpitonsa epävarmaksi jää, ja tulee alttiiksi kaikelle Laittomuudelle, ja väkivaltaiselle Riistämislle." — Nii juuri, ajatteli hän. Aineellinen toimeentulo pitää oli taattu. Mutta, milläs elät, jos ei sinulla lehmä, ja millä lehmät, jos ei niillä heiniä. Taitavatpa lappalaiset niin säännöllisesti maksaa kalakymmenyksensä! Jos ei oi joku hyväkin ihminen, joka kertoi heidän kesäpyyntituloksistaan, niin vähällepä jäisi pappi, peräti vähälle. Hän päätti kirjoituksensa pyytämällä maaherran suosiollista toimenpidettä, että hänen palkkansa vihdoinkin määrättäisiin maksettavaksi, niin että hän voisi toimittaa poroja jyviä noutamaan, ja lopetti vakuuttamalla nöyryyttään ja uskollisuuttaan. "Ne ovat tarkkoja niissä virastoissa", tuumi hän luettuaan vielä kerran läpi kirjoituksen. "Ei niille tavallinen pirttipakina kelpaa. Sen pitää olla siroa ja siloiteltua, ja ennen kaikkea juhlallista, mitä kirjoittaa."

Hän taittoi kirjeen kokoon, kääri sen paperiin ja sinetöi kiinni.

Päälle hän kirjoitti koristellusti: "Korkealle ja Jalosukuiselle Herra Amiraalille ja Maaherralle, Herra Hans Klerck'ille."

Nyt se oli valmis... Hän hymyili tyytyväisenä, otti ikkunalta piippunsa ja täytti sen. Ohhoh! tuumi hän itseksensä puhallellaan paksuja savupilviä. On niitä huolia. Riitele ensin heinämaista monta herran vuotta nimismiehen kanssa; kirjoita sitten maaherralle monet eri kerrat ja käy käräjiä käräjien perästä... Saarnaa välillä näille pakanoille ja taistele heidän noitiensa ja velhojensa kanssa... Ohhoi! On siinä yhdelle miehelle työtä! Mitä tietävät Hernösandin herrat sellaisesta?... On helppo kirjoittaa: "Me Superintendens ja Consistoriales teemme tietäväksi"... mutta ajattelevatkohan nuo arvoisat herrat, että hänen, Enontekiön papin, on vaikea, monesti mahdoton panna toimeen, mitä konsistoriumi kulloinkin suvaitsee "tehdä tietäväksi"... Se kysyy häneltä työtä ja ponnistusta... satojen peninkulmien pituisia matkoja pyryssä ja pakkasessa... nälän ja vilun kanssa taistelemista... jyriseviä saarnoja, jotka ovat, ja joiden tulee olla toisenlaisia kuin kaupungin siivo ja pehmeä evankeliumi...! Ja ennen kaikkea

kirkkokuria loppumattomiin... Oh, työtä ja kovaa työtä. Ja vielä sellaista työtä, jonka aineellisen vastineen, palkkajyvät, rotat syövät Tornion kruununmakasiinissa sillä aikaa kun hän Lapissa näkee nälkää... Mikä kohtalon iva! — Sellaista on olla lappalaisten pappina. Olisi edes kansa toisenlaista, mutta turha toive! Se on ja pysyy samanlaisena: edessä nöyristelee ja takana puraisee... O-thyi! Ole siinä sitten heidän keskellään ja ota vastaan kaikki, hyvä ja paha! Jos tarvitset esivallan apua, niin etsi sitäkin peninkulmien takaa, sillä kotoinen esivallan edustaja ei kelpaa mihinkään... Turhaan saat vaivautua Suonttavaaraan Martinpojan luo... Maunu Martinpoika... Talonpoika!... tyhmeliini!... heittiö!... Hohhoijaa! haukotteli hän. Läpi täytyy mennä kuitenkin.

Hän niisti kynttilää, siirsi kirjoitusneuvot syrjään ja astui välikamarin ovelle.

— Kaarina! huusi hän pirttiin. — Tulepas tänne!

Kaarina-emäntä tuli.

— Mitä nyt, Olaus? Mikä rymy täältä taas äsken kuului?

Hän katsoi miestänsä kysyvästi, vakavannäköisesti, ja jatkoi:

— Joko sinä taas tulistuit? Voi, Olaus, sinä yllytät ne vielä koston kiivaudellasi...

— Mitä vielä! Kuka niille järjestystä pitää, jollen minä? Minä opetan niille, miten pappia on puhuteltava. — Joko Pierra Kuhmunen on tullut?

— Äsken tuli. Istuu pirtissä.

— Käske hänet tänne.

Kaarina meni, ja hetken päästä kuului eteisestä tömisteleviä askeleita. Sisään astui nuori lappalainen, paksu villahuivi kaulassa ja suopunki kierrettynä yli olkapäähän. Hän tervehti rauhallisesti jääden ovensuuhun seisomaan.

— Kuulehan nyt, Pierra, virkkoi Sirma, kääntyen tuolillaan ja naputellen piipunvarrella polveensa. — Sinähän aiot Jukkasjärvelle, kertoi lukkari...?

— Aion kyllä. Pitäisi käydä voudissa... Aamulla lähden.

— Hyvä. Ota nyt tämä kirje matkaasi, talleta se visusti ja vie pappilaan herra Martinukselle. Sano hänelle, että kirje on minulta ja menee maaherralle, ja pyydä herra Martinusta toimittamaan se sopivassa tilaisuudessa edelleen. Lupaatko sen?

— Lupaan kyllä. Kirje menee yhtä varmasti kuin minäkin.

— Hyvä, hyvä. Ja vielä yksi asia. Olen kuullut, että Paulus-Jouni on tänään lähtenyt Jukkasjärvelle, ja arvaat kai missä toimissa?

— Arvannen tuon.

— No, hyvä. Kuulehan, tiedustele varovasti, minkä laatuista töitä hän nyt siellä puuhaa ja ilmoita sitten minulle. Se olisi tärkeää. Katsohan, hänellä on kirkon rangaistus vielä kärsimättä, ja sen vuoksi en haluaisi päästää häntä tietymättömiin.

Lappalainen näytti epäröivän.

— Pelkäätkö? kysyi Sirma nousten seisomaan ja laskien piipun pöydälle. — Ei tarvitse Paulus-Jounia pelätä. Oletan sen oppinut, etteivät noidat mitään mahda kristityille.

— Saatanhan koettaa, mutta vaarallista se on. Paulus-Jounilla on paljon puoluelaisia ja he kyllä voivat kostaa.

— Ole huoleti! lausui Sirma laskien kätensä lappalaisen olalle. — Sinua suojelee kirkko ja esivalta, ja ne ovat myös mahtavia kumpikin.

Lappalainen otti lakkinsa ja jätti hyvästit:

— Teen, minkä voin, herr' Vuolevi. Jää terveeksi!

— Mene tervennä!

Pastori veti oven tiukempaan kiinni, jonka lappalainen huonosti sulki mennessään.

Tuokion kuluttua astui herra Olaus ulos. Pakkanen oli kireä, ja tähdet tuikkivat terävän säteilevinä. Ne vilkuttivat kirkkaan sinisinä, toisinaan punaisina välkähtäen. Linnunradan vaalea vyö kulki korkeana ja selvänä yli avaruuden. Pohjan taivaalla paloivat revontulet, muutellen alinomia muotoaan. Ne kirmasivat pitkin avaruutta hyppelehtien ja karkeloiden. Yht'äkkiä ne ajosivat epämääräisiksi usvahattaroiksi kuin häipyäkseen pois... Mutta seuraavassa hetkessä ne kokoontuivat taas, väräjäivät, kirkastuivat, ja karkasivat jälleen pitkin taivaan kantta kuin tultasyöksevät käärmeet, heittäen eri suuntiin taivaalle pitkiä, kiemurtelevia kielekkeitä, jotka hehkuivat kaikissa sateenkaaren väreissä. Kirkko ja porvarien aitat häämöttivät vuoroin epäselvinä, vuoroin astuivat selväpiirteinä esiin illan pimennosta, sen mukaan kuin revontulten leimu syytyi, tahi sammui.

Joelta päin kuului pulkan kolina ja ajohihnan läimähdys. Äskeinen lappalainen karahutti siellä juuri jälle, matkalla Ruotsin puoleisella rannalla olevalle kodalleen. "Kunhan menisi onnessa poika ja saattaisi kirjeen hyvin perille", ajatteli Sirma. Kunpa saisi maaherra sen pian käsiinsä, että ehtisi vastaus ennen ensi käräjiä. Mutta eihän ehdi niin pian, ei. — Hyvä asia olisi myös, jos saisi Pierra selville Paulus-Jounin aikeet. Olisi hänellä silloin taas enemmän aseita noitaa vastaan...

Pastori loi vielä kerran katseensa sinne päin, jonne oli kuullut ajomiehen häviävän, ja palasi mietteissään sisään.

VIII

Könkämä-enoa ajeli yksinäinen mies. Keli oli hyvä, ja ahkio luisti kuin itsestään. Porolla ei ollut suurta vaivaa sen vetämisessä. Ajotien, joka vuoroin kierteli jokea pitkin, vuoroin poikkosi maalle, oli tuisku panettanut melkein umpeen. Mutta siitä huolimatta kävi kulku kepeästi, sillä tuuli oli pieksänyt tuiskun jäljen kovaksi ja kantavaksi. Joelle se oli lyönyt lumen aaltomaisiin harjanteisiin, joita pitkin ahkio hyppeli kuin leikkikalua. Ajajalla oli täysi työ pidellä sitä tasapainossa. Tuontuostakin lennähti ahkio äkkiä sivulle, milloin oikeaan, milloin vasempaan, ja olisi monta kertaa keikahtanut kumoon, jollei ajomies olisi sitä äkkinäisillä ruumiinliikkeillä pystyssä pidellyt. Hän näyttikin olevan tottunut porolla-ajaja, sillä taitavasti taivuttaen ruumistaan aina päinvastaiselle suunnalle hän esti ahkion kaatumasta.

Ajomies oli Sirma. Hän oli paluumatkalla pitäjältä.

Poro hiljensi juoksuaan, ja ajajakin saattoi nyt huolettomampana istua pulkassaan ja antautua mietiskelyihin.

Se, mikä herra Olauksen sydäntä eniten kaiveli, oli Paulus-Jounin suorittamaton kirkkorangaistus. Joulu oli mennyt hänen näkemättä Jounia häpeän puussa. Hän oli käynyt nimismiehen luona monta eri kertaa asiasta vartavasten puhumassa, mutta Martinpoika oli aina vedonnut siihen, ettei ollut muka saanut Jounia käsiinsä sen koommin, kun tämä kärjäin jälkeisenä päivänä oli lähtenyt hänen luotaan. Valehteli, lurjus! Hän näki sen jo naamasta! Ei ollut halua koko toimeen Martinpojalla!... Mutta hänpä näyttää nimismiehelle, mitä hänen virkaansa kuuluu. Hän hankkisi voudilta määräyksen Jounin vangitsemiseen, ja silloin oli Martinpojan pakko toimia... Ja jos ei nimismies ryhtyisi asiaan vielä sittenkään, hän toimittaisi vangitsemisen omien miestensä avulla, ja silloin ei noita enää livistellyt pitkin tuntureita. Jalkapuussa istuisi, istuisi koreasti koko kirkkokansan nähden, ja nimismies joutuisi virkasyytteeseen... Ja jos ei vouti ottaisi hänen anomustaan huomioon, hän menisi etemmäs — vaikka kuninkaaseen saakka...! Ja silloinhan nähtiin, oliko Lapissa lakia vai ei!

Sirma tempaisi ajohihnasta, niin että poro säikähtyneenä porhalsi täyteen laukkaan. Lumi tuprusi silmille, ja ahkio heittelehti kuin kerä puoleen ja toiseen. Nyt nousi tie kuitenkin joelta maalle, jossa kallellaan olevat tienviitat osoittivat sen suuntaa, ja ylämäessä hiljeni jälleen poron vauhti. Käännellen päätään puoleen ja toiseen, se nousi lyhyin, tempovin askelin läähättäen törmää ylös.

Poron kipakka meno oli hetkeksi katkaissut Sirman mietteet, mutta nyt ne lähtivät taas kulkemaan äskeisiä teitä... Nimismies oli ruvennut ahdistelemaan häntä sakoista, jotka hän käräjissä oli saanut. Oli uhannut tulla ryöstölle, jollei niitä heti suoritettaisi. "Onhan papilla lemmiä, myydään ne!" oli se heittiö sanonut, kun hän, herra Olaus, oli huomauttanut, ettei hän ollut saanut vielä palkkajyviään... Kirottua sentään! Millä hän suorittaisi sakot, kun ei ollut rahaa, eikä Tornioistakaan kuulunut mitään? Kaikkiaan olivat käräjät tulleet hänelle maksamaan kaksikymmentäneljä markkaa... Jumaliste! Sellainen summa...! Kuusi markkaa vielä Martinpojan juttuun lisää eräästä toisesta kunnianloukkauksesta... Mistä siepata nyt sellainen summa, kun eivät palkkarahat olleet tulleet, eivätkä lappalaiset olleet maksaneet viime vuotisia kalakymmenyksiään?

Poro sai uuden äkäisen läimäyksen hinnasta ja heittihe tuliseen laukkaan. Pahaksi onneksi oikaisi tie juuri halki rudon, jossa kaatuneita puunrunkoja pisti esiin lumen alta. Yht'äkkiä sukelsi ahkion keula muutaman puunrungon alle. Rapsis! Pappi lensi suin päin pensaikkoon. Vuottoraippa oli mennyt poikki, ja poro oli temmannut hänet ahkiosta.

Sirmalta pääsi synkeä kirous. Hän kömpi ylös pensaikosta yltäpäätä lumessa. Nenestä vuosi veri, ja peskin hiha oli mennyt halki. Hän läimäytti hinnalla läähättävää poroa, joka siitä yhä enemmän säikähti ja rupesi tempomaan ja teutaroimaan hihnan päässä, silmät jäykkinä pelosta. Hän sitoi sen puuhun kiinni ja ryhtyi lumella hautomaan verta vuotavaa nenäänsä.

Hän sai vuodon asettumaan ja puisteli lumen päältäään, silmäsi yrmeissään haljennutta peskin hihaa ja rupesi korjaamaan vuottoraippaa, joka oli mennyt keskeltä poikki. Saatuaan sen kuntoon hän lähti jatkamaan matkaa.

Tuokion kuluttua hän pääsi rudosta ulos avaralle vuomalle, jossa siellä täällä kasvoi matalaa koivurisukkoa. Nyt saattoi taas heittäytyä selkäkenoon ahkioon ja antaa poron juosta hiljaista nulkkaa...

Vuoman toisessa päässä näkyi musta piste, joka mutkitellen läheni. Väliin se katosi risukon taa, sukeltaakseen hetken päästä esiin suurempana. Nyt se jakautui kahdeksi toisiaan seuraavaksi epämääräiseksi kuvioksi, ja pian erotti Sirman tottunut silmä kaksi ajomiestä, jotka lähestyivät häntä hiljaista nulkkaa ajaen. Päästyään lähemmäksi teki etumainen poro pitkän kaaren oikeaan, ja perässä tuleva heittäytyi heti toisen jälkeen, Sirma tuns ajomiehet: ne olivat Paulus-Jouni ja Pierra Päiviö.

Tunnettuaan papin tempaisi Jouni poronsa laukkaan aikeessa ajaa ohi, mutta Sirma hyppäsi ahkiosta ja huusi miehiä seisottamaan. Päiviö totteli heti kehoitusta ja nousi ahkiosta, mutta Jouni ehti jonkun matkaa, ennenkuin pysäytti ajokkaansa.

— Mihinkäs ajetaan? kysäisi Sirma, heittäen vihaisen katseen etempänä seisovaan Jouniin.

— Kodalle tietysti, murahti Päiviö.

— Kuulehan, miten akkasi jaksaa? Joko on toipunut vai vieläkö on sairaana?

Päiviö painautti lakkia toiselle korvalliselle.

— Heikkona on. Ei taida sinussa olla parantajaa, vaikka sairaaksi saatoit.

— Näkyypä sinulla olevan parantajat myötä, joten et minun neuvojani tarvitse.

— Hei, pappi! Joko olet sakkosi maksanut? huusi samassa Jouni, joka tähän saakka oli ääneti kuunnellut toisten keskustelua.

— Mitä se sinuun kuuluu?

— Ajattelin vain, että saisit lainaa minulta. Minä olen jo aikoja selvittänyt asiat Martinpojan kanssa. Hän kului kaipaavan sinua.

Sirma yritti vastata, mutta samassa hypähti Jouni ahkioonsa ja sivalsi poronsa juoksuun. Päiviö seurasi esimerkkiä ja karahutti toisen jälkeen. Samassa riistäysi Sirmankin ajokas tuliseen laukkaan ja vetäisi ajajansa; kumoon, kiskoan tätä perässään kuin kierivää kerää. Lumi tuprusi korkealle, ja vuoman valkeaan pintaan syöpyi syvä vako. Takaapäin kajahti lappalaisten ilakoiva naurunrähäkkä.

Sirma kömpi pystyyn suu ja silmät lunta täynnä. Sylkien ja töpehtien hän hyppäsi ahkioon, ja se sivallus, jonka poro nyt sai, pani sen vihurina kiitämään pitkin lumista lakeutta. Koparat syytivät lunta niin sakeasti ettei herra Olaus saanut silmiään auki ollenkaan. Isoja lumipaakkuja tuiskusi kuin pyssyn suusta, sattuen milloin rintaan, milloin otsaan. Kesti tuokion, ennen kuin säikähtänyt poro tyyntyi sen verran, että Sirma saattoi enempiä lumia pyyhkiä pois päältäään.

— Kirottu elukka! Manalaisetko sinua riivaavat, kun et saata siivosti juosta! Ääh... ä... häh!

Poro kiinnitti juoksua, mutta kulki jo rauhallisemmin, silloin tällöin vain vilkuen sivuille.

Vai oli Paulus-Jouni nyt ilmestynyt näille maille, ajatteli herra Olaus. Nyt kun olisi pari tukevaa miestä, olisi noita kiinni ja ylihuomenna kirkolla. Voi sentään, ettei pitänyt saada sitä miestä käsiinsä! Nytkin oli matkalla saastaiseen toimeensa... Eikä hän voinut sille mitään, yksin kun oli... Mutta mitä? Jospa hän ainakin voisi! Jospa hän sittenkin lähtisi yksin estämään pimeyden ruhtinaan töitä, kävi kuinka kävi. Jounia hän tosin ei voisi vangita, mutta hänen työnsä hän voisi tehdä tyhjäksi jo paljaalla läsnäolollaan...

Sirma heitti hihnan poron niskalta ja tempaisi rajusti. Eläin hyppäsi äkkiä syrjään, teki muutamia

renkaita ja pyrki entiseen suuntaansa. Mutta kun se ei sinnepäin päässyt, se lähti tolvaamaan takaisinpäin korviaan liikutellen ja vilkuillen sivuille, kuin epäroiden äkkinäistä suunnan muutosta.

Pastori kiinnitti ajohihnaa, ja poro painalsi äskeistä jälkeä takaisin, kaartuen tien samasta kohtaa kuin Päiviön ja Jounin porot äsken. Pian se pääsi vuoman reunaan, ja nulkaten maalle se poikkesi itsestään verekselle ahkionuralle, joka läpi rudon lähti vetämään toiselle vuomalle, minkä edellisestä erotti vain kapea metsäsaareke.

Lappalaisia ei enää näkynyt. Sirma tarkkasi vuoman toista laitaa, joka häämöitti eräältä, mutta ajajia ei hänen pälyvä silmänsä keksinyt. He olivat jo ehtineet vuoman yli... Sitä parempi hänelle... Eivät tiedä mitään miehet, että hän on tulossa... Ja syventyen ajattelemaan retkensä päämäärää hän kiinnitti vähän väliä ajoaan.

IX

Kahden suuren vuoman väliselle metsäiselle niemekkeelle oli Pierra Päiviö pystyttänyt kotansa. Niemeke oli noin virstan levyinen ja yhtyi yhdeltä puolen laajaan, matalaa mäntyä kasvavaan maahan, joka vähitellen yleni pohjoista kohden. Paikalla oli runsaasti jäkälää, sillä kota oli jo useamman viikon sijainnut samassa paikassa, ja vielääkään ei paimenen tarvinnut kovin kauas eloan ajaa kodan kuuluvilta. Jos nälkäinen hukka vaaniskeli läheisyydessä, oli hyvä ajaa poro-elo kodan ympärille metsäniemekkeeseen, jossa jäkälää riitti yllinkyllin, ja jossa oli parempi laumaa vartioida kuin laajemmalla ylänkömaalla. Kodan vieressä oli pienoinen kaarre, jäänyt siihen joltakin lappalaisperheeltä, joka joskus oli paikalla asustanut. Sen ja kodan välillä oli Päiviön aitta, eräänlaatuinen paalujen päälle rakennettu lava, jossa lihoja ja muita ruokatarpeita säilytettiin.

Kota oli mustunut savusta. Siellä täällä oli seinässä reikiä, joko kipunoiden polttamia tahi muuten, vahingossa survaistuja. Sen alaosan ympärille oli levitetty paksuja raanuja estämään tuulta liian tuttavallisesti sisälle tunkeutumasta.

Kodassa paloi iloinen tuli, valaisten joka sopukan tuosta ahtaasta asunnosta. Se välkähteli pitkin kuivamaan ripustettuja peskejä ja kimalteli vastarasvatuissa hihnoissa, jotka somissa rykelmissä riippuivat kodan seinällä. Kaaripuiden välissä olevasta poikkipuusta riippui vitjakoukussa pata, jossa kiehui poronlihakeitto. Tuon tuostakin valaisi ylemmäs pyrkivä tulenlieska sen poreilevaa pintaa ja heitti siihen kypenen nuotiosta. Vanha ryppykasvoinen vaimo hämmenteli kiehuvaa keitosta.

Perällä, oviaukon vasemmalla puolen, makasi-porontaljalla kalpea nainen. Hänen silmänsä olivat painuneet syvälle päähän, ja katse oli väsynyt ja arka. Se oli Päiviön vaimo Pirita. Näki selvään, että häntä vaivasi salainen, epämääräinen pelko, niinkuin tavallisesti ihmistä, joka ei tiedä, kuinka vaarallista hänen tautinsa on. Siitä alkaen kuin hän oli kirkolta palannut, oli hän ollut heikkona ja voimaton. Toisinaan hän oli yritellyt jalkeillekin, mutta heti oli ruvennut sydäntä niin oudosti kouristamaan. Maailma oli mustunut silmissä, ja jollei hän heti olisi laskeutunut pitkälleen, olisi hän siihen jalansijaan kaatunut. Pari kertaa oli niin käynytkin. Ensimmäisellä kerralla hän oli lysähtänyt kodan nurkkaan, josta vielä omin voimin pääsi vuoteelleen. Mutta toisella kertaa oli käynyt pahemmin. Hän oli ollut ulkona lunta ottamassa pataan, ja silloin oli tuo outo kohta saavuttanut hänet. Hän oli suistunut kinokseen ja maannut siinä hampaitaan kiristellen ja kädet nyrkkiin puserrettuina tiesi kuinka kauan. Siitä oli Pierra poroista tullessaan kantanut hänet kotaan ja laittanut maata. Ja siinä hän oli makoillut kohta parisen viikkoa.

Piritaa peloitti kovasti. Varsinkin nyt, kun Pierra oli tuonut Jounin muassaan. Hän katsahti tuontuostakin vastakkaiselle puolen kotaa, missä Jouni loikoili puoleksi istuallaan. Ryhtyisivätköhän taas häntä taikomaan?

Häntä värisytti. Hän ei saattanut kestää noitarummun salaperäistä ääntä. Ennen hän oli sitä kyllä kuullut useinkin. Olihan Jouni niin monesti heillä ollut ja arponut yhdessä Pierran kanssa. Mutta sen jälkeen kuin hän ensimmäisen kerran oli tuntenut pahoinvointia ja yrittänyt kaatua, oli heidän työnsä tuntunut hänestä peräti kammottavalta. Siitä oli jo yli puoli vuotta. Mutta viimeisen kirkkomatkinsa jälkeen oli hänen kammonsä kasvanut yhä suuremmaksi.

Seinän vierellä olevasta komsista kuului kirinää. Pirita kohottautui istualleen ja otti komsion syliinsä. Siinä oli hänen nuorimpansa, vuoden vanha poika. Lapsi äännäteli kimakasti, ja hän rupesi sitä imettämään.

Vanhin tytär Inka istui vuoteen jalkopäässä, kirjaillen peskinkaulusta. Hän oli noin parinkymmenen ikäinen, pyöreäposkinen impi, uinaileva katse tummissa silmissään. Hän oli suuresti kiintynyt työhönsä. Neula lensi sukkelaan, ja kerros kerrokselta liittyi koristenauha korkeaan kauluriin. Kun hän pujotti uutta rihmaa neulansilmään, tuli näkyviin vasemman käden nimettömässä oleva monihelyinen hopeasormus, joka välkehtien kimalteli tulen loisteessa. Se oli Aslak Omman antama, jonka kihlattu Inka nyt oli, ja peskin, jota hän neuloi, oli tarkoitus valmistua sulhaselle kevättalvista markkinamatkaa varten. Toinen tytär, arviolta kuuden vuotias, leikkitteli koiran kanssa oven suussa, nykien sitä karvaisesta turkista hallin hiljaa muristessa.

Pierra istui Jounin jalkopäässä imeskellen lyhytvartista nysäänsä. Hän mietti, miten ruveta parannuspuuhiin, kun Pirita taas näytti niin väsyneeltä ja pelokkaalta. Mutta täytyi koettaa, kun kerran Jouni oli saapuvilla. Pitäisi saada selville, mistä oli paha eukkoon tullut, ja sitä ei tiennyt muu kuin kannus. Sitten voisi ruveta tautia parantamaan, kun oli kerran sen synty tiedossa.

— Niila, nouda kannukseni aitasta, virkkoi hän ovi loukossa kyyröttävälle rengilleen. — Mutta katso, ettet kuljeta porotien yli, joka vie eloon. Muuten perii paha koko lauman.

Renki nousi hitaasti ja kömpi ulos. Pirita katsahti säikähtyneenä miestänsä.

— Voi, Pierra, älä, älä rupea, rukoili hän. — Minusta se on niin kamalaa... En kestä kuulla sen ääntä.

— Älä nyt joutavia, eukko! torui Pierra. — Annetaan Jounin katsoa, mistä on tautisi tullut. Jos olet papin lumoissa, et ikinä parane, ennen kuin selville saamme. Sitten voimme ryhtyä sinua parantamaan.

— Mitäs suotta aikoja äitiä vaivaamaan, kun hän ei kerran halua olla missään tekemisissä rummun kanssa, huomautti Inka nuhtelevasti keskeyttäen neulomisensa. — Ja siinä on äiti aivan oikeassa, sillä mitäs sellainen joutava kapine sitten tietää? Ei kerrassaan mitään!

— Joutava kapine? Niinkö luulet, Inka? Katsommeko onneasi, sillä sen rumpu ainakin tietää? virkkoi Jouni myhäillen.

— Älä vaivaudu, en usko tietojasi! vastasi Inka närkästyneenä. — Ihmettelen vain, että sinä, nuori mies, olet mokomaan virkaan herennyt, joka olisi paremmin omiaan vanhalle ikäloppu ukolle. Että viitsitkin tuollaista laiskan tointa pitää!

— Kuulehan, Pierra, papin oppi itää, virkkoi Jouni koettaen tekeytyä välinpitämättömäksi, vaikka Ingan puhe oli pahasti loukannut hänen itserakkauttaan.

— Se on Inka aina ollut kummempi kuin muut, vastasi Pierra kopistaen tuhat piipustaan. — Mutta luulen, että kun hän Aslakin kotaan joutuu ja joku aika kuluu, haluaa hänkin vielä Sarakkaa[13] avukseen kutsua.

Inka punastui. Hän heitti neulomuksensa ja katsoi paheksuen isäänsä.

— En tahdo olla missään tekemisissä Sarakan kanssa, puhui hän silmissä itsepintainen kiilto. — Kun olin herr' Vuolevin koulussa, sain kuulla, että kaikki sellainen on vain pakanallista taikauskoa, jonka Jumala ankarasti rankaisee ei ainoastaan vanhemmille, vaan vieläpä lapsillekin. Ei, minä en välitä Sarakasta enkä muista olemattomista jumalista... Ja jos kerran Jumala lahjoittaa meille Aslakin kanssa lapsen, niin hänelle ei ruveta mitään vanhoja hullutuksia tekemään, vaan pitää hän yksinkertaisesti papin antaman nimen.

— Mutta jos eivät kuolleet anna rauhaa, ennen kuin saavat kaiman? uhitteli Jouni.

— Antavat kyllä! Joka kerran kastetaan kolmiyhteisen Jumalan nimeen, sille eivät manalaiset mitään mahda.

Jounin huulilla pyöri terävä vastaus, mutta samassa työnsi renki rummun kodan perässä olevasta pienestä oviaukosta sisään ja vastaus jäi antamatta. Hän otti rummun ja lämmitti tulen hohteessa sen kuvitettua kalvoa, joka kylmässä oli venynyt ja käynyt vähän veltoksi. Napautellen sitä sormenpäällä hän koetteli, milloin se rupeaisi antamaan oikean äänen. Salaperäinen katse silmissä hän kuunteli tarkkaan... Nyt kumisi rumpu kimmoisena. Jouni asetti sen polviensa väliin, heitti hopeasormuksen kalvolle ja rupesi kaksihaarisella vasaralla tärisyttämään kalvoa, ensi alussa hiljaa, mutta vähitellen yhä enenevällä vauhdilla, samalla joikuen matalaa säveltä, johon toiset kodassa olijat vähitellen yhtyivät, paitsi Inka ja Pirita.

Sormus hyppeli edestakaisin tärjäväällä kalvolla. Se kiersi ensin rummun alasyrjään, kulki oravan ja poron kautta, mutta ei asettunut siihen osaan, vaan hyppelehti ja kieriskeli rummun yläreunaan ja rupesi hiljalleen lähestymään Kristuksen kuvaa. Ei asettunut siihenkään, vaan kieppui jälleen alaosaan rumpua ja rupesi nyt verkkaan mutta varmasti lähestymään apostolia. Muutaman kerran se kiersi pään

ympäri, mutta hyppäsi lopuksi apostolin rinnalle, johon pysähtyi nopeassa tahdissa tärysten.

Kodassa olijat olivat jännityksellä seuranneet sormuksen kulkua. Ainoa, joka ei näyttänyt toimituksesta välittävän, oli Inka. Hän neuloi vain ja katsahti tuontuostakin osaaottavasti äitiinsä.

Jounin katse terästyi ja sai tuijottavan ilmeen. Huulet pusertuivat tiukasti yhteen ja epäselvästi hän mutisi joikunsa lomasta:

— Pappi... pappi...

Pirita oli alussa heittäytynyt pitkälleen ja painanut kätensä korvia vasten, mutta kuta kiihkeämmäksi rummun ääni yltyi, sitä vaikeammaksi kävi hänen olonsa. Hän rupesi äännähtelemään ja vaikeroimaan. Sydänalaa ellosti niin oudosti taas ja silmissä lenteli punaisia viiruja. Ruumista rupesi puistattamaan ja kylmä hiki kihosi otsalle. Hän ei saattanut olla pitkälläänkään, vaan kohousi istumaan.

— Älkää, älkää! vaikeroi hän väännellen käsiään.

— Heittäkää pois! Kuule, Pierra, kiellä, kiellä! Älä anna Jounin, kuule!... Minua pyörryttää... voi!... voi!

Mutta Pierra ei välittänyt Piritan vaikeroimisesta. Hän piti vain silmällä rumpua, jonka ääni oli käynyt yhä kiihkeämmäksi. Jounin otsalta valui hiki, ja silmät hehkuivat kamalasti. Joiun sävel kohosi vihlovaksi, korvia huumaavaksi ulvonnaksi, joka rupesi vaikuttamaan Jouniin yhä kiihoittavammin. Leukapielet nykivät ja silmät pyörivät kamalasti päässä.

— Puhu kannus, pyhä kannus, muistele arpa mulle, naa-naa, voiaa- naa... mistä räähkä vaimorukan panennainen, painajainen, naa-naa, voiaa-naa..., paniko papin paha silmä, mustan miehen myrkkykatse?...

kaikui joiku yhä kovemmasti, ja Pierra ja vanha muori kertasivat hartaasti:

— naa-naa, voiaa-naa...

Sormus oli sillä välin tehnyt muutamia pikku kiertoja myötäpäivään, mutta nyt se hyppi jälleen apostolin rinnalla, siirtymättä sivulle.

Kukaan ei välittänyt mitään siitä, että koirat yht'äkkiä syöksähtivät ulos ja rupesivat vimmatusti haukkumaan.

Salaperäinen toimitus oli kahlehtinut jokaisen paikoilleen eikä kellään ollut rohkeutta lähteä katsomaan, mitä koirain vihainen luskutus merkitsi. Tiesi vaikka olisi Manalan väki kerääntynyt kodan ympärille rummun äänen houkuttelemana. Inkakin oli kyyristynyt oviloukkoon ja peittänyt käsillään silmänsä. Jounikin vavahti ja keskeytti hetkiseksi lyöntinsä, mutta alkoi jälleen entistä kiivaammin. Ei saanut keskeyttää arpomista, niin oli Staalo-Oula neuvonut. Muuten ei arpa seuraavalla kerralla ruvennut puhumaan oikein. Siksi tärisytti hän vasaraa yhä tulisemmin. Sormus hyppi kiihkeässä tahdissa, nyt apostolin pään kohdalla.

— Pappi, pappi! huudahti Jouni kumealla äänellä tuijottaen sormukseen.

— Kirottu paholaisen sikiö! kuului samassa raivoisa karjahdus ovelta.

— Herra Jeesus! Pappi... pappi! parahti Pirita ja kaatui rentonaan taaksepäin.

Sirma oli hypännyt Jounin luo ja temmannut hänen kädestään rummun. Yhdellä lyönnillä hän iski sen murskaksi arinakiveen. Huulet vapisten ja silmät salamoiden hän kääntyi Jounia vastaan ja tyrkkäsi tätä rintaan niin, että mies tuupertui kodan nurkkaan.

— Kirus ja kuolema päällesi, saastainen, musta velho! ärjyi hän. — Vasta pääsit esivallan käsistä ja nyt olet uudelleen perkeleellistä ammattiasi harjoittamassa! Sitokaa hänet kiinni, miehet! Etkö kuule, Pierra, sido kiinni tuo viheliäinen noita!

Kaikki olivat kuin ukkosen lyömiä. Vanha muori siunaili, ja Niila-renki jupisi jotakin itsekseen. Inka oli kirkaisten rientänyt ulos. Pierra selvisi ensimmäisenä hämmästyksestään.

— Mitä tekemistä on papilla täällä? sähisi hän silmät verestäen. — Ulos minun kodastani, bärgalak!... Ulos! Muutoin...! Hän sieppasi nuotiosta palavan kekäleén ja yritti sillä lyödä Sirmaa, mutta tämä ehätti ennen, tempaisi kekäleén hänen kädestään ja sinkautti sen toiselle puolen kotaa. Se lensi Piritan viereen, joka äkkiä parkaisi vihlovasti.

Sirma hypähti hänen luokseen, sieppasi savuavan kekäleensä ja heitti sen takaisin nuotioon.

— Sattuiko pahoin, Pirita? kysäisi hän unohtaen äskeisen raivonsa.

Mutta vaimo ei vastannut, vaan makasi silmät kauhusta jähmettyneinä, hampaitaan kiristellen ja tuskallisesti väännellen ruumistaan.

Sirma kääntyi Pierran puoleen ja kehoitti tätä vaimoaan auttamaan. Samassa hän huomasi, että Jouni oli hävinnyt.

— Mihin Jouni katosi? karjaisi hän rengille. — Sukkelaan suksille ja lähde perään! Hän ei saa päästä pakoon!

— Ei sitä pimeässä saavuta, murisi renki. — Sillä oli poro rahkeissa ulkona... On arvatenkin jo hyvän matkan päässä.

— Herja, miksi et pidättänyt, kun näit hänen pakenevan?

Niila vilkuili hätääntyneenä ympärilleen osaamatta vastata mitään.

Pierra oli tällä välin kerännyt käteensä rummun sirpaleita ja kyykötöi kodan nurkassa, katsellen niitä synkkänä ja äänetönnä.

Vihdoin hän nosti päätään ja kyräsi uhkaavan näköisenä Sirmaa.

— Särit isäni rummun! murisi hän.

Ja kuin raivostuen omista sanoistaan, hän hypähti pystyyn, heitti palaset tuleen ja karjaisi kiiluvain silmin:

— Särit isäni rummun! Kuuletko, särit isäni rummun!

Lappalainen seisoi kamalan näköisenä. Kulmakarvat nousivat ja laskivat, ja suupielet vääntyivät raivosta.

Sirma katsoi häntä silmää räpäyttämättä, katsoi kuin kesyttämä villiintynyttä eläintä, ja hänen äänensä soi juhlallisena ja ankarana, kun hän korosti jokaista sanaa:

— Varo Jumalan kostoja, Pierra Päiviö! Varo, ettei hän saavuta sinua vihassaan, sillä hänen vihansa on hirvittävä, kun se kohtaa ihmistä. Se murskaa sinut, niinkuin minä murskasin viheliäisen kannuksesi. Kiitä Jumalaa, että minä tulin tänne pelastamaan sielunsi kadotuksesta. Kiitä, älä kiroa!

Pirita oli herännyt tajuttomasta tilastaan. Hän katseli pelästyneenä ympärilleen eikä näyttänyt ymmärtävän, mitä oli tapahtunut. Yht'äkkiä kirkastui hänen katseensa ja soperrellen puheli hän:

— Pierra, älä anna Jounin!... Kuule, minä rukoilen sinua, aja pois noita, Pierra...

— Älä pelkää enää, Pirita! Noita on mennyt tiehensä eikä sinulle enää tapahdu mitään pahaa, puheli Sirma rauhoitellen.

— Pappi, pappi, äänteli Pirita hiljaa, älä laske Jounia. Kuule se tulee takaisin! Etkö kuule? Se ajaa tänne ilman härkää... ahkio kulkee itsestään... ja kello kumahtelee, niinkuin rumpu...

— Se hourii, kuiskasi vanha mummo pelokkaana.

— Voi, voi! parkaisi Pirita samassa nousten istualleen ja tuijottaen kauhistunein katsein ovea kohden. — Auttakaa, voi auttakaa! Nylkevät Pierran... se musta mies, jolla on sarvet päässä... voivoi!... Pierra kiemurtelee maassa ja huutaa... Huu-uuh! Voi, Ristin-Jeesus, auta!

Pirita kaatui selälleen ja meni tainnoksiin. Käsivarret tempoivat hirveästi, vaahto pursusi suusta, ja hampaat purivat kiristen yhteen.

Pierra ja Niila koettivat auttaa häntä. Edellinen piteli sairasta käsistä, ja jälkimmäinen siveli hänen otsaansa, kasvoilla tajuton ilme. Vähitellen sairaan tempovat liikkeet rauhoittuivat, ja hän vaipui horrokseen.

— Katso nyt, Pierra, mitä olette Jounin kanssa saaneet aikaan, puheli Sirma. — Sinä olet antanut noidan turmella vaimosi terveyden ja viedä hänen sielunsa rauhan.

Pierra lyyhistyi polvilleen vaimonsa viereen ja purskahti haikeaan itkuun. Sydämen raivo ja viha suli kyynelisiin. Ehkä oli oikeassa pappi. Ehkä olikin Jouni syynä Piritan tautiin. Kunpa paranisi vaimo, niin

hän rupeisi seuraamaan uutta jumalaa, niinkuin Inkakin. Hän heittäisi pois vanhat tavat, antaisi papin siunata karjansa ja kotansa — ja rupeisi Ristin-Jeesusta lepyttelemään lahjoilla.

Hän kohotti kyöneiset silmänsä Sirmaan ja katseli häntä kuin apua anoen.

— Rukoile, pappi, Ristinjumalaa Piritan puolesta. Ehkäpä hän auttaa. Onhan hän voimakas, voimakkaampi kuin Tiermes ja Suurjunkkari... Niinhän olet itse kirkossa puhunut, änkytti Pierra itkunsa lomasta.

— Kyllä Kristus auttaa, kun vain turvaat häneen ja luovut pimeydestä, lausui pappi vakavana.

— Luovun, luovun! Pois heitän entiset tavat. Ristinjumalaa rupean palvelemaan, kun hän vain Piritan parantaa, nyyhkytti Pierra.

Sirma oli hetkisen vaiti, mietteisiinsä vaipuneena. Sitten hänen katseensa kirkastui ja hän rupesi hyräilemään virttä.

Virren sävelen kuullessaan Pierra rauhoittui vähitellen. Se oli tuttu sävel. Monesti se oli Enontekiön pikku kirkossa kaikunut.

Kun Jumala on kanssan' en mitään pelkää mä. — — —

Sirman ääni kohosi voimakkaammaksi. Se täytti ahtaan kodan, tunki ulos savureijästä tähtikirkasta taivasta kohti. Huojutellen ruumistaan edestakaisin kuunteli vanha muori virren juhlallista säveltä, ja Inka, joka oli palannut sisään, yritteli hiljaa yhtyä säveleeseen. Muut kuuntelivat vaiti. Yksin koiratkin makasivat liikahtamatta ja painoivat kuononsa etukäpäliään vasten. Virsi kaikui vakavana, kertoen maailmasta, jossa vallitsi rauha ja lepo. Sen sävel soi elävänä vastakohtana äskeiselle aisteja huumaavalle rummun pärinälle. Siinä oli voimaa ja uskon varmuutta, joka herpasi yksinkertaisten tunturilasten mielen, ja toi heille aavistuksen vielä suuremmasta voimasta kuin loitsujen ja taikojen.

— — — Ei Saatan' väkinensä voi mua kukistaa...

Pirita oli herännyt virren aikana ja noussut istumaan. Kasvot olivat kalpeat, mutta pelko oli hävinnyt silmistä, Hän oli tullut täysin tajuihinsa ja kuunteli kädet ristissä papin veisuuta. Kun virsi loppui, loi hän kiitollisen katseen Sirmaan ja lausui raukeasti:

— Kiitos, herr' Vuolevi, että tulit tänne! Tuntuu niin hyvältä nyt, kun sinä olet täällä ja karkoitat pois pahan. Virtesi rauhoitti minut niin ihmeellisesti.

— Jumalan voima parantaa sinut kokonaan, Pirita, lohdutteli Sirma. — Usko itsesi Ristin-Jeesuksen haltuun, niin eivät pahat henget mahda sinulle mitään.

Pirita nyökäytti päätään ja pyyhki silmiään. Tuntui niin hyvältä taas olo. Ei huimannut enää päätä, eikä sydänalaa kääntänyt. Rauhan toi tullessaan pappi, Ristin-Jeesuksen palvelija.

Tarjoapas papille ruokaa ja laita sitten makuusijoja kuntoon, kehoitti Pirita Inkaa. — Tietysti pappi on yötä tässä?

— Saatanhan olla. Aamulla pyörrän takaisin.

Inka totteli kehoitusta. Pian höyrysi poronlihakeitto Sirman edessä, joka kävi siihen halukkaasti käsiksi. Kodan väki ryhtyi myös aterioimaan. Kaikki saivat osansa isännästä koiriin saakka.

Kun ateria oli päättynyt, rupesi Inka yösijoja valmistelemaan. Hän nouti uuden porontaljan papille, tasoitteli koivunrisuja ja levitti taljan niiden päälle. Heitti lopuksi vahvan rouon vuoteen yli, ja niin oli yösija valmis.

Väki rupesi laittautumaan levolle. Renki Niila käväisi viemässä papin poron eloon, joka oli aivan kodan kuuluvilla, ja kyyristyi sitten oviloukkoon, vetäen päänsä peskin sisään. Sirmakin vetäytyi vuoteelleen vahvan rouon alle ja veti lakin syvään korville. Hän muisteli illan tapahtumaa ja hänen mielensä täytti tyytyväisyyden tunne. Juttu Jounin kanssa oli selvinnyt paremmin kuin hän oli osannut toivoakaan. Hetkiseksi oli pelko hänet vallannut Pierran hurjistuneena riehuessa hänen edessään, mutta hän oli taltuttanut miehen kuin niskoittelevan poron! — Olisivatpa konsistoriumin arvoiset jäsenet olleet sitä katsomassa... Eiköhän olisi täytyntä heidän superintendentistä notarioon saakka myöntää, että se Sirma oli sentään poikaa. Olisivat varmaan ensi kerralla tarkemmin miettineet, mitä kirjoittavat hänelle. Hän silmäsi kodan toiselle puolelle, missä Pierra nukkua kyyhötti taljallaan. "Siellä se mies nyt nukkuu", hymähti hän, kuunnellen lappalaisen tasaista hengitystä.

Hän veti rouon tiukemmin yllensä ja sulki silmänsä. Pian ilmaisi voimakas kuorsaus, että Enontekiön kappalainen ja lapinrahvaan saarnaaja oli myös vaipunut unen helmoihin.

Nuotio tuikahti vielä muutaman kerran. Mutta pian sammui siitä viimeinenkin lieska, ja nyt se värehti punaisena hiiloksena, heittäen viimeisen, vavahtelevan valonsa pimenevään kotaan.

Savureiästä katselivat vain tuikkivat tähdet.

X

Kopara-Niilan kodassa istui Paulus-Jouni teroittaen pitkää peskipuukkoansa. Vanha Niila kyykötöi risaisella porontaljalla ja imeskeli nysäänsä. Kaksi täysikasvuista tytärtä punoi suonirihmoja toisella puolen kotaa, ja Niilan vaimo, vanha ryppykasvoinen Sigga, veisteli jäätyneestä poronlavasta hienoja lihaviipaleita nuotion yllä kelluvaan pataan.

— Nyt syödään vieraan kunniaksi rasvassa käristettyä lihaa, sanoi Sigga-muori silmäten syrjästä Jouniin, joka tulta vasten tarkasteli puukkonsa terää.

— Eilen illalla jäinkin ateriatta Päiviön kodalla, murahti Jouni.

— Kumma, että pappi pääsi niin salaa kimppuusi, yhtyi puheeseen Niila. — Taisit katsoa väärin kannusta?

— Väärin? Jouni keskeytti hiomisensa ja silmäsi äkäisesti Niilaa. — Mitenkä väärin?

— Jospa sormuksen kierto merkitsikin papin tuloa kodalle, etkä siis arvannut pitää varaasi...

— Älä houraa! Ei merkinnyt! Arvalta kysyttiin syytä Piritan tautiin ja arpa osoitti syyksi papin. — Arpa vastaa aina kysymykseen... jos ollenkaan vastaa.

— Niin taitaa olla... itsepähän tiedät.

— Katsopa! huudahti Jouni, sujauttaen puukon tuppeen ja vetäen kodan nurkasta Niilan rummun. — Minä näytän sinulle, vastaako arpa kysymykseen, jonka nyt teen. Minä haluan tietää, kulkeeko pappi paluumatkallaan Roston yli. Ojennapa tänne vasara.

Niila antoi vasaran, ja Jouni ryhtyi arpomaan. Sormus hyppeli ensin sinne tänne ilman päämäärää, mutta pysähtyi sitten rummun laitaan kutun tunturin juurelle, kimmahdaen vähän väliä rummun puista reunusta vasten ja poukahtaen taas takaisin samaan paikkaan, johon oli pysähtynyt.

— Sivu ajaa... jokea ajaa, lausui Niila seuraten tarkkaan sormuksen liikkeitä.

— Sivu aikoo, mutta ei mene. Tunturin yli ajaa, varmasti ajaa, puheli Jouni tärisyttäen kalvoa nopeammin. — Katsopan nyt!

Sormus oli kiepahtanut tunturin laelle ja ponnahtanut siitä reunan yli maahan.

Jouni viskasi vasaran nurkkaan ja huudahti leimuavin silmin.

— Katsopan, miten kävi! Yli Roston ajaa pappi ja niin — alas kursuun!

— Tuhoko tulee papille? kysäisi Niila ottaen sormuksen maasta ja ojentaen sen Jounille.

— Tuho ja pian! huudahti Jouni hypäten seisomaan ja temmaten puukon tupesta. Hänen silmänsä paloivat, tumma puna kohosi poskille ja leukapielet rasahtivat kiinteästi yhteen. Asettuen seisomaan keskelle kotaa, nuotion ja oviaukon väliin, hän rupesi verkalleen joikumaan:

Puukko kirkas, välkkyvä, voiaa-nana-naa. Jos lasken sen irti, voiaa-nana-naa, se on niinkuin hukka ja tekee vaikka mitä. Voiaa-nana-naa... Ei estä sitä Jumala, eikä bärjalak!...

Jouni oli tähän saakka joikunut hitaasti ja yksitoikkoisesti, mutta nyt kiihtyi tahti ja sävelkin tuli monimutkaisemmaksi. Hän käänteli puukkoa edestakaisin ja tuijotti kulmat rypyssä vuoroin toista, vuoroin toista puolta sen leveätä terää, joka välkähteli tulen loisteessa, ja rupesi sitten ruumistaan heilutellen joikumaan kiihkeästi, katkonaisesti ja karjahtelemalla:

Puukko kirkas, välkkyvä, kuule, kun käsken: Kun isken, niin uppoa! Kun sivallan, niin

viiltele! voiaa-nana-naa... Verta vihamiehen juo! Voiaa-nana-naa...

Jouni sivalsi puukolla ristiin tulen yli useamman kerran ja jatkoi yhä kiihkeämmin:

Puukko kirkas välkkyvä, kuule, kun käsken: Riistä henki, tapa pappi! Vapauta laaja Lappi, voiaa-nana-naa, vallasta Vuolevi herran!

Puukko teki mahtavan kaaren ilmassa ja katosi välähtäen tuppeen.

Kodan väki oli kuunnellut hiiskahtamatta Jounin joikua, ja renki, joka hakkasi puita ulkona, oli keskeyttänyt siksi aikaa työnsä. Nyt hän hakkasi jälleen, mutta kirveen iskut olivat arkoja, epävarmoja, kuin olisivat anteeksi pyytäneet hiljaisuuden häiritsemistä, joka kodassa syntyi laulun lakattua.

Jouni istahti paikalleen, jääden synkkänä tuijottamaan tuleen. Hänet herätti siitä emännän hiljainen ääni:

— Rupea syömään, Paulus-Jouni, ennen kuin työhösi lähdet.

Jouni havahtui ja katsahti vanhukseen, joka oli täyttänyt pahkakupin rasvasta kiiltävillä, lastumaisilla lihakäppyröillä.

— Niin, jatkoi tämä kovemmin. — Noin vihki ennen isävainajakin puukkonsa, kun lähti vaarallisimmille retkilleen. Tuossa on vielä sama puukko, vanha ja kulunut mutta arvokas silti... Se on juonut monen poron veren, onpa tainnut maistaa ihmisvertakin.

Sigga-muori ojensi puukon tulen taitse Jounille, joka katseli tutkivasti sen kirjailtua terää.

— On siinä puukko, sanoi hän huolettomasti, heittäen sen takaisin kodan perälle. — Mutta tokko on juonut papin verta?

Vanhempi tytöistä katsahti säikähtyneenä Jouniin, joka rauhallisena söi edessään olevasta pahkakupista.

— Aiotko tappaa papin? kysyi hän.

— Aion.

Se tuli lyhyesti, melkein välinpitämättömästi. Tyttö katsahti hätääntyneenä toisiin, mutta kun ei kukaan puhunut mitään, rupesi hän jälleen jännettä punomaan.

Renki tuli sisään ja heitti puusylyksen maahan.

— Rosto huokailee raskaasti ja kokoaa pilviä päälleen, sanoi hän. — Taitaa tulla lumimyrsky.

Ei kukaan puhunut mitään. Syötiin vain, äänettömyyden laskeutuessa painostavana aterioivien yli. Vanhan Niilan kuiva rykäisy oli kuin heikko yritys murtaa tuo mieliä herpaiseva hiljaisuus, mutta ääni takertui kurkkuun.

Hetkisen mentyä laski Jouni kupin syrjään ja lausui:

— Vai kokoaa Rosto pilviä ylleen... Pitäisipä koota...

Ja kuin huvikseen rupesi hän nyppimään peskistään karvoja ja heittelemään niitä ilmaan, joikuen samalla matalalla äänellä:

Tule tuuli, nouse myrsky, rukata nyt ryöttä ilma! Voiaa—naa—naa. Pane tunturi tuiskuhun, murkku vuomille levitä, voiaa—naa—naa, että eksyis ristiherra, pääsis pappi päivistänsä. Voiaa—naa—naa!

Peskin karvoja lenteli kodassa kuin lumihiuksia. Ne leijailivat tulen yläpuolella, laskeutuivat lieskaan, kärehtivät ja sähähtivät. Toiset syöksyivät savun seassa ulos räppänästä ja hupenivat ilmaan, toiset laskeutuivat tiheänä sateena kodassa oleville esineille ja ihmisten päälle. Kaikki kyyhöttivät hiljaa, tarkaten salaperäisellä pelolla Jounia, joka istui suorana ja nyki karvoja yhä kiihkeämmin seuraten niiden lentoa hehkuvin silmin. Kun tätä oli jonkin aikaa jatkunut, nousi Jouni ja työntyi kodasta ulos.

Itäpohjoisessa näkyi Roston mahtava selkä, kohoten juhlallisena yläpuolelle muiden tunturien. Sen laki oli peittynyt pilviin, jotka mustanharmaina levittäytyivät sen ylle. Pitkin tunturijonoa kulki syvä kohina kuin varottava huuto lähestyvistä vaarasta. Roston kupeita kiersivät lumipyörteet, joita tuuli tunturin yli lentäessään huvikseen tanssitti, kuin koetellakseen, saisiko entiseen tapaansa lumen

liikkeelle. Ja kun se tyydytykseksensä huomasi, että lumiryöpyt tottelivat sitä, hulmahutti se henkälksen valkopäisten tunturihuippujen yli. Ja yks-kaks kävi Roston seljällä hurja myllerrys. Koko tunturi peittyi valkeaan savuun. — Tuokion kuluttua kantaantuivat lumiryöpyt laaksoihin, eikä kulunut pitkää aikaa, ennen kuin Niilan kodan ympärillä suhisi, ähky ja ulvahteli, ja lumisade pieksi seinää vimmatusti.

Jouni palasi kotaan. Tuulenvihuri, joka vonkui savuaukon yläpuolella ristiinrastiin sojottavissa kotaseipäiden päissä, hulmahti tuon tuostakin kotaan ja täytti sen savulla ja säkenillä.

— Jopa laitoit ilman! sanoi Niila savun seasta. — Vie koko kodan mennessään...

— Papin ilma! huudahti Jouni ottaen suopunkinsa ja käärien sen olkapäänsä ympäri.

— Joko lähdet? kysyi Sigga-muori.

— Jo. On aika kiiruhtaa, sillä saalis odottaa. Jääkää terveeksi!

— Mene tervennä!

— Säästä papin henki! huusi vanhempi tyttäristä hänen jälkeensä.

Jouni valjasti härkensä ja istui ahkioon. Tempaus hihnasta vain, ja mies katosi poroineen yhä sakenevaan pyryyn.

* * * * *

Herra Olaus oli aamulla lähtenyt Päiviön kodalta. Hänellä oli edessään pitkä taival, jota poikkeaminen kodalle ei suinkaan ollut lyhentänyt. Ilma oli kaunis, ja hän viiletti iloissaan vuoman toisensa jälkeen. Rostotunturin selkä hohti kirkkaana hänen edessään. Kun hän sen yli olisi päässyt, olisi suurin vaikeus voitettu. Päiviön kota oli ollut niin kaukana syrjässä, että olisi syntynyt suuri mutka, jos hän olisi palannut takaisin eilistä jälkeä. Senvuoksi hän päätti oikaista suoraan tunturia kohti, päästäkseen ennen pimeää sen yli.

Ilma oli selkeä, ja taivas melkein pilvetön. Aurinko, joka jo pari tuntia oli kiertänyt avaruutta, sai koko lumisen ympäristön välkehtimään täydessä loistossaan. Laajan vuoman pinta oli kuin tuhansin jalokivin kirjailtu vaippa. Siinä loistivat kaikki sateenkaaren värit vilahtelevina pisteinä, hehkuvasta tummanpunaisesta, syvään, terävänkirkkaaseen siniseen saakka, välillä Kaikki kellan ja viheriän vivahdukset. Edessä kylpi Roston selkä kultaisessa hohteessa. Se oli erinomainen tienviitta, joka näkyi kauas ympäristöönsä.

Herra Olaus ajeli menemään kepein mielin ja tunsii iloa ajatellessaan eilistä päivää. Hän oli saavuttanut suuren voiton, joka varmaan tuli lujittamaan hänen asemaansa lappalaisten keskuudessa. Paulus-Jouni oli kurjasti paennut. Se tieto oli levivä ympäri lapinkylä, ja kaikkialla se tulisi riistämään loistetta noidan nimen ympäriltä ja lisäämään papin mainetta.

Tällaisissa ajatuksissa kului tunti toisensa jälkeen, poron juostessa tasaista nulkkaa. Rostotunturi kasvoi kookkaammaksi, kuta lähemmäs herra Olaus sitä ehti. Oli vielä arviolta penikulman matka tunturin juurelle. Puolenpäivän aika oli mennyt, ja aurinko rupeii alenemaan.

Herra Olaus kiinnitti ajoa. Hän halusi ehtiä tunturille ennen auringon laskua, sillä alastulo oli pimeässä vaarallinen monien syvien rotkojen ja louhikkojen vuoksi.

Hän ajoi läpi metsäisen maakaistaleen, joka saarentapaisena kohosi vuoman keskeltä, ja kun hän pääsi sen yli, hän huomasi mielipahakseen, että tunturin ylle oli ruvennut kerääntymään pilviä. Hän tiesi, mitä se merkitsi: oli tulossa lumimyrsky. Pilvet sakenivat, mustuivat mustumistaan, ja pian peittyi koko tunturin selkä niiden kätköön.

Nyt ei ollut aikaa hukata. Herra Olaus hopitti poroiaan, ja uskollinen eläin painalsi yhä vinhemmin tunturia kohti. Mutta hän ei ehtinyt ajaa pitkältä, ennen kuin syvä kohina ilmaisi myrskyn alkaneen. Tunturi peittyi sakeaan pilveen, joka rupeii viskomaan lunta, ensin harvukseen, mutta vähän ajan perästä yhä tuimemmin.

Pian raivosi mitä kamalin rajuilma, joka pani tunturin juurella kasvavan koivuryteikön kohisemaan. Lumiryöpyt lensivät tunturilta alas vaukkojen hevosten lailla ja vyöryivät villissä tanssissa yli vuoman, peittäen näköalan täydellisesti.

Lisääntyvä pimeys teki näytelmän vieläkin kamalammaksi. Oli kuin olisi irtipäässyt Manalan väki riehunut vuomalla. Vähä-väliä syöksähti valkea lumikummitus yksinäisen ajomiehen lähelle kuin tarkastaakseen, kuka oli uskaltanut tulla sen rajua leikkiä niin likeltä katsomaan. Sitten se pyörähti vonkaisten miehen ja poron ympärillä ja paiskasi lunta ryöppynä vasten ajajan kasvoja.

Lumi lisääntyi lisääntymistään, eikä poro jaksanut enää nulkata. Se käveli korvat luimussa ja nosteli turpaansa joka suuntaan. Väliin se pysähtyi haukkaamaan lunta, katsahti taakseen ja lähti sitten taas käymään johonkin päin, suunnasta välittämättä.

Herra Olaus koetti pakoittaa sitä menemään, mutta väsynyt elukka ei jaksanut. Se teki muutaman epätoivoisen juoksuyrityksen, mutta pysähtyi heti, kävelläkseen jälleen sinne tänne yhä enenevässä lumessa.

Herra Olaus nousi ahkiosta ja lähti astumaan, kiskoen poroa perässään. Lunta oli jo polvikaalamaksi, ja kulku raskasta vahvoissa vaatteissa. Välistä hän lankesi kinokseen, ja kesti hyvän aikaa, ennenkuin hän pääsi siitä selviytymään jaloilleen. Lähettäen ja huohottaen hän tarpoi eteenpäin epätoivon viritessä mieleen.

Myrskyn voima kiihtyi kiihtymistään. Koko vuoma oli sakeana, mustana lumipilvenä. Ei nähnyt askeltakaan eteensä. Herra Olaus kömpi takaisin ahkioon ja tempaisi epätoivon vimmallalla hihnasta, mutta poro taivutti vain väsyneesti päätään taaksepäin, ottamatta sen pitempiä askeleita. Se kahlasi vain suu auki, lähettäen pakahtumaisillaan ja pysähtyi vähä väliä haukkaamaan lunta.

Herra Olauksen rinnasta pusertui epätoivon huuto.

— Kaarina! parkaisi hän, ja kasvava hätä nyki tuskaisena kurkussa.

Mieleen muistui äkkiä koti ja sen rauhaisa lämpö. Erityisellä kaiholla hän ajatteli tuvan kotoista takkaa, jonka ääressä hän niin usein oli poltellut piippuaan... Siitä harppasi ajatus pöydän luo: siinä oli virsikirja, raamattu ja kirjoitusneuvot. Hanhensulka oli hänen viime kesänä Lätäsenolla ampumastaan hanhesta. Se oli vahva, jäykkä sulka, ja sillä oli niin erinomaisen hyvä kirjoittaa. Ajatus kiiruhti pimeään eteisen läpi pirttiin; Kaarina kehräsi takan loisteessa, Maarita puuhaili ilta-askareissaan, ja renki Maunu korjaili rekeä... Tuttu, kotoinen kuva! Pirtin seinällä riippui poronvaljaita... Siinä aivan ovensuussa olivat ne, jotka viime Tornionmatkalla olivat olleet luostokalla.[14] Luostokka!... Maunu!... Kaarina!

Kuumat kyyneleet kohosivat herra Olauksen silmiin. Tuska ja epätoivo tahtoivat aivan pakahduttaa hänet.

— Kaarina vaikeroi hän, suojatessaan käsillä silmiään.

Poro oli heittäytynyt maata. Väsynyt eläin ei jaksanut enempää. Se makasi lähettäen, painaen turpaansa vähän väliä lumeen.

Herra Olaus nousi vaivalloisesti ahkiosta. Kaikki meni ympäri hänen päässään. Hänestä tuntui, että ympärillä riehui raivoava joukko paholaisia, jotka nauroivat hänen hädälleen. Väliin hän oli kuulevinaan aivan selvään nimeään huudettavan. "Sirma!" kaikui hänen ympärillään. "Sii-irr-maah!" pani tuuli ja vonkaisi hetken päästä: "Heervu-ooo-levi-uuu!" Ja sitten lensi lunta silmille, niin että hän oli tukehtua.

Hän kahlasi poron luo ja koetti saada sitä ylös, mutta eläin ei liikahtanut. Hän raivostui ja potkaisi sitä voimansa takaa. Se painoi vain turpansa lumeen eikä hievahtanut.

— Herra Jumala! karjaisi hän äärimmilleen hätääntyneenä ja potkaisi uudelleen poroa kiskaisten hihnasta niin paljon kuin jaksoi. Nyt nousi eläin vaivalloisesti ja seisoి pää riipuksissa. Ei auttanut muu kuin lähteä sitä taluttamaan.

Kiskoen poroa perässään hän paakersi paksussa lumessa. Voimat alkoivat jo pettää, ja hiki virtasi pitkin ruumista. Hän tunsu, ettei hän jaksaisi kauan.

Yht'äkkiä hän pysähtyi ja tuijotti eteensä. Siellä edessäpäin häämöitti jotakin mustaa. Oliko siellä metsä? Herra Olaus tunsu hetkeksi helpotusta ajattellessaan, että hän ehkä pääsisi suojaan.

Hän paarusti sitä kohden ponnistaen viimeiset voimansa ja pääsi hetken päästä tuuhean pajupensaikon luo. Hän sitoi poron kiinni ja kyykähti uupuneena pensaan suojaan.

Teki niin kovasti mieli heittäytyä pehmeään kinokseen pitkälleen, sillä koko ruumista raukaisi niin oudosti. Mutta vaistomainen, kaukainen tunne sanoi, ettei niin pitänyt tehdä. Oli kuin olisi joku vieressä varannut: "Älä tee sitä... muuten jäät siihen... kylmetyt ja... kuolet!"

Oliko se Kaarinan ääni?

Hän kohottautui seisomaan ja koetti lävistää pimeyden väsyneellä katseellaan. Mutta pimeys oli entisestäään enentynyt eikä ketään näkynyt. Hän nosti ahkion pystyyn pensaikkaa vasten ja tukkeusi istumaan sen ja pensaan väliin. Siinä oli vähän suojaisempi. Saattoi ainakin paremmin hengittää.

Ja taas lähti muisto kuljettamaan häntä muassaan. Kaikki entiset tapahtumat kulkivat kuin näytelmässä hänen ohitse. Hän näki itsensä pienenä poikana isän kodassa... Isä opettaa häntä lukemaan Kemin papin antamasta aapisesta... "No, mikä se tuo raukka on, joka on saanut reiän päähänsä?" kysyy isä... Eikä hän muista, että se on "ee". Ja silloinkos isä nauraa: "Ei tule Olasta pappia koskaan, kun ei opi eetä tuntemaan!"

Mitä? Nauroiko joku?

Ja sitten kouluaika...

... Suuri tupa, jossa lattialla istuu monta lapinpoikaa, ja ankara, vanha pappi opettaa heitä... Kas, kuinka sillä papilla on niin ihmeen terävä nenä, ja silmälasit Pyrkivät väkistenkin solumaan ihan nenännipukkaan... Ja juuri kun hän tuota katselee, läimäistään häntä patukalla päähän: "Vai et seuraa taaskaan mukana, Olaus Mathiae!"

... Kuka on tuo nuori lappalainen, joka ensi kertaa elämässään on saapunut suureen kaupunkiin? Hän katselee sen kivisiä taloja ja valtavaa tuomiokirkkoa, jonka huippu kohoaa korkeammalle kuin kotiseudun tunturien jyrkät päät... Ja lappalainen kulkee ja töllistelee, katselee puotien ikkunoita, lukee käsityöläisten osoitekilpiä... "Slagtaren Peder Oxe". "Hindrick Starck, Smed"... Mitä tuossa on? Sehän on latinaa! "*Fraternitas*..." Sellainen muhkea kivitalo, ihan kuin linna!... Ja alakerran avonaisista kaari-ikkunoista kaikuu kovaääninen laulu. Sisällä istuu univormupukuisia nuoriamiehiä. Toiset laulavat ja toiset lyövät haarikoilla tahtia pöytään... Katuovella seisoo lyhyt, pullea mies, esiliina edessä ja suippolakki päässä hymyillen ystävällisesti... Lappalainen astuu eteenpäin. Iloisia porvarityttöjä syöksähtelee vastaan... He katsovat kummissaan nuorta lappalaista ja nyökyttävät veitikkamaisesti päätään... Lappalainen silmää pukuaan: ei, hänellä ei olekaan lapintakkia eikä koivikashousuja, vaan siro ylioppilasunivormu ja kupeella miekka... ja laulu, joka kaikuu hänen takanaan, on ylioppilaslaulua...

... Nuori tyttö tulee vastaviihittyä pappia vastaan, joka on matkalla kaukaiseen seurakuntaansa, mutta on jäänyt viikon päiviksi kaupunkiin varautuakseen pitkää retkeään varten. He katsovat toisiinsa sivumennessään, ja papin mieleen painuu tytön herttainen kuva: sellaiset armaat sinisilmät, sellainen pieni, suloinen suu... ja notkea, solakka vartalo! — He tapaavat sitten toisensa joka päivä. Ja ihmeellistä: samalla paikalla aina. Pappi kävelee kaupungin laitakatua ja tulee joen rannalle. Kun hän palaa takaisin, on tyttö rannassa. Hän aikoo nähtävästi yli... He katsovat taas toisiinsa kuten ensi kerrallakin, mutta pitempään... Ja viimein puhuttelevat toisiaan: "Kuinka uskallatte yksin soutaa yli?" Tyttö tuijottaa häneen ja nauraa... "Oh, minä olen tottunut siihen"... "Mitä teette tuolla?" Pappi viittaa joen toiselle rannalle. "Minä käyn rippikoulua mestari Johanneksen luona." — Seuraavana päivänä on tyttö siinä jälleen ja hänpä se nyt alkaa keskustelun: "Te kuulutte menevän kauas Lappiin?" "Niin, sinne menen. Mutta mistä sen tiedätte?" "Mestari Johannes on kertonut." "Niin, oikein, vanha Tornaesus. Kävin hänen luonaan eilen"... "Ja aivan yksinkö menette?" "Niin, aivan yksin..." "Mutta eikö teitä peloita?" "Ei, minä olen syntynyt Lapissa ja kaipaen sinne takaisin." "Ah!" sanoo tyttö ja hyppää venheeseen.

... Hän saa tietää, että tytön nimi on Kaarina, ja lähtöpäivänä hän kohtaa tämän vielä kerran. "Te kuulutte lähtevän tänä päivänä?"... "Niin, tänä päivänä minä lähden"... "Milloin tulette ensi kerran kaupunkiin?"... "Ensi vuonna tulen, aivan varmaan." "Ah!" sanoo tyttö ja katsoo häneen lempeästi. "Koko vuodenko aiotte olla siellä yhtä menoa?" "Niin..." He eroavat ja pappi lausuu: "Hyvästi, neiti Kaarina! Sanokaa terveisiä mestari Johannekselle!" Tyttö nyökäyttää päätään ja hyppää venheeseen...

Vuoden perästä pappi on jälleen kaupungissa ja tapaa melkein heti viimekesäisen tuttavansa. "Ah, te olette tullut, niinkuin lupasitte!" "Niin, oletteko muistanut minua?" Tyttö luo silmänsä alas ja vastaa: "Usein, ja talvella erityisesti." "Niin olen minäkin, neiti Kaarina!... Usein, ja talvella erityisesti".

Hän viipyy kaupungissa usean kuukauden. Siellä kaukana tunturimaassa eivät lappalaiset nyt tarvitse häntä. Sillä on kesä, ja he ovat kaikki Ruijassa. Melkein joka päivä hän kohtaa Kaarinan, ja he tekevät pitkiä kävelymatkoja yhdessä. Vanhan, suippotornisen kirkon ympärillä on hautuunmaa, ja siellä he oleskelemat usein. Hautuumaan ikivanhat koivut humisevat ja linnut laulavat...

He istuvat aidalla kaupungin syrjässä, nuori pappi ja hänen kihlattunsa. Aidan toisella puolen on syvä kuoppa, ja pappi kiusoittelee: "Mitä sanoisit, Kaarina, jos putoisin tuonne?"... "Putoa vain!" nauraa tyttö ja katsoo häneen armailla sinisilmillään. Pappi on kaatuvinaan taaksepäin, ja silloin käyvät tytön kasvot vakaviksi. "Voi, älä, Olaus! Voit pudota!" hän sanoo hellästi, ja silmissä on säikähtynyt ilme.

... Kaukaa näkyy pikkuinen kirkko ja sen vieressä matala rakennus. Kaarina kyyristyy hänen puoleensa ja kuiskaa: "Tuoko on meidän kotimme?" Hän katsoo vaimoaan iloisesti silmiin: "Siellä on

meidän kotimme, keskellä tunturiseutua!" "Minua niin peloittaa", kuiskaa nuori vaimo. "Peloittaa? Mitä pelkää? Minähän olen luonasi. Ja *mehän* rakastamme toisiamme, ja *meidän* rakkautemme on suuri ja väkevä. Se voittaa kyllä pelon." Ja silloin hymyilee Kaarina...

— Kaarina! kuiskaa herra Olaus ja havahtuu. Hän oli vaipunut jonkinlaiseen horrokseen ja heräsi nyt yhtäkkiä. Hän katsoo viereensä. Eihän siinä olekaan Kaarinaa, eikähän hän olekaan ajamassa kotiaan...

Mikä tuo oli?

Hän työnsi kumoon ahkion, joka kaatuessaan heitti lunta hänen kasvoilleen. Silloin hän havahtuu täyteen todellisuuteen ja muistaa yhtäkkiä, missä hän on: Eksynyt, eksynyt! Kaukana oudolla vuomalla... kaukana kotoa ja Kaarinasta!

— Kaarina! vaikeroi hän ja nousee vaivoin ylös. Kylmä puistattaa hänen ruumistaan, niin että hampaat kalisevat. Hän koettaa liikkua vahvassa lumessa, saadakseen takaisin menetetyt ruumiinlämmön. Yht'äkkiä hän kompastuu johonkin. Mikä se oli? Poro hypähtää seisalleen hänen edessään ja puistaa lunta päältään. "Eläinparka!" ajattelee herra Olaus. "Nyt me kuolemme tänne!" Ja samassa hän lankeaa polvilleen kinokseen ja rukoilee epätoivoisen sydämensä syvyydestä:

— Herra, pelasta minut ja saata vielä kotiin! Älä anna minun, syntisen, kuolla tänne erämaahan! Herra Jumala, pelasta minut!

Hän nousee. Sydämen tuskakin helpottaa samassa, kun hän tuntee veren taas lämpimänä kiertävän. Toivo syttyy mieleen: Jumala, suuri ja väkevä voi hänet pelastaa ja auttaa vielä kotiin...

Pimeys oli synkkä, mutta herra Olauksesta tuntui, ettei myrsky enää riehunut niin rajusti kuin äsken. Hän tarkasti taivasta ja huomasi suureksi ilokseen tähden tuikkivan. Siellä oli taivas selvä! Lumimyrsky voi pian mennä ohitse.

Hän rupesi suuremmalla ripeydellä liikkumaan. Tuikkiva tähti valoi lohtua ja toivoa hänen nääntyvään sydämeensä. Pelastus oli vielä mahdollinen, Jumalan kiitos!

Mitä tuo oli? Herra Olaus katsoo ja ihmettelee. Tähden alapuolella rupesi taivas punoittamaan verenkarkaiselta. Punerrus vaaleni, muuttui keltaiseksi, ja jostakin alhaalta kohosi verkkaan kuun suunnattoman suuri laita, ja herra Olaus huomasi, että siellä oli metsä. Kuu nousi metsänreunan yläpuolelle ja loisti lempeästi kuin Isän Jumalan kasvot, ja sen tieltä pakenivat pimeyden riehuvat henget hulmuten tiehensä.

Kuu nousee korkeammalle ja sen valossa huomaa herra Olaus Rostotunturin makaavan tummana edessään. Hän ei siis ollut joutunutkaan kovin etäälle tunturista, vaikka ylimenopaikka olikin jäänyt kauas vasemmalle. Sen sijaan, että hänen olisi pitänyt kulkea suoraan tunturia kohti, oli hänen suuntansa lumimyrskyssä muuttunut, ja hän oli kulkenut melkein tunturin suuntaan enemmän kuitenkin taakse- kuin eteenpäin.

Kuin jäähyväisiksi hurisi tuulenpuuska vielä Roston selkää pitkin, ja tunturi huokasi raskaasti kuin vaivasta vapautunut ihminen. Tuokion kuluttua oli myrsky mennyt ja tunturi lepäsi tyynenä Sirman edessä. Mutta lumimyrsky oli pidellyt sitä pahoin. Kuun heikossa valossa herra Olaus saattoi nähdä, että sen rinteiltä oli puita kaatunut ja terävät kallionlohkareet olivat nostattaneet valtavia kinoksia sen kupeille. Se oli kuin vanhentunut.

Herra Olaus tunsu voimakkaan ilon hyökkäävän sydämeensä. Jumala oli ihmeellisesti pelastanut hänet autiolle vuomalle kuolemasta.

Hän otti lakin päästään, laskeutui polvilleen lumeen ja vuodatti sydämessään tulvivan ilon palavaan kiitokseen.

Kuu nousi yhä korkeammalle ja loi kalpean valonsa Roston lumipeitteiselle selälle. Nyt saattoi yrittää ylimenoa, kun taivas itse osoitti tietä.

Herra Olaus valjasti poronsa ja lähti kahlaamaan tunturia kohti. Jonkin matkaa tarvottuaan hän istui ahkioon ja suisti poron suoraan vuoman poikki.

Mutta eläin oli kokonaan väsynyt. Se kiskoi muutaman syllän raskasta ahkiota, mutta pysähtyi sitten ja jäi läähättäen seisomaan, katsellen raukein silmin sivuilleen. Ei auttanut muu kuin nousta ylös ja yrittää kahlaamista.

Herra Olaus riisui peskin päältään, sitoi sen ahkion keulaan ja lähti paarustamaan tunturia kohti, kiskoen poroa perässään. Uupunut eläin kulki velttoin, horjuvin askelin. Lunta oli paikotellen reiteen saakka, ja vähän väliä piti pysähtyä huokaisemaan. Metsänreuna ei näyttänyt olevan kuin korkeintaan

parin virstan päässä, mutta pääsy sinne tuntui kovin vaikealta.

Hän lähti tarpomaan edelleen. Metsään piti päästä, maksoi mitä maksoi. Siellä oli ainakin suojaisempi kuin autiolla vuomalla. Herra Olaus ponnisti voimansa takaa, ja tunnin raskaan ponnistuksen jälkeen hän viimein saavutti metsänreunan.

Hän oli aivan uupunut ja huomasi mahdottomaksi päästä tunturin yli. Ei mitenkään hän jaksaisi kiivetä sen laelle. Se kysyi suurempia ponnistuksia kuin mihin hän tunsu pystyvänsä.

Hän silmäsi taaksensa. Siellä lepäsi eloton vuoma kinospäihin peittyneenä. Äskeinen myrskyn karkelopaikka oli nyt tyyni ja hiljainen kuin taistelukenttä taistelun jälkeen. Harjanteiksi kohonneet nietokset olivat kuin kaatuneiden hautoja. Niissä lepäsivät kuolleina myrskyn henget, jotka äsken olivat niin vimmatusti riehuneet yksinäisen matkamiehen ympärillä.

Hän tarpoi syvemmälle metsään ja kohtasi suunnattoman kallionlohkareen, joka makasi tunturin juurella kuin jättiläisen käden siihen viskaamana. Sen vuomanpuoleiseen päähän oli myrsky nostattanut valtavan kinoksen, mutta tunturinpuoleinen pää oli melkein lumesta vapaa. Se tarjosi erinomaisen suojan, ja herra Olaus päätti yöpyä siihen.

Hän sitoi poron kiinni, haki kuivaa puuta ja teki tulen. Pian roihusi kallion ja kinoksen muodostamassa nurkkauksessa iloinen nuotio, ja sen lämmittävässä paisteessa saattoi uupunut mies syödä yksinkertaisen illallisensa ja laittautua levolle.

Syötyään haki herra Olaus lisää puuta, voidakseen pitää tulta vireillä koko yön. Hän löysi sattumalta kuivan juurakon ja asetti sen päällimmäiseksi nuotioon. Nyt oli tulta muutamaksi tunniksi, ja hän saattoi huoletta heittäytyä pitkälleen.

Tuokion kuluttua hän nukkui nuotion ääressä kallion kupeella, kyljelleen käännetty ahkio suojanaan selkäpuolella, ja näki unta hohtavan kirkkaasta, kun valaisemasta tiestä, joka jyrkän tunturin yli johti elämään ja kotia Kaarinan luo.

Samalla hetkellä, jolloin herra Olaus paneutui pitkäkseen nuotiolle, ilmestyi Rostotunturin itälaitaan mies, noin puolen peninkulman päähän herra Olauksen yöpaikasta. Hän nousi tunturin seljälle ja katseli joka suunnalle ympäriinsä. Hänen allaan levittäysi laaja vuoma, jonka yllä väreili kuun hopeinen valo. Mies tähysteli sitä kotkankatseeellaan niin pitkälle kuin silmä kantoi, mutta kaikkialla vallitsi syvä hiljaisuus eikä elävää olentoa näkynyt missään. Tunturin itäpuolella kiemurteli lumipeitteinen joen uoma metsäisen maiseman halki, mutta sielläkään ei näkynyt mitään, joka olisi elollista olentoa muistuttanut. Kaikkialla vain kuollut, autio erämaa lumisen käärinliinan peittämänä, ja sen yllä kuuvalon kalpea huntu.

Miehen kasvoille levisi voitonriemuinen hymy, kun hän katseli vuomalle: Hän näki siellä kuoleman henkien liikkuvan.

Mutta tunturin juurella, suojaisen kallion kätöksessä palaa lekotteli nuotiotuli ja lämmitti leppoisasti sen vieressä nukkuvaa miestä.

XI

Heinäkuun aurinko paistoi täydeltä terältään. Oli hiostuttavan kuuma ja melkein tyven. Ainoastaan silloin tällöin lehahti keveä tuulen henkäys ilmassa, pannen Seitavuopion laajan heinävuoman pehmeästi aaltoilemaan. Säasket soittivat itsepintaista, inisevää säveltään hikisten heinäntekijöiden ympärillä, jotka pikiöljyllä ja sääskihatulla olivat suojautuneet itikoiden kiusoittavalta vainolta. Miesten punaiset paidanhihat loistivat päivänpaisteessa, ja haravoivien naisten lapinpukujen helmukset heilahtelivat notkeassa tahdissa.

Pappilan väki oli heinänteossa.

Etumaisena niitti tukeva, hartiakas Erkin-Maunu, pappilan jokavuotinen heinä mies, ja suhisten katkesi tuore heinä hänen viikatteensa tieltä ja lenteli isoina rykelminä sivuille. Vähän alempana kyökkäsi Maunun isä, Erkki, vanha mies, jonka kumarainen selkä ei ottanut enää oikein suoristuakseen silloinkaan, kun hän pysähtyi viikatettaan hiomaan. Kaikkein takimaisena niitti Maunun veli Juhani, melkein poikanen vielä, mutta silti täysi mies viikatteen varressa. Heidän jäljessään oli kolme luo'onottajaa, Kaarina-emäntä, pappilan palvelustyttö, Maarita, ja Maunun sisar, punaläikkäposkinen

Pirit-Anni.

— Ohooi! huusi Maunu naisille, pysähtyen viikatettaan hiomaan. —
Kauaspa olette jääneet!

— Meitä pitäisi olla neljä, ennen kuin ehtisimme kunnolla perässä, huusi Kaarina vastaan. — Erkkikin
niittää kuin olisi tuli kintereillä.

— Mitäpä minusta vanhasta miehestä, virkahti Erkki. — Maunun ijällä katkesi vielä heinä minultakin.
Nyt menee poika isän edelle...

Kävi iloinen viikatteiden kalkutus, ja miehet katselivat tyytyväisinä harjallista luokoa.

— Rauhassa olemmekin nyt saaneet olla, lausui Maarita. — Eipä ole nimismiehen miehiä näkynyt.

— Viime viikolla olivat Ruotojängällä, tiesi Juhani.

— Ruotojängällä! huusi Maunu. — Mistä sen tiedät?

— No, kun olin verkoilla Kaivosjärvellä, näin miehet työssä.

— Etkä ole puhunut mitään! torui Erkki.

— Ka, mitäpä minä... Omilla maillaanhan olivat...

— Niin kyllä, mutta olisivat saattaneet tulla tänne ja niittää niityn tietämättämme.

— Ka, eivätpä ole tulleet...

— Eivät kyllä... mutta varomaton olet ollut, kun et ole mitään virkkanut, torui vanhus edelleen.

Poika ei vastannut mitään, hioi vain viikatettaan.

— Kuinka monta niitä oli? kysyi Maunu tullen toisten luo.

— Neljä miestä ja kolme naista.

— Tunsitko, keitä olivat?

— Ka, tunsinhan nimismiehen ja lihavan Saaran ja heidän palvelustyttönsä. — Sitäpaitsi oli joukossa
vielä Paulus-Jouni.

— Paulus-Jouni! Oliko hänkin siellä?

— Oli kuin olikin...

Maunu vihelsi pitkään.

— Nyt tästä leikki tulee! sanoi hän ja otti esille piippunsa. — He tulevat varmasti tänne. Jos viime
viikolla olivat Ruotojängällä, ovat ennen pitkää täällä. Välimatkaa on ainoastaan peninkulma, ja välillä
on vain kolme pientä niittykappaletta: Hirvasjänkä, Saarijänkä ja Puhallus. — Peijakas! Puhalluksen
niittävät meiltä, koranukset, emmekä me voi mitään!

Kaarina oli vaieten kuunnellut miesten keskustelua.

Nyt hän virkkoi:

— Mitäpä me Puhalluksesta. Pääasia on, että saamme Seitavuopion valmiiksi, ennen kuin tänne
ehtivät... jos ollenkaan tulevat.

— Tulevat ihan varmaan, vakuutti Maunu. — Ja meiltä menee vielä huomisen päivä. Niitty ei ole
puolessa vielä.

— Mitä sitten on tehtävä? kysyi Kaarina.

— Ei muuta kuin otetaan vastaan! Tulisesti! Niitä on neljä ja meitä kolme. Minä tappelen kyllä kahden
edestä, jos siksi tulee... Keitä olivat muut miehet?

— Lappalaisia olivat, en tuntenut, vastasi Juhani.

— No sitten ei hätää! selitti Maunu, ja hänen harmaissa silmissään välkehti poikamainen ilo. —
Lappalaisia saa olla viisi yhtä kunnan lantalaiasta vastaan! Ottaa yhden kinniäisen kopriinsa ja hutkii
sillä toisia. Ja sitä paitsi, jos rupeavat väkisin niittämään, niin niittäkööt! Meitähän se vain helpottaa.

Me korjaamme kuitenkin heinät!

Naurettiin joukolla.

— Nyt ei muuta kuin työhön ja reippaasti, että saamme ennen puolisia jonkin alan kaadetuksi! jatkoi Maunu. — Tulloon sitten nimismies, jos uskaltaa! Minä olen luvannut herr' Vuoleville, että Seitavuopio ainakin tehdään pappilaan, vaikka nimismiehen nenän edessä!

Miehet tarttuivat viikatteihinsa, ja vanhasti katkesi taas heinä. Harjallinen luoko piteni pitenemistään, ja naiset jäivät kauas jälkeen. Maunu heilui kaukana keskellä niittyä, ja Erkki ja Juhani ponnistivat perässä. Puoleenpäivään mennessä oli niittyä katkaistu puolet, ja heinäväki lähti päivällistä haukkaamaan niityn toisessa laidassa olevalle nuotiosijalle.

Päivällisaika kului rauhassa. Mitään epäiltävää ei näkynyt. Seitavuopio lepäsi rauhallisena ja levällään oleva luoko tuoksui. Taivas oli selkeä. Ei pilven hattaraakaan ollut näkyvissä. Lintuparvet leijailivat korkealla ja kaiuttelivat moniäänistä lauluun kesäisen luonnon värähtämättömään avaruuteen.

Lähdettiin uudelleen niitylle, ja jälleen katkesi nuokahteleva heinä. Tuli ilta ja aurinko aleni verhoutuen vähitellen yöharsoonsa. Lintujen kuorot vaikenivat, ja heinäväki palasi nuotiosijalle väsyneenä päivän raskaasta työstä.

— Rauhassahan meni päivä, virkkoi Erkki, kaivellen esiin eväitään poronnahkarepusta.

— Meni kuin menikin, yhtyi puheeseen Maunu. — Mutta silti saamme olla varuillamme... Martinpojasta ei ole takeita... Tunnen hänet siksi hyvin... On parasta, että nukumme vain muutaman tunnin ja lähdemme sitten jatkamaan, jotta pääsemme puolenpäivän jälkeen huomenna Seitavuopiosta selväksi. Ei muuta kuin heinät sauroihin vain! Tulloon sitten Martinpoika vaikka viidenkymmenen miehen kanssa!

Juhani sytytti nuotion. Pian kohosi savu kepeänä kuulakkaaseen yöilmaan, pitäen surisevia sääskiparvia vähän loitommalla. Aurinko paistoi niitynrantoja reunustavan metsän yltä. Sen loiste oli heikentynyt, kuin sisäänpäin kääntynyt, ja harsopeitteinen valo väreili äänettömän niityn yllä kuin kevyt auer. Ympäristö oli vaipunut hiljaisuuteen, jota yksinäisen jänkälinnun silloin tällöin kuuluva surunvoittoinen äännähtelykin vihlovasti häiritsi.

Aterian aikana kiertyi puhe Jouniin.

— Ihmeellistä, ettei hän ole mennyt Ruijaan, jossa hän tavallisesti kesät oleksii, virkkoi Maunu. — Hänellä täytynee olla jotakin tehtävää täällä päin.

— Mitähän se sitten olisi? kysyi Pirit-Anni.

— En tiedä, mutta jotakin se on... jotakin, joka on hänestä tärkeämpää kuin Ruijassa-olo, jossa hän muuten ansaitsee sievät rahat joka kesä.

— Millä hän ne ansaitsee? kysäisi Kaarina.

— No toimellansa... noidanviralla. Häntä tarvitsevat niin hyvin lantalaiset kuin lappalaisetkin, kauppiasten emännistä alkaen kurtunaamaisiin lapinämmiin saakka.

— Onko Jouni todella niin kuuluisa noita kuin sanotaan?

— Kyllä hän kuuluisa on, vaikka ei vedäkään vertoja Staalo-Oulalle, jonka sanotaan jättäneen taitonsa perinnöksi, kertoi Erkki. — Hän oli todella noita, joka pystyi mihin hyvänsä.

— Isä on kerran omin silmin nähnyt hänen taitoaan, sanoi Juhani. Kaarina tuli uteliaaksi ja pyysi Erkkiä kertomaan.

— Mitäpä noista vanhoista asioista, esteli Erkki ja outo tuli välähti hänen silmissään.

— Kertokaahan! Olisi hupaista kuulla.

— Mutta jos rupeaa peloittamaan?

— Eihän nyt toki tällaisena valoisana kesäyönä... Toista olisi pimeänä talvi-iltana.

— No, ei se sen kummempaa ollut kuin että näin kerran Oulan ajavan ahkiossaan ilman poroa.

— Ilman poroa?

— Niin... Olin Ruossakerossa muutamana talvi-iltana poroja hakemassa ja yövyin metsänreunaan tunturin juurelle, jossa oli hyvä puun saanti. Tein tulen ja heittäydyin pitkäksi nuotion viereen, kun äkkiä kuulin jonkun ajavan tunturia alas... Poronkello kalkatti ja ahkio ratisi ajajan laskettaessa rinnettä alas, niin että vinkui. Ihmettelin, kuka huimapää uskalsi sellaista vauhtia ajaa... ja sellaisessa paikassa... Nousin katsomaan. Oli kuutamoilta, ja tunturi kohoisi aivan edessäni. Silloin näen, kuinka ahkio huilaa rinnettä alas... Mies istuu ahkiossa, punainen neljän tuulen lakki päässä... poronkello soi... mutta poroa ei näy... ei vaikka kuinka katsoisi... Ajaja lähestyy nuotiopaikkaani... ajaa aivan vieritse... tuskin viiden syllän päästä... ja minä tunsin Staaloo-Oulan... Hän nyökkäsi päätään menneessään ja hävisi laaksoon... Pitkän matkaa näin hänet puiden välistä... Poronkello soi, mutta poroa ei ollut... Sinä iltana luin isä-meidän kolmella eri kielellä, suomeksi, lapiksi ja ruijaksi... ja se oli hyvä, että osasin, sillä muutoin olisi minut hukka perinyt...

— Hui! sanoi Kaarina nauraen ja hänen silmissään oli kostea kiilto.

Oltiin hetkinen vaiti, jolloin ei kuulunut muuta kuin jänkälinnun ruikuttava ääni niityltä. Kaarina katkaisi vaitiolon ja kysyi:

— Miksi piti isä-meitä lukea kolmella eri kielellä?

— Etteivät manalaiset olisi hyökänneet kimppuuni, sillä niitä kulkee aina suuret joukot noidan perässä.

— Hui! sanoi Kaarina taas puistauttaen itseään ja pisti käsivarret ristiin rinnoilleen. — Sepä oli kamalaa!

— Sellaista se oli.

Maunu lisäsi puita nuotioon, ja sitten istuttiin taas tuokio hiljaa. Kaarina silmäsi arkana niitylle, jonka toisella laidalla heinikko hiljakseen huojui. Mikä sitä nyt huojutti? Äskenhän se seisoi hievahtamattomana... Samassa kiepahti nuotion savua hänen silmilleen, ja niitynrannan metsä huokasi oudosti. Se oli tuulenhenkäys, joka lehahti niityn yli.

— Aurinko rupeaa kirkastumaan, huomautti Erkki. On parasta, että laittaudumme levolle, että jaksamme aamulla aikaiseen ylös.

Kenelläkään ei ollut mitään sitä vastaan, ja hetken päästä lepäsi heinäväki rankisissaan.

Mutta ennen kuin Kaarina nukkui, hän muisteli isämeitä lapiksi. Sen oli Olaus opettanut hänelle jo heidän kihloissa ollessaan. Ja kun hän huomasi sen osaavansa luki hän sen kuiskaamalla heti, ettei vain unohtaisi, kun hän oli päässyt ameneen, huokasi hän helpoituksesta ja lausui sitten saman suomeksi ja ruotsiksi. Ja kun hän oli sanonut kolmannen kerran amen, tuntui hänestä turvalliselta ja siihen hän nukahti.

Kirkkaana heloitti taas auringon silmä, kun heinäväki aamulla asteli niitylle. Yö oli kulunut rauhallisesti. Ketään ei ollut kuulunut. Maunu oli yöllä noussut muutaman kerran katsastamaan, mutta hiljaisena oli Seitavuopiokin nukkunut.

Niitettiin aamurupeama, mutta ei ketään näkynyt. Maunukin rupesi jo uskomaan, että niitty saataisiin rauhallisesti loppuun niitetyksi. Mutta heti puolenpäivän jälkeen ilmestyi metsän reunaan neljä miestä, viikatteet olalla ja laukut seljässä. Heitä seurasi jälempänä kolme naista.

— Siinä on nyt nimismiehen heinäkomennuskunta, virkkoi Maunu isälleen, heittäen niiton ja katsellen miehiä, jotka verkkaan lähestyivät heitä.

— Siinä ovat ja tänne tulevat... suoraan kohti.

— Antaa tulla vain! Emme ole heistä välittävinämme... Niitämme menemään!

Miehet rupesivat niittämään kuin ei mitään olisi tapahtunut. Luo'onottajat olivat jättäytyneet jäljelle, ja nimismiehen haravamiehetkin olivat pysähtyneet niitynreunaan.

Maunu piti salaa silmällä miesten tuloa, ja kun he olivat noin kymmenkunnan sylen päässä, pysähtyi hän viikatettaan hiomaan odottaakseen, mitä tapahtuisi.

Nimismies astui suoraan Maunua kohti vihan puna kasvoilla ja silmissä myrkyllinen välke.

— Mitä tämä merkitsee? huusi hän jo muutaman askeleen päästä.

Maunu katseli häntä suu auki ja heitti hiomisen.

— Mikä? kysyi hän tyyneästi nojaten viikatteeseensa.

— Tämä, että olette tulleet minun niitylleni kurpomaan!

— Mene huukiin! sanoi Maunu tynesti. — Minä voinen paremmalla syyllä kysyä, mitä se merkitsee, että nimismies sotkee jalkoihinsa pappilan parasta niittyä?

— Pidä suusi kiinni, heittiö! Minä kysyn, millä oikeudella olette ruvenneet minun niittyäni tekemään.

— Eikö tämän niityn nimi ole Seitavuopio? kysyi Maunu tekeytyen tyhmännäköiseksi.

— On. Pitäisipä sinun se tietää. Nimismies katsoi häntä vähän kummastellen.

— No sitten me olemme ainakin oikeassa! huudahti Maunu kääntyen isänsä puoleen. — Herr' Vuolevi käski meidän kaikkein ensimmäiseksi tehdä Seitavuopion, ja jollei niitä ole kahta, niin me olemme oikealla niityllä.

— Älä viisastele! karjaisi nimismies. — Herr' Vuolevilla ei ole mitään oikeutta tähän! Niitty on minun ja minä olen sen raivauttanut!

— Hyvin mahdollista, sanoi Maunu näennäisesti rauhallisena, vaikka sappi paisutti jo hänenkin sisuaan. — Vahinko, että herr' Vuolevi sattui olemaan Ruijassa eikä ollut selittämässä nimismiehelle omistusoikeuttaan. Minun on vain käsketty niittää tämä niitty ja minä olen sen luvannut ja lupaukseni pidän. — Pois tieltä!

Maunu tarttui viikatteeseensa ja lähti niittämään nimismiestä kohti.

— Pois tieltä, nimismies, muutoin katkeavat sääresi kuin korret! karjaisi hän ja löi heinää pitkissä kaarissa, niin että se suhahtaen meni poikki.

Nimismiehen oli pakko hypätä muutamia askeleita taaksepäin.

— Heitä pois niitto! ärjyi hän. — Minä käsken lain nimessä!... Kuuletko? Peijakas, sehän niittää kintut poikki ihan väkisten!

Nimismies juoksi takaisin ja viittasi lähinnä seisovan lappalaisen luokseen:

— Pieti! huudahti hän vihan vimmassa. — Heitä suopungilla tuota hurjimusta!

Lappalainen teki työtä käskettyä ja yks' kaks' vingahti suopunki ilmassa Maunua kohti. Mutta tämä piti varansa heittäytyi syrjään ja huitaisi viikatteella suopungin poikki. Mutta tuskin hän oli siitä selvinnyt, kun jo toinen suopunki suhahti ilmassa. Se sattui ja solahti Maunulle nilkkoihin. Voimakas tempaus, ja Maunu lensi selälleen lappalaisten kiskoessa häntä luokseen.

— Apuun! karjahti Maunu koettaen tarrautua heinikkoon kiinni mutta se ei auttanut. Heinätukot irtaantuivat juurineen, ja Maunun pää kynti syvää vakoa niityn pehmeään pintaan.

Silloin juoksi Juhani esiin ja katkaisi yhdellä iskulla suopungin.

Maunu tempaisi suopungin pään nilkoistaan ja juoksi viikatteensa luo. Paidan selkä oli haljennut ja pään takaosa oli tahraantunut mutaan. Hänen silmänsä veristivät ja suupielet olivat vaahdossa. Tarttuen viikatteeseensa hän lähti juoksemaan nimismiehen miehiä kohti.

— Te perkeleet ja salakavalat heittiöt! huusi hän, niin että metsä raikui. — Nyt koetetaan, onko miehen pää yhtä löyhässä kuin heinämatäs!... Koranukset!... lurjukset!

Lappalaiset suorivat pakoon, ja nimismies näki parhaaksi seurata heidän esimerkkiään. Hän harppasi pitkin askelin niityn poikki ja hävisi metsään, jossa naisten huudot kajahtelivat hätäisinä ja kimakoina.

— Maunu! huusi Erkki. — Älä mene! Tule takaisin!... Maunu hoi!

Maunu pysähtyi huohottaen metsän laitaan ja palasi takaisin kalpeana ja hengästyneenä.

— Niistä ollaan nyt selvät, sanoi hän ja ääni vapisi.

— Pakoon koko joukko kuin lammaslauha. Olisinpa halunnut saada Martinpojan kynsiini. Olisin vähän parkinnut hänen selkänahkaansa.

— Hyvä oli, ettet saanut, lausui Kaarina, joka vapisten oli seurannut kamppailua. — Jumala tiesi, mitä hirmutöitä olisi tapahtunut.

Maunu tempaisi viikatteensa ja lähti sanaa puhumatta niittämään. Ja edessä lainehtiva, sakea heinikko sai nyt ottaa vastaan hänen sapeikkaan sydämensä kiukkuiset purkaukset. Ja oli kuin olisivat heinänkorret tunteneetkin Maunun armottoman vihan. Ne nyökkäsivät nöyrinä päitään vielä katketessaankin, ja sydämistyneen miehen tarmokas käsi heitti ne rajusti sivulle, missä sikin sokin töröttävä luo'on harja osoitti vihan väellä liikutun. Tunnin toisensa jälkeen riehui Maunu heinikossa ja paidanrepeämästä vilahteleva paljas selkä julisti kauas miehen sitkeää sisua. Mutta vähitellen talttui kiehuva viha ja myrtynyt mieli seestyi kuta lähemmäs niityn reuna tuli, ja viimeiset viikatteen lyönnit kaartuivat tyynesti kuin myrskyävältä mereltä verkalleen rantaan saapuvan viimeisen mainingin väre.

XII

Könkämä-enon varteen, noin kahdeksan peninkulmaa kirkolta ylöspäin, muutaman jokisuvannon rannalle oli lappalaisyylä asettunut kesäsijoilleen. Sen asukkaat eivät olleet menneet toisten lappalaisten mukana Ruijaan, vaan olivat jääneet kesäksi oman pitäjän alueelle. Poroilla oli hyvät laidunmaat aivan kylän vieressä, sillä joenrannat olivat keltaisenaan jäkälää. Kalarikas joki oli antoisa ja palkitsi hyvin pyytäjänsä. Harria ja siikaa taimenen kera nousi siitä runsaasti, eikä pyydysten tarvinnut olla kovinkaan monimutkaisia. Pienillä verkkopahaisilla saatiin niitä joka päivä niin paljon, että kylä hyvin keitossa pysyi.

Oli kirkas päivä elokuun alkupuolella ja aurinko paahtoi täydeltä terältään. Ilma oli tyven. Ei värähtänyt lehtikään puussa, ja kotasavu nousi pystysuorana patsaana pilvetöntä taivasta kohti. Jäkäläinen jokitörmä uhkui kevyttä auerta, joka ohuena harsona kohosi värähtämättömään, painostavan kuumaan ilmaan. Aurinko paahtoi rantakivet kuumiksi ja sen säteet kimaltelivat säihkyvinä pienissä lampareissa, joita veden laskeutuessa oli jäänyt syvimpiin kuoppiin sinne tänne rannalle. Rantaäyräällä leikki kaksi poikasta, heitellen huvikseen voileipiä peilikirkasta suvantoa pitkin.

— Hei, Aslak, tuo kivi meni suvannon poikki! huudahti naseva, harmaasilmäinen poika toiselle, joka pieksi sauvalla vettä.

Puhuteltu keskeytti puuhansa ja katsoi tuimasti harmaasilmäistä.

— Ei minun nimeni ole enää Aslak, vaan Johannes.

— Hyy...! vihelteli toinen. — Sekö on papin antama nimi?

— Niin...

— Mutta onhan kastaja-emo antanut sinulle uuden nimen?

— On kyllä... Viime talveen saakka kutsui isäkin minua Aslakiksi, mutta nyt on hänkin ruvennut käslemään: "Johannes! Johannes!" koska sen nimen herr' Vuolevi on minulle antanut. Entinen nimi oli syntinen, sanoi äiti, eikä hän koskaan sitä käyttänytkään.

— Onko "Sorvekin" syntinen nimi? kysyi harmaasilmäinen.

— On kai... en tiedä sentään... Onko se papin antama?

— Ei.

— No sitten on.

Harmaasilmäinen katseli toveriaan suu auki.

— No mutta kuule! Antavatko vainajat nyt sinulle rauhan, kun olet Johannes?

— Antavatpa kyllä! sanoi toinen ja iski sauvalla veteen, niin että se pienen sadekuuron lailla ryöpsähti silmille. — Se on pakanuutta semmoinen usko, on äiti sanonut.

— Onko sinun äitisi papin uskossa?

— On... ja on isäkin...

— Tiedätkö — virkkoi toinen ja sinkautti kiven mennä viilettämään pitkin veden pintaa — minut on

kastettu kolme kertaa!... Ensin oli pappi kastanut, en muista enää, miksi... äiti kyllä muistaa... mutta tiedätkö mitä?... Jabmekit eivät olleet antaneet rauhaa, vaan olivat huudattaneet minua monta viikkoa perätysten. Olin vain katsonut pääni taakse komsiossa ja huutanut yötä päivää... Silloin oli kastaja-emo kastanut minut Niilaksi, ja apua oli siitä jo ollut... En ollut enää huutanut niin kovasti, mutta en silti varsin lakannutkaan. Silloin oli kastaja-emo kastanut toisen kerran ja sanonut, että olkoon sitten Sorve... ja heti olin heittänyt... juuri siinä paikassa!... Katsoppas... Sorvio oli minun isoisäni isä... ja se minua huudatti. — Ja siitä saakka olen ollut Sorve.

Johannes oli kuunnellut jännitettynä. Mutta kun toinen lopetti, huudahti hän:

— Mutta sepä semmoinen on pakanuutta!

— Mitä se pakanuus on?

— En minä tiedä, mutta niin on äiti sanonut... Pojat leikkivät äänettöminä jonkun aikaa, kunnes Sorve äkkiä kysyi:

— Miksi ei Inka lähtenyt uhrijuhlaan, vaikka Aslak'kin meni?

— Ei se halunnut.

— Meiltä ovat kaikki: isä, äiti ja siskot. Minut yksin jätettiin kotiin vanhan Elli-muorin kanssa.

— Mitä ne tekevät siellä?

— En minä tiedä... Uhraavat... ja kastavat... ja syövät... ja laulavat... ja Jouni-setä puhuu... ja loitsii... ja... Semmoista ne tekevät.

— Jos minä olisin pappi... niin menisin ja tappaisin jokaisen! huudahti Johannes silmät salamoiden.

— Aslakinkin?

— Jo vain! Jos ei lukisi Herran siunausta ja isämeitä ulkoa juuri siinä paikassa! Pään löisin poikki ja hakisin Ingalle uuden miehen, oikein semmoisen... semmoisen kristityn!

Lähinnä rantaa olevasta kodasta rupesi samassa kuulumaan yksitoikkoinen, jonottava ääni, joka nousi ja laski häärätyssä tahdissa.

Pojat höristivät korviaan.

— Kuulehan, kun vanha Guttorm joikkaa! sanoi Sorve silmät loistaen.

Mutta silloin hypähti Johannes hänen eteensä, heitti sauvaansa ja katsoi tärkeännäköisenä toveriaan silmiin.

— Sepä se onkin pakanuutta... sepä juuri! huudahti hän.

— Tuoko joikkaus?

— Niin juuri!

— Kuulepas, minäkin osaan! Osaan pappia itseään!

— Hee-er Vuo-levi, pa-ha pap-pi, voiaa naa-naa, ran-nas-sa is-tuu...

— Pojat, tulkaapa tänne! huudettiin samassa rannalta.

— Äitisi kutsuu, huomautti Sorve.

— Lähde sinäkin! Pyydämme häntä kertomaan hauskan sadun, kehoitti Johannes.

Se oli toisestakin mieleen, ja pojat lähtivät yhdessä. Ulkona kodan edessä seisoivat Piritä Päiviö ja hymyili ystävällisesti pojille.

— Mennäänpä sisään. Minulla on teille vähän puhumista, sanoi hän.

Pojat kömpivät kotaan Piritan perässä. Pierra Päiviö paikkasi verkkoa kodan perällä, ja Inka, Aslak Omman vaimo tuuditteli polvellaan komsiota, jossa äännäteli muutaman kuukauden vanha miehenalku. Hän koetti saada lasta nukkumaan ja lauloi yksitoikkoisella äänellä.

— Muurahainen pieni, toveri, toveri, tulepas, tulepas, vedäpäs, vedäpäs, lapsonen hiuksista

järveen.

Pirita istahti nuotion ääreen ja sytytti piippunsa. Hän silmäili myhäillen poikia jotka olivat kyykähtäneet ovensuuhun ja istuivat polvet pystyssä odotellen, mitä Piritalla oli heille sanomista.

— Sorveko siellä yritti joikata? kysyi Pirita, ja hänen kasvoillaan oli totisuuden ja leikin sekainen ilme.
— Ja vielä papista. Kuka sinulle sellaista on opettanut?

Sorve painoi nauraen päänsä alas.

— Vanha Guttorm se niin on laulanut, sanoi hän nauraa kikattaen.

— Niin, sellaisia se vanha Guttorm opettaa, puheli Pirita.

— Mutta tiedätkö, että sellainen on syntiä?

Pojan silmät suurenivat. Hän ei näyttänyt käsittävän kysymystä.

— Niin, jatkoi Pirita, sellainen on syntiä ja varsinkin on suuri synti joikata pappia. Sinä et näy käsittävän, vaan minä selitän sinulle. Synti on samaa kuin paha ja sellaisen rankaisee aina Ibmel.

Pikku Sorven kasvot osoittivat jo jonkunlaisia tajuamisen oireita, mutta vielä oli suu auki kuin elävänä kysymysmerkinä.

— Tekeekö sitten vanha Guttorm pahaa? kysyi hän viattomana.

— Tekee kyllä siinä, että opettaa noin pienelle syntisiä lauluja.

— Mutta, väitti poika, hänpä on tehnyt minulle pikku ahkionkin.

— Niin vain, mutta se ei silti puolusta häntä siinä, että on opettanut sinulle tuollaisen ruman joiun.

Pojat katsoivat toisiinsa, ja pikku Johannes oli hyvin vakava. Hänen katseensa näytti selvään huomauttavan, että "enkö jo sanonut sinulle?"

— Kuunnelkaapa, kun muistelen teille tapauksen, josta on jotakin oppimista, sanoi Pirita. — Muistatteko vielä Antras-Niilaa, joka oli meillä renkinä kauan?

Hänet muistivat pojat varsin hyvin.

— Muistattehan, että Niilalla oli vain yksi silmä?

Senkin pojat muistivat.

— No niin, sanoi Pirita. — Niila oli poikasena ylimielinen ja pilkkasi kerran Ruijan pappia, joka oli torunut häntä, koska hän ei osannut lukea. Käski papin mennä manalaisia luettamaan ja sanoi haluavansa nähdä, osasivatko ne parein kuin hän. No niin, hän saikin sen nähdä.

Pojat tulivat uteliaiksi ja kuuntelivat jännityksellä. Toisetkin kodassa olijat valmistausivat kuulemaan Piritan tarinaa. Inka laski syrjään komsion, jossa pienokainen nyt nukkui, ja Pierra veti esiin piippunsa.

— No niin, jatkoi Pirita. — Tuo pappi kuoli, eikä Antras-Niila siitä sen enempää välittänyt. Hän ei ollut koskaan papista pitänyt ja toivoi pääsevänsä parempiin väleihin uuden kanssa. Niinpä hän meni taas kerran kirkkoon — se oli Raisissa Ruijan puolella — ja nukahti saarnan aikana. Hän oli istunut lehterillä, eikä kukaan huomannut, että hän jäi kirkkoon nukkumaan. Suntio sulki ovat, ja siellä nukkui Niila kaikessa rauhassa. Kun hän heräsi, oli jo ilta ja silloin hän vasta huomasi missä oli.

— Hän katsahti saarnatuoliin ja ihmetteli, mihin pappi oli hävinnyt, joka aivan äsken oli aloittanut saarnansa. Hänen korvissaan soivat vielä ensimmäiset sanat: "Arbmo lekus dinguum ja rafhe Ibmelest." Hän kurkisti lehterin laidan yli: kirkko oli tyhjä ja samoin koko lehteri. Hyväntuulinen lukkarikin oli hävinnyt ja hänen mukanaan koko kirkkokansa. Ainoat, jotka olivat paikoillaan, olivat virsinumerot taululla, mutta niistäkään ei Niila ollut aivan varma, olivatko ne samat kuin aamulla, sillä hän ei tuntenut vielä siihen aikaan numeroita.

— Vähitellen selkeni Niilalle koko asia: hän oli nukkunut niin kauan, että kaikki ihmiset olivat poistuneet. Pappi oli mennyt kotiinsa ja lukkari samoin, ja hän yksin oli jäänyt kirkkoon. Hän laskeutui alas lehteriltä katsoakseen, eikö missään olisi poisääsyreikää, mutta ei: ovet olivat lukossa ja ikkunat korkealla. Silloin tuli häntä keskikäytävällä vastaan tätivainaja, joka oli kuollut joku aika sitten, ja tämä kehoitti Niilaa nopeasti palaamaan takaisin paikalleen lehterille, sillä kuolleet tulisivat heti pitämään jumalanpalvelustaan. Niila oli rohkea poika eikä hän siitä säikähtänyt. Hän palasi lehterille ja istui paikalleen odottamaan, mitä tapahtuisi... Silloin alkoi hetken kuluttua kuolleita saapua suurin joukoin.

Ne täyttivät alakirkon viimeistä sijaa myöten, kiipesivät lehterillekin kalisevin säärin ja istuutuivat niin tiheään, ettei jäänyt muuta paikkaa vapaaksi kuin se, missä Niila istui. Hän tunsi heidän kylmät henkäyksensä niskassaan ja poskillaan ja näki, kuinka ne kurkistelivat häneen ontoilla silmillään. Saapui sitten pappikin, joka oli Niilaa kerran torunut, ja ryhtyi kuulustelemaan seurakuntaa. Hän kulki penkkiriviltä toiselle ja kyseli: "Vater puntaan? Kash, vash?" Ja yhteen ääneen vastasivat vainajat: "Tsiri, tsiri... tsiri, tsiri!" Niila katsoi tuota outoa menoa kauhusta jähmettyneenä, ja kun häntä vihdoin tultiin kirkosta hakemaan, oli hänen toinen silmänsä huiennut. Siitä oli näkö loppunut kokonaan, sillä hän oli saanut katsella sellaista, jota elävät eivät usein saa, ja siksi piti häneen jäädä merkki siitä. Ja se oli samalla rangaistukseksi hänelle itselleen ja varoitukseksi muille... Niin jäi Niila silmäpuoleksi ja on sellainen tänäkin päivänä vielä.

Pojat olivat kuunnelleet henkeään pidättäen, ja kun Pirita lopetti, vallitsi kodassa syvä hiljaisuus. Sorve näytti pelästyneeltä eikä Johanneksenkaan laita ollut paljon parempi. Silmät suurina he katselivat Piritaa, joka huojutteli ruumistaan edestakaisin ja oli vaipunut muistoihinsa. Viimein rohkaisi pikku Sorve itsensä ja kysyi itkunsekaisella äänellä:

Rankaiseeko Ibmel nyt minua, kun olen herr' Vuolevia joikannut?

— Ei rankaise, jos et sitä vasta tee, lohdutteli Pirita. — Jumala antaa anteeksi, jos vasta vältät, mikä on syntiä ja pakanallista.

Pikku Sorve lupasi itselleen, ettei hän koskaan joikkaisi pappia, koska siitä voisi koitua noin kamala rangaistus. Mutta samalla tuntui hänen pieni sydämensä katkeralta, ettei tästä lähtien oikein tiennyt, minkälaisia joikuja olisi lupa laulaa. Sillä vanha Guttorm joikui niin kauniisti, että oikein sydäntä hiveli...

— Saako poroista joikata? kysyi hän arastellen.

— Saa kyllä, mutta ihmisistä ei, eikä koskaan papista.

Pikku Sorve huokasi helpotuksesta. Hän osasi "kaikkien porojen" joiun, ja se oli hänen mielestään niin erinomainen laulu. Tuntui hyvältä, ettei siitä ollut mitään rangaistusta odotettavissa.

Vanha lappalainen tuli kotaan ja istahti ovenpieleen.

Hänen uurteisilla kasvoillaan näytti asuvan ainainen hyväntuulisuus ja silmissä leikki veitikka. Se oli vanha Guttorm. Harmattavaa tukkaa peitti haalistunut lakki, jonka päällystä riippui somasti vasemalla korvallisella. Guttorm kaivoi piippunsa esiin ja pani tupakaksi.

— Satujako täällä muistellaan, kun pojat noin vakavina istuvat? kysäisi hän suupielessä ystävällinen hymy.

— Niin, vastasi Pirita, olen kertonut pojille Antras-Niilasta ja neuvonut, ettei saa koskaan tehdä papista pilkkaa.

— Yhyy! pani Guttorm ja sytytti piippunsa. — Kuka se sitten on pappia pilkannut?

— No, pikku Sorve... Lauloi äsken sinulta oppimaansa joikua herr' Vuolevista...

— Yhyy! Vai sellaisia se Sorve... Eiväthän ne ole lasten lauluja...

— Eivätkä aikamiestenkään, keskeytti Pirita. — Saisit sinäkin, Guttorm, heittää pois sellaiset joutavat.

— Taitaisinpa saada, ynähti Guttorm ja kyhnytteli kylkeään. — Siellä näkyvät muuten juhlavieraat jo tulevan, lisäsi hän.

Kodan väki riensi ulos katsomaan.

Pitkin harjun rinnettä, joka vähitellen yleni rantapenkereestä, astui verkalleen juhlapukuista väkeä kylää kohti. Ne olivat lappalaisia, jotka palasivat Päivän kunniaksi vietetyltä uhrijuhlalta. Miehet kulkivat etumaisina, ja heitä seurasi vähän jälempänä joukko naisia, jotka olivat olleet miehiä saattamassa ja jääneet sitten odottamaan heidän paluutaan Passevaaran uhripaikalta, jonne naiset eivät saaneet tulla. Muutamilla heistä oli käsivarrellaan komsio toiset kantoivat pienempiä lapsia selässään. Poikaset ja tyttöset, jotka jo hyvin kynnelte kykenivät, tepastelivat viimeisinä. Useimmille heistä oli tämä retki ollut sangen merkillinen. Sillä uhrimiesten palattua naisten leiripaikkaan oli pantu toimeen kastejuhla, jolloin Sigga-muori, Kopara-Niilan vaimo, oli kastanut uudelleen jokaisen lapsen, joka siihen saakka oli kulkenut papin antamassa nimessä.

Joukon edellä astui Paulus-Jouni avopäin kanervaseppele päässä.

Kun he olivat ehtineet lähemmäksi kylää, antoi Jouni merkin. Miehet virittivät laulun, johon naisistakin yksi ja toinen vähitellen yhtyi. Laulu, joka pikemminkin muistutti loitsua, kaikui juhlallisen vakavana Jounin johtaessa sitä äänellään:

— Kuullos meitä suuri Bäive, Ibmel alma[15] auttajamme armas heimomme Jumala, voiaa naa-naa... nyt kun luoksesi tulemme, rukatomme[16] rukouksin, aivan kauniisti anomme: voiaa naa-naa... Kaitse, Bäive, heimoasi, saamekansaaasi saattele, voiaa naa-naa... onnen tietä astumahan, käymähän lykyn palasta,[17] voiaa naa-naa... Siunaa karja karttuisasti, elo[18] ehtyvä enennä, anna kauniit kantovuodet, säilyvuodet jo ehommat, voiaa naa-naa... että näillä tuntureilla, näillä tunturitutuilla kasvaisi koparakarja, poro kauniskarvallinen, voiaa naa-naa... sakenisi sarvipäistä, sarvipäistä, pintaselkää, silkkiturpaista tuhosti, voiaa naa-naa... näillä tunturitutuilla, näillä mailla mairehilla, voiaa naa-naa... tulis runsaasti runoja, [19] viljavasti vaatimia,[20] kerot[21] täydet kermiköitä,[22] vuongeleita[23] vuomat täydet, voiaa naa-naa... Saisit silloin, suuri Bäive, Ibmel ikuinen Jumala aina aulihit osasi, uhrijuhlat juhlalliset voiaa naa-naa, voiaa naa-naa, Kuullos meitä, suuri Bäive, armas heimomme Jumala!

Juhlavieraat saapuivat kylään ja kävivät tervehtimään kotiväkeä. Aslak Omma riensi vaimonsa luo, mutta tämä otti hänet jokseenkin kylmästi vastaan ja katseli miestänsä puolittain surullisena, puolittain halveksuen.

— Oletko nyt mielestäsi pyhempi? kysyi hän.

Aslak joutui vähän hämilleen.

— Älä puhu niin, Inka! Meillä on ollut hauskat juhlat, ja jumalat ovat antaneet hyviä lupauksia.

— Pyh! Luuletko sellaisiin olevan taikaa?

Jouni oli kuullut Ingan halveksivan vastauksen. Hän astui nuoren parin luo ja lausui moittivasti:

— Vai täällä tämä papin kasvatti arvostele jo meidän juhlaamme! Tiedä siis nyt, että porovuosi tulee hyvä kaikille, jotka ovat isien tavoille uskollisia, mutta kaikilta luopioilta häviää karja ja muu maallinen menestys, papin valta loppuu, ja näillä tuntureilla nousee jälleen isäin usko kunniaan. Niin ovat Passevaaran haltiat ennustaneet.

— Jo taisivat erehtyä haltiasi! Äiti on nähnyt unen, että täällä vain vahvistuu papin valta, ja vanha usko häviää jäljettömiin. Kirkkoja entistä ehompia tullaan rakentamaan Enontekiöön, ja niihin käy joukolla lapinkansa Ristin-Jeesusta kumartamaan.

— Ei ole miehen arvon mukaista tingata akkaväen kanssa! lausui Jouni ylpeästi ja lähti astumaan viereiselle kodalle.

Siellä kävi iloinen puheenpajatus. Lapset juoksentelivät kodan ympärillä, ja miehet olivat heittäytyneet nurmikolle pitkäkseen. Naisväki hääri askareissaan. Sorve ja Johanneskin olivat liittyneet joukkoon ja kuuntelivat uteliaina miesten puheita.

— Burist, Jouni! Terve, sinä pappimme ja johtajamme! huudahti Kopara-Niila.

— Terve! kertasivat miehet.

— Terve teille, jotka tahdotte isäin uskossa lujina pysyä! vastasi Jouni ja istahti miesten parveen, jotka kunnioituksesta tietäjää kohtaan kohousivat istualleen. — Tuolla on papin pikkuinen joukko, joka on hylännyt saamekansan vanhat tavat, jatkoi hän, nyökäten ylenkatseellisesti Päiviön kotaa kohti.

Väärään kotaan joutui Aslak Omma, virkkoi Sigga, joka oli kuullut Jounin viimeiset sanat ja pysähtynyt miesten luo. Hän oli menossa rantaan vettä noutamaan. Vai väärään! nauroi kitisevä vanhan miehen ääni joukosta.

— Olisit tainnut omaasi toivoa?

— Ka, miksipä en! On niitä tyttäriä minullakin ja varallakin yhtä hyviä kuin Päiviön Inka.

— Ka, on, on... Mikäpä tyttärissä, jatkoi kitisevä ääni. — No mutta, kun et ole naittanut?... Ei ole akkaa minullakaan... Taitaisit toisen antaa?

— Mitä sinä akalla? pauhasi Sigga-muori. — Vai minä tässä jokaiselle vanhalle täiturkille tyttöjäni!

Ehei! — Mutta Aslak Omma olisi saanut, jos olisi ottaa älynnyt... Mutta ei älynnyt mies.

Miehet nauroivat ja Sigga-muori kyökkäsi rantaan.

— Välipä Aslakista, virkkoi Jouni ylenkatseellisesti. — Omiaan oli Päiviön kotoon. On mies kuin luotu akkavallan alle, heikko ja horjuvainen... Saatte nähdä, ettei kestä kauan hänen innostuksensa... Vaimo hänet vielä kääntää.

— Niinpä taitaa, murahti Kopara-Niila.

Jouni kääntyi leikkivien lasten puoleen:

— Lapset, tulkaapa tänne! huusi hän. Lapset riensivät miesten luo.

— Muistatteko nyt nimenne, jotka kastaja-emo teille antoi? kysyi hän.

— Muistetaan kyllä! vastasi kymmenvuotias, ruskeasilmäinen poika. — Minä olen Turjo.

— Entä sinä? kysyi Jouni toiselta.

— Saije.

— Ja sinä?

— Aabel, vastasi pieni, pyöreäposkinen pojanvesa, katsellen veitikkamaisena lakkinsa reunuksen alta nurmikolla istuvia miehiä.

Johannes, joka suu torvena oli kuunnellut kuulustelua, purskahti nauramaan.

— Eipä muistanut! nauroi hän vedet silmissä.

Miestenkin suupielissä väreili hymy, mutta kukaan ei uskaltanut virkkaa mitään.

— Mitä Päiviön vekaralla on täällä tekemistä? tiuskaisi Jouni iskien suuttuneen katseensa Johannekseen. — Mitä tämä sinuun kuuluu? Mene tiehesi!

Johannes väistyi syrjemmäs, mutta Sorve jäi seisomaan entiselle paikalleen.

— Väärin muistit! sanoi Jouni pojalle, joka oli joutunut hämilleen.

— Sinä olet Aikio! Muista nyt!

Poika lähti juoksemaan, ja toiset pojat kirmaisivat perässä.

Jouni kääntyi tyttöjen puoleen.

— No, mikä sinun nimesi on? kysyi hän etumaiselta.

— Aile, vastasi puhuteltu hypistellen vyönsä tupsuja.

— Entä sinä?

— Sigga.

— Ja sinä siellä takana?

— Rauna, sanoi tyttönen ja häntä tahtoi väkistenkin naurattaa.

— No, menkää nyt leikkimään, mutta älkää unohtako uusia nimiänne! Ne tuottavat teille onnea.

Jouni viittasi tyttöjä poistumaan ja kääntyi Sorven puoleen:

— Kenenkä poika sinä olet?

— Simman... tuon miehen tuolla. Sorve viittasi pitkää, luisevaa lappalaista.

— Vai niin... Mutta mikä sinun nimesi on?

— Sorve! vastasi poika reippaasti.

— Sehän on komea nimi! Oikea vanha lappalaisnimi. Kastaja-emoko antoi.

— Niin.

— Mikä olit ennen? En muista.

— Ei tarvitsekaan papin antamaa nimeä muistaa. — Menehän nyt toisten luo.

Sorve juoksi toisten joukkoon, ja miehet rupesivat keskustelemaan omista asioistaan. Päätettiin viettää joka vuosi uhrijuhlaa Päivän kunniaksi ja ottaa käytäntöön kaikki esi-isien vanhat tavat. Niin oli muun muassa kaikki papin kastamat lapset kastettava uudestaan ja kirkolta oli pysyttävä poissa niin paljon kuin mahdollista. Ja silloin, kun sinne oli mentävä, niinkuin jouluna ja markkina-aikoina, oli visusti varustauduttava taioilla ja loitsuilla, ettei mitään pahaa tulisi mukaan tuntureille. Joka kerta kun ripille mentiin, piti ensin nauttia Sarakan ehtoollista. Silloin ei papin ehtoollinen mitään vaikuttaisi.

— Neuvo meitä, Jouni, että osaisimme. Meistä on tainnut jo moni unohtaa taidon, ja nuoremmat tuskin tietänevätkään siitä, kehoitti Kopara-Niila.

— Mielelläni, lausui Jouni. — Katsokaahan, kun kirkkomatkalla kohtaatte puron taikka lähteen, niin aterioikaa siinä. Polvistukaa puron reunalle ja sanokaa: "*Radien ahtshe ja aka ja barne nammi.*"[24] Ottakaa sitten eväänne ja siunatkaa ne sanoen: "*Tämä on Sarakan liha.*" Syötyänne juokaa purosta vettä ja sanokaa päälle: "*Tämä on Sarakan veri.*" Silloin eivät jumalat vihastu, vaikka papinkin ehtoolliselle menette, eikä Ristinjumalan leipä ja viini voi teitä vahingoittaa. — Muistatteko?

— Muistamme!

— Kasteen olette eilen nähneet, ja se on luultavasti muistossanne, jatkoi Jouni. — Sen voi itsekukin kotonaankin toimittaa. Pääasia siinä on, että vesi on lämmitettyä ja ettei koivunvarpuja puutu. Niitä tulee aina olla kaksi: toinen heitetään veteen sellaisenaan, toinen kierretään ensin renkaaksi. Kastaja-emo sanoo: "Tule niin hedelmälliseksi, terveeksi ja vahvaksi kuin koivu, josta nämä oksat ovat otetut!" Sitten hän ottaa sormuksen tahi vaskirenkaan — sen tulee olla kiiltävän — ja viskaa sen veteen lausuen: "Nyt heitän nimihelyn veteen Tullos niin kauniiksi ja ihanaksi kuin se on!" Sen jälkeen kastaja-emo valaa lapsen kolme kertaa vedellä, antaa nimen ja lopettaa: "Nyt olet kastettu vainajan nimeen, viihtyös hyvin ja tullos onnelliseksi!"

— Muistatteko?

— Hyvin muistamme! vastasivat miehet yhteen ääneen. Jouni neuvoi vielä, mitä nimihelylle sitten oli tehtävä. Se oli ripustettava poikalapsen kainalon alle ja tyttölapsen rinnalle. Myöhemmin se oli kiinnitettävä pojan rumpuun eikä sitä saanut hukata hinnalla ei millään.

— Niinkuin tehtiin eilisessä kasteessa, niin tehkää. Tokko seurasitte, tarkkaan?

— Tarkkaan seurattiin... hyvin muistetaan...

— Näin kun menettelette, niin onni seuraa lapsianne aika mikään paha pääse heitä turmelemaan, lopetti Jouni.

Miehet vaipuivat mietteisiinsä. Jounin opetukset olivat antaneet paljon ajatuksen aihetta, ja he päättivät seurata niitä tarkkaan. Ehkäpä rupeavat porot taas paremmin menestymään. Viime vuosina olikin tapahtunut suuria vahinkoja. Pororutto oli raivonnut, hävittäen monelta melkein puolet karjasta. Hukka oli ottanut tavallista runsaammat saaliit, ja lappalaisten elämä oli taantunut enemmän kuin koskaan. Sen sijaan olivat verot kohonneet. Niitä kiskoi vouti ja pappi, välistä yksi välistä useampi, eivätkä lappalaiset lopulta tienneet, kenelle kulloinkin maksaisivat. Tuo kaikki oli uuden uskon syy. Vainajat olivat tyytymättömiä ja kostivat luopuneille jälkeläisilleen. Mutta nyt oli ruvettava esi-isien tapoja tarkemmin valvomaan.

Miesten mietteet tulkitsi Kopara-Niila ääneen:

— Kiitämme sinua, Jouni, neuvoistasi. — Nyt rupeamme tarmokkaasti vaalimaan esi-isäin uskoa, paremmin kuin tähän saakka. Niinpä koittaa meille onnen päivä, ja näillä tuntureilla vaeltaa taas saamemies tuhatpäisine eloineen.

— Hyvin puhuu Niila! Niin teemme! vahvistivat toiset.

Tuli vaitiolo. Miehet istuivat vakavina, ja heidän aatoksensa palasivat äskeiseen juhlaan. Monta vuotta oli kulunut siitä, kun oli yhteisesti uskallettu uhrijuhlia viettää. Kukin oli uhrannut seidoilleen kaikessa hiljaisuudessa ja käynyt tuntureilla haltioita lepyttelemässä. Ei ollut ollut johtajaa saameheimolla sen jälkeen, kun vanha Staala-Oula oli kuollut. Hän oli pitänyt viimeiset suuret juhlat Passevaaralla. Mutta sitten tuli pappi Lätäs-enon suuhun, ankara, tulinen mies, ja hän oli tehnyt lopun yhteisistä juhlista. Mies miehen perästä sai matkata markkinapaikalle esivallan eteen vastaamaan vanhasta uskostaan, ja moni heistä oli viety alamaahan ja sinne hävinnyt. Ei ollut lappalaisilla rohkeutta ruveta uutta järjestystä vastustamaan. Siksi mahtava oli esivalta ja voimallinen Ristin-Jeesus, josta

ennen kuultiin ainoastaan kerran vuodessa, ja silloinkin vain markkinatouhun lomassa. Mutta sitten ilmaantui yht'äkkiä mies, nuori ja rohkea, mies Ibmelin lähettämä. Ja hänpä uskalsi asettua pappia vastaan ja kerätä vanhan uskon puolustajat ympärilleen. Hän oli perinyt viisautensa itse Staalo-Oulalta. Niin oli kerrottu. Ja hyvät olivatkin miehen merkit: lankesi loveen helposti ja vaivatta, oli erinomainen loitsija ja ennustaja, tarkka taikojen tekijä ja uhripappi verraton. Se oli nyt nähty Passevaaralla. Kuin vanha tietäjä oli hän irroitannut vyönsä ja heittänyt sen juhlallisesti olkapäälleen, ja käynyt uhriropon käsiksi taitavin, varmoin liikkein. Kauniit olivat sanansa olleet, juhlalliset rukouksensa ja joikunsa juoksevat. Vaikka juhlassa ei ollut muita lappalaisia ollut kuin yhden kylän väki, oli miehistä tuntunut, kuin olisi laaja saameheimo jälleen kokoontunut yhteen, ja seisonut vankkana vanhassa uskossaan. Nuo hartaat osanottajat olivat kuin pyhä jäännös kansasta, jonka keskuudessa kasvoi luopioiden luku päivä päivältä. Olipa yksi sellainen kota jo tässäkin pienessä kylässä: Pierra Päiviön, joka oli ennen ollut papin katkera vihamies, mutta nyt ystäväksi herjennyt.

— Kukahan tuolta tulee? huomautti muuan miehistä viitaten harjulle päin.

Noustiin katsomaan.

Harjun rinnettä alas kävellä vaaputteli vanha mies, laukku seljässä ja sauva kädessä. Jalassa hänellä oli repaleiset sarkahousut, yllä yhtä rikkinäinen lapintakki ja päässä suippokeulainen huopahattu. Mies lähestyi verkalleen, ja hänen polvensa notkehtelivat laiskassa tahdissa.

— Lantalainen näkyy olevan, sanoi Kopara-Niila. — Kuka sitten lienee...?

— Samalta suunnalta tulee kuin mekin, huomautti Jouni. — Kun ei vain liene ollut näkemässä juhlaamme...?

— Mitä vielä... joku köyhä kalanpyytäjä, jolla on verkot tässä lähellä. Vieras lähestyi, ja miesjoukko tunsu hänet suntioksi.

— Mitä viheliäisen vaivaista on papin kätyrillä tekemistä täällä, näin kaukana kirkolta? puheli Jouni levottomana.

— Tiesi jo.

Suntio saapui perille ja heitti laukkunsa maahan.

— Päivää! sanoi hän pyyhkien hikeä otsaltaan. — Täällähän makaa koko lapinheimo ja paistattaa päivää.

Lappalaiset murahtivat jotakin vastaukseksi, mutta kukaan heistä ei noussut tervehtimään tulijaa.

— Täällähän näkyy olevan vielä Paulus-Jounikin, jatkoi suntio suu leveässä hymyssä. — Luulimme sinun Ruijaan menneen, kun niin äkkiä kirkolta hävisit.

— Mitä se sinuun kuuluu, missä kulloinkin olen, lausui Jouni otsa synkkänä. — Vai onko pappi sinut määrännyt jälkiäni nuuskimaan?

— Ka, johan nyt houraat, hyvä mies. Mitä minä sinun jäljistäsi... Minun puolestani saat mennä ja tulla, miten haluttaa. — Sen kun vain kysyin.

Suntiota suututti ja peloitti yhtä aikaa. Jouni oli huomautuksellaan kosketannut arkaan paikkaan. Siksi kuohahti kiukku sydämessä, mutta sen voitti heti pelon tunne, sillä hän huomasi olevansa aivan turvaton tuon epäilevän ja vihaavan joukon keskellä.

Saisitpa Jouni vaivata Bieggolmaita,[25] että hän antaisi vähän tuulta, sillä aivanhan tässä helteessä ihminen sulaa, virkkoi hän osaksi leikillä osaksi lepyttääkseen Jounin myrtynyttä mieltä.

— Uskotkopa sinä sellaista haltiaa olevankaan?

— Ka, uskonpa tietenkkin! vastasi suntio silmää räpäyttämättä.

Jouni katseli häntä epäillen kulmainsa alta. Miehen luihu olento ei miellyttänyt häntä.

— Mitä sanoisit, jos loihtisin sinut pellonpelätiksi herr' Vuolevin vainiolle? kysyi hän iva suupielessä.

Lappalaiset purskahtivat nauruun. Suntio katsahti peljästyneenä ympärilleen ja hänen leveä leukansa painui riipuksiin.

— Älähän hyvä mies sentään, hätäili hän. — Mitä pahaa minä olen tehnyt, kun sellaisella uhkaat?

— Kuljet papin asioilla... nuuskit toimiamme! äsähti Jouni.

— En totisesti, hyvät miehet! Siinä erehdytte. En ole koskaan sellaista harjoittanut... Kuka sitä on sanonut? kysyi hän ollen kiivastuvinaan.

— Kyllä minä tiedän! Jounin ääni oli uhkaava.

— Ka, tiedätpä tietysti... tiedätpä... Mutta sitä, mistä nyt syytät, en usko tietäväsi.

— Mistä päin kuljeskelet? kysyi Jouni pienen vaitiolon jälkeen.

— Saarilompolasta... Olen kalaa pyydellyt, köyhä mies. — Eihän ole minulla poroja, niinkuin sinulla.

— Kauanko olet siellä ollut?

— Parisen viikkoa.

— Jo vainen valehteletkin, suntio! huudahti Kopara-Niila. — Minä kävin Saarilompolassa viime viikolla, mutta sinua en vain nähnyt.

— Minuako sitten hait?

— Ka, enpä kuin poroja... Mutta olisin nähnyt, jos olisit siellä ollut.

— Yksinäinen mies nukkuu pajupensaikossa ja jää helposti huomaamatta, intti suntio vastaan, käyden joka hetki yhä levottomammaksi.

Tuli hiljaisuus, jonka keskeytti äkkiä Jouni.

— Sinä olet ollut Passejaurella? sanoi hän, tarkaten suntion kasvojen ilmettä.

— Passejaurella? änkytti tämä ja perääntyi vaistomaisesti muutaman askeleen. — Se on musta valhe! Passejaurella en ole käynyt moneen vuoteen. Sinnehän on toista peninkulmaa täältä.

— Niin on, hyvin näyt tietävän.

Jouni iski toiselle silmää ja kysäisi:

— Mitä kalaa Saarilompolo antoi?

Suntio säpsähti ja silmäsi laukkuunsa.

— Siikoja tietysti, vastasi hän varmasti ja katsoi Jounia silmiin.

— Eihän siinä muuta kalaa olekaan.

— Sinulla on siikoja laukussa?

— Tietysti! Miksi sitä kysyt?

— Ilman vain... Katsotaanpa miehet suntion saalista! sanoi Jouni hypäten pystyyn ja astuen suntion luo.

Tämä sieppasi laukkunsa ja yritti lähteä, mutta Jouni tarttui häntä käsipuolesta ja pidätti.

— Mitä siitä, jos katsotaankin? Eihän silmä osaa ota. Suntio riuhtoi kättään irti, mutta Jouni ei hellittänyt.

— Sinä et ole minun kalojeni tarkastaja! karjui hän kalpeana. — Heitä irti! Taikka...!

Suntio rimpui Jounin otteessa, mutta turhaan. Hän oli kuin ruuvipuristimessa. Toiset lappalaiset kävivät laukkuun käsiksi ja riistivät sen.

Laukku avattiin, ja miehiltä pääsi suuttumuksen huuto.

— Katsopas vain, kuinka koreita siikoja! huudahti Kopara-Niila ja heitti lihavan, punavatsaisen raudun maahan.

Miehet kopistivat laukun tyhjäksi. Se oli täynnä suuria rautuja; ei ainoatakaan siikaa näkynyt.

— Passejauren kaloja, tuntee ja väristäkin, huomautti joku miehistä.

Suntio seiso kalpeana ja kylmä hiki kohosi hänen otsalleen. Silmät tuijottivat jäykkänä pelosta kuin kiinni saadulla pahantekijällä, ja hampaat lokattivat suussa.

— Armahtakaa minua, köyhää miestä! huusi hän ojennellen käsiään lappalaisia kohti, jotka murisivat uhkaavina kiukku luisevilla kasvoillaan. — Passejaurella olen ollut... kaikki olen nähnyt... koko juhlanne... mutta sanaakaan en ole virkkava kenellekään — papille viimeksi —. Voi, armahtakaa, niin lupaan vaieta kuin hauta!

— Kuka luottaa lupauksiisi? sanoi Niila ankarasti ja hänen kumarainen selkänsä oikein hiukan. — Sinä voit pettää meidät!

— Voi, en, en...! Jumala armahda, en... en... Kukaan ei ole saava tietää mitään! parkui suntio kuin kuoleman hädässä.

Naiset olivat rientäneet kodista ja kerääntyneet miesten ympärille. Pierra Päiviö Aslak Omman kanssa oli myös liittynyt joukkoon.

— Mikä täällä on tekeillä? Mikä suntiota vaivaa? kysyi Aslak tunkeutuen miesjoukon lävitse suntion luo, joka hänet huomattuaan rupesi yhä surkeammalla äänellä rukoilemaan:

— Aslak Omma, puolusta minua! vaikeroi hän väännellen käsiään. — Älä anna niiden tappaa minua! Voi, voi, armahtakaa...!

— Mitä hän on tehnyt? kysyi Aslak kääntyen lähinnä seisovan puoleen.

— On ollut Passejaurella vakoilemassa meidän juhlaamme! karjui Kopara-Niila raivoissaan. — Kertoo papille, ja silloin me olemme hukassa!... Hänen pitää hävitä!

— Kaltioon mies! huudettiin ympärillä.

Suntio luuli viimeisen hetkensä tulleen. Hänen polvensa kävivät aivan hervottomiksi, ja kurkkua kuristi. Silmät pyörivät hätääntyneinä joka taholle, ja katse etsi apua kuin hukkuvalta.

— Voi, Kristuksen tähden, rakkaat veljet! Armahtakaa... antakaa anteeksi!... Minulla on kivuloinen vaimo ja kolme pientä lasta... Mikä heidät perii? Aslak Omma, rukoile puolestani!

Hän lankesi polvilleen ja kietoi kätensä Aslakin jalkojen ympäri.

Aslak hätääntyi myös ja koetti irroittautua suntiosta, mutta tämä puristi hänen polviaan epätoivoisen voimalla ja sopersi:

— Aslak, Kristuksen tähden... pelasta minut!... — Ole rauhassa! sanoi Aslak koettaen tynnyttää avutonta miestä. — Sinulle ei kukaan tee väkivaltaa.

Mutta tämä väliintulo sai lappalaiset täyteen raivoon. He tunkeutuivat Aslakin ympärille, heristivät nyrkkejään ja ärjyivät kuin vimmastuneet pedot:

— Mitä sinä sekaannut meidän asioihimme? Oletko liitossa papin kanssa? — Haa, taidat ollakin! Olet ollut mukana vain, voidaksesi esiintyä todistajana meitä vastaan! — Ja yksi miehistä tyrkkäsi häntä niin, että hän oli kaatua.

Mutta nyt astui Jouni väliin. Hän työnsi syrjään pahimmat riehujat ja asettui suntion eteen kuin suojellakseen häntä.

— Hiljaa, miehet! karjaisi hän ja hänen ruskeat silmänsä säkenöivät. — Tahdotteko tehdä murhan? Ettekö ymmärrä, että se vain pahentaisi asiaamme?... Antakaa suntion olla! Näettehän, että hän on jo aivan pyörtymäisillään pelosta. Siinä on tarpeeksi rangaistusta hänelle.

— Mutta hän kertoo papille! kiivaili Kopara-Niila vastaan, jonka riehuvaa kiukkuja Jounin odottamaton käytös oli kuitenkin koko lailla taltuttanut.

— Kertokoon jos uskaltaa! Vai ettekö luule minulla olevan voimaa rangaista häntä yksinkin, jos tarve vaata? — Nouse ylös suntio, ja muista että olet tästä lähten henkesi minulle velkaa. Ja jos hiiskut sanaakaan papille, niin otan velkani takaisin ja silloin ei sinua varjele enää mikään!

Suntio kömpi ylös ja hänen leveä leukansa vapisi.

— En kerro! änkytti hän kyyneleet silmissä. — Saat olla varma siitä! Muistan apusi aina ja olen ikuisesti sinulle kiitollinen. — Älähän puhu!... Ota vain laukkusi ja mene!

Suntio rupesi kokoamaan hajalle heiteltyjä kalojaan, Saatuaan ne laukkuun hän lähti horjuvin askelin kävellä vaaputtelemaan joen rantaa alaspäin häviten pajupensaikkojen peittoon.

* * * * *

Kun Jouni illalla istui Kopara-Niilan kodassa, pujahti pikku Sorve sisään ja virkkoi:

— Lantalaisia tuli veneellä rantaan.

Jouni säpsähti ja kopisti vasta täyttämänsä piipun tyhjäksi.

— Menepä katsomaan, Niila, mitä miehiä ne ovat? Niila kömpi ulos ja palasi hetken päästä ihan tyrmistyneenä.

— Se on pappi! sanoi hän ja katseli Jounia pyörein silmin.

Jouni sävähti kalpeaksi kuin olisi käärme häntä puraissut.

— Pappi —? sanoi hän ja kavahti pystyyn. — Mistä päin hän tulee?

— Ruijasta... nähtävästi.

— Joko nousi maalle?

— Jo. Päiviön kotaan meni.

— Nyt on piru merrassa! Minun täytyy lähteä suoraa päätä tieheni. — Oliko sillä monta miestä mukana?

— En nähnyt tarkkaan, mutta ainakin neljä, jollei viisi...

— Kuulehan Niila, puhui Jouni hermostuneena. — Minä menen tuon harjun taakse yöksi. Jos vaara uhkaa, niin matki tunturipöllöä... Tiedän silloin painua etemmäs.

Hän hiipi ulos kodasta ja oli juuri aikeissa kiertää sen taakse, kun hän pysähtyi ja jäi kuin naulattuna seisomaan yhteen paikkaan.

Päiviön kodan edessä, selin häneen seisoj pitkä lantalainen, kädessä isonpuoleinen kala ja tähysti joelle päin.

Samassa pyörähti mies ympäri ja Jouni tunsu hänet Tulinkisuvannon uudisasukkaaksi, jonka hän monta kertaa oli tavannut Ruijassa.

Hän kirosi synkeästi ja lähti juoksemaan harjua kohti niin paljon kuin jaksoi. Mutta samassa oli lantalainenkin hävinnyt kotaan.

* * * * *

Päiviön kodassa istui Sirma miehineen. Jokaisella oli eväslaukku avoinna edessään ja miehet söivät. Kodan asukkaat olivat tointuneet ensi hämmästyksestään, jonka papin äkkinäinen tulo oli aiheuttanut, ja he istuivat nyt vaieten, luoden tuostakin merkitseviä silmäyksiä toisiinsa. Aslak Omma varsinkin näytti levottomalta. Hän yritti jo kerran nousta ylös, mutta kun kaksi miehistä oli sijoittunut juuri oviaukon eteen, ei hän rohjennut lähteä tunkeutumaan heidän välistään ulos. Se olisi ehkä herättänyt epäluuloa. Hän olisi halunnut mennä Niilan kotaan ilmoittamaan uhkaavasta vaarasta. Lieneekö sieltä kukaan havainnut papin saapumista?

— Mitenkäs täällä on jaksettu? kysyi herra Olaus Pierralta, joka oli ottanut verkkonsa esille ja ruvennut sitä paikkaamaan.

— Siinähan on mennyt... mikäpä tässä... poroilla on hyvät jäkälämaat... ja joesta saadaan kalaa riittävästi...

— Niin vain... Kuule Tuomas, noudapa se taimen, jonka saimme äsken... Paistetaan se pois... mitäpä siitä säästää. Ehdimmehän vielä ennen Lätäs-enon suuta saada toisen sijaan.

Toinen oven suussa istuvista miehistä nousi ja kömpi ulos.

— Niin... Kumma, että jätite tähän kesäksi, ettekä menneet Ruijaan, jatkoi herra Olaus. — Eikö alunpitäen ollut sellainen aikomus?

— Olihan se, mutta kun tuli keväällä jäädyksi tähän tavallista pitemmäksi aikaa, niin päätimme olla jo koko kesän yhtä menoa.

— Niin vain... Kuinka monta kotakuntaa teitä on tässä?

— Kahdeksan.

— Ketä kaikkia?

— Tässä on Pierra Simma, Talja-Niila, vanha Guttorm, Kopara-Niila...

— Kopara-Niila? — Kas, kun hänkin on malttanut jäädä pois Rujasta... Vanhuus taitaa jo tulla äijälle?

Samassa palasi kalanhakija.

— Täällähän näkyy olevan Paulus-Jounikin, itse pääprofeetta, sanoi hän heittäen lihavan taimenen maahan.

Sirman syönti keskeytyi siinä paikassa ja hän hyppäsi pystyyn.

— Paulus-Jouni —? Missä hän on...?

— Tuolla seisoi toisen kodan edessä ja näytti mies kovin säikähtyneeltä, koskapa niin tuijotti minuun.

Sirma hyökkäsi ulos, miehet perässä. Jouni mennä livisti täyttä karkua harjua kohti ja oli hyvän matkan päässä.

— Haa! huudahti Sirma leimuavin silmin. — Siellä viilettää noita pakoon! Nyt, miehet, perään ja sukkelaan! Otamme hänet kiinni ja viemme kirkolle! Häntä on nimismies etsinyt pitkän aikaa, mutta ei ole tavannut. — Seuratkaa minua!

Hän lähti juoksemaan niin paljon kuin jaksoi, ja miehet seurasivat perässä silmissä kuumeinen kiilto.

— Menkää te toiset! Minä juoksen hakemaan köyttä veneestä! huusi yksi miehistä.

Sirma ei kuullut häntä, vaan juoksi voimansa takaa. Paulus-Jouni kirmasi harjun rinnettä ylös ja hävisi sen taakse.

Mutta pian oli Sirmakin miehineen harjun laella. Jouni juoksi paraikaa poikki vetistä jänkää, joka alkoi heti harjun alta. Vesi porskahteli korkealle hänen hyppiessään mättäältä toiselle. Välistä siljahti jalka ja pakeneva mies vajosi polveaan myöten vetelään levään, mutta yks' kaks' hän kiskaisi jalkansa irti ja jatkoi hurjia hyppyhän päästen yhä lähemmäs jängän toista laitaa, missä kasvoi tiheää koivikkoa.

Miehet juoksivat rinnettä alas ja saapuivat jängän laitaan.

Sirma juoksi jängällä, mutta huomasi sen liian pehmeäksi. Ei ollut yrittämistäkään ylitse.

Samassa saapui köyden hakijakin.

— Nyt se menee meiltä käsistä, emmekä me voi mitään! karjui herra Olaus. — Voi herja! Eikö kukaan teistä uskalla yrittää perässä? Sinä, Pekka, nuori mies, koeta!

— Ei sinne ole menemistä, se on täynnä umoreikiä, vastasi puhuteltu. — Minä tiedän sen vanhastaan... Siihen on monta poroa uponnut ja minusta on ihme, mitenkä Jouni pääsee yli.

— Mikäs noidalla! Häntä kantaa pimeyden voima, huomautti joku. Sirma puristeli nyrkkejään voimattomassa raivossa.

— Kyllä te olette nahjuksia! Annatte miehen mennä Vain! kähisi hän hammasta purren.

— Se on mahdotonta, herr' Vuolevi, sanoi Tulinkisuvannon Tuomas. — Siellä on varma kuo—...

Hän ei ehtinyt lopettaa lausettaan, kun samassa joku huudahti:

— Katsokaapa nyt, miten kävi! Nyt on mies kiikissä! Jounin toinen jalka oli vajonnut jängän silmäkkeeseen ja hän oli suistunut siimalleen. Usean kerran hän yritti päästä ylös, mutta ei onnistunut. Siihen jäi koivuryteikön laitaan makaamaan.

— Nyt kiertämään jängän ympäri ja hopusti, ennen kuin hän ehtii selviytyä siitä! huudahti herra Olaus ja lähti juoksemaan.

... Miehet riensivät perässä ja pääsivät tuokion kuluttua jängän toiselle puolen. Astuen pitkin ryteikön laitaa he saapuivat pian sille paikalle, missä Jouni oli.

Hän oli saanut jalkansa irti ja istui mättäällä pää painuksissa.

Miesten lähestyessä nosti Jouni päätään ja katsoi Sirmaa. Silmät leimusivat ja niissä oli jotakin haavoitetun petoeläimen villistä katseesta. Taivuttaen päätään hän kyräsi kulmainsa alta kuin kuoliniskua odottava hukka, joka selkäranka poikki lyötynä vielä viimeisellä hetkelläänkin uhmaa vainoojaansa.

— No, miks'et iske? sähisi hän kiiluvin silmin. — En pääse mihinkään, sillä jalkani on poikki. Olen vallassasi.

— Miehet, sitokaan hänen kätensä! komensi herra Olaus, kuin ei olisi kuullut Jounin kysymystä. — Mutta katsokaa, ettei hänellä vain ole puukkoa.

— Ei ole. Tässä nämä ovat, lausui Jouni ojentaen kätensä. — Jos olisikin ollut, niin en istuisi tässä sidottavananne. Tuolla makaisin levässä Staalo-Oulan puukko rinnassa ja henkeni vaeltaisi Jabmeaimon[26] hiljaisia tuntuireita.

Saatuuan Jounin kädet nuoriin rupesivat miehet tutkimaan hänen jalkaansa.

— Ei tämä ole poikki, sanoi Tulinkisuvannon Tuomas. — Nilkka on vain nyrjähtänyt sijoiltaan ja pahanlaisesti. Mutta se on korjattavissa. Kunhan päästään kylään, niin katsotaan tarkemmin.

Miehet laittoivat koivuista parit ja lähtivät kantamaan Jounia kylää kohden.

— Minne viet minut, pappi? kysyi Jouni synkkänä.

— Kirkolle ensin ja sieltä alamaahan rangaistustasi kärsimään, vastasi herra Olaus.

Jouni ei puhunut mitään. Katsoi vain Sirmaa, kuin ei olisi oikein ymmärtänyt tämän sanoja.

Kun miehet kantamuksineen saapuivat kylään, olivat lappalaiset tipotiessään. Ainoastaan Pierra Päiviön väki oli jäljellä.

— Mihin lappalaiset ovat huvenneet? kysyi herra Olaus Aslak Ommalta, joka tuli heitä vastaan.

— Paenneet... mikä minnekin, oli yksitoikkoinen, surullinen vastaus.

Aslak katseli Jounia ja hänen silmäänsä kihosi kyynel.

— Näinkö kävi sinun, Jouni? kuiskasi hän murtuneella äänellä.

Mutta Jouni ei vastannut mitään, käänsi vain päänsä pois.

* * * * *

Aamulla varhain kantoivat miehet Jounin rantaan. Venheet lähtivät hiljaa solumaan myötävirtaa Enontekiön kirkkoa kohti.

Lapinkylä oli kuin kuollut.

XIII

Venheet kiitävät hyvää vauhtia lyhyitä nivakappaleita alas. Etumaisena laskee Sirman venhe, jota ohjaa Pekka Maunu, Erkki Maunun vanhin poika, Maunun ja Juhanin veli. Perässä viilettää Tulinkisuvannon Tuomas tanakkana ja leveäharteisena, ohjaten raskaassa lastissa olevaa alustaan papin venheen näyttämää suuntaa. Oli varhainen aamu, ja aurinko lähetti juuri ensimmäisien tervehdyksensä yökasteesta kimalteleville joen rannoille. Miehet olivat olleet yötä Pätikkäkosken alla, johon illalla olivat saapuneet. Edellisenä päivänä he eivät olleet kulkeneet kuin neljä peninkulmaa arviolta. Venheiden muotkiminen oli vienyt runsaasti aikaa. Varsinkin Lammaskoski oli kysynyt kovia ponnistuksia. Venheet oli täytynyt laskea nuoralla alas, perätauossa, yksi miehistä venheessä ja toiset maalla pidättämässä. Eikä Jouniakaan oltu saatettu silloin venheessä kuljettaa. Siksi kovassa lastissa ne olivat jo ennestään. Oli pitänyt paareilla kantaa, ja sekin oli hidastuttanut jonkin verran. Illalla oli ollut viimeinen ponnistus Pätikässä, jossa venheet oli pitänyt vetää maitse, sillä laskemalla oli mahdoton päästä jyrkkäputouksista, kuohupäistä kurkkiota eheänä alas. Se olisi ollut yhtä kuin varma kuolema.

Sirman venheessä soui kaksi veljestä, Antti ja Aapo Palojoensuu, jotka samoin kuin Tulinkisuvannon

Tuomaskin olivat olleet kesäpyynnillä Ruijassa ja nyt palailivat papin venheessä kotiaan, joka oli viisi peninkulmaa alempana kirkkoa. Herra Olaus makaili keskellä venhettä jauho- ja suolasäkkien päällä seuraten jännityksellä perässä laskevaa alusta, jonka pysty kokka halkoili sulavasti aaltoja. Siinä venheessä oli Paulus-Jouni.

— Siinä menivät Vuokkasennivat, ja nyt on taas edessä ankarampi soutu, virkahti Pekka silmäten taaksensa. — Pelkäänpä, että Kelottijärvi nyt kiskottaa, kun sattui vastatuulikin ja raskas lasti vielä.

Noin tunnin kestäneen soudun jälkeen välkähteli jo edessäpäin Kelottijärven laaja ulappa, jolla vinha vastatuuli ajeli teräviä, pystypäisiä aaltoja. Venheet soluivat raskaasti järveen, ja nyt saivat soutajat tiukentaa vetojaan.

Kesti melkein kolmisen tuntia, ennen kuin runsaasti puolta peninkulmaa pitkä järvi oli halaistu. Aurinko oli jo korkealla ja paistoi suoraan soutajia selkään raukaisten hikipäissään ponnistelevia miehiä.

— Jopa tässä lämpiää, virkkoi toinen Palajoensuun veljeksistä, pyyhkien hikeä otsaltaan. — Annapa, Pekka, sitä auskaria...

— Nytpä onkin jo suurin vaikeus voitettu, kun on takana Kelottijärvi, lausahti Pekka heittäen auskarin keulaan. — Mitäs se teillä, kahdella miehellä?... Toista on Tanelilla, joka saa yksin kiskoa Tuomaan venheessä...

— Mutta hänelläpä ei olekaan sellaista lastia kuin meillä.

— Emmeköhän jo pian laske maalle? kysyi herra Olaus haukotellen. — Minäpä mielelläni jo söisin taas.

— Emme vielä, herr' Vuolevi, virkahti perämies. — Lasketaanhan ensin Kelottiluspa ja Liinakurkkio... Sitten sopii ruokailla.

— Emme lähde tyhjällä vatsalla Liinakurkkioon, nauroi herra Olaus ja pudisti päätään. — Mitä sanoisit, jos nälkä näkösi himmentäisi ja laskisit kivellet?

Niin sokea en ole päivänkään paaston jälkeen, etten Liinakurkkiota laske, lausui Pekka hymyillen. — Mikä papilla on hätänä? Ei muuta kuin makoilla vain... Ja tuskin on viittä tuntia siitä kuin syötiin. Eivätpä soutajat puhu mitään syönnistä.

— Heillä on niin täysi työ airoistaan, etteivät jouda ruokaa ajattelemaankaan. Mutta minulla, laiskalla miehellä, on aikaa siihenkin, veisteli herra Olaus. — Mutta entäpä jos minäkin soutaisin vähän! Annapa sinä, Antti airo minulle!

— Ei me nyt sentään pappia... hymähti puhuteltu

— Pappia, koira vie! Mies se olen vielä minäkin, vai mitä, Pekka?

— Ka, miespä hyvinkin... Mutta mitä sanoo vanha sananlasku? "Silloin on aika joutavassa, kun on pappi soutamassa." Heh!

— Sitä se minäkin... virkahti Antti.

— No, miten haluatte... Kyllähän minä tässäkin hyvin... sanoi herra Olaus venytellen. — Mutta — jatkoi hän vilkastuen — ajattelin äsken Jounia. Hän ei ole syönyt juuri mitään koko aikana.

— Ei näkynyt maistuvan ruoka vielä aamullakaan Tarjosin äijärievulle kappaleen lihaa, mutta ei ottanut. Vilkaisi vain vihaisesti kulmainsa alta.

— Söi se sentään vähän, huomautti herra Olaus. — Mutta se oli aivan liika vähän aikamiehen muonaksi. — Aikoneekohan tappaa itsensä nälkään?

— Mutta jos sen ei sisu anna? yhtyi puheeseen Antin veli Aapo. — Minusta se näytti illalla olevan kovin mustissa mietteissä.

— Kummako se? Pitkä on miehellä matka...

— Mihin se viedään? kysäisi Antti.

— En tiedä vielä varmaan... Luultavasti Hernösandiin taikka Tornioon...

Miehet vaikenivat. Venhe liukui hyvää vauhtia väkevää myötävirtaa. Jyrkkä Kelottiluspa oli laskettu,

ja edessä pauhasi Liinakurkkio kappaleen matkan päässä.

— Eikö lasketa rantaan? huusi Tuomas toisesta venheestä. — Tekisi jo mieli tulille.

— Samaa olen minäkin tässä ehdottanut! huusi herra Olaus vastaan. — Pekka, käännä rantaan! Mitäpä paranee. Syödään ja annetaan sitten mennä yhtä vauhtia kirkolle.

Pekka seurasi kehoitusta. Muutaman aironvedon päästä kolahti kokka rantakiville.

— Syödään sitten... yhdentekevää... Vaikka olisi kai tässä vielä jaksettu...

Miehet ottivat eväslaukkunsa ja nousivat törmälle. Pian oli tuli tehty, ja he hääräilivät sen ympärillä, mikä kalaa paistaen, mikä kärventäen kuivattua poronlihaa. Herra Olaus otti laukustaan kappaleen leipää ja poronlavanpuolikkaan ja kehoitti Pekka Maunua seuraamaan itseään. He menivät venheelle, jossa Jouni makasi.

— Päästä vangin kädet! käski herra Olaus. Pekka päästi köyden ja auttoi Jounia istumaan. Herra Olaus ojensi hänelle leipäkappaleen.

— Syö! sanoi hän kärkevästi.

Mutta Jouni katsoi häntä vihasta leimuavin silmin ja vastasi äkäisesti:

— Syö itse! En halua ruokiasi!

Sirman otsalle kohosi pilvi ja hänen silmissään välähti pidätetty suuttumus.

— Kuule, Jouni, sinä syöt, kun minä käsken! Muuten sinun käy huonosti!

— Minkä voinet, pappi? Tapa tähän, kun vertani himoinnet, mutta sinun kädestäsi en ota murenettakaan!

Sirma raivostui ja kohotti kätensä, mutta hillitsi itsensä ja katseli murhaavasti vankiaan.

— Koeta sinä, sanoi hän käheästi Pekalle. — Hänen täytyy syödä!

Hän palasi rannalle ja Pekka ryhtyi Jounia suostuttelemaan.

— Syöhän nyt pois, Jouni! kehoitti hän tarjoten leivänpuolikasta. — Ethän muuten kykene mihinkään, puheli hän.

— Mihin minun vielä pitäisi kyetä? huudahti Jouni vihan kyöneleet silmissä. — Jalkani on pilalla ja vapauteni riistetty! Mitä pahaa olen tehnyt, kun näin minua vainootte... juuri kuin metsän petoa?

Hän kiristeli hampaitaan epätoivoisena.

— Eihän asia tule enää sen paremmaksi, lohdutteli Pekka. — Ethän itseäsi nälyttämällä mitään voita. —. Olehan nyt järkevä ja syö!

— Olisi paljon parempi, jos irroitaisit jalkani, ähkyi Jouni. — Ne ovat aivan turtuneet.

Pekka meni nuotiolle.

— Jouni haluaisi saada jalkansa irti, puhui hän neuvottomana Sirmalle.

— No, päästä sitten, sanoi tämä. — Mihinkäpä menee yhdellä jalalla...

Hän huomasi eväät Pekan kädessä ja kysyi:

— Eikö ruvennut syömään?

— Ei vielä, mutta ehkäpä saan taivutetuksi... Hän palasi rantaan ja irroitti Jounin jalat.

— Syöhän nyt ja heitä kiukku pois! sanoi hän, jättäen eväät Jounin eteen ja nousi törmälle.

Hetken kuluttua Jouni otti lihakappaleen ja ryhtyi sitä verkalleen pureksimaan. Miehet huomasivat sen ja Pekka virkkoi:

— Kelpasipa äijälle...

— Kyllä nälkä opettaa, hymähti herra Olaus.

Aterioitiin ääneti. Omituinen, painostava tunne valtasi miehet. Siihen sekaantui jonkinlaista sääliä, jota nämä karut erämaan ihmiset harvoin tunsivat. Heidät oli luonto karaissut koviksi, ja herkkämielisyys oli heille vierasta. Mutta nyt, kun he näkivät Jounin kalpeana istuvan venheessä ja sanaton murhe kasvoillaan kalvavan kovaa lihakappaletta, ailahteli sääli heidän povessaan. Jounin olennossa oli jotakin niin liikuttavan surullista, joka ei ollut vaikuttamatta heihin. He söivät mietteisiinsä vaipuneina, tuijotellen alakuloisina tuleen.

— Krunk, krunk! kuului heidän päänsä päältä.

Korppi lensi yli siivet levällään.

Miehiä puistatti. Korppi, pahalaisen lintu! Mikä sen tänne manasi? Se oli paha enne...

Samassa kuului Jounin käheä nauru venheestä. Hän oli viskannut lavanpuolikkaan menemään ja istui pää painuksissa.

— Mitä se julmettu nauraa? kuiskasi Pekka, katsahtaen papin olkapään yli Jounia.

— Tiesi jo, mitä miettinee, murahti Tuomas. Ja yks' kaks' oli säälintunne haihtunut ja mielen valtasi taikauskoinen pelko, joka sai heidän tuntonsa äkkiä kovenemaan.

— Kuka tietää noidan metkut? Pthyi! sylkäsi Aapo.

Eväät korjattiin pois ja miehet kävelivät venheille. Päivä oli jo sivuuttanut puolivälin, mutta matkaa ei ollutkaan enää jäljellä kuin peninkulman verran. Hyvin siis ehdittäisiin kirkolle.

Miehet seisoivat venheissä sauvoimet käsissä valmiina työntämään rannasta, kun samassa Pekka huomautti:

— Meidän venheemme on liiaksi lastissa. Pelkään, että Liinakurkkiossa täyttää.

Täytyi ruveta sovittelemaan, ja lopputulokseksi tuli, että Antti sai siirtyä Tuomaan venheeseen.

— Työntäkää ulos! komensi Sirma.

Venheet läksivät liikkeelle ja lipuivat virtaan. Edessäpäin pauhasi Liinakurkkio. Miehet soutelit verkalleen, ja virta kävi kiinteämmäksi, niellen joka hetki yhä ahnaammin alaspäin.

Jo oltiin kosken niskassa. Jyrkkänä kuin mäki syöksyi veden paljous eteenpäin ahtaassa väylässään. Kuohut hyppelivät venheen ympärillä ja alempana kiehui koski valkoisena vaahtona. Oli kuin olisivat liinapäiset vedenneidot siellä karkeloineet hurjassa sekamelskassa.

Vauhti kiihtyi kiihtymistään, ja rannat vilahtelivat sivu. Joentörmät vapisivat veden pauhinasta, joka kasvoi joka hetki, kuta syvemmälle koskeen tultiin. Tähän saakka olivat miehet soutaneet kaikin voimin, jotta vältettäisiin kosken niskassa piileksivät vaaralliset kivet. Nyt oli niiden ohi onnellisesti päästy, ja valtava väylä oli avoimena edessä.

— Aivot pois! hihkasi Pekka leimuavien silmin ja hänen laskumies-verensä ourusivat kilpaa kosken hurjan pauhinan kanssa.

Venhe kiiti huimaavaa vauhtia. Kuohupääaallot nyökkäsivät vain hyvästiksi ja pärskäyttivät vaahtoa perämiehen silmille. Takimainen venhe seurasi kiinteästi perässä, ja tyrskyjen välistä vilahtelivat Tulinkisuvannon Tuomaan järeät kasvot, kun hän alustaan, ohjasi. Kosken alla kävi vaahtoharjaisten laineiden leikki hurjana, ja jymisten syöksyi pauhaava virta alapuolella olevaan suvantoon.

Pekka seisoi jämeränä venheen perässä, ja hänen kasvoillaan kuvastui erämaan lapsen välitön riemu, jota se tuntee joka kerta, kun joutuu luonnon kanssa kamppailuun ja huomaa voittavansa. Nuo muuten niin vakavat kasvot olivat nyt mitä eloisimmat. Niissä kuvastui herkästi, yksityiskohtia myöten jokainen sielun liike, jonka aiheutti kiitävän venheen ohjaaminen myllertävien kuohujen läpi. Käsi painoi jäntevästi melaa, joka oli vaulalla kiinnitetty venheen laitaan, ja koko se voima, joka tarvittiin melan käänteeseen, tuli näkyviin silmien kipunoissa ja poskille karahtaneessa punassa. Suupieli venähti äkeään juomuun, ja kulmat rutistuivat kurttuun. — Ja kun ahdas paikka oli sivuutettu, seestyi muoto, ja jykeville kasvoille lehahti iloinen hymy, joka vaikutti kuin auringon pilkahdus pilven lomasta.

Yht'äkkiä kalpenivat Pekan kasvot, ja hän painautti pontevasti melaa. Kosken alla muodosti vesi korkean aallonharjan, joka uhkaavana vyöryi joen keskijuoksua kohden. Se oli tuttu aalto Pekalle, ja hän tiesi, ettei sen kanssa ollut leikkimistä. Hän mittasi katseellaan venheen ja tuon vaarallisen aallon välimatkan ja huomasi, että vauhti oli saatava lisääntymään, jos mieli aaltoa välttää.

— Aapo, ota aivot! karjaisi hän ja koetti saada venettä leikkaamaan viistoon virran poikki.

Aapo totteli paikalla, mutta komento oli tullut hetkestä liian myöhään. Venhe liukui panimoilleen tuhoisan aallon sivuitse ottaakseen vastaan koko sen mahtavan harjan syleilyn. Aalto pyyhkäisi sen yli kokasta perään saakka, ja raskaassa lastissa oleva alus täyttyi silmänräpäyksessä.

— Nyt tuli tuho! huudahti Pekka, ja hänen miehekäs äänensä värähti. Perässä laskevasta venheestä kuului huutoja, ja samassa kun se pyyhkäisi ohi, kääntyi Pekan venhe poikkipuolin, ja virta löi sen kumoon.

Kuului kauhea hätähuuto. Tuomas laski rantaan niin nopeasti kuin saattoi, raastoi lastin ja Jounin maalle ja hyppäsi venheeseen kumppaninaan Antti.

Pekan venhe pyörähteli virrassa. Sen lasti oli joutunut veden saaliiksi, ja se soljui hiljalleen suvantoon, josta kuului kuoleman kanssa taistelevien miesten epätoivoinen huuto:

— Aa-utta-kaaa!

Antti kiskoi voimainsa takaa, ja Tuomas ohjasi suoraan hukkuvia kohti. Tuokiossa he olivat Sirman lähettyvillä.

— Ojenna sauvoin! karjaisi Tuomas.

Antti sieppasi sauvoimen ja kurkoitti sen papille, joka tarttui siihen koko tarmollaan. Ei kulunut monta sekuntia, ennen kuin herra Olaus oli saatu ylös.

Jonkun matkan päässä taisteli Aapo, kuoleman kalventaessa jo kasvoja. Silmät seisoivat jäykkinä, lasimaisina, ja kuin kuolevan korahdukset kuuluivat hänen hätähuutonsa:

— A-ut-ta-kaa!

Miehet soutivat hänen luokseen ja aivan viime hetkessä, jolloin Aapo jo oli vaipumaisillaan, sai Antti kiinni hänen tukastaan. Yhdessä Tuomaan kanssa he vetivät puolipökertyneen miehen venheeseen.

— Nyt Pekan luo! huudahti Tuomas.

Keskellä suvantoa näkyi Pekan pää vedenpinnan yläpuolella, ja Antti ponnisti hammasta purren.

Mutta välimatka oli liian pitkä ja Pekan voimat olivat jo uupuneet. Pää painahti veden alle, kohosi vielä kerran ja hävisi sitten kokonaan.

Kun venhe ehti paikalle, ei näkynyt enää mitään. Muutamia vesikuplia kohosi pinnalle, ja sitten oli kaikki hiljaista.

— Sinne meni mies, sanoi Tuomas ja hänen karhea äänensä värähti. —
Liian myöhään tulimme...

Seurasi synkkä äänettömyys, jonka katkaisi Sirman vaikeroiva ääni:

— Voi, Pekka, Pekka, monivuotinen kumppani! Näinkö piti sinun käydä?

Otettiin kiinni papin ajelehtiva venhe ja soudettiin rantaan. Siellä tehtiin tuli, jonka ääressä miehet saattoivat kuivata vaatteitaan.

Pitkään aikaan ei puhuttu mitään. Onnettomuus oli herpaissut miehet.
Vihdoin virkkoi Antti:

— Kun ei koko tapaus vain olisi tuon aikaansaama, sanoi hän matalalla äänellä osoittaen pienen matkan päässä makaavaa Jounia.

Toiset havahtuivat, ja kaikkien kasvoille virisi epäluulo. He olivat ajatelleet samaa.

— Kun ei olisikin...

Keskustelu muuttui kuiskailuksi, ja herra Olaus virkahti:

— Mutta miten se olisi mahdollista?

Hän oli ajatellut aivan samaa, vaikka ei tahtonutkaan sitä tunnustaa.

— Tiesi vain, mutta noita, Jumala varjele, pystyy kaikkeen.

— Tokkohan nyt...?

— Ei ole takaamista... Tuomas puistautti epäillen päätään.

Keskustelu katkesi. Mutta jokainen pohti yhä samaa asiaa. Ja vähitellen vakaantui epäluulo uskoksi, jota ei mikään saanut järkkymään.

— Kun ajattelee, että Pekka, vanha koskimies, hukkuu tässä, melkein kotinsa kynnyksellä, koskessa, jota on lukemattomia kertoja laskenut, niin...

Tuomas ei lopettanut lausettaan, ja jokainen ymmärsi, mitä hän tarkoitti.

* * * * *

Alakuloisina soutivat miehet, kun venheet taas parin tunnin kuluttua työnnettiin vesille. Ei virkattu monta sanaa. Pekan äkkinäinen kuolema kammitti kielet.

Suvannon alapäässä kellui jotakin mustaa veden pinnalla. Tuomas huomasi sen ensimmäisenä ja huusi papin venheeseen:

— Tuolla ajelehtii jotakin. Soudetaanpa katsomaan.

Soudettiin.

Kun päästiin paikalle, huomattiin kelluva esine viinanassakaksi, joka oli ollut herra Olausen venheessä.

— Katso vain! Tänne saakka kulkenut... ja aivan ehyt! huudahti Tuomas, ja painunut mieliala virkosi hetkiseksi.

— Ei tarvitse herr' Vuolevin aivan tyhjänä tulla kotiin... yritti joku, mutta säikähti samassa omaa puhettansa ja vaikeni. Eikä kukaan jatkanut keskustelua, vaan äänettömyyden vallitessa soudettiin eteenpäin.

Viimeiset kosket laskettiin onnellisesti. Ei ollut enää jäljellä muuta kuin lyhyt, mutta jyrkkä Vikkuri. Kun se oli tultu alas, päästiin suvannolle, jonka oikealla rannalla sijaitsi Erkki Maunun uudistalo.

Laskettiin rantaan ja noustiin verkkaan taloon. Jouni jätettiin venheeseen Antin vartioimana.

Pieneen, puolen kyynärän korkuiseen ikkuna-aukkoon ilmestyi uteliaina tirkisteleviä lasten päitä toinen toisensa jälkeen.

Miehet astuivat pirttiin. Lapset pujahtivat piiloon, mikä minnekin. Erkki-vanhus veisteli viikatteen vartta, ja Juhani tervasi pieksuja lieden ääressä. Paksu savukerros leijaili laessa, ja sen läpi kuului päivänvalo himmeänä avonaisesta reppanasta. Savukerroksen alapuolella surisi sääskiparvi inisten yksitoikkoista säveltään. Vanha, rypykkasvoinen muori kyykötti sauvaansa nojaten peräseinällä olevan lavitsansängyn reunalla, ja nuori, noin kolmenkymmenen ikäinen nainen tuuditti katto-orresta matalalla riippuvaa komsiota. Se oli Pekan vaimo Kustaava.

— Hyvää iltaa! lausui herra Olaus ja ääni vavahti. Erkki-vanhus nousi kättelemän.

— Terve, terve! Nytkö se herr' Vuolevi jo palaa? Emme odottaneet näin varhain... Ja meiltä kun on vielä heinäkin keskessä. Vasta eilen pääsimme Suomen puolen niityistä...

Sirman sydäntä kirveli. Mistä hän saisi rohkeuden surullisen uutisensa kertomiseen?

— Ja papilla on mukana useampia miehiä. Mihinkäs meidän Pekka on jäänyt, kun ei palaakaan papin matkassa? puheli Erkki työntäen viikatteensa kiukaan taakse. Siellä hän huomasi uteliaita, pyöreitä silmiä ja lisäsi leikkisästi:

— Vai sinne ne vekarat taas ovat paenneet! Tulkaa esiin pappia tervehtimään!

Herra Olaus pyyhkäisi otsaansa ja katseli surullisena vuoroin Erkkiä, vuoroin naista komsion ääressä, ja hänen sydäntänsä kaiheri.

— Sellaisia metsäläisiä! nauroi Erkki lapsia, jotka pysyivät visusti kiukaan takana. — Kirmaavat piiloon heti, kun vieras tulee...

Hän sytytti piippunsa ja istahti penkille.

— Taisikin meidän Pekka jäädä vielä Ruijaan? virkkoi hän. — Kustaava täällä on ikävöinyt ja

odottanut, vaikka minä olen kokenut selittää, ettei paluuaika vielä ole käsissäkään... Vastahan ne syyskuussa palaavat pyyntimiehet.

— Eihän Pekalle lie vain mitään vahinkoa tapahtunut? kysäisi Kustaava, siirtyen komsion luota lieden ääreen ja katsoen Sirmaa suurilla, kirkkailla silmillään.

— Kyllä... kyllähän sattui... vahinko, änkytti herra Olaus kääntäen päänsä toisaanne. Hän ei saattanut katsoa nuoren vaimon pelästyneisiin silmiin.

— Vahinko...? Pekalle...? Minkälainen...?

— Meiltä kaatui venhe Liinakurkkiossa ja Pekka — hukkuu.

Sydäntä särkevä parahdus pusertui vaimon rinnasta.

— Voi, voi! Sitähän olen aina peljännyt, että onnettomuus vielä tulee, vaikeroi hän käsiään väännellen. Voi lapsiparkoja, voi! Nyt te olette jääneet isättömiksi!

Kustaava lyyhistyi penkille ja peitti käsillä kasvonsa. Kyyneleet valuivat vuolaina hänen sormiensa lomitse ja tipahtelivat syliin.

Lapset olivat pelästyneinä hiipineet kiukaan takaa esiin ja kerääntyneet äidin ympärille.

— Jopa tuli vahinko! valitti Erkki ja hänen leukansa tutisi. — Meni mies parhaassa iässä...

Ja hän pyyhiskeli silmiään ryppyisellä kämmenseljällä.

Vanha muori oli noussut seisomaan. Nojaten sauvaansa hän katsoi pienillä, tuikkivilla silmillään pappia, joka istui penkillä kalpein, verettömin kasvoin. Ojentaen laihan kätensä Sirmaa kohti hän huusi värisevällä äänellä, joka soi herra Olauksen korvissa kuin tuomion pasuuna:

— Johan minä olen aina sanonut, että papin retkillä se Pekka vielä surmansa kohtaa! Kovin olet pahaonnikainen, herr' Vuolevi! Ja nyt on ennustukseni täyttynyt!

Hän astui pari askelta eteenpäin ja jatkoi:

— Kirottu ole sinä, pappi, joka riistit vanhalta äidiltä pojan, vaimolta miehen ja lapsilta isän!... Ole kirottu... kolminkertaisesti kirottu!

Erkki kavahti pystyyn ja talutti vaimonsa sänkyyn.

— Älkää, herr' Vuolevi... pyyteli hän silmät kyynelissä. — Muori on ollut jo pitemmän aikaa heikko...

Mutta herra Olaus viittasi kädellään kuin torjuakseen Erkin anteeksipyyntöjä. Hänen omassatunnossaan soi ääni, joka vakuutti, että muori oli oikeassa. Syy oli hänen. Jos ei Jounia olisi ollut matkassa, niin Pekka eläisi ja lapsilla olisi isä, vaimolla mies ja äidillä poika...

Hän tunsu vaistomaisesti, että hänen velvollisuutensa olisi ollut lohduttaa itkevää vaimoa, mutta häntä pidätti siitä syyllisyyden tunto. Hänestä tuntui, kuin olisi lohdutus hänen huuliltaan ollut pilkkaa.

Hän nousi ja astui sanaa virkkamatta ulos, ja Aapo seurasi häntä. Tulinkisuvannon Tuomas soutumiehineen jäi taloon yöksi.

Rantaan tultuaan hän käski miehiä nostamaan Jounin omaan venheeseensä. Sitten hän astui itse siihen ja viittasi Anttia työntämään ulos.

Venhe läksi luisumaan myötävirtaa, ja herra Olaus katseli jääpää taloa. Aurinko oli laskemassa ja heitti pitkin jokea kirkkaan valujuovan, joka välkehti venheen vanavedessä. Mutta herra Olauksesta näytti, kuin olisi sitä tuon tuostakin kaihtanut pitkä, musta varjo...

XIV

Pappilan pirtissä istuu Paulus-Jouni ovensuussa lattialla, avojaloin, puoleksi makaavassa asennossa, kädet seljän taakse sidottuina. Erkin Maunu piittaa haravia sivupenkillä, ja Maarita kehrää karsinaloukossa. Kaarina-emäntä puuhailee takan luona illallista valmistellen. Herra Olaus ei ole

kotona. Hän on aamulla lähtenyt Palojoensuun veljesten venheessä Suonttavaaraan ilmoittamaan nimismiehelle Paulus-Jounin vangitsemisesta.

Kaarina nosti padan tulelta ja kaatoi siitä keitosta pahkakuppiin. Ottaen hyllyltä puulusikan hän meni Jounin luo ja virkkoi lempeästi:

— Ehkä syömme nyt, Jouni, muutoin tulee liian pitkä rupeama eilisillasta saakka.

Jouni katsoi häneen silmissä uhma, joka näytti pohjattomalta. Hän ei vastannut mitään.

— Ehkäpä Maunu irroittaa siteet siksi aikaa kuin Jouni syö, virkkoi Kaarina Maunun puoleen kääntyen.

Maunu laski haravan penkille ja irroitti vangin kädet.

— Kas niin, sanoi Kaarina-emäntä hymyillen suopeasti. — Nyt saattaa Jouni syödä... Syöhän nyt, ennen kuin jäähtyy... Katsomme sitten kipeää jalkaa ja korjaamme käärettä.

Jouni loi Kaarinaan omituisen katseen. Se kertoi syvästä, verisestä loukkauksesta, jota ei voitu koskaan anteeksi antaa, mutta samalla oli siinä selittämätöntä kummastuksen ja ihailun sekoitusta, jonka aiheutti papin vaimon lempeä ystävällisyys.

Hän tarttui lusikkaan ja ryhtyi verkalleen syömään. Ensimmäiset lusikalliset eivät tahtoneet mennä kurkusta alas. Oli kuin olisi haavoitettu sisu pannut kaikin voimin vastaan tuota rakkaalla kädellä tarjottua almua. Mutta vähitellen, kuta enemmän hän söi, solui keitto kuin itsestään, eikä kestänyt pitkää aikaa, ennen kuin kuppi oli tyhjä. Jouni laski sen viereensä lattialle ja käänsi päänsä seinään päin.

— Ehkä Jouni söisi lisää? kysyi Kaarina ottaen kupin lattialta.

Lyhyt päänpudistus vastaukseksi.

Kaarina iloitsi sydämessään, että oli saanut Jounin syömään. Kunpa saisi hänet puhumaankin jonkun sanan. Tuo vuorokauden kestänyt vaitiolo tuntui kovin painostavalta.

Maunu meni Jounin luo ja sanoi:

— Pannaanpas kädet kiinni taas.

Jouni kohottautui sen verran, että Maunu saattoi sitoa kädet seljän taakse, mutta ei muuttanut entistä asentoaan.

— Jokohan me nyt katsomme nilkkaa, miten sen laita on? sanoi Kaarina. — Ehkäpä Maunu päästää vähän jalkoja irralleen.

Maunu päästi jalkanuorat, jotka olivat moninkerroin kierretyt pohkeiden ympäri, ja Kaarina kääri housunlahetta vähän ylös. Nilkka oli tavattomasti paisunut.

— Ai, ai! Sehän on ajettunut yhä enemmän, sanoi hän silmät kosteina ja äänessä valittava sävy. — Mitäs me nyt teemme? Ei taida olla muuta keinoa kuin panna siihen uudelleen kostea kääre.

Hän irroitti varovaisesti nilkan ympärille kierretyn rievun, joka oli jo aivan kuivunut, kostutti sen ja asetti paikoilleen.

Jouni kohautti hermostuneesti olkapäitään, kun Kaarina rupesi käärettä kiinni sitomaan.

— Koskeeko pahoin? kysyi hän osaaottavasti.

— Ei, vastasi Jouni, ja äänessä oli tyyni, melkein onnellinen sointu.

Kaarina tuli tästä niin hyvillään, että kyyneleet pulpahtivat silmiin. Se oli ensimmäinen sana, jonka Jouni lausui vuorokauden kuluessa.

Hän veti siteen keveään solmuun ja kääri lahkeen alas.

— Kas nyt, sanoi hän ja hymyili kyyneltensä lomasta. — Toivotaan, että se paranee pian.

Jouni loi häneen kiitollisen silmäyksen ja nyykäytti hiljaa päätään.

— Kiitos! kuiskasi hän käheästi ja käänsi taas päänsä seinään päin.

Kaarina-emäntä söi palvelijainsa kanssa illallisen ja meni levolle. Maarita vetäytyi aitan luhtiin ja

paneutui myös maata. Maunu jäi pirttiin vankia vartioimaan.

Hän piitti haravan toisensa jälkeen ja valvoi reippaasti, silmäten tuontuostakin Jouniin, joka näytti nukkuneen. Pappilan ympäristössä oli hiljaista. Ainoa ääni, mikä silloin tällöin kuului, oli jänkälinnun yksinäinen, valittava piipitys pappilan takana olevalta vuomaita.

Maunu sai haravat valmiiksi ja istahti penkille tupakoimaan. Kumma, ettei herr' Vuolevia jo kuulunut, ihmetteli hän puhallellen savun toisensa jälkeen. Ehkä ei ollut tavannut nimismiestä kotoa ja oli lähettänyt häntä hakemaan. Aamulla aikaisin oli lähtenyt eikä vielä ollut palannut.

Jouni liikahti hiljaa nurkassaan ja valitti unissaan... Kuka olisi uskonut, että Jouni, joka oli ollut nimismiehen kanssa Seitavuopiolla, makaisi tuossa parin viikon päästä, kädet ja jalat köysissä. Merkillistä, että herr' Vuolevin piti sattuakin juuri parhaaseen aikaan Ruijasta palaamaan... Ja ihmeellistä, että veli Pekan piti tälle matkalle hukkaa... ja sellaiseen paikkaan kuin Liinakurkkio, jonka oli monet monituiset kerrat laskenut... Tuo onnettomuus oli varmaan salaperäisessä yhteydessä Jounin kanssa... Maunu oli vakuutettu, että noita oli koettanut kostaa herr' Vuoleville loihtimalla hänen venheensä veden valtaan. Mutta hän oli onnistunut vain osaksi: Pekka, suuren perheen isä oli mennyt... Papin olivat omat taikansa pelastaneet...

Oli hiiskumattoman hiljaista. Maunu eroitti selvään Jounin epätasaisen hengityksen... Se oli katkonaista ja kuulosti tuskalliselta... Häntä pakkasi pelottamaan. Mitä jos tulisi manalaisia pirttiin ja kävisivät hänen kimppuunsa...? Sydän löi kovasti, ja hän kuunteli korvat hörössä.

... Eikö eteisessä hiipinyt joku...? Kuului heikko risahdus, ja Maunu säpsähti. Mikä se oli...? Hän jännitti kuuloaan: taas risahdus... Mitä kummaa se oli... Maunu astui keskelle huonetta ja huomasi samassa, että kekäleinä riutuvat puut risahtelivat takassa.

Häntä nauratti. Kaikkea piti aikamiehen ajatellakin! Mikäs hätä tässä! Jouni nukkui nurkassaan, ja ovet olivat salvassa... Mikäs tässä... papin talossa...

Maunu henkäisi rauhallisesti ja tunsi veriensä tyyntyvän. Hän lisäsi puuta takkaan, sytytti piippunsa ja meni karsinanpuoleisen ikkunan ääreen. Siinä oli heti talon takana Niittyvuoma, pappilan lehmilaidun. Ulompana häämötti metsänranta tummana, pimeänä kehyksenä.

Maunua rupesi raukaisemaan ja hän haukotteli pitkään. Aamulla piti lähteä Mannajärven rantoja näyttämään, joen toiselle puolen... Nimismies, koranus, vei kuin veikin Puhalluksen, ja sen sijaan oli nyt saatu kurpoa tehdä vetisiä jänkätilkkuja sieltä täältä...

Hän haukotteli syvään. Joko tässä nyt nukkuttamaa: kesken yön? ajatteli hän siirtyen joenpuoleiseen ikkunaan. Siellä riippuivat verkot navetan päässä. Hän eroitti ne valkeista tuohikopista, jotka kuumottivat öisen hämyt läpi. Ei oltu joudettu kalastamaan, kun oli heinän teko vienyt kaiken ajan...

... Mikä siellä aitan portailla liikkui? Maunu teroitti katsettaan. Jokin elävä se oli... mikä sitten lie ollut eihän vain kärppä...? Nyt hypähti se maahan ja pyöri siinä hetkisen... hypähti taas aitan portaille ja katosi porrasten toiselle puolen... Tuolla se tuli taas esiin portaiden takaa ja hypähteli pihanurmella... asettui sitten istumaan keskelle pihaa ja — naukui... Kas, kissahan se...! Miksikä olivat jättäneet mirrin ulos...?

Maunu ajatteli lähteä päästämään kissaa sisälle, mutta pelkäsi herättävänsä Jounin... Antaapa mirrin olla... lämminhän on yö...

Häntä raukaisi tavattomasti. Silmät pyrkivät väkistenkin painumaan kiinni. Penkki viekoitteli kovin makeasti, mutta hän voitti kiusauksen. Nosti vain toisen jalkansa sille ja nojasi mukavasti ikkunanpielustaan.

— — —

Jouni heräsi siihen, että jalkaa särki. Hän kohautti yläruumistaan ja tunsi samassa, kuinka jokin kireä ja karkea puristi ranteita, saaden aikaan kirvelevää kipua. Missä hän oli? Hän silmäsi ympärilleen. Haravia oli rivissä uuninkupeella... yksi, kaksi, kolme... kuusi haravaa... Penkin vieressä lattialla oli piippu, ja mies nukkui ikkunanpieltä vasten.

Jounin uniset aivot selvisivät vähän. Hänhän makasi pappilan pirtissä... Tuossa oli peräseinän ikkunan edessä pöytä, jolle hän Pyhän Andreaan aamuna oli laskenut kirkkaan hopeataalerin... Nyt siinä oli pienoinen pahkakuppi... Eikö hän ollut illalla siitä syönyt...? Olipa varmaan... ja Kaarina-emäntä oli sen ojentanut hänelle... lempeä, suloinen Kaarina...

Mikä hänen nilkkaansa vaivasi? Sellainen kuumeinen, kipeä pakotus, joka ulottui kylkeen saakka...

Yht'äkkiä hän muisti kaiken: hän makasi pappilan pirtissä vankina, herr' Vuolevin vankina. Kireän puristuksen ranteissa aiheutti nuora, jonka Maunu oli illalla sitonut liian tiukkaan. Nilkassa poltteleva kipu johtui jalan nyrjähtämisestä pakomatalla leväisen jängän yli.

Hän kohottautui istumaan. Aurinko paistoi karsinanpuoleisesta ikkunasta ja valaisi maitohyllyn peräseinällä. Maunu nukkui joenpuoleisen ikkunan ääressä, ja hänen päänsä oli painunut rinnalle.

Päätyikkunasta näkyivät etäisyydessä siintävät tunturit, joiden huippuja aamuaurinko nyt valaisi. Jouni tunsu hivuttavaa kaipuuta rinnassaan... Siellä nukkui lappalaiskodot laaksojen kätköissä, ja porolaumat lepäsivät tunturien rinteillä... Ja hän oli täällä, ahtaassa, kuumassa pirtissä... vihollisensa vankina...

Hän nosti sidotuita käsiään selkää pitkin ja väänteli niitä tuskissaan. Nuora kiristi ranteita armottomasti, ja hänen kasvonsa vääntyivät kivusta. Kunpa voisi saada kädet irti! Silloin hän olisi vapaa!

Hän painoi toista kättä alaspäin pitäessään toista ylhäällä... ja kas — se solahti hieman. Hän painoi voimainsa takaa... se solui vielä alemmas. Mutta kuta enemmän hän painoi, sitä kipeämmin koski toiseen ranteeseen. Hän veti käden ylös ja tunsu, kuinka kiristys toisessa lakkasi. Väänneltyään kättä vielä jonkin aikaa hän huomasi ilokseen, että silmukka isoni. Se antoi siis perään! Vielä voimakas kierto, joka nostatti kyyneleet silmiin, ja — toinen käsi oli irti. Pian oli toinenkin vapaana, ja sitten seurasi jalkojen vuoro.

Mutta kipeään jalkaan koski tavattomasti, kun hän vähänkin sitä liikautti. Sääriä ei kärsinyt ollenkaan koukistaa, ja tuntui aivan mahdottomalta päästä käsiksi nuoraan, joka kiristi pohkeita. Mutta hän puri hampaat yhteen ja veti jalat koukkuun kivusta huolimatta. Nyt hän ulottui nuoraan ja kehi sen muutamassa hetkessä auki. Tavaton voimainponnistus oli kuitenkin uuvuttanut hänet niin, että hänen täytyi laskeutua pitkälleen.

Nyt hän oli vapaa, ja ensimmäinen ajatus oli päästä pirtistä ulos niin pian kuin mahdollista. Hän kohottautui jälleen ja yritti terveen jalan avulla nousta seisomaan. Se oli tuskallista ja kysyi suuria ponnistuksia, mutta se onnistui kuitenkin.

Samassa kun hän oli päässyt pystyyn, liikahti Maunu penkillään. Jounin sydän lakkasi melkein sykkimästä. Mutta Maunu oli liikahtanut vain unissaan ja näytti nukkuvan yhtä sikeästi.

Jouni nojasi kipeään jalkaansa ja yritti päästä uunin kupeelle. Hänen tarkoituksensa oli saada käteensä harava voidakseen sen varassa paremmin kulkea. Vaivalloisesti hän pääsikin haravarivin luo, mutta kurkottaessaan ottamaan laitimmaista, hän tuli sysänneeksi sitä, ja koko haravarivi kaatui kolisten lattiaan.

Siihen meluun havahtui Maunu ja kavahti pystyyn. Jounin silmissä musteni maailma, mutta hän tointui pian. Nähdessään vartijansa valveilla heräsi hänen sydämessään kaikki koettu kärsimys, ja hän sai epätoivoisen voimat. Siepaten nurkasta puolitekoisen kirvesvarren, hän kolhaisi sillä Maunua päähän, ennen kuin tämä ehti oikein tointua.

Maunu kaatui koristen lattiaan.

Jouni läähätti raskaasti. Voimainponnistus oli ollut liian suuri hänen nälän heikontamalle ruumiilleen. Sitä paitsi tuotti pieninkin kipeään jalkaan nojaaminen mitä ankarimpia tuskia. Päästä huimasi ja silmiä hämärsi. Mutta karsinaikkunaan yhä kirkkaammin kimmeltävä aamuauringon loiste herätti hänen turtuneet aistinsa täyteen toimintaan. Hän hengitti syvään sieraimet levällään ja kuunteli. Pirtin viereisestä kamarista kuului heikkoa voihkinaa. Kaarina-emäntä oli siis herännyt.

Hän otti lattialta haravan ja nilkutti sen avulla Maunun luo, joka makasi tiedottomana. Koston raivottaret temmelsivät hänen sydämessään, kun hän katseli pyörtynyttä vihollistaan. Mikä estäisi häntä nyt ainoa vapautumasta papin uskollisesta apulaisesta? Ikkunan vieressä seinällä riippui puukko. Hän kurottautui sitä ottamaan, mutta hätkähti samassa viereisestä huoneesta kuuluvaa valittavaa ääntä.

"Kaarina!" jysähti hänen mieleensä ja käsi painui alas. Hän näki papinemännän suuret, lempeänsiniset silmät ja kuuli hänen sointuvan äänensä: "Nyt me syömme vähän!"

Hän otti seinältä poronhihnan ja kumartui Maunun puoleen, joka osoitti jo toipumisen merkkejä. Nopeasti hän satoi tämän kädet ja jalat hihnalla lujasti kiinni. Saatuaan Maunun sidotuksi hän suuntasi vaivalloisen kulkunsa viereistä huonetta kohti. Hän avasi oven ja astui sisään.

Suloisen hivelevä hajuheinän tuoksu lehahti häntä vastaan heti ovelta, ja huoneen täytti vieno,

väreilevä valo, joka virtasi sisään vaaleiden ikkunaverhojen läpi. Pienellä pöydällä ikkunan edessä oli kukkia ja tuolilla sen vieressä vaatteita.

Jouni pysähtyi oven suuhun ja hengitti syvään.

Peräseinällä olevasta vuoteesta tuijottivat häntä vastaan kalpeat, säikähtyneet kasvot. Niiden ilme oli hätäntynyt, äärimmilleen hätäntynyt, ja suurten silmien avuton katse oli kauhua täynnä. Se vaikutti Jouniin omituisen herpaisevasti.

— Jouni! kuiskasi vapiseva ääni, jossa värähteli kuoleman pelko. — Miksi tulet tänne? Tahdotko tappaa minut? Voi, Jouni... sääli minua!

Jouni hymyili, ja lämmin veri virtasi hänen sydämeensä.

— Tappaako? sanoi hän äänessä omituisen verhottu sävy. — Älä pelkää, Kaarina, en tee sinulle mitään pahaa.

Mutta Kaarina oli sellaisen kauhun vallassa, ettei käsittänyt Jounin sanoja.

— Minä olen ollut sinulle hyvä, Jouni... Olen auttanut sinua... voitko tehdä minulle pahaa? puhui hän hätäisesti ja katseli Jounia mieletön pelko silmissään.

— En tee sinulle mitään! Kuuletko? Tulin vain katsomaan ja puhelemaan hiukan... Olen päässyt vapaaksi, niinkuin näet, ja nyt lähdän tieheni.

Kaarina hengitti syvään ja näytti vähän tointuvan.

— Aiotko paeta, Jouni? kysyi hän viattomasti. — Niin, pakene, pakene vain.

— Toivotko minun pääsevän pakoon? kysyi Jouni, ontuen lähemmäksi vuodetta. — Mutta mitä pappi sanoo?

— Pakene vain, Jouni, pakene heti!... Mene aivan paikalla, ennen kuin herra Olaus tulee!... Kuuletko, hän voi tulla millä hetkellä hyvänsä!...

— Sinä toivot minun pakenevan, Kaarina? Jouni istahti sängyn laidalle. — Sinä toivot minun pelastuvan papin käsistä, niinkö?

— Niin, niin! Mene heti, ennenkuin hän tulee kotiin!

Jounin kalpeita, miellyttäviä kasvoja kirkasti valoisa hymy. Ruskeiden silmien loistava katse lämpeni, pehmeni. Oli jotakin ylevän kaunista tuossa nuoressa lappalaisessa, jonka valjulla, korkealla otsalla leikki uudinten raosta pilkistävä auringonsäde. Kaarina katseli häntä ihmeissään, ja pelko häipyi vähitellen hänen sydämeensä. Jounin kasvoissa ei ollut mitään pelkoa herättävää. Niiden avuton onnen ilme vaikutti päinvastoin rauhoittavasti.

— Kaarina! sanoi Jouni, ja hänen kasvonsa punertuivat äkkiä, ja silmiin syttyi outo, kuuma hehku. — Kaarina, minä en voi selittää itselleni, miksi en voi sinua vihata, vaikka olet papin vaimo. Sinä olet voittanut sydämeni. Rinnassani on kummallinen tunteiden sekoitus. Minä vihaan pappia koko sielustani enkä näkisi mitään niin mielelläni kuin hänen tuhonsa, mutta sinua en voi vihata, vaikka pakotankin itseäni siihen — välistä. Niinkuin nytkin: yksi ääni povessani sanoo: "kosta nyt!", mutta toinen kieltää.

Kaarina veti kätensä peitteen alle ja vapisi. Sydän miltei lakkasi sykkimästä, ja hän tuijotti kauhistuneena Jouniin, jonka lämmin katse hyväili häntä. Hän tunsi vaistomaisesti suuren vaaran uhkaavan itseään, ja koko hänen naisellisuutensa heräsi torjumaan sitä ajoissa.

— Miksi noin puhut ja pahoitat mieleni? kysyi hän — niin tynnosti kuin saattoi. — Tahtooko Jouni kostaa minulle, joka olen aina ollut Jounille vain hyvä ja lempeä?

— Tahtoisin! vastasi Jouni ja katsoi Kaarinaa vakavasti silmiin. — Silloin olisi kostoni ehyt, jos voisin kostaa papille sinun kauttasi. Mutta en voi! Se on heikkouteni. Ja nyt kun en enää voi täydellä sydämellä kostaa, niin täytyy sinun saada pappi jättämään minut rauhaan.

Jounin katse oli totinen, melkein synkkä.

— Vannotko sen?

Kaarina yritti vastata, mutta samassa kuului pirtistä kolinaa, ja ääni huusi:

— Kaarina!

Jouni säpsähti ja katsahti kysyvästi Kaarinaan: Oliko se pappi?

— Se on Maunu! sanoi Kaarina hätääntyen. — Mitä olet hänelle tehnyt?

Jounin katse sai äkkiä villin ilmeinen, ja hänen suunsa vääristyi raivosta.

— Maunulle? Aioin tappaa hänet, mutta en tehnyt sitä — sinun vuoksesi. — Katso, siinä taas uusi todistus heikkoudestani! Jos et olisi ollut hyvä minulle, olisin empimättä surmannut hänet.

Jouni viittasi päällään pirttiin käsin ja hänen äänensä oli melkein soimaava.

— Siinä teit kauniisti, Jouni, puhui Kaarina hellästi kuin lapselle ja jatkoi epätoivoisella rohkeudella:

— Ja nyt, Jouni, jos panet arvoa siihen, mitä sinulle olen tehnyt, niin lähdet heti ja säilytät vapautesi. Muutoin saavuttaa herra Olaus sinut ja silloin...

Hän ei uskaltanut lopettaa lausettaan nähdessään Jounin kiihtyneet kasvot.

— Mitä voi herra Olaus minulle? huudahti hän leimuavin silmin. — Minä voin tappaa hänet milloin hyvänsä?

— Sitä ei Jouni tee...

— Miksi en tekisi?

— Jouni ei ole julma... Hänen sydämensä on jalo ja ylevä... Hän ei tahdo verta vuodattaa.

Jounin raivo tyyntyi vähän ja hän katsoi Kaarinaan väkinäisesti hymyillen.

— Tunnetko sinä Paulus-Jounin sydämen?

— Tunnen, tunnen kyllä! Kaarina puhui lämmöllä ja vakuuttavasti. — Jouni ei ole alhainen. Jouni ei sillä tavalla kostaisi.

— Mutta pappi ei anna minulle rauhaa! Mitä voin lopuksi muuta tehdä —? Vaikka se ei olisikaan paras kosto hänelle...

— Herra Olaus jättää sinut rauhaan, sanoi Kaarina ja katsoi Jounia vakavasti silmiin. — Minä lupaan tehdä kaikkeni taivuttaakseni hänet siihen. Mutta luovu sinä pakanuudestasi ja taivu. Olet väärässä.

Jounin kasvoja valaisi hetkellinen tyytyväisyys.

— Se on hyvä, että lupaat, vaikka et ole tähän saakka mitään voinut. Kerran ennen jo lupasit... Mutta nyt en luota enää lupaukseen. Sinun tulee vanhoa se!

— Minä vannon! huudahti Kaarina ja kylmä hiki kohosi hänen otsalleen. — Vannon kaiken nimessä, mikä minulle on pyhää! Kaikkeni teen... polvillani rukoilen... ja uskon, että herra Olaus on jättävä sinut rauhaan.

— Hyvä! Minä luotan siihen ja lähdän. Kiitos kaikesta hyvästä, mitä olet minulle tehnyt! Jää terveeksi!

Jouni astui ovelle, mutta pysähtyi vielä.

— Maunua et saa laskea vapaaksi heti. Lupaatko sen? kysyi hän.

— Lupaan kyllä! Mene vain rauhassa.

Jouni loi häneen pitkän, surullisen katseen ja poistui.

Kaarina kuuli hänen sanovan jotakin Maunulle ja nauravan pilkallisesti. Sitten avattiin ovi, ja hän kuuli, kuinka eteisen lattia rasahteli harvakseen. Ulko-ovi vetäistiin auki ja painettiin kiinni. Vielä häipyviä, laahustavia askeleita ulkoa ja sitten oli kaikki taas hiljaista.

Mutta nyt kun Jouni oli mennyt, valtasi Kaarinan selittämätön kauhu. Se hyökkäsi hänen kimppuunsa kuin ahdistava painajainen, uhaten tyrmistyttää hänet siihen paikkaan. Sydän kutistui kokoon, ja kädet puristautuivat kiinni kuin turvaa etsien. Huone tuntui pyöriävän hänen silmissään. Hän kyyristäytyi vavisten peitteen alle, ja koko äskeinen kohtaaminen kulki kuin kamala uni hänen silmänsä ohitse. Kuinka saattoi hän olla niin tyyni ja keskustella niin rauhallisesti...? Mitä hän olisi tehnyt, jos Jouni olisi yrittänyt väkivaltaa...? Hyvä Jumala, hyvä Jumala! hoki hän mielettömässä tuskassa.

Pirtistä kuului ähkymistä ja kolinaa. Siellä joku potki ja kiemurteli lattialla. Kuulosti aivan kuin olisi kaksi miestä painiskellut keskenään. Oliko Jouni palannut kostoan täyttämään?

Hän kuunteli vapisevin sydämin. Ähkymistä ja potkimaa jatkui. Kuului voimakkaita kolahduksia, tukahutettua äännähtelyä ja natinää, kuin olisi jotakin pingoitettu lujaan. Sitten läähättävää hengitystä ja kaikki hiljeni.

— Kaarina-emäntä! Tulkaa laskemaan minut irti! huusi käheä ääni.

Hyvä Jumala! Sehän oli Maunu, joka oli sidottuna... varmaankin lattialla.

Kaarina hypähti sängystä.

— Odota! huusi hän temmaten tuoilta vaatteensa. — Minä tulen heti!

Hän ryhtyi nopeasti pukeutumaan, mutta samassa hän muisti, että Jouni oli kieltänyt häntä laskemasta Maunua vapaaksi. Hyvä Jumala! Mitä tehdä?

Hän vaipui tuolille istumaan kädessään paulakenkä ja kuunteli. Ulkoa ei kuulunut mitään epäiltävää. Jouni oli jo saattanut päästä hyvän matkan päähän. Mutta hänellä oli kipeä jalka. Voi hyvä Jumala! Mitä tästä lopuksi tulikaan?

— Eikö Kaarina-emäntä joudu jo?

Kaarina havahtui mietteistään ja pisti kengän sukkelaan jalkaansa.

— Odotahan nyt, minä tulen aivan heti! huusi hän vastaan ja tirkisti uudinten raosta ulos. Aurinko oli jo korkealla ja valaisi kirkkaasti Niittyvuoman, jossa heinäsaurat seisoivat totisina, tuulen leyhytellessä pieliä päihin tarttuneita heinätupsuja. Ketään ei näkynyt vuomalla paremmin kuin metsänreunassakaan. Aamuaurion valaisema luonto oli hiljainen ja rauhallinen.

Hän pujotteli ylleen viimeiset vaatekappaleet, solmisi tukkansa sykerölle ja astui pirttiin sykkivin sydämin.

Maunu makasi keskellä lattiaa, jonne hän oli kieritellyt itsensä saadakseen siteet paremmin irtaantumaan. Mutta se ei ollut onnistunut; siksi hyvin oli Jouni työnsä tehnyt.

— Päästäköpää irti käteni, että pääsen vähän väljemmälle, sanoi hän synkkänä. — Se ruoja on köyttänyt minut niin lujaan, etten pääse hievahtamaan.

Kaarina silmäsi joenpuoleiseen ikkunaan, mutta ei nähnyt ketään. Rannasta olivat molemmat venheet poissa, mutta vastakkaisella rannallakaan ei niitä näkynyt. Hänelle selvisi Jounin juoni ja hän arvasi hänen päässeen turvaan.

Hän päästi Maunun vapaaksi. Tämä hyppäsi pystyyn, tempaisi pyssyn seinältä ja riensi ulos.

— Nyt lähetän luodin hänen lävitseen, kun vain näköksälle saan! huusi hän mennessään. — Nyt kostetaan veljen kuolema!

Kaarina juoksi hänen jälkeensä ja huusi:

— Turha vaiva, Maunu! Hän on varmaankin jo kaukana täältä!

Mutta Maunu ei kuunnellut, vaan riensi vihurina rantaan. Kaarina kuuli hänen siellä sadattelevan ja näki hänen juoksevan rantaa pitkin jokea alaspäin.

Hetken kuluttua palasi Maunu hikisenä ja hengästyneenä.

— Se koranus on vienyt meiltä molemmat venheet, sanoi hän pyyhkien hikeä otsaltaan. — Toinen oli tarttunut kivellet keskelle jokea tuonne alemmas, ja toisella viiletti Jouni kaukana koskessa. Häntä on turha enää perästä ajaa. Hän voi nousta maalle missä hyvänsä ja työntää venheen jokeen, ja silloin häntä on mahdoton löytää.

— Viisaspa oli, sanoi Kaarina, joka henkeä pidättäen oli kuunnellut Maunun kertomusta. — Työnsi toisenkin venheen vesille, jottei päästäisi takaa-ajamaan. — Voisiko sitä saada pois kivelletä?

— En tiedä... vaikeaa se on, mutta täytyy koettaa. Voi taitamaton! Kylläpä tämä oli koko onnettomuus. Ja minun syyri kokonaan... Mitä sanoo herr' Vuolevi, kun niin huonosti vartioitsin? Voi taitamaton!

— Minkäpä sille?... Mennyt on mennyt... koetti Kaarina lohduttaa.

— Niinpä se on, mutta sittenkin tahtoo pääni mennä sekaisin, kun ajattelen, että se oli minun syyri. Voi minua viheliäistä tomppeleita, kun en ollut huolekkaampi. Milläs me nyt niityllekin... kun ei ole venhettä? Voi taitamaton!...

Ja Maunun suurissa, harmaissa silmissä kuvastui avuttomuus ja epätoivo.

XV

Kauppias Eerik Kvaenangenin tuvassa Lyngenvuonon pohjukassa kävi iloinen elämä. Avonaisesta ikkunasta, joka oli vuonolle päin, kuului koväänistä puhetta, vuoroin ruotsiksi, vuoroin norjaksi. Kajahtipa väliin selvä suomalainen sanakin, jota säestyksenä seurasi juopuneen äänellä laulettu lapinkielinen joiunpätkä. Toisin vuoroin rämähti käheä ääni nauruun, joka muuttui juopuneelle omituiseksi kukerrukseksi. Siitä ei taas tuntunut loppua tulevankaan. Loppu tuli kuitenkin sellaisena hetkenä, jolloin sitä vähimmin osasi odottaa, ja sen ilmoitti voimakas nyrkin paukahdus pöytään. Tätä äkkinäistä naurun katkeamista seurasi taas sekavaa turinaa, josta eroitti vain harvan yksityisen sanan.

Ikkunan ääressä istui kaksi miestä ryypiskelemässä. Toinen oli lyhytrakenteinen ja tanakka, yllä lapintakki ja jalassa lappalaisen tavalliset kesäjalkineet, paulaiset vuotakengät. Toinen oli pitkä ja laiha, kuluneessa nukkavierutakissa ja polvihousuissa. Jalassa hänellä oli messinkisolkiset kengät. Tukka oli epäjärjestyksessä ja paidanrinnus auki.

Molempien kasvoilla pohotti kuumeinen puna, seurauksena ahkerasta ryypiskelemisestä. Lapintakin omistaja oli vanha tuttavamme Olaus Sirma, ja hänen toverinsa Lyngenin nimismies Rolf Jenssen.

Kauppamies hoi! huusi Sirma ja kolkutti tyhjällä tuopilla pöydän laitaan.

Viereisestä huoneesta tuli ystävällisen näköinen, hymyilevä vanhus, nahkaesiliina edessä. Hän astui reippaasti pöydän luo, silmäsi veitikkamaisesti molempia juomatovereita ja kysyi kohteliaasti:

— Mitä suvaitsette?

— Eikö ukko Kvaenangen näe, että tämä on aivan tyhjä? sanoi Sirma ja käänsi tuopin kauppiasta kohti. — Aivan tyhjä! lisäsi hän silmää iskien.

— Vieläkö herra pastori tahtoo? Se nousee ehkä liiaksi tänne?

Kauppias taputti leikkisästi Sirmaa päähän.

— Ann' nousta vain! Ei aina olla Norjassa! Vai luuletko, ettei minulla ole millä maksaa? Enontekiön kappalaisella on rahaa! Näetkös?

Sirma löi kirkkaan taalerin pöytään.

— No, no, kyllä minä uskon, mutta ajattelin vain. Mutta saman tekevä, kyllä minä noudan.

Kauppias otti tuopin ja toi sen hetken kuluttua täynnä kuohuvaa olutta.

— Eikö minulle enää viinaa uskota? ärjäisi Sirma löi nyrkkiä pöytään. — Mitä hävyttömyyttä tämä on Jenssen, kuinka voit sallia...?

— Jaa, jaa, vastasi puhuteltu ja heilutteli päätään.

— Minä tahdon viinaa, oikeaa lajia! Pois oluet! Sirma heitti tuopin lattialle.

— Istu rauhassa! Mitäs siinä teutaroit? koetti nimismies häntä rauhoittaa.

Kauppias otti tuopin lattialta ja suuttui. Hän astui pöydän luo ja sanoi tiukasti:

— Jollei pastori lupaa olla hiljaa, niin minä en anna pisaraakaan enää!

— Minä lupaan... anteeksi! Sinä olet kelpo ukko... Minä pidän sinusta...

Sirma nousi ja yritti syleillä kauppiasta, mutta tämä vetäytyi taaksepäin eikä ollut huomaavinaan hänen tarkoitustaan.

Viinaa tuotiin pöytään. Sirma tarttui lasiin ja vei sen huulilleen.

— Prosit, Jenssen!... Tämä on hyvää!... Norjan viinaa! — Prosit, prosit!

— Kuulehan, Jenssen, virkkoi Sirma tuokion kuluttua. — Minulla on huono toveri siellä kotikirkolla...

ymmärrätkö? Nimismies, tarkoitan... Martinpoika. Suuri lurjus koko mies. Meillä on ollut käräjäjuttu heinämaista ja minä voitin... komeasti... Tahtoi viedä minulta niittyni... ajattelepas!... Suuri lurjus... heittiö!...

— Älä, älä! Ole siivolla! Ukko Kvaenangen ajaa meidät muutoin ulos.

— Anteeksi, aloitti Sirma hiljaisella, melkein kuiskaavalla äänellä. — Mutta minä en saata sietää sitä ketunnaamaista Martinpoikaa! Se puolustaa noitia ja velhoja, vaikka virka toista vaatisi...

— Kuule, miten kävi sen sinun noitasi, sen Paulus-Jounin? On kuulunut tännekin jotakin.

— Älä kysy. Se on ruma juttu... Kuule, maistetaan, niin minä kerron...

Lasit kohosivat taas.

— Se on ruma juttu... Ajattelepas... otimme miehen kiinni muutamana päivänä viime kesänä... Oli juuri palannut muutamasta pirullisesta ilveilystään... uhrijuhlasta... katsopas. Olin parast'aikaa syömässä kodassa, kun Tulinkisuvannon Tuomas... tiedäthän... tulee ja sanoo, että Jouni on naapurinamme viereisessä kodassa... Sanoo tynesti vain... niinkuin se olisi aivan jokapäiväinen asia... Minä ulos... kuin pyssyn suusta... ja miehet perässä... Siellä viilettää jo noita pakoon, niin että takin helmat lepattavat... Me perässä... hiivatin hamppua, Jenssen! Noita loikkaa vetistä jänkää poikki, niin että vesi pärskähtelee... Meille nousee tie pystyyn... Ei kukaan uskalla jängälle, vaikka minä manaan ja noidun... Sellaisia nahjuksia, Jensen!... Mutta kohtalo tuli meille avuksi... Tuiskis! Siellä makaa mies silmällään jängässä eikä pääse ylös... Silloin me ympäri kiertämään... ja niskaan!... Jalka oli nyrjähtänyt sijoiltaan... peijakas! Otimme kiinni ja toimme kirkolle sidottuna ... käsistä ja jaloista...

— No, mitenäs sitten?... Teiltähän hukkuu mieskin sillä matkalla?

— Niin... Erkin Pekka... Täytti venheen muutamassa koskessa... ja sinne meni mies... Vanha muori... Erkin äiti... kirosi minut syvimpään helvettiin... Niinkuin se olisi ollut minun syyntä... Sanopas, Jenssen oliko se minun syyntä?

— Mitenkä se sinun...?

— Sitähän minäkin! Olen koko talven... houkka itseäni soimannut... mutta se on ollut turhaa vaivaa! Minkä minä sille...?

Hän vaikeni ja tuijotti edessään olevaan lasiin, puistellen päätään omille mietteilleen.

Nimismies pitkästyti hänen vaitioloonsa ja kysyi:

— No, mitenkä kävi sen Jounin sitten?

Sirma havahtui ja katsoi nimismiestä tuikeasti silmiin.

— Niin, kuule, Maunu, sen vietävä, päästi miehen irti. Jouni pelotteli muijan pahanpäiväiseksi... Kovin oli peljästyntä hyvä, ettei surmannut... Kun minä palasin Suonttavaarasta, oli noita poissa — paennut... Ei löydetty mistään... Piti läheltä, etten lyönyt Maunua halolla kalloon... Niin suututti... suututti armottomasti!

Nimismies räjähti nauramaan.

— Olipa se soma juttu, hah-hah! Vai pakoon pääsi? Katsos vain... viekkaannäköinen se onkin. Olen monesti markkinoilla nähnyt.

— Niin on... Mutta kerran vielä hänet käsitan! Kuule, Jenssen, minä käsitan hänet, ja silloin hän ei pääse pakoon!

Hän huojui tuolillaan, puiden pöydän yli nyrkkiä nimismiehelle.

— Uskon, uskon, vakuutteli tämä. — Mutta tiedätkö, että hän on täällä tätä nykyä?

— Paulus-Jouni!?

— Hänpä juuri. Näin eilen lastauspaikalla, ja niin kanteli jauhosäkkiä kuin mies... Vankka se onkin.

Sirman käsi painui pöydälle, ja juopunut katse näytti hetkeksi selviävän.

— Voi herja! ärjäisi hän ja tuijotti hirmuisesti nimismieheen. — Jenssen, kuule, sinun pitää auttaa minua, lisäsi hän hiljemmin. — Kuule, lupaatko?... Otamme kiinni — sinun avullasi. Minä vien

miehen kotia ja toimitan voudille.

— Ei siitä tule mitään. Minulla ei ole mitään häntä vastaan. Hän ei ole täällä pahaa tehnyt.

— Vai ei ole, hm! Mutta kuule, Jenssen, minulla on häntä vastaan. Hän on noita, ja minun tehtävänäni on panettaa hänet kiinni. Ymmärrätkö?

— Kyllä, kyllä, mutta...

— Kuule, Jenssen, minä vihaan sitä miestä, vihaan sydämeni pohjasta! Tiedätkö, oli pelotellut vaimoni, Kaarinan, puolikuoliaaksi... Oli vannonut, että tämä koettaisi vaikuttaa minuun, jotten häntä, Jounia, enempiä vainoisi... Siitä asti on eukko rukoillut, että antaisin herjan olla... Mutta minä, Jenssen, olen kuuro sellaisille rukouksille, kuuro... kokonaan!... Aivan kokonaan!

Hän iski nyrkkiä pöytään, niin että lasit hypähtivät kohoksi, ja retkahti raskaasti taaksepäin. Vähän ajan kuluttua hän rupesi samealla äänellä laulamaan:

— Paulus-Jouni, suorra noaidde, voiaa naa-naa... Buoidest tshoarbälest adda heijus nävo...

[27]

Hän ojentausi jälleen vaivalloisesti ja katseli toveriaan kuin ei olisi tätä oikein tuntenut. Silmiään haristellen hän tuijotti nimismieheen ja soperteli kuiskaten:

— Jenssen, kuule, olenko minä juovuksissa?

Nimismies katseli häntä ihmeissään. Mitähän se nyt mieltä? Juovuksissako? Hän tarkkasi Sirmaa tuimasti ja tajuttuaan, että hänen tuli lausua arvostelu toisesta, hän ojentihe ja vastasi varmasti:

— Niinkuin sika!

— S-sika? Se tuli kimeällä äänellä. — Jaahah! Kyllä tunnen sinut, sinä vanha kettu... sinä kruunun myyrä!... Mutta enpä tuosta suutu. — Tiedätkö, Jenssen, miksi minä juon?

Se lausuttiin virallisesti, pää kallellaan.

Siinä oli nimismiehelle uusi pulma. Mitähän hän nyt vastaisi? Vanhastaan hän tiesi, ettei Sirmaa tuolla päällä ollessa ollut hyvä suututtaa. Hän katsoi parhaaksi olla vaiti.

— Ahaa! lausui Sirma ja iski Jenssenille silmää. — Sinun järkesi kohtasi ylimenemättömän paikan. Tiedätkö, miksi minä juon? — Juu, minä osoitan mieltäni... demonstreeraan... konsistoriumia vastaan.

Jenssenin hikiset kasvot osoittivat täydellistä käsittämättömyyttä.

— Katsopas, Jenssen, ne Hernösandin herrat kirjoittavat minulle aina niin karskisti ja komentavasti... En muka saisi mennä Ruijaan, vaan tulisi minun kyyhöttää Lätäs-enon suussa, niinkuin munkin luostarissa... Mutta minäpä haluan nähdä maailmaa, Jenssen... ja minä tulen siis tänne... Ja kuta enemmän minua kielletään, sitä äkäisempi olen lähtemään... Minä olen siinä kohden niinkuin kovapäinen poro: kuta enemmän sitä pidätät, sitä tuimemmin se tolvaa... Nyt viime keväänä kirjotti Anzenius... se lihava lallus... että Ruijanmatkoista oli tehtävä loppu... Ja sekö minua kiukutti! Donnerjeeveli! Kiukutti niin, että kolmantena päivänä läksin! Ei muuta kuin raito kuntoon... ja ann' mennä vain, niin että korvissa soi! — Nyt ovat porot meikälaisten tokassa, ja syksyllä vien raidon takaisin... täynnä tavaraa... Lähetin sanan Jukkasjärven papille, että saa tulla tullaamaan, jos haluttaa... Kuule, Jenssen, kumpi on suurempi synti: sekö, että pappi myy... vai se, että hän juo?

— Riippuu siitä, mitä pappi myy.

— No viinaa, totisesti!

— Katsopas... riippuu siitä, mitä pappi juo.

— Ätsh! No viinaa tietysti! Älä sinä rupea viisastelemaan... Kyllä minä... katsopas, Jenssen, Jukkasjärven pappi myy viinaa... ja minä taas juon... pääasiallisesti juon... Kumpi on parempi?

— Molemmilla on hyvät puolensa.

— Äläst!... Jukkasjärven pappi turmelee muita ja hyödyttää itseään... mutta minä taas turmelen itseäni... ja hyödytän muita... Ukko Kvaenangen esimerkiksi hyötyy minun kustannuksellani... Kumpi on parempi? Ratkaisepas se kysymys, Jenssen!

— Se on yhtä pitkä kuin leveäkin, ymmärtääkseni.

— Äläst! Ei tässä skolastiikkaa... Mutta, katsopas, Jenssen — hän pyyhkäisi otsaansa kuin kootakseen hajanaisia ajatuksiaan — jos puhuisivat koreasti ja pitäisivät miehenä... niin minä *olis*in mies! Ja jos kohtelisivat pappina, niin olisin myös *pappi* Mutta nyt kaikki pitävät minua renttuna... ja minä olen silloin *renttu!* *Qvod erät demonstrandum!*

Nyrkki paukahti taas pöytään, entistä kovemmin.

— Älä hiidessä! Meille tulee vielä kaunis lähtö täältä, kun ukko Kvaenangen lopulta suuttuu.

— No, no, älähän huoli... Lauletaanpas vähän! Hei, Jenssen, pistetäänpäs lauluksi! Ei noita joutavia renkutuksia... vaan oikea kunnan laulu!

Ja odottamatta sen enempää toverinsa suostumusta tahi kieltoa hän rupesi laulamaan:

— Nyt paistaa päivä kirkas jo Orrajärvelle. Ah, latvaan kuusen jospa mä voisin kiivetä, ja nähdä saisin järven tuon, niin, järven tuon, — ah, Orrajärven tuon!

Kun kauppias Kvaenangen puolta tuntia myöhemmin tuli tupaan, nukkui Sirma pöytää vasten, tyhjä lasi edessään. Nimismies oli mennyt. Kauppias näki hänen hoipertelevan pitkin kylän tietä ja tapailevan kiinni pikkupoikia, jotka ilakoivat hänen ympärillään. Vuonolta kuului heleääänistä laulua. Kauppias kuunteli. Naapuritalon tytöt siellä soutelivat. Ulkoa remahti pikku poikain nauru: "Eläköön setä Jenssen!" ja sitten kuului nimismiehen käheä komento: "Hiljaa, pojat!" Kauppias silmäsi pöydän ääressä nukkuvaa miestä ja meni ulos mutisten itseksensä:

— Ihminen on heikko... niin kovin heikko...

XVI

Oli kulunut kohta kolme vuotta herra Olauksen viimeisestä Ruijan-matkasta. Talvet olivat olleet ankarointa lappalaisille. Huonon kaivoksen vuoksi oli poroja sadoittain kuollut joka vuosi, ja siitä oli katkeruus vain yhä kasvanut uutta uskoa kohtaan, jonka arveltiin onnettomuudet aiheuttaneen. Yhä vastahakoisemmin tulivat lappalaiset kirkolle, ja vaikka pari vuotta sitten suurta joukkoa oli sakotettu jumalanpalvelusten laiminlyömisestä, ei se ollut isosti auttanut. Lappalaiset maksoivat sakkonsa, istuivat jalkapuussa ja palasivat takaisin tuntureilleen, tullakseen seuraavana vuonna jälleen sakkoja saamaan ja jalkapuussa istumaan. Paulus-Jounia vain ei ollut markkinapaikalla näkynyt, sen jälkeen kun hän kuusi vuotta takaperin oli ollut oikeudessa noituudesta syytettynä. Silloin tuomitut sakot hän oli maksanut, mutta jalkapuuhun ei herra Olaus ollut häntä saanut kaikista ponnistuksistaan huolimatta. Mies piili talvisin tuntureilla, milloin Ruotsin milloin Suomen puolella, oleskeli kesät Ruijassa, eikä herra Olaus ollut häntä nähnyt, sen jälkeen kun Jouni oli ollut pappilassa vankina, neljä vuotta takaperin. Mutta sanomia hänestä oli kuulunut joka vuosi, viimeksi viime markkina-aikana. — Jossakin pohjoistuntureilla oli taas viime syksynä pidetty suuria uhrijuhlia. Jouni oli ollut niitä johtamassa. Nyt oli luvattu palkinto Jounin päästä. Herra Olaus oli ilmoittanut asiasta kuninkaan voudille, ja tämä oli lähettänyt kuuluisen, jossa luvattiin 150 markkaa hopeassa sille, joka toisi Jounin kirkolle joko elävänä tahi kuolleena.

Oli ilta huhtikuun lopulla, ja laskevan auringon viimeiset säteet heittivät navetan ja päärakennuksen välisestä aukeamasta punertavan juovan pappilan pihalle, josta rusottava kinos heijasti valon päätykamarin ikkunaan kuin paremmin valaistakseen niitä papereita, joiden yli kumartuneena herra Olaus istui.

Hänen edessään oli avattuna piispa Gezeliuksen "Lasten paras tavara", ja hän lueskeli parastaikaa tiheään kirjoitettua paperilehdistä, verraten sitä kirjaan. Hän oli kirjoittanut koko päivän ja saanut työnsä päätökseen. Siinä oli nyt Gezeliuksen kirjan lapinkielinen käännös valmiina pöydällä hajallaan olevissa paperiliuskoissa.

Hän kokosi lehdet ja selaili niitä harvaksen. Sydänelässä sykähteli niin omituisesti, kun hän silloin tällöin pysähtyi tarkkaamaan jotakin yksityistä lausetta, joka lapinkielisessä asussaan tuntui kovin ujolta ja epävarmalta alkutekstiin verrattuna. Siinä oli hänen yksinäisten hetkiensä työn tulos kaikessa vaatimattomuudessaan.

Monenlaisia ajatuksia tuli herra Olauksen mieleen. Hän muisti katkeruudella konsistoriumin

osoittamaa epäluottamusta ja kylmyyttä. Hänen mieleensä johtuivat seurakuntalaisten kovat tuomiot ja arvostelut. — Mitä näki konsistoriumi hänessä? Ainoastaan uppiniskaisen ja tottelemattoman *kappalaisen*, jota piti uhkauksilla ja varoituksilla alituisesti kurissa pitää, ja mitä näkivät seurakuntalaiset hänessä? Yksinomaan riidanhaluisen, kovasydämisen ja juopon papin, jota kaikki pelkäsivät, mutta ei kukaan rakastanut, papin, joka hoiti suuremmalla innolla kauppaansa kuin seurakuntaansa, ja iloitsi enemmän viinaryypystä kuin syntisen kääntymisestä. Ja *kuitenkin* hän oli pitänyt huolta lappalaisten ajallisesta ja iankaikkisesta menestyksestä opettaessaan heille kristinuskon totuutta ja neuvoessaan tietä ainoan, oikean Jumalan luo. Tätä hän oli harrastanut niiden kahdentoista vuoden kuluessa, jotka hän täällä oli ollut. Ja nyt viimeksi tämän käännöstyön kautta... Kuinka pintapuolinen olikaan ihmisten arvostelu! Maailma kuuli vain sen iloisen laulun, jolla liiallisen markkinailon valtaama sydän joskus tulkitsi tunteitaan, ja laski tarkkaan ne ryypyt, jotka väsynyt mies jonakin lauantai-iltana otti ystävällisen kauppiaan tuvassa meren rannassa... Sellainen oli maailma, kova ja rakkaudeton.

Herra Olaus laski käsikirjoituksensa pöydälle ja huokasi syvään. Elämä tuntui kovin raskaalta taas...

Hän pisti paperikimpun pöytälaatikkoon. Ei nähnyt lukea enää, sillä hämärä hiipi yhä rohkeammin matalaikkunaiseen huoneeseen, ja väsymyksen alkoi jo vaivata monituntisen yhtämittaisen istumisen jälkeen. Hän oikaisi selkäänsä ja katseli ulos. Etelän taivas tummui tummumistaan, ja iltatähti rupesi välkehtimään joen vastakkaisella rannalla olevan jängän yllä. Hämärä laskeutui yhä tihenevänä harsona joelle, käärien vastarannan risukot epäselvään vaippaansa.

Huoneessa oli jo melkein pimeä. Herra Olaus haukotteli syvään ja ojensi jalkansa suoriksi pöydän alle. Väsytti kelpo lailla. Hän odottelikin vain Kaarinan illalliskutsua päästäkseen sitten levolle.

Ulkoa kuului askeleita. Kylmännyt lumi ratisi niin somasti jalan alla. Hän kuulosti. Kukahan näin myöhällä vielä pappilaan?... Askeleet lähenivät. Ne tuntuivat tulevan markkinapaikalta päin. Nyt pysähtyivät ne ulko-oven eteen, joka heti sen jälkeen temmattiin auki, ja sitten kuului hiipimistä eteisessä.

Hän ei malttanut odottaa kauempaa, vaan hyppäsi tuoliltaan ja työnsi oven auki.

Kuka siellä? kysyi hän tiukasti. Minä se vain, herr' Vuolevi, kuului hiljainen vastaus, ja huoneeseen astui pienoinen mies, jolla, sen verran kuin hämärässä saattoi nähdä, näytti olevan tärkeää asiaa, päättäen hänen salaperäisestä käytöksestään.

— Mitä, sinäkö se olet, suntio? nauroi Sirma. — Minä luulin siellä varkaiden liikkuvan... Mitä sinä nyt näin myöhällä hiiviskelet?

Suntio katseli ympärilleen kuin tarkaten, olisiko huoneessa muita, ja suhahti merkitsevästi:

— Nyt se on satimessa. Jos herr' Vuolevi haluaa, niin tänä yönä se on kiinni ja raudoissa.

— Kuka? Ketä tarkoitat?

— Paulus-Jouni! Eikö herr' Vuolevi haluaisi saada häntä kiinni? Minä tiedän, missä hän on tavattavissa.

Suntion silmäkulmassa välähti veitikka, ja suu vetäytyi itsetyytyväiseen hymyyn.

— Paulus-Jouni! Varmaankin nimismiehessä!

— Siellä on ollut. On käynyt vain, koska ajoi sieltä päin, selitti suntio hätäisenä. — Kirkkotörmää nousi ylös ja niin sakariston päitse metsään. Trolli, ajattelin minä, nyt olet kiikissä! Ja niin sivakat jalkaan ja perään katsomaan, minnepäin miehen keino... ja aivan oikein... Aslak Omman kodalle tietysti, kuten arvasin. — Ja siellä hän nyt on yötä ihan varmaan.

Suntio oli puhunut melkein yhteen hengenvetoon, ja herra Olaus oli kuunnellut jännittyneenä.

— Jos hän on yötä Omman kodalla, on hän käsissämme ennen aamua! huudahti hän lyöden suntiota olkapäälle.

— Mutta oletko varma?

— Ihan varma! Siksi kauas seurasin jälkeä, ja se ei voinut viedä muualle kuin Aslakin kodalle.

Sirma riensi pirttiin. Kaarina kehräsi takan loisteessa, ja palvelustyttö pesi pataa karsinaloukossa. Erkin Maunu istui pöydän päässä halukkaana pistellen poskeensa vasta tulelta nostettuja nauriita.

— Maunu! huudahti Sirma reippaasti tälle. — Nyt saat vähän haus Kempaa työtä kuin rangankveto, mutta sellaista, jossa ei kysytä ainoastaan voimaa, vaan ennen kaikkea ketteryyttä.

— No, minkähänlaista tuo olisi? virkkoi puhuteltu suu täynnä naurista ja käänsi päätään vain puoleksi pappia kohti.

Herra Olaus hymyili miehen rauhallisuudelle. Hän tunsu monivuotisen työmiehensä ja tiesi, että tuossa verkkaisennäköisessä mieheissä oli uskomatonta notkeutta, kun sitä kerran tarvittiin.

— Minulla on vaarallinen otus pyydyksessä, virkkoi hän istuutuen pöydän toiseen päähän. — Syöhän nyt vankasti, niin lähdemme sitten heti taipaleelle.

— Oikeinko herr' Vuolevi tosissaan?

Luisevat, leveät kasvot katsoivat hämmästyneinä pappiin, ja harmajat silmät seisoivat pyöreinä kuin renkaat.

Herra Olaus kuiskasi jotakin hänen korvaansa, josta oli seurauksena, että nauriit saivat hetkeksi rauhan ja täyteinen suu jäi puoleksi auki. Sitten kuului nopeaa tajuamista osoittava:

— Ahaa! Vai sillä lailla!

— Minä olen heti valmis, jatkoi hän ruveten pistelemään nauriita tavallista kiireemmin. — Mutta kuka lähtee kumppaniksi meille? Emme kai me kahden?...

— Suntio lähtee kolmanneksi.

— Suntio, jänishousu, röhähti Maunu suu täynnä ruokaa. — Pahoin pelkään, ettei hänestä ole apua... Sellainen työ kysyy miestä, jatkoi hän nielaisten panoksen.

Kaarinan rukki oli pysähtynyt, ja hän kuunteli neuvottomana miehensä ja Maunun keskustelua.

— Mihin nyt aiot, Olaus, yötä vasten? kysyi hän arasti.

— Älähän huolehdi, Kaarina! Minulla on pieni virkamatka, joka ei siedä lykkäystä.

— Tottakai syöt ensin illallisen?

— En malta nyt, sillä asia on tärkeä. Aamuksi viimeistään olemme palanneet. — Jouduhan sitten, Maunu, meillä on kiire.

Hän riensi ulos.

— Mihin te nyt lähdette? kysyi Kaarina Maunulta Sirman mentyä. Hänet oli vallannut levottomuus miehensä kiihtyneen käytöksen vuoksi. Mitä kummaa nyt oli tekeillä?

— Käymme vain tässä lähellä herr' Vuolevin kanssa vastasi Maunu ja nousi pöydästä.

Hän otti poronvaljaat seinältä ja ryhtyi niitä järjestelemään.

— Emännän ei pidä huolehtia. Pian me olemme takaisin...

— Eikö sitä saata sanoa?

— Miksipä ei. Käymme Paulus-Jounia katsomassa. Herr' Vuolevi haluaisi häntä vähän niinkuin puhutella, ja nyt kuuluu olevan hyvä tilaisuus, kun Jouni on tässä lähellä...

Kaarina riensi miehensä jälkeen. Hänen pitää koettaa estää tämä matka. Jokin ääni hänen rinnassaan sanoi, ettei se ollut hyvän edellä.

Sirma tuli suntion kanssa häntä vastaan eteisessä, täysissä matkatamineissa.

— Älä lähde, Olaus, rukoili hän. — Tiesi, mikä onnettomuus sinua vielä kohtaa...

— Joutavia, Kaarina! Mikä onnettomuus tässä nyt kohtaisi? Menähän tupaan ja pane levolle. Pian me tulemme takaisin.

Ajokkaat seisoivat jo rahkeissa, ja miehet heittäytyivät ahkioihin. Porot tempaisivat juoksuun ja karahuttivat mäkeä alas Niittyvuomalle.

— Hyvästi! huusi herra Olaus ja heilautti kättään laskettaessaan mäkeä alas. Kaarina katseli

ajomiesten jälkeen. Maunu ajoi etumaisena. Hänen ahkioonsa oli kollostettu liikaporo tyhjä liistereki perässä. Sirma ajoi keskimmäisenä ja viimeisenä suntio. Porot mennä viilettivät jo kaukana vuomalla. Ei kuulunut muuta kuin ahkion yhä heikkenevä ratina jääriitassa olevaa hankea vasten.

Kaarina palasi takaisin, ja tuskallinen tunne täytti hänen mielensä. Minkähänlainen oli seuraus tästä matkasta, kyseli hän itseltään ja häntä puistatti.

Hän telkesi ulko-oven ja vetäytyi arkana pirttiin.

Sirma miehineen ajeli verestä ahkionjälkeä, joka mutkitteli yli jänkien ja metsäsaarekkeiden. Oli lievä kylmänen ja ahkionjälki oli käynyt ohueen jääriitaan. Porot mulkkasivat vuorotellen, sillä lumenkuori leikkasi niiden jalkoja. Oli ajettu suunnilleen puolisen peninkulmaa, kun Maunu pysäytti puhalluttaakseen ajokastaan.

— Mitenkähän käynee tämän retken? äännähti suntio puoliääneen ahkiostaan.

— Joko olet ruvennut jänistämään? kysäisi Maunu. Sirma iski Maunulle silmää ja virkahti leikkisästi:

— Suntio muistaa entisiä kokemuksiaan ja häntä on ruvennut peloittamaan. Mutta olehan huoleti. Ei voi Paulus-Jouni sinulle mitään.

Suntio naurahti väkinäisesti. Häntä oli todella ruvennut arveluttamaan tämä öinen matka ja hän katui, että oli ollenkaan lähtenyt herr' Vuoleville asiasta kertomaan.

— Enpä juuri pelkääkään, vastasi hän vältellen. — Mutta muuten tuntuu niin omituiselta tämä reissumme.

— Tämä on ikimuistettava retki, sillä luulen, että tämän matkan perästä loppuu viimeinkin Paulus-Jounin mahti, lausui Sirma painokkaasti. — Kaikki riippuu nyt ainoastaan siitä, onko lintu pesässä.

— Varmasti uskon olevan, sillä Jouni luulee sivuuttaneensa kirkonkylän kenenkään näkemättä, vakuutti suntio.

— Missä Aslakin kota on? Se on Tarpomavuoman laidassa, tästä noin kolmen neljänneksen päässä.

— Se on sitten vanhassa kevätpaikassa, yhtyi puheeseen Maunu. — Mutta sitä on vaikea lähestyä, kun täytyy ajaa avonaisen vuoman yli. Meidän tulee siinä tapauksessa kiertää vuoman oikeata laitaa.

— Tehdään niin! — Mutta meidän pitää nyt sopia menettelytavastamme. Minun mielestäni on parasta, että Maunu hyökkää Jouniin käsiksi ja pitelee häntä allaan, kunnes saamme hänet sidotuksi. Jos Aslak ryhtyisi puolustamaan vierastaan, on suntion otettava hänet osalleen ja minä olen varaväkenä.

— Se sopii! Rohki minä Jounin hoidan, kun te vain muista huolen pidätte, lausui Maunu vakavana. — Minä muistan kyllä vanhan velan.

Matkaa jatkettiin. Pieniä jäkäläpalasia seurasi toinen toisensa jälkeen. Siellä täällä törröttivät kevätauringon esiinhautomat mättäät jo paljaina lumen alta kuin pitkätukkaiset miehenpäät, muodostaen tummia täpliä muuten valkeaan jängän pintaan. Kaltioita peittänyt lumivaippa oli sulanut pois, ja tuontuostakin saivat ajajat tehdä pienen kaarroksen välttääkseen niiden mustalta pohottavia kurimoita. Kulku kävi hitaasti, sillä sellaisissa paikoissa oli varoen liikuttava.

Hetkisen mentyä tultiin joelle, joka oli vielä vahvan jääkuoren peitossa. Se oli Lätäs-eno. Ahkionjälki kulki suorana viivana poikki suvannon, ja miehet karahuttivat joelle, niin että jää kumisi. Noustiin vastakkaiselle rannalle, jossa kasvoi kääkkyräistä petäjää, viimeiset etuvartijat lähellä mäntypuun rajaa.

Maunu hopitti ajokastaan, ja porot suikkelehtivat puiden lomitse kuin varjot. Silloin tällöin raapaisivat näiden sarvet alhaalla riippuvia oksia, ja ahkiot kolahtelivat kantoihin ja puiden kylkiin. Perässä kulkeva reki tartahti vähäväliä kiinni, ja se hidastutti hiukan kulkua. Metsä loppui kuitenkin pian, ja avara vuoma aukeni eteen. Se oli Tarpomavuoma, jonka toisessa laidassa kodan piti olla.

Oli suunnilleen puolenpäivän aika, ja hämyinen vuoma näytti salaperäiseltä. Miehet lähtivät ajamaan pitkin sen reunaa, niin hiljaa kuin mahdollista, kiertääkseen sen pohjoispäähän. Ajettuaan jonkun matkaa he yht'äkkiä kohtasivat sakeaa koivurutoa kasvavan vuomanlahdekkeen, joka pisti syvälle metsämaan kainaloon. Siitä piti päästä poikki, jos mieli jatkaa vuoman kiertämistä. Maunu oli juuri ajamaisillaan rutoon, kun hän äkkiä pysäytti ajokkaansa ja viittasi varovasti kädellään.

Seisottiin.

— Mikä hätänä? kysyi Sirma kuiskaten. — Ettekö tunne savun hajua? Luulen, ettei kota olekaan

viimekeväsissä paikassa. On parasta, että päästämme porot valjaista ja sidomme kiinni. Lähdemme sitten hiipimään eteenpäin.

Sanottu ja tehty. Porot riisuttiin ja sidottiin kiinni. Maunu lähti varovaisesti etenemään rutoa pitkin toisten seuratussa perässä.

Maunu asteli verkalleen ja taivutteli koivunoksia syrjään. Aivan äänettömästi oli mahdotonta liikkua, sillä joka askeleella sohahti riittainen hanki jalan upotessa siihen polvea myöten. Papin ja suntion oli parempi kulkea, kun saivat astua valmiisiin jalanjälkiin. Parinkymmenen askeleen perästä Maunu pysähtyi ja viittasi puiden välistä häämöttävää mustaa esinettä. Siinä oli kota aivan rudon laidassa, tuskin parin sadan askeleen päässä miehistä. Säkeniä sinkoili reppanasta, ja sisällä palava tuli valaisi selvästi mustuneet seipäät, jotka ristiinrastiin pistivät savureijästä ulos. Kodasta kuului hiljaista puheen sorinaa. Siellä siis valvottiin vielä.

* * * * *

Paulus-Jouni loikoili puoleksi istuallaan kodan perällä kädet pään taakse pistettyinä ja haasteli Aslak Omman kanssa, joka istui soikealla "kiisalla"[28] lähellä oviaukkoa. Molempien leukapielessä savusi piippunysä, jota he ahkeraan imeskelivät. Toisella puolen kotaa istui Inka, pää painuneena kaaripuuta vasten. Silmät olivat kiinni ja tasainen hengitys ilmoitti hänen nukkuvan. Tulenliekki valaisi hänen terveitä, kukkeita kasvojaan, ja povi aaltoili rauhallisesti. Kädessä ollut puolitekoinen poronahkakinnas, jota hän äsken oli neulonut, oli luisunut maahan. Hänen vieressään porontaljalla nukkui noin kolmivuotias poika. Toisen kengän paula oli auennut, ja punainen hiippalakki oli painunut syvään pikku miehen kasvoille. Aslak lisäsi puita nuotioon. Hän asetti jäätyneitä koivukapaleita varovasti toistensa päälle ja katsoi, että latvapuolet tulivat oviaukkoa kohti. Epähuomiossa joutui kuitenkin yksi kappaleista päinvastaiseen asentoon, tyvi oveen päin. Jouni huomasi sen ja lausui:

— Korjaapas nuotiota.

Aslak silmäsi tulta ja huomasi erehdyksensä. Nopeasti hän käänsi puun toista tietä, tyvipuolen kodan perää, posjoo, kohti ja virkahti naurahtaen, katsahtaen nukkuvaan vaimoonsa:

— Olipa siinä tulla vahinko!

Oltiin hetkinen vaiti ja vedeltiin savuja. Aslak mietti, tulisikohan todella mitään, jos panisi puun väärinpäin nuotioon, vai ei... Sanoivat vanhat tulevan... ihan varmaan... Sanoivat lapsen syntyvän väärinpäin, jalat edellä...

— Onkohan tuohon mitään taikaa, jos panisikin koivupökkyvän toista tietä tuleen? kysäisi hän kääntyen lynkämpäisillään Jounin puoleen.

— Onkoko? — Jouni kohottautui istumaan ja rupesi täyttämään uudelleen piippuaan. — On ihan varmaan! Minä olen kuullut monta tapausta, jolloin lapsi on tullut väärinpäin maailmaan. Riha-Pietin vaimo esimerkiksi hakkasi kerran Sarakan puita[29] ja pani tahallaan koivukapaleen väärinpäin nuotioon. Mies korjasi sen heti, mutta eukko oli kiukkuinen luonteeltaan ja käänsi vängälläkin puun... "Katsotaanpas, ukkoseni, tuleeko siitä mitään", sanoi hän sisuisaan... Ja mitekäs kävi?

Vaikka Pieti korjasikin puun paikalleen, niin onnettomuus tuli. Parin päivän päästä vaimo synnytti ja poika tuli väärinpäin, jalat edellä... Ja siinä väänny lapsen käsi niin, että on tänäkin päivänä vielä vaivainen.

Vasemmalla kädellä ajaa Pietin-Lassi, niinkuin tiedät, oikealla ei voi tehdä mitään...

— Siitäkö tuo tuli, että äiti pani puun väärinpäin tuleen?

— Siitä. Hän teki sen tahallaan, ja Sarakka ei sitä kärsinyt. Erehdyksen hän kyllä antaa anteeksi, mutta teepäs tahallaan.

Aslakin täytyi myöntää, ettei sitä sopinut tahallaan tehdä.

— Eivät ne haltiat suvaitse tottelemattomuutta, jatkoi Jouni heittäytyen entiseen asentoonsa. — Minä olen itse saanut sellaisen kalliisti kerran maksaa. Tulin markkinoilta Lyngenistä muutamana talvena ja väsynyt kun olin, päätin yöpyä lähelle Kalmuskursua. En jaksanut kauemmas, vaikka olisin kuinka ponnistanut. Tein tulen ja laskin porot hihna kaulassa syömään, kun paikalla oli hyvä jäkälikkö. Siinä odotellessani keiton kiehumista torkahdin hetkeksi, ja arvaapas, miten kävi...? Eteeni ilmestyi pieni, vanha mies, punainen lakki päässä ja poikkinainen peskipuukko kädessä. Se oli staalo. "Siirry pois tästä!" sanoi se. "Tämä on meidän asuinpaikkamme." Heräsin ja katselin ympärilläni. Porot söivät rauhallisina vähän matkan päässä. Niitä ei näyttänyt häiritsevän. Kun keitto juuri oli kiehumassa, ajattelin, etten viitsi siirtyä ennen syöntiä. Luin vain muutaman varaussanan ja pyysin haltioilta

ruokarauhaa. Mutta mitäs tapahtui?... Odotellessani lihan kypsymistä, nukahdin uudelleen, ja heti ilmestyi sama äijä kuin ensi kerrallakin. Katsoen minuun syvässä palavilla silmillään hän sanoi puukkoaan heilutellen: "Vai niin! Sinä et näy tottelevankaan ensimmäistä käskyä. Katsopas, mitenkä nyt käy!" Heräsin samassa ja näin, kuinka porot laukkasivat virmapäisinä suoraan Kalmuskursua kohti... Läksin perään hiihtämään, mutta niiden vauhti oli niin hurja, etten nähnyt kuin vilauksen... Tulin kursun reunalle ja näin, että ainakin kaksi härkää oli syöksynyt alas.... Läksin hakemaan toisia, ja koko yön hiihdettyäni löysin ne aamulla noin kolmen peninkulman päästä muutamalta vuomaita. Niistä oli kaksi poissa ja minä tiesin, — missä ne olivat: ne oli staalo korjannut saaliikseen. Palasin nuotiopaikalleni takaisin, ja se oli näky, joka kohtasi minua: Pata oli viskattu monen syllän päähän. Se maata keuvotti kyljellään, ja keitto oli hävinnyt kuin ilmaan. Kuormat olivat kumollaan, yksi siellä toinen täällä. — Se oli staalon kosto.

Koirat, jotka tähän saakka olivat maanneet hiljaa, kuono etukäpäläin varassa, nostivat äkkiä päätään kuin jotakin vainuten.

Jouni silmäsi niitä ja kuulosti:

— Mikäs koiria vaivaa? Tuntuu kuin vainuaisivat jotakin, sanoi hän katsahtaen hiukan levottomana Aslakkiin. — Olin kuulevinani ahkion ratinaa vuomaita päin...

Aslak pistäysi ulos ja palasi tuokion kuluttua.

— En minä kuullut enkä nähnyt mitään, sanoi hän silmäten kysyvästi Jounia.

— Taisin sitten erehtyä... Tuli vain mieleeni, että olen liian lähellä kirkkoa, ja siksi kai tuntui, kuin olisi joku ollut ajamassa tänne päin...

Tuli taas hiljaisuus. Miehet polttelivat piippujaan ja mietiskelivät. Jostakin etäältä kuului tunturipöllön huuto.

— Niin, sinustahan on ollut kumma kuulutus kirkossa, virkkoi Aslak havahtuen mietteistään ja lisäten puita nuotioon.

— Mikä kuulutus?

Aslak katseli Jounia hämmästyksissään.

— Etkö ole kuullut? No, sehän ihme! Vouti oli luvannut sinusta 150 markan palkinnon sille, joka tuo sinut kirkolle... joko elävänä tahi kuolleena...

— Onko se totta?

— Niin sanotaan... En minä ole ollut kirkossa, mutta Rasmus Hurri kertoi. Sanoi omin korvin kuulleensa.

Jouni oli aivan tyrmistynyt. Hänelle selvisi yht'äkkiä se omituinen vastaanotto, joka oli tullut hänen osakseen Suonttavaarassa. Hän oli iltahämärissä ajanut taloon, riisunut poronsa ja yrittänyt sisään. Mutta ovi oli pantu säppiin aivan hänen nenänsä edessä. Hän oli kolkuttanut aikansa, mutta kukaan ei ollut tullut avaamaan. Hän oli päätellyt, ettei nimismies ollut kotona, ja että emäntä pelosta ei uskaltanut laskea häntä sisään. Hän oli sitä kovin ihmetellyt, mutta nyt selvisi koko asia. Hän oli henkipatto, jonka kanssa nimismies ei tahtonut enää olla missään tekemisissä. Entisen ystävyuden vuoksi ei ollut kuitenkaan ruvennut häntä vangitsemaan. Oli antanut mennä menojaan. Sillä että nimismies oli ollut kotona, siitä hän nyt oli varma. Hän oli sitten ajanut kirkolle ja päättänyt lähteä katsomaan, oliko Aslak Omma vielä vanhassa kevätpaikassaan, ja niin hän oli tullut tänne.

Hän katsoi Aslakkia, joka poltteli piippuaan ja näytti vaipuneen syviin mietteisiin. Vanha viha heräsi luopiota kohtaan, jota sitten Passevaaran juhlien ei ollut näkynyt yhteisillä uhripaikoilla. Tiesi vaikka olisi Aslak ollut liitossa papin kanssa ja miettisi parhailaan, miten voisi tälle toimittaa sanan hänen täällä olostaan.

— Vai semmoista kuuluu, sanoi hän synkästi. — Sitten olen totisesti liian lähellä kirkkoa! Ei auta muu kuin lähteä ajamaan.

— Tokkopa sentään on tarvis, virkkoi Aslak hitaasti. — Täällähän kyllä olet turvassa. — Eihän sinua kukaan nähnyt kirkolla?

— En luulisi...

— No sitten ei ole hätää. Ole tässä yötä ja lähde aamulla varhain.

Jounin epäluulo vahvistui. Aslak koetti viivyttää häntä. Tiesi vaikka olisi ainakin joku nähnyt hänet kirkolla, ja veisi sanan papille, joka tuossa tuokiossa olisi täällä.

— Vai 150 markkaa! Vähänarvoisenapa pitävät minua, sanoi hän ivallisesti. — Ei sinulla, Aslak, taitaisi olla halua ansaita palkintoa?

Aslak katsoi häntä hämillään ja punastui:

— Mitä tarkoitat?

— No, että sinunhan sopisi ansaita tuo summa. Saisihan sillä parikymmentä vasikkaa, enemmänkin. Voithan ottaa minut nyt kiinni... tahi ampua... tuossahan on pyssy nurkassa... Eikös se ollut "elävänä tahi kuolleena"?

— Ettäkö minä haluaisin saada sinun päärahasi? Älä nyt puhu joutavia, Jouni! En minä vielä niin huono mies ole, että pettäisin vanhan toverini!

— Niinkö on?

— Niin on! Usko jos tahdot! — Vai että minä sinun päärahojasi...? Bärgalak! Niin huonona miehenäkö pidät?

Aslak oli suuttunut ja hänen kätensä vapisi, kun hän risukappaleella otti nuotiosta tulta piippuunsa.

— No kun et, niin et... Sehän on hyvä. Ajattelin vain, että kun olet hyvä ystävä papin kanssa... niin.

— En ole paremmin ystävä kuin vihamieskään. Olen vain päättänyt, etten sekaannut hänen asioihinsa. Mutta vaikka niinkin, niin saat minun puolestani rauhassa olla... Minä en tule sinua ilmiantamaan.

— No, hyvä, hyvä! Jouni nauroi katkerasti.

Samassa rupesivat koirat taas murisemaan. Ne karkasivat pystyyn ja syöksivät haukkuen ulos. Inka heräsi ja hieroi unisia silmiään. Jounin valtasivat pahat aavistukset. Hän hyökkäsi ovelle ja pääsi parahiksi ulos nähdäkseen seisovansa vastatusten papin rengin, Maunun kanssa. Pappi ja suntio juoksisivat jälempänä raskaasti huohottaen.

Jouni arvasi paikalla miesten aikeet. Hän silmäsi sinnepäin, missä hänen poronsa oli, mutta nähtyään sen olevain liian etäällä hän huomasi pakonsa mahdottomaksi. Hehkuvien silmien ja kasvot raivosta vääntyneinä hän tapaili pitkää puukkoaan, mutta ennen kuin hän ehti sen vetää esiin, oli Maunu jo hyökännyt hänen kimppuunsa, ja vimmattu, epätoivoinen painiskelu syntyi miesten kesken.

Aslak pisti päänsä oviaukosta, mutta vetäisi sen heti takaisin, nähtyään mitä ulkopuolella tapahtui.

Maunun ja Jounin painiskelu oli yltynyt hurjaksi otteluksi, jossa kumpikin jännitti viimeiset voimansa. Lumi tuprusi heidän ympärillään, ja miesten läähättävä hengitys huurusi raikkaassa ilmassa. Maunu oli ilmeisesti voimakkaampi, sillä hetken kuluttua hän pauskutti Jounin siljään, niin että jysähti.

— Aslak, ota pyssy ja ammu! huusi Jouni, teutaroiden Maunun alla tämän painaessa häntä rinnuksista tantereeseen. Mutta Aslak pysyi siivosti kodassa eikä näyttäytynyt.

— Tänne hihna! karjaisi Maunu pidätellen rimpuilevaa Jounia allaan.

— Mene apuun, suntio, että saadaan sidotuksi! huusi Sirma suntiolle, joka kalpeana oli seurannut taistelun kulkua. Suntio juoksi hätäntyneenä paikalle ja ojensi hihnan.

— Sinullako se olikin? sanoi Maunu läähättäen. — Nyt tämä peijakas pääsee! jatkoi hän rynnistellen maassa makaavan Jounin kanssa, joka yritti tempautua irti hänen otteestaan. — Ole koreasti siinä, tahi lyön hampaat kurkkuperäsi! Etkö tottele, vietävä! Tuosta saat!... Vai puremaan aiot...!

Maunu iski nyrkillä Jounia suulle. Kirkas, punainen veri purskahti hangelle, ja Jouni hellitti hampaansa Maunun kädestä, johon oli pureutunut kiinni.

— Pidä päästä kiinni, sillä aikaa kun minä sidon kädet! huusi Maunu suntiolle. — Se vietävä puree kuin ahma.

Suntio totteli kehoitusta, ja pian oli Jouni saatu köysiin. Hän makasi avuton kyljellään, suu vaahdossa ja silmät verestäen. Huuli oli turvonnut Maunun lyönnistä, ja veri tippui hiljalleen suusta, värjäten lumen punaiseksi. Hänen rintaansa paisutti suunnaton raivo, joka uhkasi aivan tukehduttaa hänet.

Aslak Omma oli tällä välin kömpinyt kodastaan ja katseli ihmetellen maassa makaavaa Jounia. Hänestä tuntui koko tapaus pahalta unelta. Hän oli aivan ymmällä. Sen hän tajusi, että Jouni oli nyt hukassa. Hämmästys ja pelko, johon sekaantui epämääräistä säälintunnetta, täytti hänen mielensä.

— Siit! ärjäisi hän koirille, jotka haukkuivat yhteen ääneen ja kiersivät miehiä tapaillen kiinni peskin helmuksista.

— Olisit äsken usuttanut ne noiden kirottujen päälle, jotka hyökkäsivät kimppuuni kuin salakavalat hukat! sähisi Jouni sylkäisten pitkän verisylyjen hangelle. — Mutta eihän sinussa ole miestä! Raukka olet, suuri raukka, joka et todella ansaitse muuta kuin virsikirjan käteesi pyssyn ja suopungin asemesta! Senpävuoksi syököön hukka laumasi ja polttakoon tuli kotasi, sinä kataala luopio, joka olet hylännyt isäisi uskon ja heittäytynyt papin orjaksi! Ole kirottu, sinä ja sinun jälkeläisesi!

— Pidäpäs nyt suusi koreasti kiinni! Sinä olet nyt meidän vallassamme, lausui Sirma kuivasti.

— Teidän vallassanne! huusi Jouni hammasta purren. — Muista pappi, etten koskaan jää sinun valtaasi! Sinä et ole saapa sitä nautintoa, että näkisit Paulus-Jounin lähtevän viimeiselle matkalleen, et sinä ilmoisna ikinä...!

Hän kiristeli hampaitaan, niin että leukapielet rutisivat.

— Kuulehan kerskuria! Nostakaa, miehet, rekeen herja, jotta pääsemme lähtemään.

Suntio ja Maunu kävivät Jouniin käsiksi ja retuuttivat hänet rekeen, jonka edellinen oli noutanut paikalle. Siihen sidottiin sitten mies seljälleen, tiukkaan ja tukevasti, jottei pääsisi pakenemaan.

Lähdettiin paluumatkalle.

Suntio talutti poroa, jonka reessä Jouni makasi. Sirma ja Maunu astuivat perässä. Rudon toisessa laidassa valjastettiin sinne jätetyt porot, ja lähdettiin ajamaan äskeistä jälkeä takaisin. Maunu ajoi nytkin edellä ja viimeisenä Sirma. Hänen ja suntion välissä kulki Paulus-Jouni, Lapin kuuluisa tietäjä matkalla esivallan eteen.

Oliko nyt viimeinkin pappi päässyt voitolle?

Tätä kysymystä mielti Jouni maatessaan sidottuna reessä ja katsellessaan puiden latvoja, joissa viriävä aamutuuli hiljaa suhisi. Tässä taistelivat keskenään vanha ja uusi usko, jotka kumpikin vaativat ihmisten sydämiä omikseen. Vanha usko oli isiltä peritty. He olivat opettaneet kannuksen käytön, he olivat neuvoneet taiat ja arpomiset. Jouni ei voinut käsittää, mitä pahaa vanhassa uskossa oli, varsinkin kun lappalaiset mielellään ottivat uudenkin opetuksen vastaan. Hehän kastattivat lapsensa, niinkuin esivalta käski. Ja vaikka kaste kotona pestiinkin pois, niin mitä se pappiin kuului, kun taivuttiin hänenkin kasteelleen tulemaan? He maksoivat verot kuninkaan voudille, suorittivat kymmenykset kahdelle jopa kolmellekin papille yht'aikaa ja kävivät kirkossa suurina juhlina, maksoivat sakot ja istuivat jalkapuussa. Miksi he eivät sitten saaneet kotona seidoille uhrata ja kannusta rauhassa viljellä? Sitä ei Jouni voinut käsittää. Uusi usko oli tullut Lappiin kuninkaan voudin ja pirkkalaisten mukana ja ruvennut vaatimaan rajatonta valtaa lappalaisten yli. Ristinjumala ei tahtonut elää sovinnossa Suurjunkkarin eikä seitojen kanssa, vaan vainosi niitä armotta. Sen olivat jalkapuut ja mustat penkit, sen ripit ja sakot, sen vankila ja polttorovio... Ja suuren vallan se olikin jo saavuttanut lappalaisten keskellä, vaikka sen valta Jounin mielestä perustuikin itsekkyyteen ja vääryyteen...

Sirma mielti samoja kysymyksiä.

Miksi oli pakanuuden voima niin suuri, että täytyi tällaisiin keinoihin ryhtyä sen tukahduttamiseksi: saada vaikenemaan sen tukipylyvät, tietäjät? Siihen oli vaikea vastata. Mutta yksi asia hänelle oli selvä: Jumalan voima oli vielä suurempi ja se murskasi maahan noituuden ja poltti poroksi velhot ja poppamiehet. Niin oli myös käyvä suuren noidan, Paulus-Jounin. Hän oli matkaava alas eikä ikinä palajava!

Hänen silmiinsä syttyi kiihkon tuli, kun kirkko tuli näkyviin. Se oli tosin pieni, mutta sen mahti oli suuri, sillä se oli vanhurskaan Jumalan temppeli keskellä pimeää taikauskon ja pakanuuden maata.

Porot mulkkasivat metsästä kirkkomäkeä rajoittavalle vuomalle. Jounin silmät sattuivat pienen puukirkon ristiin ja hänen sydäntään karvasteli ja vihloi. Risti oli hänelle orjuuden merkki. Risti kertoi menetetyistä vapaudesta, merkitsi ehkä ikuisia jäähyväisiä näille tuntuille... Ja samassa hetkessä Jouni tunsu, kuinka paljon hän rakasti tuntuja, ja kuinka raivokkaasti hän vihasi ristiä tuolla tornin huipussa. Hän kirosi sen ja sen edustaman vallan. Hän sadatteli sitä jumalaa, jonka sanottiin tuollaisella ristillä kuolleen. Oh, hän olisi huutanut riemusta, jos tuo ristitorni olisi kaatunut, luhistunut kokoon, mennyt murskaksi! Hän olisi toivonut, että maa olisi sen niellyt. — Mutta torni seisoi

järkähtämättömänä, ja risti kuvastui aivan selvästi vaaleaa itätaivasta vasten. Jouni ei saattanut siihen enää katsoa, vaan käänsi päänsä toisaalle ja puri hampaat lujasti yhteen. Mutta samassa sattuiivat hänen silmänsä pappilan päätykamarin ikkunaan, josta pelästyneet kasvat tähystivät häntä. Nuo lempeät silmät ilmaisivat osanottoa ja sääliä.

Jouni tunsi Kaarinan, ja hänen sydämalassaan läikähti omituinen tunne, joka hiljalleen repi rikki hänen kovettuneen vihansa kappale kappaleelta. Eikä hän pannut vastaan sydämessään. Hän salli vihansa sulaa ja tahtoi säilyttää tuon toisen tunteen. Ja kun Maunu ryhtyi päästelemään häntä siteistä, hän painoi silmänsä kiinni, ettei vihamiehen näkeminen häiritseisi sydämessä vellovaa lämpöä ja hellyyttä.

XVII

Pohjan taivaalle oli ruvennut kerääntymään mustan- harmaita pilviä. Ne levisivät vähitellen yli koko avaruuden ja peittivät auringon. Ilma jäähdyi tuntuvasti. Lumi, joka aamulla oli ollut nuoskeaa, jäättyi hiljalleen ja narskui jo puolenpäivän aikaan kovana pappilan pihalla puuhailevien miesten askelista.

Erkin Maunu suntion kanssa kiinnitti reslaa liisterekeen, jossa Jounia seuraavana päivänä piti lähettämän viemään Jukkasjärvelle ja sieltä edelleen alamaahan.

— Luulen, että siitä nousee myrsky illaksi, virkkoi suntio silmäten taivaalle. — Meillä on huomenna menemistä, jos aiomme Sopperoon yöksi. Ei ole leikkiä päästä keväälläkään Sattamasvuoman yli, jos on oikea jumalan ilma. Ja sitten vielä tällainen kallisarvoinen kuorma. Minusta olisi varmintaa saada kolmas mies kumppaniksi... Arveluttaa vähän, miten käy.

— Sinä tunnut olevan kovin peloissasi, nauroi Maunu, pidellen reslaa kohdallaan, sillä aikaa kun toinen sitä satoi. — Taidat todella pelätä Jounia?

Tiesi hänet... mutta mielelläni en sille matkalle lähde. Kovin oli vistora jo tämä kiinniottokin, vastasi suntio, silmäten tupakamarin ikkunaan kuin varoen, ettei hänen puheensa sisälle kuuluisi.

— Ole huoletti! Tässä köllöttää mies kauniisti siihen saakka, kunnes joutuu parempiin käsiin, puheli Maunu. — Kunhan saamme Jounin kunnialla voudin huostaan, niin olemme tehtävämme tehneet. Vouti kyllä matkan jatkamisesta huolen pitää. Kaupunkia pääsee Jouni katsomaan ensimmäisen ja viimeisen kerran. Suntio ei vastannut mitään.

— Mutta mitä sanot, jos hän loihit manalaiset niskaamme? kysäisi hän tuokion kuluttua.

— Mitä joutavia! Ei taida olla Jounilla enää apua siitä väestä... Hänelle näyttää koittaneen hylätyn osa.

— Älä sano... minä en juuttaaseen luota ollenkaan. Tiesi jo, mitä voimia hänellä on hallussaan. Oudonnäköisenä istuu mies pirtissä... Mutta minulle ei hän ainakaan mitään mahda.

Suntio vetäisi köydenpään solmuun keulatakan ympäri, ja reki oli valmis. Miehet työnsivät sen natan kupeelle.

— Mitä varokeinoja sinulla sitten on? tiedusteli Maunu. Olisipa soma tietää, että voisin varautua minäkin.

Suntio ei ollut oikein selvillä, puhuiko Maunu totta vai leikkiä. Se oli aina sellainen irvihammas.

— Lupaatko, ettet kerro papille, niin sanon? kysyi hän salaperäisenä.

— Olkoon menneeksi!

— Mutta onko varma, ettet kerro?

— No, en, en... Sano pois vaan!

— Tulehan sitten tänne!

Suntio meni navetan taa, ja Maunu seurasi perässä.

— Sehän taitaa ollakin koko temppu! sanoi hän hymyillen, vaikka uteliaisuus loisti silmistä.

— Älähän puhu mitään...! Katsopas tätä!

Suntio oli kaivanut poveltaan linnun sulan, jonka poikkileikattuun päähän oli pistetty pienen pieni korkkitulppa. Sisällä oli kirkasta, hopeankarvaista ainetta.

— Katsopas, puheli suntio ja piteli sulkaa Maunun edessä. — Tässä on korpin sulka, joka on pantu tyvestä poikki, niinkuin näet, ja johon on sisälle tipautettu muutama pisara elohopeaa. Tätä kun pitää povellaan, eivät manalaiset mahda mitään.

Maunu katseli kummissaan taikakapinetta. Uteliaisuus oli saanut täydellisen voiton pilkantekohalusta.

— Jottako tuo sitten auttaa? kysyi hän vakavana.

— Ihan varmaan! Kuulepas, kun menin ensi kerran tapuliin, sen jälkeen kuin olin pelastunut lappalaisten kynsistä, säikähdin niin, että olin siihen paikkaan jäädä Koko tapuli oli täynnä pieniä, hiipiviä olentoja. Niitä istui luukkujen reunalla, kurkisteli kellotelineen takaa ja kiipeili soittohihnaa myöten kuin kärppiä. Joka taholla vain heiluvia jalkoja, tirkisteleviä päitä, sipinää ja supinaa, tissutusta ja tassutusta. Tempaisin luukut auki ja soittaa heläyttelin niin paljon kuin jaksoin. Silloin ne kaikkosivat pois siinä silmänräpäyksessä, mutta heti kun kellon ääni oli vaiennut ja olin saanut tapulin luukut kiinni, ne olivat jälleen entisillä paikoillaan. Ja sama sipinä ja supina alkoi uudelleen. Peljästyin niin, että olin tulla suin päin tapulista alas.

— Tiedätkö, mitä väkeä se oli?

— Luulenpa tietäväni...

— Taisi olla kirkon väkeä?

— Niin oli. Joka sunnuntai uudistui sama kamala meno, ja lopulta en ollut uskaltaa koko tapuliin... Mutta sitten sain muutamalta lapinvaimolta tämän, ja siitä saakka on tapuli ollut hiljainen ja rauhallinen niinkuin ennenkin.

Maunu oli kuunnellut korvat hörössä.

— Vai semmoista! Katsohan veitikoita! sanoi hän ihmeissään.

Niin, mutta sen jälkeen on ollut täysi rauha.

— Niin vain. Taitaa ollakin koko tehokas keino... Mutta minä tiedän myöskin sellaisen, joka auttaa yhtä varmasti.

— Sanohan!

— Lue isä-meidän kolmella eri kielellä, niin eivät hätyytä.

— Mutta jospa ei osaa...?

— Sepä se kyllä... Tuo sulkahoito on silloin parempi.

Miehet lähtivät pirttiin.

Oven suussa istui Paulus-Jouni lattialla samoin kuin edelliselläkin kerralla, mutta nyt vielä lujemmin köytettynä. Miehet istahtivat penkille ja tarkastivat häntä uteliaina.

— Katsohan! kuiskasi suntio kauhuissaan. — Sillähän on silmät nurinpäin päässä!

Maunu säpsähti ja tuijotti Jouniin kalpeana.

Tämä nojasi seinään puoleksi makaavassa asennossa ja näytti katselevan kattoon. Silmät painahtivat tuontuostakin kiinni, mutta revähtivät jälleen auki, paljastaen vain silmävalkuaiset, jotka pyörivät syvissä kuopissaan. Jonkun aikaa räpyttivät silmät kiihkeästi, sitten ne asettuivat taas, jäaden tuijottamaan suoraan eteenpäin.

Maunu hiipi vangin luo ja katsoi häntä kasvoihin. Katse oli suunnattu suoraan eteenpäin, mutta ei näyttänyt tarkkaavan mitään määrättyä kohtaa. Se oli sisäänpäin kääntynyt ja omituisen verhottu. Maunu kuljetti kättään Jounin silmien edessä, mutta ne eivät rävähtäneetkään.

Samassa tuli Kaarina pirttiin ja pysähtyi takan luo, seuraten arkana Maunun puuhia.

— Onko hän sairas? kuiskasi hän hiljaa.

— En minä tiedä, mikä häntä vaivaa. Näyttää aivan tiedottomalta...

— Minä menen herättämään pastorin, sanoi Kaarina ja yritti lähteä, mutta samassa Jounin katse selkeni ja hän suuntasi sen kirkkaana papinvaimoon.

— Kaarina! lausui hän heikosti ja äänessä värisi soimausta, joka vaikutti niin kummallisen herpaisevasti Kaarinaan.

Tämä meni vangin luo ja kysyi hillitysti:

— Onko Jouni sairas?

— En, vastasi hän hiljaa ja katsahti merkitsevästi Maunua ja suntiota, jotka äärimmäisen uteliaina odottivat, mitä hän sanoisi.

Kaarina ymmärsi hänen tarkoituksensa. Jouni ei halunnut puhua toisten läsnäollessa.

Hän meni rukkinsa luo ja istui kehräämään. Tuokion vallitsi huoneessa hiljaisuus. Ei kuulunut muuta kuin rukin yksitoikkoinen hyrinä. Lopuksi katkaisi suntio vaitiolon ja kysäisi:

— Vieläkö herr' Vuolevi nukkuu?

— Vielä... kovin oli väsynyt...

— Väsyttämäänpä tässä alkaa jo meitäkin, kun on koko yö valvottu.

Tuli taas hiljaisuus.

— Ehkäpä Maunu menee suntion kanssa noutamaan vettä saunaan, sanoi Kaarina hetkisen kuluttua.
— Tuolla näkyvä olevan kelkka navetan edessä... Olisitte vähän apuna Maaritalle.

Miehet lähtivät, ja Kaarina jäi Jounin kanssa kahden. Hän keskeytti kehräämisen ja astui ovensuuhun. Jouni istui silmät ummessa.

— Mitä Jounilla oli sanottavaa? kysyi hän. Jouni avasi silmänsä ja katsahti ympärilleen.

— Niin, nyt ei ole ketään pirtissä. Voit puhua huoleti. Jouni katsoi papinvaimoon pitkään eikä puhunut tuokioon mitään. Sitten hän kysyi:

— Missä on lupauksesi, Kaarina?

Hänen äänessään värähti tuskallinen, surunvoittoinen sävy.

Kaarina hätäntyi, ja kyneleet kohosivat silmiin. Jouni syytti häntä vapautensa menettämisestä.

Usko minua, Jouni, puhui hän vakuuttavasti. — En voinut sille mitään. Kaikkeni olen tehnyt... olen pyytänyt ja rukoillut, mutta turhaan. Herra Olaus ei ole se, joka taipuu edes vaimonsa rukouksiin, silloin kun uskoo olevansa oikeassa.

Jouni katsoi häntä pitkään eikä vastannut mitään.

— Huomennako minua lähdetään viemään? kysyi hän vihdoin.

— Niin kai.

— Mihin?

— Alamaahan... luultavasti Hernösandiin...

— Mitä varten?

Kaarina painoi rintaansa ja hengitti raskaasti.

— Voi, älä kysy, Jouni!... Se on niin hirveää. Tiedäthän itsekin...

Samassa palasi Maunu, ja Kaarina pyyhkäisi silmiään vetäytyen rukkinsa luo.

— Siellä tulee kova myrsky, virkkoi Maunu sytyttäen piippunsa. — Jorp'oivi huokaa raskaasti ja se on paha merkki... Saa nähdä, miten huomenna päästään matkaan.

Jouni istui silmät ummessa ja näytti nukkuvan. Mutta se oli vain näennäistä. Hänen ajatuksensa

toimivat täydellä tarmolla ja niiden koko voima oli suuntautunut yhtä ainoata asiaa pohtimaan: kuolemaa. Mutta ei häpeällistä kuolemaa kaukana alamaassa, vaan vapaaehtoista eroa elämästä.

— Mihin suntio jäi? kuuli hän Kaarinan kysyvän.

— Maaritaa auttamaan saunan lämmityksessä.

Rukki hyrisi hiljaisessa pirtissä ja lankaa kertyi kerälle. Jounin ajatukset kehräsivät myös vilkkaina ja voimakkaina. Hän oli tehnyt päätöksensä: alamaahan hän ei lähde. Sitä voittoa ei pappi tule saavuttamaan, ei konsanaan! Hän lähtee itse vapaaehtoisesti saivokansan luo. Ennen huomista hän on oleva siellä, onnellisten, vapaiden vainajain parissa. Tuonen hiljaisilla tunteilla...

Jospa hänellä olisi ollut rumpunsa! Hetkessä hän olisi silloin sinne päässyt, sillä hän oli tottunut loveen lankeamaan. Jo viisivuotiaana hän oli ensi kerran hengessä liikkunut saivokansan keskuudessa. Ja sitten monen monta kertaa sen jälkeen. Tiet hän kyllä tiesi, opas oli keino. Tarkkaan oli Staalo-Oula opettanut, visusti varannut, ja oikein oli neuvonut joka kohdassa. Ei ollut koskaan vastuksia sattunut. Hyvin oli saivokansa vastaanottanut, helposti takaisin laskenut, kun hän oli tietoja hakemassa käynyt. Ja nyt ottavat ilolla. Takaisin hän ei enää tahdokaan... Sinne hän jää isien ja heimonsa luo vapaana henkenä vaeltamaan.

Kun olisi ollut rumpu! Mutta sehän oli turha toivomus. Mistä se nyt tulisi, ja jos tulisikin, niin sitä olisi mahdoton käyttää. Ei olisi papin väki sallinutkaan. Mutta ei ollut rumpua tarvikaan. Löytyi vielä yksi keino ja sitä oli nyt koetettava. Ja se tulisi varmaan onnistumaan, sillä sitä ei papin väki osaisi pitää vaarallisena, paitsi pappi itse — ehkä. Mutta hänhän nukkui... Jospa nukkuisi koko illan!

Löytyi siis keino vielä, sekin Staalo-Oulan opettama. Hän oli sitä koettanut niin monta kertaa, että tiesi taidon tehoavan.

Jos ei ollut rumpua käsillä — niin oli Oula neuvonut — tuli ottaa pytynkansi taikkapa vain ohut laudankappale, jos ei muuta sattunut olemaan, ja takoa sitä voimakkaasti sekä laulaa joku parhaista joiuista. Silloin pääsi henki Saivoon yhtä helposti kuin konsana rummunkin avulla. Ensi kerran hän oli taitoa koettanut muutamana kesänä ollessaan nimismiehellä heinänteossa.

Hän oli ottanut voipytyyn kannen, takonut sitä lusikalla voimakkaasti ja joikunut parasta, mitä oli osannut. Hetkinen vain, niin hän oli ollut lovessa ja vaellellut ympäri Saivomaata: milloin oli uiskennellut kalana, milloin lintuna lentänyt, milloin kiemurrellut käärmeenä. Ja suurella ihastuksella oli saivokansa hänet vastaanottanut. Ei ollut mielinyt takaisin laskeakaan — ainoa kerta, jolloin hänen oli täytynyt väkivoimalla riistäytyä irti heidän lumoistaan. Lähellä oli jo ollut sinne jäänti, ja hän olisi varmaan jäänytkin, jollei maan päällä olisi ollut avustajaa, joka kutsui hänen henkensä takaisin tuonen tanhuvilta.

Nimismiehen heinämiesten joukossa oli ollut eräs lappalaisvaimo, joka oli ruvennut hiljaa joikumaan, nähdessään hänen ruumiinsa liian kauan liikkumattomana lepäävän. Mutta kovalle oli ottanut sittenkin, ennen kuin henki oli päässyt ruumiiseen palaamaan. Mutta vihdoinkin oli palannut. Kun hän oli avannut silmänsä, oli avustajavaimo ollut kumartuneena hänen edessään, ja heinämiesten kasvot oli kauhu kalventanut. "Sinä olet suuri noita!" oli vaimo sanonut. "Tuon on vain Staalo-Oula tehnyt ennen sinua."

Kerran hän oli tehnyt saman matkan ohuen laudankappaleen avulla. Mutta sillä kertaa hänellä oli ollut taitavia avustajia useampia. Ilolla oli taaskin Saivossa vastaanotettu, oli kehoitettu jäämään toisten suurten tietäjien joukkoon, mutta kun hän oli sanonut olevansa vielä tarpeellinen maanpäällisen heimon keskuudessa, missä Ristin-Jeesuksen tietäjä jo taikojaan teki, oli päästetty takasiin. Ja hyvät tiedot hän oli saanutkin matkaansa, hyvät tiedot, taiat mainiot, joita hän sitten oli monta kertaa käyttänyt heimolaistensa hyväksi... Mutta nyt hän halusi pois. Nyt ei häntä enää kukaan tarvinnut. Silloin vielä, kun hänen onnistui paeta pappilasta, luuli hän olevansa tarpeen. Hän oli pitänyt vapauden saantia merkinä siitä. Ja hän oli huomannut olleensa oikeassa, sillä yhä runsaammin oli lappalaisia ruvennut viime aikoina yhteisillä uhreilla käymään. Mutta se oli ollutkin vain merkki vanhan uskon lopusta. Nyt hän ymmärsi sen. Ennen häviötään se oli vielä kerran puhjennut kukoistukseensa, niinkuin kaunis iltarusko auringon laskettua vielä julistaa päivän valtaa. Kun hän katseli ympärilleen, oli jo luopioita paljon, ja Ristin-Jeesuksen mahti kasvoi päivä päivältä. Hänen toinen kiinnijoutumisensa oli merkki Saivosta, jossa vanha usko ja isien voimallinen tieto eli täydellisenä. Sinne lähtee hän.

Jouni avasi silmänsä. Palvelustyttö ei ollut pirtissä. Hän oli ainoa, joka voisi vaikeuttaa hänen matkaansa, vaikkakaan ei sitä kokonaan estää. Hän voisi joiullaan kutsua häntä takaisin ja niin tehdä hänen ensimmäiset hetkensä Saivossa vaikeiksi. Mutta ei ollut yhtään luultavaa, että Maarita huomaisi sellaiseen ryhtyä. Eikä uskaltaisikaan.

Kaikki muut seikat, joita Jouni mietti, suosivat vain hänen alettaan. Hiljaisuutta ei tulisi kestämään niin pitkälti kuin oli välttämätöntä, jotta tietäjän henki pääsisi palaamaan. Päinvastoin oli melkein

varmaa, että huoneessa syntyisi liikettä ja kolinaa, joka vain auttaisi hengen irtaantumista. Herr' Vuolevi ryntäisi pirttiin ja tarttui häneen kiinni, tunnustelisi ja pudistelisi, niinkuin pyörtynyttä ainakin, ja silmänräpäyksessä katkaisi viimeisenkin siteen hengen ja ruumiin väliltä. Sillä tuskinpa kukaan silloin muistaisi, ettei loveen langennutta tietäjää saanut mennä koskettamaan, jos mieli saada hänet virkoamaan.

Ulkoa kuului pahaa ennustava jyminä, ja Jouni tiesi, mitä se merkitsi: tuntureilla raivosi lumimyrsky. Yhtäkkiä syöksähti savua huoneeseen. Voimakas tuulenpuuska oli pyyhkäissyt savutorvea. Ei kulunut pitkää aikaa, ennen kuin ikkunanruuduissa rupesi vinkumaan ja seinissä ryskämään. Eteisen ovi paukahti rämähtäen kiinni.

— Myrsky tuli kuin tulikin, kuuli Jouni Maunun sanovan. — Katsokaapa, Kaarina-emäntä, minkälaisia ryöppyjä! Tuskin eroittaa saunaa niiden seasta.

Ulkona ryski ja vonkui. Tuntui kuin kohottaisi myrskytuuli pienen pirtin ilmaan. Takka löi savua sisään vähänväliä.

— Taitaa olla parasta sammuttaa tuli, huomautti Maunu.

Kaarina kaasi vettä lieteen, jossa tuli pihisten sammui.

— Tämähän vasta hirmuista! päivitteli hän. — Tällaista myrskyä en muista vielä nähneeni.

— Ei tämä olekaan tavallinen myrsky, sanoi Maunu salaperäisenä. — Tiesi, vaikka olisi koko Manalan väki liikkeellä...

— Ei saa puhua sellaista! torui Kaarina siirtäen rukkinsa nurkkaan.

— No... eipä sitten.

Samassa tuli suntio sisään juoksujalassa.

— Sepä vasta jumalan ilma! sanoi hän puistellen lunta päältään. — Aivan tahtoo viedä miehen matkassaan., Oh, täällähän on savua!

— Pannaanpa ovi auki vähäksi aikaa, sanoi Kaarina ja avasi oven. — Mutta Jouni ei taidakaan tarjeta siinä, Ehkä Maunu suntion kanssa nostaa hänet peremmäs. Hänelle tulee kylmä tuossa ovensuussa.

— Ei tarvitse! sanoi Jouni. — Kyllä tässä tulee toimeen. Olisin kiitollisempi, jos irroittaisitte käsiäni vähän. Ne ovat aivan tunnottomat.

Maunu silmäsi kysyvästi Kaarinaan.

— Päästä! sanoi tämä.

Maunu irroitti köyden. Jounin kämmenet olivat melkein mustat ja ranteissa näkyi syvä, valkoinen juova.

Hän oikoi käsiään saadakseen veren niissä kiertämään. Hänen kalpeat kasvonsa olivat iloiset ja silmät loistivat kirkkaina. Ulkona pauhasi myrsky entistä voimakkaammin. Se valitti nurkissa niin vihlovasti kuin kuolemankielissä oleva ihminen.

Hän kuunteli myrskyn ulvontaa. Se oli tuttu ääni hänelle. Siinä soivat vainajain huudot. Ne huusivat häntä luokseen.

Jouni oli koko ajan pitänyt silmällä kauhaa, joka riippui vesisaavin kyljessä. Siinä olisi hänelle kannus, mutta miten saada se. Samassa iski hänen päähänsä hyvä ajatus ja hän hymyili salaperäisesti.

Kaarina-emäntä meni viereiseen huoneeseen ja silloin huomasi Jouni otollisen hetken tulleen.

— Annapas, Maunu, vähän vettä... kuivaa niin kurkkua. — Tuossahan on kauha saavin kyljessä, pyysi hän nöyrästi.

Maunu ojensi kauhan, ja Jouni joi pitkin, ahnain kulauksin. Hänen kasvonsa kalpenivat omituisesti, silmiin syttyi kaukainen katse, ja rinta huokasi raskaasti.

Kaarina palasi pirttiin.

— Pane jo ovi kiinni! sanoi hän Maunulle.

Jouni käänteli kädessään kauhaa ja katseli sitä tutkivasti.

— Mistä tällaisia saapi? kysyi hän kuin sivumennen naputteli sormellaan kauhan pohjaa.

— Ruijasta se on, vastasi Maunu pitäen silmällä vangin puuhia.

Tämä naputteli kauhaa kuin ajatuksissaan ja käänteli sitä puoleen ja toiseen.

— Mitä merkillistä siitä löydät, kun niin tarkkaan tutkit? kysyi hän hymyillen. — Se ei taida sentään loihtuvälineeksi kelvata?

— Kuka tiesi, jos kelpaisikin, vastasi Jouni kuin leikillään ja katsahti hymähtäen Maunuun.

— No, koetahan!

— Mitä Maunu taas joutavia! torui Kaarina. — Että viitsitkin!

— No, leikki sijansa saakoon... En minä nyt niin totta tarkoittanut.

Sillä välin oli Jouni ruvennut naputtelemaan kauhaa yhä kovemmin. Hänen silmiinsä syttyi kuumeinen kiilto, sieraimet laajenivat ja suupielet värähtelivät. Hän rupesi hiljaisella äänellä laulamaan omituisen surullista säveltä.

Maunu iski suntuille silmää. Tämä poltteli piippuaan ja näytti hiukan pelokkaalta. Kaarina yritti jo keskeyttää joutavan ilveilyn, kun samassa kaikkien huomio kiintyi laulun sanoihin:

— Mua kutsuu kuollehet
nyt Saivomaahan jo.

Voiaa...
Hengessä äidin nään:
hän lypsää poroja
rannalla järven laajan,
min vesi kirkasta
kuin tunturissa lähteen.

Voiaa...

Laulu kaikui surullisena, ja Jounin ääni värisi sisäisestä liikutuksesta. Myrskyn kohina ulkona oli kuin valtava säestys laulun valittavalle sävelelle. Kaikki kuuntelivat henkeään pidätellen. Tämähän ei ollutkaan tavallinen joiku. Sehän muistutti melkein virttä.

— Vierellä rantaäyrään sinisen seisoo kota, ja kullankeltaisna sen nousee savu ilmaan.

Ihmeellistä! Sehän oli merkillinen laulu! Suntio laski piippunsa penkille ja kuunteli hartaana.

Jounin ääni kohosi, sai tummemman soinnun. Hänen kasvonsa kävivät juhmallisen vakaviksi, ja katse tähtäsi kaukaisuuteen.

— Myös taattoni mä nään: joukossa tietäjäin, kasvoillaan totisuus, hän istuu, hiippalakki, laella tunturin. Voiaa... Pilvissä huippu ui, ja alla avartuu kultainen vuoma, laaja, laidoilla jonka huokaa hopeinen koivikko... Voiaa...

Jouni tärisytti kauhan pohjaa yhä tulisemmin, ja hänen äänensä soi täyteläisenä, riemukkaana:

— Myös heimoni mä nään, tuon suuren saamekansan: elävät onnellisna kätöksessä tunturin, min yllä asustaa kepeä Tuonen hämy, ja verhoon rinteitä jäkäläpeitto pehmyt... Voiaa!

Loppusäkeet laulettiin hillitysti, mutta samalla riemuisasta. Niiden sävelessä väreili kokonainen maailma sanoin kuvaamatonta onnen ja vapautuksen tunnetta, ja se muodosti omituisesti tenhoavan vastakohdan ulkona laulavan myrskyn rajulle tohinalle.

Jounin silmät loistivat, ja voimakas puna peitti hänen kasvonsa. Rinta nousi ja laski kuin meren maininki, ja syvä, onnellinen huokaus purkautui kuuluviin.

Mutta yht'äkkiä kasvot kalpenivat, ja katse sai salaperäisen, sisäänpäin kääntyneen ilmeen. Näytti kuin olisi häntä kohdannut äkillinen pyörtymys. Ääni tosin heikkeni, mutta värisi silti ihmeellisen tunteellisena, ja autuaallinen hymy kirkasti laulajan kasvot.

— Kas, silkkikarvaiset käy porot laitumella, ja nuoret paimenet kirmaavat kirkkain kasvoin jälessä Tuonen karjan. Voiaa... Rinteitä tunturin, lempeitä laaksoja nyt kiirii äänten helke, autuitten joikulaulu: Voiaa...!

Viimeinen sävel hukkuu melkein kokonaan myrskyn pauhinaan. Jouni huokasi syvään pari kertaa, pää

painahti rinnalle, ja kauha solahti kädestä. Ruumista värisytti voimakas puistatus, ja raskaasti korahtaen hän kaatui seinää vasten.

Kaarina hypähti kirkaisten ylös, ja Maunu ja suntio riensivät vangin luo. He olivat molemmat kuin pilvistä pudonneita.

Jouni makasi seinää vasten kalpeana kuin ruumis. Kauniit, nuoret kasvot, joita äsken kirkasti autuas hymy, olivat nyt tuskallisesti vääntyneet. Hän näytti saaneen kouristuskohtauksen, sillä kädet olivat jäykästi nyrkissä, ja hampaat purivat kiristen yhteen.

— Irroittakaa jalkanuorat, että veri pääsee paremmin kiertämään, kehoitti Kaarina nyhkyttäen.

Maunu tarttui jalkoihin ja yritti ruveta köyttä päästämään, mutta samassa tärisytti Jounin ruumista uusi, voimakas puistatus, ja Maunu tempaisi äkisti kätensä pois.

— Se lankesi loveen, kuiskasi suntio. — Meidän täytyy olla aivan hiljaa, niin hän virkoaa.

Kului hetkinen mitä tuskallisemmassa odotuksessa, jolloin ei kuulunut muuta kuin myrskyn kohina ja tuiskun rapina ikkunaruujuja vasten.

Yht'äkkiä paukahti eteisen ovi, ja Maarita hyökkäsi sisään hengästyneenä ja kauhuissaan.

— Kirkonkello soi!... Myrsky on kiskonut tapulin luukut auki! huusi hän.

Samassa syöksyi herra Olaus pirttiin. Hän oli herännyt myrskyn pauhinaan ja kuullut Maaritan jotakin huutavan.

— Mitä Maarita sanoo? kysyi hän, unisissa silmissään säikähtynyt ilme.

— Tapulin luukut ovat auki... ja kirkonkello soi kuin tulipalossa!

— Suntio, mene panemaan luukut kiinni! komensi herra Olaus, ja samassa hävisivät viimeisetkin unen jäljet. Hän silmäsi ympärilleen ja huomasi miesten kalpeat kasvot ja vaimonsa itkettyneen, hätääntyneen katseen.

— Mitä täällä on tapahtunut? kysyi hän ihmeissään.

Hän katsahti nurkkaan, jossa Jouni istui seinää vasten. Leuka oli painunut rinnalle, ja kädet riippuivat hervottomina.

— Mitä... mitä tämä on...? Mies makaa kuin kuollut!

Hän kumartui vangin puoleen ja tarttui häntä käteen.

— Mitä ihmettä...? Käsi aivan tarmoton! Kuollutko hän on?

Maunu ja suntio selittivät tapauksen.

Kun he olivat lopettaneet, astui herra Olaus kiivaasti muutaman askeleen edestakaisin ja istahti sitten pöydän päähän, jääden raskaasti hengittäen tuijottamaan eteensä.

Huoneessa vallitsi kolkko äänettömyys, jota häiritsi vain naisten tukahutettu nyhkytys ja ulkoa kuuluva myrskyn kohina.

Herra Olaus nousi hitaasti ja meni Jounin luo. Pitkän aikaa hän katseli kuolleen vastustajansa elottomia piirteitä. Sitten hän kääntyi Maunun puoleen ja virkkoi soinnuttomasti, osoittaen vangin jaloissa olevia nuoria:

— Ota nuo pois...

Hän astui hiljaa ulos, hartiat kumarassa, ja Maunusta näytti, kuin olisi hänen leukansa vapissut.

* * * * *

Kun Maunu ja suntio hetkistä myöhemmin kantoivat Jounin ruumiin ulos, riehui myrsky kauhistuttavalla voimalla. Se ulvoi ja vonkui, valitti ja huusi, ja pihalla kävi sellainen lumiryöppy, ettei eroittanut askeltakaan eteensä. Myrsky loukutti tapulin luukkuja, ja vihurin lomasta kuului silloin tällöin pienen kirkonkellon valittava kiminä.

Viiteselitykset:

[1] Hyvä ystävä.

[2] Porojen kanto-aika.

[3] Terve!

[4] Piti vangittuna.

[5] Tavattiin.

[6] Viinan voittama.

[7] Eväät.

[8] Koristukset.

[9] Hyvää iltaa!

[10] Jumal' antakoon!

[11] Saivo, alkuper. merkitys "pyhä", usein esiintyvä nimitys lappalaisten muinaisuskonnossa. Saivo, Saivomaa = Tuonela. Saivokaste = kaste, jolla noita vihittiin virkaansa.

[12] Tiensä.

[13] Pakanallinen jumalatar, joka avusti synnytyksessä.

[14] Valkeakylkinen poro.

[15] Tosi, oikea.

[16] Kiiruhdamme.

[17] Palas = polku.

[18] Elo = porolauma.

[19] Runo = naarasporo.

[20] Vaadin = naarasporo.

[21] Kero = tunturinlaki.

[22] Kermikkä = toisen vuoden koirasporo.

[23] Vuongeli = kolmannen vuoden naarasporo.

[24] Haltian isän ja vaimon ja pojan nimeen.

[25] Tuulen haltia.

[26] Tuonela.

[27] Paulus-Jouni, suuri noita, lihavasta paistipuolikkaasta antaa huonon neuvon.

[28] Rasian muotoinen arkku.

[29] Kun raskaana oleva lappalaisvaimo särki puita, sanottiin hänen hakkaavan "Sarakan puita", koska tuollainen liike tuli helpottamaan synnytystä, jossa Sarakka avusti.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK RISTI JA NOITARUMPU: OLAUS SIRMAN TARINA

***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project

Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic

work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in

such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.